

ALECART

REVISTĂ DE ATITUDINE CULTURALĂ

COOPERARE EUROPEANĂ

Dialog cultural - Dosar

SPAȚIUL TRADUCERII

Ancheta revistei

Scriitori și cărți la FILIT 2014

INTERVIU

PAUL BRUMMELL
BOGDAN CREȚU

IAȘI NR 13 - SEPTEMBRIE 2014

Program Finanțat de
UNIUNEA EUROPEANĂ

România-Ucraina-Republica Moldova
PROGRAM DE COOPERARE TRANSFRONTALIERĂ

ZIUA COOPERĂRII EUROPENE
La granițe, ne dezvoltăm împreună

Granițe comune. Soluții comune

www.ro-ua.md.net

Programul Operațional Comun România-Ucraina-Republica Moldova 2007-2013 este finanțat de Uniunea Europeană prin intermediul Instrumentului European de Vecinătate și Parteneriat și co-finanțat de statele participante în program.

Această publicație a fost produsă cu sprijinul Uniunii Europene. Conținutul acestei publicații intră în responsabilitatea **Asociației Alecart** și nu reflectă în mod necesar poziția oficială a Uniunii Europene sau a structurilor de management ale Programului Operațional Comun România-Ucraina-Republica Moldova 2007-2013.

Uniunea Europeană este constituită din 28 state membre care au decis să-și unească treptat cunoștințele, resursele și destinele. Pe parcursul a 50 de ani de extindere teritorială au construit împreună o zonă de stabilitate, democrație și dezvoltare durabilă, păstrând totodată diversitatea culturală, toleranța și libertățile individuale.

Uniunea Europeană s-a dedicat ideii de împărtășire a realizărilor și valorilor cu statele din afara granițelor sale.

PARTENERI
PRINCIPALI

PARTENERI

Materialele publicate nu reprezintă neapărat punctul de vedere al instituțiilor partenere.

03	EDITORIAL
04-45	SCRIITORI LA FILIT 2014
04	DAVID LODGE
08	HERTA MULLER
10	NORMAN MANEA
12	MARIN MĂLAICU-HONDRARI
14	MONIKA PEETZ
16	CARE SANTOS
18	IOANA NICOLAIE
20	SAHAR DELIJANI
22	ROMAIN PUERTOLAS
24	JAMES MEEK
26	CĂTĂLIN DORIAN FLORESCU
28	M.L. STEDMAN
30	BOGDAN SUCEAVĂ
32	MATEI VIȘNIEC
34	SIMONA SORA
36	OKSANA ZABUȘKO
38	PATRICK MCGUINNES
40	FABIO STASI
42	JAMES MEEK
44	IRINA DENEJKINA
46-49	ÎNTÂLNIRI
46	ATELIERELE LICART
48	CONCURSUL „MIHAIL IORDACHE”
50-55	ITINERARI
50	GHIDUL CĂLĂTORULUI NEADAPTAT
54	CERNĂUȚI 606

56-61	ARTES
56	EXPOZIȚIA „AMPRENTE”
58	PUTEREA EXEMPLULUI ÎN ARHITECTURĂ
60	DIN CUTIA CU MINUNI
62-71	FILME
62	METABOLISM-UL LUI PORUMBOIU
66	ȘATRA
68	AMORES PERROS
70	CHILDREN OF HEAVEN
72-75	ANCHETA REVISTEI
72	SPAȚIUL TRADUCERII
76-81	UNIVERSITARIA
76	DANIEL ȘANDRU
78	NICHITA DANILOV
80	MARIUS GALAN
82-98	COOPERARE ȘI DIALOG
82	SUNTEM SUMA ÎNTÂLNIRILOR NOASTRE
84	FINLANDA PE FIECARE CONTINENT
88	MARATONUL CA METAFORĂ
90	INIMA EUROPEI
92	ÎMPREUNĂ, DAR SEPARAȚI?
94	IMPRESII DIN TURNUL BABEL
98-109	INTERVIU
98	PAUL BRUMMELL
102	BOGDAN CREȚU
110-119	POEZIE

ARTA ÎN DIALOG: ZILELE COOPERĂRII EUROPENE / TEATRUL „LUCEAFĂRUL” / 27 SEPTEMBRIE / ORA 18

• Spectacol-lectură **OAMENI AI NIMĂNUI** de Dumitru Crudu
 • regia: Victor Vașuta și Raluca Rus

• Dezbateri: **FILMUL ROMÂNESC ÎN CONTEXT EUROPEAN**
 • Invitat: Corneliu Porumboiu; moderator: Victor Vașuta

• **LANSAREA NR. 13 (NUMĂR SPECIAL)**
 • **AL REVISTEI „ALECART”**

• Vizionare: **CÂND SE LASĂ SEARA PESTE BUCUREȘTI SAU METABOLISM**
 • regia: Corneliu Porumboiu

PALAS MALL / 25-28 SEPTEMBRIE / „DIALOG” : expoziție de grafică, fotografie și colaj (expun colaboratori ai revistei „Alecart”)

PROGRAMUL „ÎNTÂLNIRILOR ALECART” DE LA FILIT / CASA BALȘ, SALA CAUDELLA / 1-5 OCTOMBRIE

• **Miercuri, 12.00-14.00**
 • Invitați: Marin Mălaicu-Hondrari, Simona Sora

• **Vineri, 12.00-14.00**
 • Invitați: Care Santos, Ioana Nicolaie

• **Duminică, 12.00-14.00**
 • Invitați: Patrick McGuinness, Matei Vișniec

• **Joi, 12.00-14.00**
 • Invitați: Sahar Delijani, Gheorghii Gospodinov

• **Sâmbătă, 12.00-14.00**
 • Invitați: James Meek, Fabio Stasi

*Momente muzicale oferite de elevii și profesorii
 Colegiului de Artă „Octav Băncilă”, Iași*

COORDONATORII PROIECTULUI ALECARD

prof. **Emil Munteanu**, „Băncilă”;
graphic designer **Virgil Horghidan**
prof. dr. **Nicoleta Munteanu**, „Național”;
prof. **Gheorghe Cîrstian**, CNPR
graphic designer **Ana-Maria Baban**, Asociația „Alecart”

SUBREDAȚII

COLEGIUL NAȚIONAL
DE ARTĂ „OCTAV BĂNCILĂ”, IAȘI

Cătălina Donțu
Diana Saizu
Bianca Simon
Anca Șcheul
Ștefania Sandu
Alexandra Uncheșel
prof. **Emil Munteanu** (redactor coordonator)

COLABORATORI

Silvia Popescu
Anamaria Blănuș
Ioan Răducea
Vlad Țundrea
Răzvan Lupașcu

COLEGIUL DE ONOARE

Alexandru Condurache, regizor
Conf.univ.dr. **Bogdan Crețu**, critic literar
Marius Galan, judecător
Conf.univ.dr. **Angelo Mitchievici**, critic literar
Lector univ. dr. **Septimiu Panainte**, avocat
Lector univ. dr. **Marius Pașa**, matematician
Prof.univ.dr. **Antonio Patraș**, critic literar
Prof.univ.dr. **Daniel Șandru**, politolog
Prof.univ.dr. **Liana Vrăjitoru Andreasen**, critic literar

REDAȚIA

Tudor Berbinschi, „Național”, redactor-șef
Andreea Dragu, „Băncilă”, redactor-șef adjunct
Roxana Neamțu, „Național”, redactor-șef adjunct
Daniela Petrovici, „Petru Rareș”, redactor-șef adjunct
Irina Popa, „Băncilă”
Iulia Ștreangă, „Național”
Marina Munteanu, „Băncilă”
Leonard Ostafi, „Petru Rareș”

COLEGIUL NAȚIONAL IAȘI

Andra Păduraru
Ioana Onofrei
Adelina Mariniuc
Laura Ștreangă
Andrada Budescu
prof. dr. **Nicoleta Munteanu** (redactor coordonator)

RUBRICĂ PERMANENTĂ

Alexandra Masgras, University of Glasgow
Anastasia Gavrilovici, Universitatea Sibiu
Ioana Lionte, UAIC
Mădălina Tvardochlib, UAIC
Anais Colibaba, Jacobs University, Bremen
Raluca Anisie, Ecole Polytechnique, Lausanne
Astrid Băgîreanu, University of Edinburgh
Clara Cășuneanu, Universitatea București
Sabine-Marie Țăranu, UMF
Elis Maruseac, Universitatea București
Ana-Maria Lupașcu, Universitatea București

DESIGN & DTP

Ana-Maria Baban
Virgil Horghidan

COLEGIUL NAȚIONAL
„PETRU RAREȘ”, SUCEAVA

Daniela Bejinariu
Adela Cășuneanu
Raluca Rîmbu
Bianca Dumencu
Magda Dincu
Iasmina Răceanu
Tudor Găitan
prof. **Gheorghe Cîrstian** (redactor coordonator)

CORESPONDENȚI

Tudor Giurgică-Tiron, Harvard University
Izabela Pavel, Berna, Elveția
Ruxandra Popescu, University College London
Ecaterina Reus, Copenhagen KEA
Laura Dianu, Tokyo
Anca Covaliu, Bruxelles
Diana Murguleț, University of Birmingham
Radiana Arghiropol, University of Surrey
Maria Rădeanu, Londra
Amalia Kalinca, Varșovia
Ina Mitu, RWTH Aachen

Revista este realizată de elevi și absolvenți ai Colegiului Național de Artă „Octav Băncilă”, ai Colegiului Național Iași și ai Colegiului Național „Petru Rareș” Suceava. Textele acestui număr au fost traduse în limba engleză de **Silvia Popescu**.

Revista ALECARD este deschisă oricărei colaborări cu elevii și studenții cu atitudine culturală. Așteptăm articole pe adresa de mail: redactia@alecart.ro

Cultura ca intervalul dintre cooperare și identitate

Emil Munteanu

Cooperare transfrontalieră – iată o realitate care, pentru a dobândi substanță, trebuie să treacă de definiția tehnică, de dicționar. Pentru a o înțelege în realitatea ei palpabilă, cernută prin sita culturii (căci în afara acesteia nimic nu poate dura), tinerii redactori Alecart au participat în august la un workshop a cărui temă a fost chiar aceasta: cooperarea transfrontalieră.

IDEEA CE LEAGĂ ARTICOLELE ACESTUI NUMĂR DECURGE DINTR-O FIREASCĂ DESCHIDERE CĂTRE LUME PE CARE CEI AFLAȚI DE O PARTE SAU DE ALTA (ROMĂNI, UCRAINENI, TINERI DIN REPUBLICA MOLDOVA) A FRONTIEREI CARE APROPIE AU CONȘTIENȚIZAT CĂ SE POATE REALIZA EXCLUSIV PRIN CUNOAȘTEREA CELUIALT. DAR CELĂLALT NU SE REZUMĂ LA SUMA FIINȚELOR CARE ALCĂTUIESC UN POPOR, CI, ÎN PRIMUL RÂND, LA MODUL ÎN CARE RESPECTIVUL POPOR POATE SĂ DEA SEAMA ÎN LUME DESPRE CINE ESTE. A FI ÎN ACEST CONTEXT ÎNSEAMNĂ A-ȚI INTEGRA IDENTITATEA CULTURALĂ ÎNTRE MULTIPLELE IDENTITĂȚI AFLATE ÎN DIALOG (ȘI DECI, ÎN COOPERARE) ALE LUMII.

Alexandra Masgras, fost redactor-șef Alecart, observa la sfârșitul întâlnirii că în momentul în care vorbește despre o carte a unui autor (fie el Oksana Zabuško din Ucraina, Norman Manea din România, dar stabilit în S.U.A., Sahar Delijani din Iran, locuind în prezent la Torino, Italia sau James Meek din Anglia), cartea respectivă devine a ei și, prin procesul traducerii, a limbii și a literaturii în care volumul respectiv dobândește o nouă formă. „Pentru mine, cartea nu mai aparține scriitorului X, afirma ea, ci se integrează patrimoniului literar al lumii, devine, sunând în limba mea, a țării căreia îi aparțin exact în aceeași măsură în care rămâne a spațiului cultural și a ființei care i-a dat viață”. Observația Alexandrei a fost punctul de plecare al anchetei pe care am realizat-o în acest număr și care dezbate, din perspectiva traducătorilor, în ce măsură traducerile se află în interiorul sau în marginea literaturii pe care o îmbogățesc. În aceeași direcție s-a situat și observația Ecaterinei Reus (născută în Republica Moldova și în prezent studentă în Danemarca): „Când vizitez Franța sau mă întorc în România, unde am absolvit liceul, când mă plimb pe străduțele din Madrid sau din Cernăuți, imaginile pe care le păstrează memoria

mea și pe care le fixează apoi în cuvinte fac din aceste spații o nouă realitate; captându-le în scris, nu doar că le arunc în lume, ci le fac să aparțină, într-un fel, cititorilor mei și, deci, țării din care ei provin”. Așadar, Finlanda nu mai e țara situată geografic la o anumită latitudine sau longitudine, așa cum Bruxelles nu e doar „inima Europei” (Anca Covaliu), ci chiar inima țării mele, inima mea, într-un salt interior care transformă și aduce împreună oameni, culturi, teritorii.

Din Cernăuți sau Copenhaga până peste Ocean nu e decât un pas (de fapt, un gând) atunci când experiențele personale se confruntă, validându-se, cu ale celuiilalt. Ne-a interesat modul în care un student la Harvard (Tudor Giurgică-Tiron) definește dialogul și cooperarea. Articolul „Maratonul ca metaforă” deschide spațiul interior spre o lume care, chiar dacă nu îi aparținem, a devenit, prin imaginile lui Tudor, a noastră. Cu alte cuvinte, în termenii lui Astrid Băgireanu, studentă în Scoția, ne-am așezat în postura ființială de călători, nu de turiști, purtând cu noi și aducând în casa noastră, spiritul locurilor și al oamenilor pe care i-am întâlnit.

Ajunghând (din nou) la întâlniri, așezarea față în față a lui Andrei Kurkov (una dintre vocile cele mai puternice ale literaturii din Ucraina) și a lui Savatie Baștovoii (scriitor important din Republica Moldova), într-o dezbateră moderată de Luca Niculescu și numită simbolic „Scriitor în Est”, în cadrul „Serilor Filit” de anul trecut, a reprezentat pentru tineri punerea perfectă în act a ceea ce înseamnă cooperare transfrontalieră. Kurkov și Baștovoii au luat ca pretext experiența personală de viață, statutul de scriitor și propria operă pentru un periplu inter și transcultural și un alt mod de a privi dialogul „peste” și „dincolo de” frontieră, punând în prim-plan ideea că scriitorul se definește în măsura în care aduce experiențe general valabile, fără a-și nega identitatea națională, doar sublimând-o prin multiple identități culturale.

Concluzia dezbaterii de la FILIT și a workshopului nostru a fost aceea că literatura/cultura reprezintă pentru redactorii/colaboratorii Alecart numitorul comun al celor trei spații: ucrainean, moldovenesc și românesc, asigurându-le deopotrivă coerența și deschiderea spre ceilalți – un mod de a celebra Ziua Cooperării Europene.

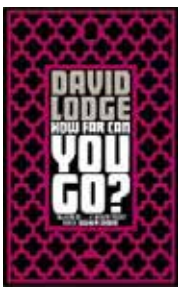

S C R I I T O R I   L A   F I L I T

How Far Can You Go?

... O ÎNTREBARE CU CONOTAȚII RELIGIOASE, LA AL CĂREI RĂSPUNS
CONCRET PROTAGONIȘTII ROMANULUI LUI DAVID LODGE APELEAZĂ OBSESIV, SUB SEMNUL ȘTIUTEI
ABSTINENȚE PROPRII DOGMEI CATOLICE, CHEIA ȘI LĂCATA CONDUITEI UMANE.

Anais Colibaba, absolventă Național

În pofida eforturilor disperate ale acestora de a nu „dezamăgi” preceptele dogmei, cursul greu de de-terminat și, cu atât mai puțin, de controlat al vieții ajunge să le modifice opțiunea, inițial univocă, pentru abstenență. Pe parcurs, ei realizează că acea „coardă” asociată jocului de-a „crediința” poate fi întinsă până când duritatea realității o rupe fără drept de apel.

Așa cum naratorul ține să și precizeze în *incipit*, într-un stil vizibil orientat spre comunicarea directă cu cititorul, fundamentul pe care este clădită educația tinerelor personaje este *mântuirea*, continua „ascensiune spre Rai”, în varii forme posibile - prin sacramente, fapte bune, acte de auto-minimalizare. Orice acțiune este subiectul unei judecăți spirituale, iar registrul fiecărei ființe este accesoriat cu calificative de bine/rău/neutru. Metafora vizuală asociată este aceea a goanei generale după scări salvatoare pentru a evita chemările ispititoare ale șerpilor. În descrierea tipurilor de păcate și a demarcației arhetipale între bine și rău, Lodge manevrează virtuos (sic!) satira,

modulând insesizabil „fauna” păcatelor și faptelor bune. Spre exemplu, aparent rupt de context, acesta alege să descrie un caz ipotetic care ar putea transforma o banală călătorie cu autobuzul - inițial percepută ca neutră din punct de vedere spiritual - într-o „faptă bună” prin murmurarea discretă a unor rugăciuni. Problematică ar fi însă, rostirea cuvintelor de credință în plen, cu glas ridicat. Dacă rugăciunea este rostită din adâncurile credinței și îi atinge și pe cei necredincioși (presupunând ca ar fi înzestrați cu răbdare și iertare de sine), ar fi, desigur, un *Act Bun*, eroic chiar.

DACĂ E SĂ FIE ÎNSĂ, SĂVÂRȘITĂ DIN DORINȚA DE A EPATA ȘI DE A ATRAGE ATENȚIA ASUPRA PROPRIILOR VIRTUȚI, ESTE, DEODATĂ, RĂU - O DOVADĂ DE MÂNDRIE SPIRITUALĂ CARE ASCUNDE „ȘARPELE ALUNECOS”. ÎN ESENȚĂ, SINTETIZEAZĂ LODGE, „ORICE ÎȚI DISPLACE INTENS ESTE CEVA PROBABIL BUN ȘI ORICE ÎȚI PLACE GROZAV SĂ FACI ESTE PROBABIL RĂU SAU CU POTENȚIAL NEGATIV - UN PRILEJ DE A PĂCĂTUI.”

Taxonomia păcatelor, categorisite în funcție de gravitatea lor, este realizată în rama unei liturghii la care iau parte opt studenți și prieteni într-o biserică catolică din Londra la începutul anilor '50. Cu toții fac parte din clasa de mijloc a vremii, specimene cu nivel intelectual și de educație mult peste medie, aparținând unei „minorități” devotate bisericii catolice, prezentată ca fiind mult mai strictă decât cea anglicană. Slujba de joi dimineța este un ritual obligatoriu căruia îi sacrifică micul dejun în așteptarea sacramentului (omologul împărtășaniei ortodoxe). Deși se raportează diferit la disciplină, dreptate, datorie sau plăcere, toți au certitudinea că viața este urmată de mult pomenita Judecată, unde au a da socoteală pentru tot ce au făcut pe pământ.

UNII DINTRE EI, AFLAȚI LA SLUJBĂ DINTR-O PORNIRE, EXPLICABILĂ POATE, DE A-ȘI „ASIGURA” UN LOC ÎN RAI, ÎȘI CONTROLEAZĂ CU GREU NERĂBDAREA, NUMĂRÂND CLIPELE PÂNĂ LA PRIMIREA SFINTEI EUHARISTII, MOMENT CARE MARCHEAZĂ, ÎN CAZUL LOR, ABSOLVIREA DE PĂCATELE ADUNATE ÎN DECURSUL SĂPTĂMÂNII ȘI REINSERȚIA ÎN MUNDAN.

Personajele sunt conturate după un tipar atent fixat încă din introducere: astfel, Angela, o frumusețe remarcabilă, cu un comportament inocent și principial, crescută într-un mediu familial dificil, devine „obiectul” fascinației comune a lui Dennis și a lui Adrian. Caracter îndrăzneț, cu o fizionomie care atrage instantaneu privirea, Polly este și ea marcată de aceeași teamă de Iad ca și colegii ei. Michael este reliefat în tonuri pale, pasionat de literatură, mai timid decât ceilalți băieți și, totodată, ros de curiozități „necurate” privind propriile dorințe carnale. La rândul-i, Miles apare ca pilon de stabilitate, prezența sa oarecum rigidă și ținuta impecabilă trădând o disciplină de sine fără fisură. Violet, pe de altă parte, este personajul predispus la instabilitate emoțională și trăire haotică, amplificate, după cum afirmă soțul ei de peste ani, „de permanenta teroare creată de rigiditatea educației catolice”. În fine, Ruth întruchipează personajul monocrom care compensează o înzestrare modestă printr-o rigurozitate religioasă dusă la extrem.

Ușurată prin readucerea la „starea de grație” de după slujbă, viața fiecăruia din ei se desfășoară ca un ghem de

ață: Polly călătorește prin Italia, unde cunoaște diverși bărbați, fiind pe punctul de a se logodi cu unul dintre ei. Michael predă literatură la școli catolice și aici întâlnește o tânără cultă, cu o personalitate puternică, care este dispusă să renunțe la biserica anglicană pentru a se converti la catolicism, o religie „cu istorie, prestigiu și simț estetic”. Edward, diaconul de la slujbele de joi, se însoară cu o fată inițial lipsită de crez religios care îmbrățișează, și ea, această religie ce-i pare oarecum „exotică” la început. Violet se îndrăgostește de meditatorul ei pentru examenele de final, dar căsnicia ei este marcată de un zbucium continuu, cauzat fie de propria nesiguranță, fie de imposibilitatea de a avea copii, fie, mai ales, de vina funciară, indusă de credința catolică, pentru care soțul său nu manifestă empatie. În fine, Dennis și Angela se căsătoresc ultimii, în ciuda anilor îndelungați petrecuți împreună.

Toți acești tineri familști se lovesc de-a lungul anilor de dileme generate de interdicțiile bisericii catolice referitor la contracepție. Astfel, viața lor pare un carusel învârtindu-se fără oprire în jurul con(tra)cepției: așteptarea verdictului de la Vatican se soldează cu mereu aceeași dezamăgire, fiind permisă doar Metoda Sigură pentru populație, ce se bazează pe calendarul biologic al femeii. În fapt, aceasta nu este deloc sigură, cuplurile din roman

ajungând să se confrunte cu zeci de nașteri nedorite, cu avorturi spontane sau, în cazul dramatic al cuplului Angela-Dennis, cu un copil cu sindrom Down. Presate de anxietatea neconținută a unei posibile sarcini, cât și de emanciparea vizibilă a lumii non-catolice a anilor '60, cuplurile reușesc cu greu să se desprindă de obiceiurile adânc gravate în substanța vieții lor maritale și să își controleze într-o oarecare măsură teama de iad.

Sunt memorabile paginile care surprind schimbările survenite în sânul bisericii catolice din Anglia și, implicit, în viziunea unor împătimiți precum Michael ori Ruth. Michael, cu apetit pentru experiment și avangardă asiduu cultivat prin literatură și cinematografie, însă altminteri inhibat de autoritatea clericală, se alătură unor întâlniri inițiate de fostul său coleg Adrian într-o promovare a Bisericii Catolice Deschise.

PORNIND DE LA ACEST MOMENT DE COTITURĂ, MICHAEL ȘI MIRIAM AJUNG EI ÎNȘIȘI ORGANIZATORII UNOR SLUJBE INFORMALE, CU CARACTER TERAPEUTIC, UNDE „ENORIAȘII” SE ADUNĂ ÎNTR-O ATMOSFERĂ CALDĂ, ȘI A CĂROR PRINCIPALĂ MISIUNE PARE A FI COMUNIUNEA ȘI COMUNICAREA. ASTFEL, TINERII AJUNȘI ADULȚI ÎN FLOAREA VÂRSTEI ÎȘI GĂSESC O NIȘĂ ÎN CARE CREDINȚA POATE COEXISTA CU PROPRIILE NEVOI ȘI PRINCIPII.

Ruth, după o neostoită căutare a sensului în robă de călugărită, accede la înțelegerea faptului că adevărata ei chemare se împlinește în slujbele de tip pentecostal, unde rugăciunea rostită puternic, vibrant, semnifică o apropiere sufletească de toți cei prezenți.

ROMANUL IMPRESIONEAZĂ PRIN ANALIZA DE O ACURATEȚE CHIRURGICALĂ DIN CELE OPT STUDII DE CAZ, PLUS PREOTUL AUSTIN, UN PERSONAJ CARE, CU TOATĂ FERVOAREA SA RELIGIOASĂ, ÎNTRUCHIPEAZĂ FĂRĂ DOAR ȘI POATE TIPUL CEREBRAL, CĂUTĂRILE ȘI ÎNDOIELILE SALE TRADUCÂNDU-SE ÎN CERCETAREA ÎNFRIGURATĂ A ARTICOLELOR DE SPECIALITATE MISTICE, FILOSOFICE ȘI CHIAR ȘTIINȚIFICE.

Deși existența lui Miles este clădită cu unele preponderent realiste, satira elitismului academic se răsfrânge în chip aproape tragic asupra destinului său: izolat de lume în globul de cristal al Universității Cambridge, Miles își alimentează un soi de exclusivism intelectual și social pentru a-și masca homosexualitatea abia reprimată; în linia tendinței sale conservatoare, aproape puritane, el dezvoltă o atracție stilizată, intelectualizată, pentru catolicism, spre deosebire de „provincialii” săi colegi de generație. Cu toate acestea, opreliștea bisericii cu privire la orientarea sexuală îi produce suferință de-a lungul întregii vieți și îi consolidează impulsul spre masochism autoindus. Punctul de echilibru îl va găsi alături de un fost călugăr.

Prin relatările a căror ficționalitate este în multe rânduri clamată, Lodge se înscrie în categoria autorilor care refuză discursul moralizator. Umorul negru apare tocmai din „încrâncenarea” cu care realitatea se agață de viețile personajelor, neținând cont de „cazierul” lor spiritual. Pentru că, în final, destinele acestora nu vor fi lipsite, ca și în cazul non-catolicilor, de accidente, adulter, boli congenitale, neprevăzute.

PROTAGONIȘTII ÎNVAȚĂ SĂ DESCIFREZE MESAJUL BIBLIC ÎN CHEIE METAFORICĂ ȘI SIMBOLICĂ ȘI NICIDECEM ÎN CEA A FUGII DE „ȘERPI”, IAR DETERMINISMUL RIGID PRIN CARE ERA CITITĂ EPOPEEA MÂNTUIRII ESTE ÎNLOCUIT DE RESPECTUL ȘI ÎNȚELEGEREA FAȚĂ DE SEMENI.

Anais Colibaba a fost redactor-șef Alecart, în prezent este studentă la Jacobs University, Bremen.

DESPRE PRIBEGIA ALEASĂ:

Herta Müller

◆

**OPRESIUNEA NAȘTE REVOLTĂ. ȘI EXPERIENȚE MARCANTE.
ÎN ACEST TON SE REVELEAZĂ CITITORULUI OPERA HERTEI MÜLLER,
FRAPANTĂ PRIN TEMATICA SA CONSTANT PSIHOLGICO-ANALITICĂ.
FUNDAL AL CONSTRUCȚIEI NARATIVE, REGIMUL TOTALITAR ESTE SIMBOLUL UNEI
APOCALIPTICE GHEENE ÎN CARE SE ZBAT PERSONAJELE HERTEI MÜLLER.**

◆

Clara Cășuneanu, absolventă Petru Rareș

Într-o notă consistentă în spațiul autohton, la începuturi ni se înfățișează romanul *Încă de pe atunci vulpea era vânătorul*. Perioada comunistă, în plină glorie, subjugă la cel mai înalt nivel mișcările conștiinței umane.

Personajele trăiesc un veritabil „mal du siècle”, adaptat realităților mundane. Dictatura ceaușistă angrenează peisaje nevrotice, terifiante, pe alocuri pestilențiale, în care „gândacii vor devora acest socialism”. Figurile feminine ale textului epic, Adina și Clara, contrapuntează dureros mecanismele unei societăți terne, în care indivizii sunt ostracizați de spaima torționarilor. Frica se insinuează ca laitmotiv al romanului, intensificându-și forțele cu fiecare apariție narativă.

Cu tentă autobiografică, romanul *Animalul inimii* anticipează cum teama „zace liberă în jurul tău, o poți zări pe lucrurile din preajmă”. Viața în comunitatea șvăbească, din care face parte și eroina volumului, se mistuie între aceleași dimensiuni ontologice: persecuția clasei intelectuale, abuzurile răvășitoare ale Securității și tensiunile latente. Imagine pe care o conferă, de altfel, și expresiva metaforă-titlu, într-o valériană structură de „limbaj în limbaj”, regăsită nuanțat și în romanul *Este sau nu este Ion*. Alienarea devine aici o coordonată esențială,

delimitând astfel un alt motiv cu o încărcătură afectivă accentuată. Între poveștile „bunicii cântătoare” și ale celei „închinătoare” se cristalizează gradual dorința de evadare. Impulsul eliberării este însă ușor reprimat de ideea că „fiecare fugă era o ofertă spre moarte”.

În periplusul narativ, remarcabilă este solidaritatea umană, conștiința colectivă în raport cu perspectiva în care „dictatorul este o greșeală”. Aversiunea față de regimul comunist și față de dictator se trasează incisiv, personajele împărțind cu o voluptate cinică bucuria suferințelor dictatorului, pe care îl numesc „mâncător de prune”. Astfel, „animalul inimii”, călătorind neconținut de la unii la alții, își înfrânează impetuoșitatea spasmatcă.

**OBSESIA ELIBERĂRII PULSEAZĂ ÎN SCRIERILE
HERTEI MÜLLER CÂND RĂZVRĂTIRI ENERGICE, CÂND
SENTIMENTUL ZĂDĂRNICIEI EXISTENȚIALE. AMINTIND
PARCĂ DE FRAGMENTE DIN LUCRĂRILE LUI FERNANDO
PESSOA, ÎN ROMANUL LEAGĂNUL RESPIRAȚIEI, ÎNGERUL
FOAMEI GENEREAZĂ EXPERIENȚE TULBURĂTOARE:
„FOAMEA-I TOTDEAUNA PREZENTĂ”. DEPORTAREA
ÎN LAGĂRUL DE MUNCĂ DIN UNIUNEA SOVIETICĂ
MARCHEAZĂ UNA DINTRE CELE COPLEȘITOARE IMAGINI
DIN PLANUL ROMANESC.**

Radu Camariu
Cheta de la gâtul cui?

Monologul curgător al personajului principal, Leopold Auberg, dezvăluie condiția fragilă a umanității în lagăr. El stă mărturie încercării de dezavuare a identității sufletești. Tragismul poate fi în mod just asimilat dramelor evocate de Soljenițin, consumate în universul concentraționar. Impresionantă este însă particularitatea textului de a sublima cu o „lopată de inimă” frica, foamea, moartea și tăcerea în prozaic. Cu o naturalețe aproape neverosimilă. Sursă inepuizabilă a temelor-tulpină din creația Hertei Müller, totalitarismul oferă medii propice căutărilor de a ocoli anihilarea propriei ființe. Acesta este și cazul autobiografiei lucide din romanul *Regele se-nclină și ucide*. Într-o proză lirică, și aici „animalul inimii” pendulează între „frica scurtă” și „frica lungă” a vieții periferice. Cuvântul devine un resort interior vital pe măsură ce autoarea descoperă că „în fiecare limbă sunt alți ochi”. Actul confesării apare ca instinct de conservare și de răzvrătire împotriva sistemului, prin „jocuri de cuvinte șirete”. Treptat, el încolțește dezrădăcinarea de „marea insulă mobilă care era țara” și însingurarea peste „granița-în afară”.

O izolare resimțită profund și în volumul *Călătorie într-un picior*, în care Irene, protagonista discursului în proză, trăiește măcinată de solitudinea anxioasă a Vestului.

Statutul de emigrant aduce cu sine o inadaptare socială traumatică, Irene fiind mereu în căutarea identității sale. Tema emigrării rezonază puternic și în scrierea *Omul este un mare fazan pe lume*, degradarea psihică a personajelor și spaima organică surprinzând încă o dată universul comunist sufocant.

PANORAMIC, ALIENAREA REPREZINTĂ, DE CELE MAI MULTE ORI, PUNCTUL FINAL ÎN EVOLUȚIA PERSONAJELOR HERTEI MÜLLER. ACCEPTATĂ CÂND CU O DETAȘARE FEBRILĂ, CÂND CU MELANCOLIA RUPTURII, EA SE COAGULEAZĂ ÎN JURUL GÂNDURILOR ȘI AL EVENIMENTELOR CHINUITOARE, DESCRISE ÎN FRAZE MINIMALISTE ȘI SUBSTANȚIALE, ÎN AMALGAME SIMBOLISTICE DIN CARE STRĂLUMINEAZĂ, UTOPIC, SOCIETATEA LIBERĂ. IAR MAI PRESUS DE ORICE, OMUL LIBER.

În acest moment, poziția autoarei este cât se poate de previzibilă în ochii lectorului. Reprezentare a individului neputincios, „micuța insulă rătăcitoare” nu se mai integrează în ororile blocului oriental. Cum niciodată nu a făcut-o cu adevărat. Tipologia personajelor Hertei Müller urmează o traiectorie precisă, acestea părând a se identifica în momente cruciale ale vieții, rând pe rând, cu Victor Petrini, eroul lui Marin Preda din *Cel mai iubit dintre pământeni*. Fie că se amintește de clasa intelectualilor reduși la tăcere prin atrocități, fie că se remarcă banalitatea existenței oamenilor de rând, autoarea își înzestreză personajele cu resurse nebănuite de luptă și de rezistență. Spiritul combatant este definitoriu pentru opera Hertei Müller, este sursa vie a salvării. A ieșirii din „cealaltă țară”.

Citind printre rânduri însă, nici mirajul Occidentului nu e întotdeauna aducător de armonie. „Animalul inimii” este permanent scindat între cele două realități, prins fără voia sa într-un proces de hibridare.

„Când e atâta spaimă pe lume”, în stilul naumian apreciat și totodată evocat de autoare, aceasta din urmă a avut mereu grijă de personajele sale, pe întortocheatele căi ale livrescului. Profilând parcă o analogie biblică, autoarea își trimite „animalul inimii” sale și al personajelor ei ca mieii în mijlocul lupilor. Își „păstorește” cuvintele și oamenii plămădiți din cuvinte în universurile fluctuante care bat la porțile Occidentului. Cu tenacitate și demnitate. Frica autoarei s-a preschimbat grație fervorii lăuntrice, din care și-a extras și forța (deseori sfidătoare) de a boicota istoria, în termenii lui Blaga. Cu fiecare roman, mai aproape legitimarea curajului de a peregrina într-o odisee dramatică până la capăt. Până în prezent și dincolo de el.

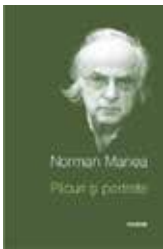
LEGEA LUI OM:

Plicuri și portrete

de
NORMAN MANEA

EXISTĂ OARE O CHIAR ATÂT DE MARE DISTANȚĂ ÎNTRE INVERN ȘI UN PARADIS DEZOLANT?
IAR LIBERTATEA, PARAFRAZÂNDU-L DIN NOU PE EMIL CIORAN, NU ESTE PENTRU NOI, POSESORII SĂI,
DOAR O ILUZIE, DE VREME CE ȘTIM DEJA CĂ EA ESTE FĂCUTĂ PENTRU A FI PIERDUTĂ?
ÎNCETUL CU ÎNCETUL, MEDITAȚIA ASUPRA LIBERTĂȚII, ASUPRA INVERNULUI ȘI A PARADISULUI,
ASUPRA EXODULUI, A DESTINULUI ȘI A ÎNSINGURĂRII COBOARĂ DINSPRE METAFIZIC ȘI SE ȚESE ÎN JURUL
FIINȚEI UMANE, AȘA CUM ESTE EA DEFINITĂ LA CONFLUENȚA DINTRE ISTORIA MICĂ ȘI ISTORIA MARE.

Ioana Lionte, absolventă Național

Aș fi tentată să afirm că *Plicuri și portrete* de Norman Manea este întâi de toate o ipostaziere a OMULUI deconspirat în deplinătatea sa de ființă surprinsă în confruntarea cu istoria, cu travaliul creator, cu Celălalt, dar mai ales cu sinele.

Pomenite mai sus, istoria mică și istoria mare își găsesc simetriile în relația dintre individ și colectivitate, dintre destinul personal și cel al unei comunități percepute și apoi consemnate întru posteritate sub sigiliul inconfundabil al unui stigmat. Norman Manea reușește să (re)dea Omului ce este al Omului și Istoriei ce este al Istoriei: simplitatea adevărului și candoarea rememorării. Parcă tot într-o căutare a timpului pierdut (de data asta nu proustiană, ci normaniană), autorul panoramează spațiul literar românesc din timpul și de după evul comunist printr-un exercițiu al re(memorării) și al (co)memorării. Astfel, *Plicuri și portrete* își dezvăluie încă de la început conținutul: frânturi din corespondența autorului cu scriitorii români și de dincolo de ocean precum și portretele acestora, adică imaginea omului de dincolo de rânduri proiectată cu și prin cuvintele sale. Se perindă astfel, prin fața cititorului, nu numai figuri reprezentative pentru spațiul cultural românesc, ci și realitatea omului din spatele unui nume. Grație talentului evocator al autorului și inconfundabilului stil epistolar al corespondențelor (destinatariilor) săi, cititorul pătrunde cu ușurință pentru a se poziționa ulterior în centrul ideatic al relației. Conținutul volumului se constituie într-un nucleu (omul în deplinătatea contradicției sale) care pulsând, iradiază spațiile tematice aservind ulterior la articularea relației.

Există oare o adecvare a relației în ceea ce privește comunismul românesc? Putem aduce în discuție posibilitatea unei evocări depline care să întrunească toate condițiile obiectivității sau, luând în considerare subiectivitatea intrinsecă a oricărui act evocator, putem doar remarca gradul mai mare sau mai mic de elocvență al retrospectivei? Trebuie să ținem seama și de faptul că, odată cu fuga pe deplin „ireparabilă” a timpului, ceea ce a constituit la un moment dat realitatea comunismului românesc se transformă încetul cu încetul în produsul de ficțiune al societății de larg consum. Receptarea este inevitabil deformată nu numai din cauza prăpastiei din ce în ce mai mari între generații, ci și din cauza unei descentralizări identitare. Dansul pe alocuri fatal dintre istoria mică și istoria mare a fost immortalizat în diverse stiluri și forme, dar îndrăznesc să afirm că volumul semnat de Norman Manea se numără printre cele mai elocvente relații ale acelei perioade, fără a pretinde posesia adevărului absolut, apropiind cititorul tocmai prin naturalitatea și candoarea evocării.

Prima parte conține albumul României socialiste „multilateral dezvoltate”, evocând, imagine cu imagine, realitățile spațiului totalitar filtrate printr-o cultură și o literatură mutilate de și subjugate unui aparat politic. Se regăsesc în relatarea lui Norman Manea și a autorilor cu care corespunde indicatorii factuali ai mecanismului de depersonalizare și utilizare în scop propagandistic a factorului cultural, mai exact a literaturii care se naștea în sânul unei utopii bolnave. Se identifică tranziția parazită de la Ideal la Ideologie, de la ființa umană la resturile reprezen-

tate de „omul nou”, în fine, de la Utopie la Distopie. Dar literatura? Nefericită metamorfoză kafkiană de la expresia individualității mereu problematizante la instrumentul unui mecanism uniformizant. Iată, în cuvintele Monicăi Lovinescu, expresia acestei subjugări: „...orice scriitor care publică în România știe că aproape niciodată nu va scăpa cu fața curată a manuscrisului”. Creația nu mai aparține autorului așa cum omul nu mai aparține sieși. Cu toate acestea, gigantul instrument de aplatizare reprezentat de factorul politic nu reușește să frângă totul. Câteva caractere rămân drepte, înfruntând direct consecințele, altele se apleacă ușor pentru a păstra doar, într-un mimetism șiret, aparențele supunerii. Creatorul? Ei bine, ipostazele lui variază de la eternul fidel, solidarul solitar, exilatul nostalgic, exilatul mulțumit la idealistul literat și scriitorul aservit sistemului din rațiuni de autoconservare sau de crez personal.

TOATE ACESTE PORTRERE SUNT DE FAPT MĂȘTILE LUPTEI OMULUI CU SINE ÎN CONTEXTUL UNEI SITUAȚII LIMITĂ. CARACTERUL MANIFESTĂRII LITERARE CONSTITUIE ASTFEL EXPRESIA LUPTEI PENTRU SUPRAVIEȚUIRE. DIN PAGINILE VOLUMULUI TRANSPARE ATĂT IMAGINEA CREATORULUI ÎN CĂUTAREA PERPETUĂ A FRUMOSULUI, A ADEVĂRULUI, A CUNOAȘTERII, CÂT ȘI CEA A LITERATULUI, CARE ÎN CIUDA VOCAȚIEI SALE, ADERĂ LA UN IDEAL POLITIC.

Cât despre exil sau mai degrabă despre exod, se pot spune multe. Se poate vorbi despre o literatură a exilului, despre scriitorii ai exilului, despre consecințe, impresii. Din nou autorul, prin natura sa, aduce aceste discuții în proximitatea cititorului care, poate deși nu înțelege pe deplin fenomenul înstrăinării, se surprinde empatizând. Constituie oare România multilateral dezvoltată din care pleacă cei puțini un infern, iar țara adoptivă un paradis dezolant sau viceversa? Răspunsul se află în fiecare dintre cei exilați, împărțindu-i în două categorii: cei care văd în actualul domiciliu vestic un tărâm nu neaparat al făgăduinței, dar al libertății și se dezic treptat de legăturile cu matca și cei ce păstrează în lăuntru lor indentitatea prin apartenența la un spațiu, la o cultură și la o limbă. Astfel, „partir” poate fi într-adevăr „mourir un peu”, dar și „changer un peu” sau, de ce nu, „changer en totalité”.

Trecută prin stalinism, ceaușism, înfierată de estetica roșie, literatura post-comunistă devine un instrument al pragmatismului modern. Societatea, eliberată de chingile unui sistem totalitar, se dezice de frontiere și se uniformizează de data aceasta prin globalizare. Acum, la răsăritul unui nou ev se poate vorbi despre expierea unei națiuni? Avem parte, oare, de un nou început sau Istoria are tendința de a se repeta?

„OMUL RĂMÂNE ADEVĂRATUL MISTER AL EXISTENȚEI. ÎN OM SE AFLĂ, DE FAPT, ȘI POTENȚIALUL DICTATOR, ȘI ÎNDRĂGOSTITUL ADOLESCENTIN, ȘI ORBUL TORTIONAR, ȘI ENIGMA AMFOREI PĂTIMAȘE, ȘI PLECTISUL SURDOMUT AL SCLAVIEI GREGARE. (...) RAȚIUNEA, SUFLETUL ȘI HIMERA OMULUI PROPUN ADEVĂRATUL MISTER, RĂSUCIND INCANDESCENȚELE COTIDIENE ALE SPIRITULUI AGRESAT, VULNERAT, MEREU NELINIȘTIT ÎN TRUDNICA ÎNFĂPTUIRE DE SINE”.

Volumul semnat de Norman Manea constituie atât o retrospectivă penetrantă cât și o perspectivă elocventă și profund personală asupra exilului, a creatorului, a însingurării, a utopiei, a distopiei, a totalitarismului, a abandonului și a regăsirii, dar rămâne, mai întâi de toate, o carte dedicată OMULUI.

CĂLĂTORIE LA CAPĂTUL POEZIEI:

Apropierea

de
MARIN MĂLAICU-HONDRARI

„[...] O LIMBĂ STRĂINĂ CEL MAI REPEDE ȘI BINE SE ÎNVĂȚĂ ÎN PAT”

Andreea Nicuța, Băncilă

„(...) cum se face că într-o carte care îți place citești ceva de genul ăsta: la început, beam cafeaua cu zahăr, apoi mult timp am preferat să fie amară, fără pic de zahăr, iar acum, de la o vreme încoace, îmi place să pun un vârf de linguriță la o ceașcă, în fine, îți dai seama că e poezie pură sau proză pură, nu contează, contează că te încântă, deși poate că ai mai auzit fraza asta.”

Apropierea lui Marin Mălaicu-Hondrari are ca punct de pornire dorința a patru prieteni (trei bărbați și Lidia – „la madre de la poesía”) de a regăsi esența Poeziei. E o temă bolañană, dar asta nu ne miră, căci și Cortazar și Bolaño și Marquez și Borges (asta ca să rămân doar la sud-americani) sunt „personajele” din umbră care se plimbă printre personajele lui Mălaicu-Hondrari aici ca și în *Lunetistul* de altfel. Unul dintre ei, Parfenie, renunță, dar asta vom afla mai târziu, la fel cum abia la jumătate cărții înțelegem punctul de plecare și miza jocului celor trei: un joc de-a dispariția, de-a uitarea, de-a moartea sau de-a trăirea. Pe parcursul călătoriilor individuale, fiecare personaj pare a se îndepărta de poezie, astfel apropiindu-se de substanța ei mai mult ca niciodată. Această revelație este mijlocită de proximitatea unor culturi noi, a unor oameni și a unor concepții și stiluri de viață deosebite. „Fantasma unui bărbat îndrăgostit bântuie Europa pe urmele unei femei căsătorite.” Emigrarea, afacerile ilegale, legăturile adulterine, poveștile de iubire „pe viață și pe moarte” (despre care „aveam 33 de ani și credeam [...] că se petrec numai în literatură și în telenovele.”), toate se regăsesc firesc într-un spațiu care variază aproape de

la un capitol la altul: Madrid, Barcelona, Córdoba - spaniolă și argentiniană -, Berlin, Cluj, Sibiu, București) și sunt trăite cu o pasiune autodistructivă tulburătoare de către protagoniști.

„DACĂ IUBEAM, CE NEVOIE MAI AVEAM SĂ MĂ ÎNDRĂGOSTESC?”

O combinație între Vicky Cristina Barcelona și orice film care tratează traficul ilegal și contrabanda cu mașini, parfumuri contrafăcute sau alte mizicuri, romanul prezintă viețile tumultuoase ale unor artiști, indiferent că sunt scriitori, sculptori, muzicieni, seducători și înșelători de primă clasă. Perspectivele imprevizibil-interferente ale celor 6 naratori însotesc cititorul într-un periplu care dezvăluie povestea lui Adrian - poetul taciturn - și drumul până la Julieta lui iberică, măritată și adulterină (aka Maria), drum inițiat în-o lume în care, înainte de Maria, ghizi îi sunt Rafael - proprietarul unei afaceri falimentare cu mașini second hand - și Vanessa - o „afaceristă” bisexuală (care „m-a îmbrățișat și mi s-a părut că a făcut-o înadins ca să-i simt sub rochie revolverul lipit de coapsa stângă”). E un drum care nu se termină așa cum filmele care pompează adrenalină la fiecare secvență ne-ar face să ne așteptăm, pentru că, dacă nu ați înțeles deja, romanului lui Mălaicu-Hondrari e foarte puțin din tot ceea ce am spus până aici. Acestea pot constitui doar suprafața, pojghița subțire în spatele căreia se află o nouă poveste în acest joc în care nu doar personajele sunt prinse (unele chiar fără să o știe), ci și noi cititorii. Jocul autorului se desfășoară astfel

Alexandru Danu
Destroy and Rebuild

pe mai multe planuri și e departe de a fi unul gratuit. Miza este chiar viața. Sau poezia. Adică viața literaturii.

„Eram într-un club când l-am văzut pentru prima dată. Dădeam un concert cu Tinto Brass Band și el a stat sprijinit de un perete și ne-a ascultat. Nimic special. Numai că imediat ce nu l-am mai văzut lângă perete am început să-l caut cu privirea. Și când l-am zărit vorbind cu unul dintre sculptori m-am bucurat, dar l-am văzut și pe Javier și mi s-a făcut rușine de bucuria mea.”

În ciuda așteptărilor sau a imaginii inițiale despre propria viață, toate personajele, indiferent de etnie, sex, vârstă, ocupație, statut social - români, spanioli, argentinieni, artiști, afaceriști sau doar tineri clinic depresivi care își încearcă norocul („încearcă Mediterana cu degetul”), săraci sau bogați, gay sau straight - vor fi, pe rând (emoțional, psihic, social, profesional) iminent năruite de propriile înflăcărări nestăpânite. Așadar, așteptările create de spațiul latin - faimos pentru aventurile amoroase incitante care populează mentalul colectiv - sunt în egală măsură confirmate de tumultul pe care personajele îl experimentează și contrazise de deznodământ. Marin Mălaicu-Hondrari reușește să evite patetismul telenovelistic tentant, deviind strategic și sistematic de la idilele interculturale și intercalându-le cu teme sociale contemporane grave. Astfel sunt aduse „în lumina reflectoarelor” probleme ca: dezvoltarea continuă a pieței negre, sporirea cazurilor de tulburări depresive la persoane din ce în ce mai tinere sau condiția emigranților.

FURAT DE TOATE ACESTE, POȚI UITA CĂ, DE FAPT, APROPIEREA E ÎNCERCAREA UNOR POEȚI DE A REDESCOPERI POEZIA. ÎNSĂ STRUCTURA DINAMICĂ A CAPITOLELOR, FLEXIBILĂ ÎN TIMP ȘI SPAȚIU, PLUS INTERVENȚIILE LIDIEI, „STĂPÂNITA, LA MADRE DE LA POÉSIA”, ÎȚI REAMINTESC SUBTIL DE FIECARE DATĂ TEMELIA ROMANULUI.

„(...) SUNT SINGUR, AM INVENTAT POEZIA ȘI NU MAI AM INIMĂ.”

Marin Mălaicu-Hondrari apropie continente, oameni, personaje, lumi interioare într-un periplu cum numai poezia existenței trăite autentic o poate face. Nu în ultimul rând, el reușește să apropie cititorii de un roman cu un incredibil potențial cinematic, care m-a provocat să propun:

Regia: cineva, oricine se oferă

Scenariu: Marin Mălaicu-Hondrari

Gen: dramă romantică, aventură, comedie, acțiune

Cu: actorii pot fi aleși din mulțimea de emigranți români în Spania (dar nu e obligatoriu), important este să fie seducători, binevoitori și să iubească...poezia.

Descriere: un avertisment care reflectă o societate aproape reală, care te lasă mai prevăzător, mai sensibil și cu o acută dorință de a călători și de a te îndrăgosti - dacă e posibil, de un poet. O poveste de iubire și despre iubire, cu ilegalități și sacrificii făcute de „amorul artei”.

Lectură (și eventual vizionare) plăcută!

PE DRUMUL PIERDERII ȘI REGĂSIRII SE AFLĂ

Doamnele de marți

de
MONIKA PEETZ

◆
O ISTORIE UMANĂ APARENT MONOTONĂ, RECOMPUSĂ DIN CINCI AVENTURI EXISTENȚIALE.
O POVESTE TRANSPUSĂ ÎNTR-O REVĂRSARE DE AMĂRĂCIUNE ȘI ZBUCIUM SUFLETESC.
◆

Adela Cășuneanu, Petru Rareș

Aceasta este senzația conferită la prima vedere lectorului de volumul scris de Monika Peetz, *Doamnele de marți*. Apărută în anul 2013 la editura Baroque Books&Arts în cadrul colecției Cadril, cartea pune cititorul față în față cu o intrigă aglutinată în jurul unor evenimente trăite intens de către personaje. Cu gânduri și emoții pe care, în mod gradual, din postura de cititor, credeai că le-ai descoperit în profunzimea lor. Și, mai ales, cu o realitate marcantă care demonstrează agilitatea romancierei de a prezenta, ca într-un spectacol fascinant al lumii, noi măști ale acelorași personaje. Doar astfel Monika Peetz își probează puterea de convingere asupra celei mai critice instanțe narative – cititorul – dincolo de porii cărții. Aparențele sunt asimilate unui „nemuritor adevăr” (Toma Pavel), pe care doar autoarea este capabilă să-l construiască într-un mod cât mai verosimil.

Captivantă este, pentru ochiul privitorului, coperta volumului. Aceasta zugrăvește în tonuri jucăușe imaginea a cinci cești de ceai, într-o pluralitate de forme și culori. Tabloul anticipează fundalul livresc în care se va consuma acțiunea. Prietenia celor cinci doamne, prefigurată încă de pe copertă, armonizează cinci caractere diametral opuse prin contururi fine. Simbiotic, cei doi nori profilați în acest plan cristalizează spațiul ludic în care ținta este atingerea perfecțiunii prin introspecții minuțios realizate. Studiată în ansamblu, coperta definește latura cosmopolită a romanului.

MONIKA PEETZ DĂ VIAȚĂ UNOR FIINȚE PRINSE ÎNTR-UN LABIRINT AL ACTIVITĂȚILOR COTIDIENE. SE PROFILEAZĂ LUMEA MONDENĂ A CÉLOR CINCI DOAMNE CU TEMPERAMENTE CARE, DEȘI CONTRASTANTE, OGLINDESC O LATURĂ SENSIBILĂ: CEA A PRIETENIEI NECONDIȚIONATE. VIAȚA ACESTORA OSCILEAZĂ ÎNTRE BANALITATE ȘI EXTRAVAGANȚĂ, ÎNTRE ASUMAREA CONDIȚIEI UMANE LIMITATE ȘI ÎNCERCAREA PERPETUĂ DE ELIBERARE DIN STAREA DE LETARGIE.

Autoarea plămăiește portretele în linii minimaliste, încadrându-le în prozaicitatea citadină. Caroline, o fire mereu consecventă și rațională, își canalizează forțele vitale în profesia de avocat. Eva, familistă convinsă și o persoană altruistă, ni se înfățișează ca „sclavă a cifrei patru”: are patruzeci de ani, „mintea în patru zări” și patru copii, pentru care a renunțat la o posibilă carieră în medicină. Estelle, soția unui farmacist, este o femeie modernă și răsfățată, tiparul femeii excentrice care „își îndeamă peste măsură în geamantane și îi lasă pe alții să i le care”. Kiki, cea care își valorifică imaginația într-un atelier de creație e mereu îndrăgostită și visătoare, iar Judith - o minionă plină de grație și regină a dramelor, care „preferă să-și discute problemele la nesfârșit în loc să le rezolve”.

Cvintetul de dame se coagulează pe nesimțite în urma unui curs de limba franceză, fiecare dintre cele cinci personaje având ca deziderat învățarea acestei limbi. Nucleul de întâlnire al personajelor se caracterizează prin

Alexandra Baban
Green Grows the Lily
 Model: Kirsten van Antwerpen

continuitate și stabilitate. Restaurantul lui Tom și Luc, *Le Jardin*, devine, timp de cincisprezece ani, un topos de o încărcătură emoțională și simbolică impresionantă. Toate trăirile și gândurile personajelor converg în acest punct. Întâlnirile celor cinci sunt organizate și respectate riguros în prima zi de marți a fiecărei luni. La aceeași masă rezervată de lângă șemineu.

ÎNTR-UN PERIPLU PRIN UNIVERSUL CĂRȚII, IDEEA UNEI CĂLĂTORII INIȚIATICE ESTE ADESEORI ÎNSINUATĂ. ODATĂ CU MOARTEA SOȚULUI LUI JUDITH, ACEASTA GĂSEȘTE ÎNTR-O AȘTFEL DE CĂLĂTORIE UN REFUGIU SPIRITUAL. TOTODATĂ, PEREGRINAJUL SE MANIFESTĂ CA O EXTERIORIZARE A TRĂIRILOR INTERIOARE, OFERIND LECTORULUI O VIZIUNE AMPLĂ ASUPRA COMUNIUNII PLENARE OM-UNIVERS: „JUDITH NU MAI AVEA NICIO DORINȚĂ. REZISTASE PÂNĂ LA CAPĂT. ȘI SUPORTA CONSECINȚELE”.

Astfel, un pelerinaj la Lourdes pentru întâlnirea cu Sfânta Fecioară devine simbol al unei oaze de libertate, loc al metamorfozelor. Din acest focar de viață radiază un nou început pentru personajele romanului. Mutații importante au loc în plan existențial, generând căutări de redescoperire a sinelui.

Remarcabilă este capacitatea autoarei de a reda transfigurarea personajelor sale într-o notă spontană, de a descompune în imagini simbolice întreaga tranziție spre o altă viață. Urmând firul narativ, se observă o anumită detașare de trecut, o măcinare amplificată a vortexului de intrigi. Ne pare că personajele Monikăi Peetz renasc, precum o pasăre Phoenix, din propria cenușă. Judith, spre exemplu, parcurge etapele re-umanizării prin apropierea de ceilalți. Dacă în debut suferința lui Judith (generată de moartea soțului său, Arne) este hiperbolizată, pe parcurs cititorul descoperă și senzația sufocantă a trădării resimțite de Judith. Eva, pe de altă parte, își redimensionează viața personală printr-o apropiere accentuată de propria ființă.

Pe plan afectiv, discursul narativ, susținut de densitatea scrierii și de naturațea acesteia, subsumează o expresie a gândurilor și a sentimentelor sincere. Condimentându-și romanul cu un umor rafinat și spirit ludic, autoarea reușește să atragă atenția asupra perspectivei sale. Transformarea, cuvânt-cheie al discursului epic, revoluționează ontologic lumea doamnelor de marți. Reușind să iasă, asemenea unui fluture, din crisalida sufocantă, personajele transcend dintr-o lume silențioasă, dominată de static, de eterne căutări, într-una a găsirilor. A regăsirii.

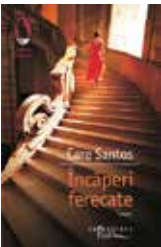
PĂȘIND PRIN PRAF ÎN

Încăperi ferecate

de
CARE SANTOS

ADUCÂND ÎN PRIM-PLAN IMAGINEA ARTISTULUI GENIAL ÎN OPERĂ, DAR DEMONIC CA PERSONALITATE UMANĂ, CARE SANTOS ÎNCHIPUIE TRECUTUL CA O IMPRESIONANTĂ CONSTRUCȚIE CE ÎNTOARCE SPRE PREZENT O FAȚADĂ DECORATĂ CU UȘI. PE UNELE DINTRE ELE, LE DESCHID PERSONAJELE ȘI CITITORUL DEOPOTRIVĂ. PE ALTELE, NUMAI CEL DIN URMĂ. ÎNSĂ NICIO ÎNCĂPERE NU RĂMÂNE FERECATĂ, ȘI DE FIECARE DATĂ CÂND O UȘĂ SE DESCHIDE, O ALTĂ POVESTE SE ÎNFIRIPĂ ȘI O NOUĂ FANTOMĂ CAPĂTĂ CONTUR ȘI GLAS.

Iulia-Mădălina Ștreangă, Național

În acest pelerinaj închinat relatării istoriei unei familii care se consolidează de-a lungul a trei generații, cei care trăiesc în prezent se întorc către anii de demult, la început omagiindu-l cu fervoare pe artistul pictor Amadeo Lax, personajul în jurul căruia se construiește narațiunea, iar apoi șovăind tot mai mult, pe măsură ce întâmplări necunoscute demască omul din spatele tablourilor. Este nevoie ca două încăperi ferecate din casa ruinată a familiei Lax să fie forțate, pentru ca două morți timpurii să-și reverse evocarea în prezent și să schimbe pentru totdeauna viața Violetei Lax Rahal, nepoata lui Amadeo Lax și totodată specialistă în opera acestuia. Un asasinat și o poveste de dragoste tănuite, timp de decenii, în spatele frescei considerate de către contemporani drept capodopera artistului își găsesc explicația pe măsură ce personajele prezentului, al căror exponent rămâne Violeta, devin protagoniștii unui parcurs labirintic, care se întregeste treptat și capătă sens din fragmente dispartate. Episoadele sunt evocate într-o ordine care nu respectă cronologia, fiindcă fantomele trecutului nu își pot stăvilii poveștile tumultuoase.

Citorul se regăsește și el alături de aceste personaje ale prezentului, angrenate într-un pelerinaj printre relicve amorte de uitare. Fiecare descoperire ce aruncă lumină asupra generațiilor trecute este însoțită de un

episod detaliat, relatat de către un narator omniscient, a cărui credibilitate este garantată de faptul că se dovedește a fi proiecția multiplicată a fantomelor anilor trecuți: „ființe fără timp”, pe care, tocmai de aceea, trecerea sa le lasă imune („Timpul — acest subiect universal. Anihilează oamenii. Tocește pietrele. Dogește vocea scriitorilor. Plictisește fantomele.”)

De aceea fantomele încearcă să-l sfideze: ultimul capitol este dedicat periplitului imaginar pe care acestea îl fac, invers sensului acelor de ceasornic, într-o disperată încercare de a rescrie istoria, pentru a-și găsi liniștea dincolo de morți nevinovate, iubiri neîmpărtășite și secrete tănuite în spatele ușilor ferecate. Încercând să rescrie destinele personajelor, fantomele se întorc în timp ca să restabilească tăcerea uniformă a inexistenței, care plana cândva asupra locului în care tatăl lui Amadeo Lax alege să construiască impunătoarea casă-martor a blestemului de familie:

„...ȘI, ÎN SFÂRȘIT, CA SĂ TERMINĂ ODATĂ PENTRU TOTDEAUNA, SĂ PUNEM FIECARE BUCĂȚICĂ LA LOCUL EI, SĂ DESFACEM PEREȚII PIATRĂ CU PIATRĂ ȘI SĂ LĂSĂM LOCUL PUSTIU, AȘA CUM A FOST ATUNCI CÂND DON RODOLFO LAX GREY, VIZIONAR, S-A OPRIT AICI, S-A UITAT ÎN JUR ȘI A ÎNCEPUT SĂ VIZEZE LA CASA LUI”.

E UN ATENT JOC AL ÎNTOARGERII ARCULUI MAȘI-NĂRIEI TIMPULUI, PENTRU A ȘTERGE URMELE DIN PIATRĂ ȘI DE PE HÂRTIE ȘI DE A CREA O NOUĂ POVESTE, ÎNTR-O NOUĂ LUME.

Datorită acestui narator multifățetat, prizonier între trecut și prezent, cititorul devine, în finalul romanului, superior personajelor prezentului, care nu dețin un fir al Ariadnei suficient de lung, pentru a-și găsi calea înapoi spre toate tainele trecutului. Pentru Violeta Lax, pasaje întregi ale vieții bunicului ei rămân învăluite într-o mistică tăcere, cu neputință de străpuns. Și deși îngrozitoarea povară sufletească a crimei săvârșite, poate, din prea multă iubire, este pentru totdeauna ferecată față de nepoată (căci nu există dovezi care să supraviețuiască), Violeta este, totuși, iremediabil zdruncinată când descoperă infidelitatea artistului, rămasă memorată în tușe groase de penson pe pânze: „Praful s-a ales de toate aceste idei romantice. Bunicul nu a fost acel bărbat puternic pe care l-am admirat atât de mult, ci un om imoral, capabil de multe mizerii. (...) Cum a putut? Cum a reușit să o ia de la capăt? Nici măcar nu mai știu dacă merită să-i fie respectată memoria”. Asemenea naratorului-fantomă, Violeta se regăsește captivă între două epoci ireconciliabile, surprinsă de neconcordanța dintre propriile-i închipuiri și realitate.

ROMANUL REALIZEAZĂ O TULBURĂTOARE RAPORTARE LA ÎNCĂPERI PALPABILE ȘI IMAGINARE DEOPOTRIVĂ, TITLUL DEZVĂLUINDU-ȘI, PE PARCURSUL CĂRȚII, INEPUIZABILE INTERPRETĂRI. ESTE O CĂLĂTORIE A SINELUI SPRE CEIALȚI, UMBRE ALE TRECUTULUI, ÎNCURAJATĂ DE DORINȚA DEFINIRII PROPRIILOR TEMERI ÎN CONTACT CU TENEBRELE UNOR VREMURI CARE RESPIRĂ PRIN TABLOURI, FIINDCĂ SPECIALISTUL ÎN ARTE PLASTICE ȘTIE CĂ „ARTA POATE SPUNE ORICE”.

Romanul își relevă modernitatea atât prin forma în care sunt redactate anumite pagini, cât și din ideile expuse de către personaje. Capitolele sunt separate de pagini întregi ce constituie mesaje de e-mail, articole de ziar, hărți, cronici de artă, procese verbale, a căror inserare determină deosebita ușurință cu care se lecturează romanul. Noutatea ideilor expuse cunoaște drept reper un aspect aparținând existenței personajelor prezentului — anume, faptul că cea mai mare dragoste a Violetei Lax a fost o femeie — și un altul corelat cu trecutul — promovarea spiritismului printre membrii familiei Lax, un curent nou apărut în societatea barceloneză a sfârșitului de secol XIX.

Martor al dramei familiale centrate în jurul personalității bolnave a lui Amadeo Lax constituite dintr-un mozaic

de relatări, fapte, opinii, care nu se întrecește nici după trecerea câtorva zeci de ani de când își asumă condiția de cel mai faimos, dar și cel mai damnat dintre morți, cititorul se regăsește în fața unei opere-serial care, deși în aparență fragmentată, dovedește o coerență desăvârșită și o complexitate nebănuită. Detașând felii de poveste și asimilându-le în ordinea în care le servește naratorul-fantasmă, lectorul devine, în final, complicele acestuia, iar atunci când închide cartea, sfârșind ultimele cuvinte, e capabil să perceapă că trecutul nu poate rămâne în întregime inaccesibil și de temut, fiindcă „Morții au foarte mult timp și o răbdare fără sfârșit”.

CÂND LEGEA GRAVITAȚIEI E ANULATĂ:

Cerul din burtă

de
IOANA NICOLAIE

◆
ESTE CERUL UN LOC REAL?

SE SPRIJINĂ EL OARE PE UMERII NOȘTRI SAU POATE, CINE ȘTIE, FACE PARTE DIN NOI ȘI,
PENTRU CÂTEVA FRAȚIUNI DE GRAȚIE DIVINĂ,
ÎL PURTĂM CA PE UN COCON PREȚIOS DIN CARE SE VOR ÎNĂLȚA APOI ABURI DE CANDOARE?

◆

Ștefania Sandu, Băncilă

Cartea Ioanei Nicolaie îndrăznește încă din titlu să dea o variantă de răspuns pentru aceste întrebări. *Cerul din burtă* este un jurnal inedit atât prin subiect cât și prin abordare. Dar de ce tocmai „cerul din burtă”?

Nouă luni. Durere. Frământări. Schimbare. O răsturnare a tuturor certitudinilor și o reconfigurare a pârghiilor cu care te agăți de viață. Fiindcă de acum viața ta nu va fi decât o prelungire a altei vieți. Pe care o cunoști, o simți

cum crește înăuntrul tău, dar care îți răstoarnă temelia solidă a ceea ce ai fost și te regăsești, iată, o alta. Cu dureri și temeri, cu neliniști de care habar n-ai avut până acum. Cu povești care vin dinspre copilăria ta amară, dinspre mama reală și toate mamele din lume, dinspre femeile aliniate cumiști în anticamerele așteptării, ale speranțelor, ale angoaselor și, uneori, în anticamerele morții.

ESTE VORBA DESPRE UN JURNAL LIRIC AL CELOR NOUĂ LUNI DE SARCINĂ ÎN CARE BURTA DEVINE CERUL UNUI SUFLET NOU.

Nu te naști femeie, ci devii – acesta e deja un loc comun, dar nu-i atingi miezul până nu te afli față în față cu stranietatea unui celuilalt care ești și nu ești tu, care îți aparține în exact aceeași măsură în care nu o face, deși un cordon subțire pulsează sânge și doruri dinspre corpul tău spre inima lui. O inimă despre care știi că este acolo, dar rămâne cel mai mare mister al tuturor timpurilor. Gravitatea ca stare de grație și sfâșiere, de reconstruire a pereților lumii și a conturului sinelui, o stare care te macină, adăugând emoția și anxietatea viitoarei nașteri, dar și sentimentul înălțător că tu ai creat și ai dat viață din viață.

Cartea reprezintă o pendulare din interior spre exterior, un dialog cu cea de a doua inimă, cea care crește constant în corpul celei care, deși este deja mamă nu are de cine să fie încă numită astfel: „Mă simt ca un ceasornicar cu ușile-nchise. Sunt limpede și inima-mi ticăie”. E un dialog, de asemenea, cu fetița care a fost, cu umbra mamei și cu alte chipuri din povești trăite sau doar auzite sau poate închipuite. Fiind stare pură, emoție sub imperiul unei înălțări-cădere în afara gravitației, textul evită monotonia, întrucât Ioana Nicolaie aduce un plus evenimentelor firești cu ajutorul imaginilor puternice, de o dureroasă poeticitate, imagini străbătute de un fior liric constant.

DE ACEEA, CERUL DIN BURTĂ ESTE UN MANUAL APARTE AL STĂRII DE GRAVIDITATE. AUTOAREA HOMOGENIZEAZĂ DETALIILE MEDICALE CONCRETE CU VISE, NĂLUCI, PULS (X2), CU O PERPETUĂ LUPTĂ INTERIOARĂ, TRANSFORMÂND ACEST MANUAL ÎN POVESTEA A DOUĂ INIMI SIAMEZE.

Și ca în orice poveste, firele timpului și ale ordinii interioare se încurcă, amestecând prezentul în care femeia are libertatea de a alege cu un trecut-închisoare (care pentru unii nu va putea fi niciodată doar trecut, ci un timp încremenit în momentul unei întâmplări nu întotdeauna fericite): „Contracepția era câmp și loc sau zid fără capăt [...] Avorturile se numeau atunci: închisoare”.

Dacă volumul Ioanei Nicolaie oferă ceva femeilor de astăzi este în primul rând gândul că ele trăiesc norocul de a nu trebui să fie mame pentru „viitorul cetățean al României” cu „acte în regulă” sau fără. Bărbat, femeie, copil, adolescent, oameni - cu toții am avut cerul nostru, cu toții am cunoscut și am generat o călătorie și o experiență care, deși unică, păstrează în ea semnele unei stări esențiale de har. Asta înseamnă că până la urmă, în linii mari și cuvinte simple, *Cerul din burtă* este un ghid pentru fiecare dintre noi!

DRAGĂ FATĂ, BĂIAT,

PRIVEȘTE CERUL! OARE ACUM ÎN A CUI „BURTĂ” TRĂIM ?

REVOLUȚIA ÎNSÂNGERATĂ ȘI PUTERA DE A IERTA:

Copiii arborelui de jacaranda

de
SAHAR DELIJANI

◆

ÎN MĂSURA ÎN CARE LITERATURA REFLECTĂ ȘI DEPUNE MĂRTURIE ASUPRA UNEI REALITĂȚI ULTRAGIATE, EA REUȘEȘTE SĂ PĂSTREZE SUFLUL TRAGIC PE CARE NEBUNIA OAMENILOR ȘI A ISTORIEI ÎL DAU EXISTENȚEI ORI DE CÂTE ORI CONFLICTELE AJUNG SĂ FACĂ DIN FIINȚELE UMANE COMBATANȚI ȘI VICTIME PE CÂMPUL DE LUPTĂ AL UNEI IDEI — INDIFERENT DE ADEVĂRUL, CRUZIMEA SAU UTOPIA ACESTEIA.

◆

Andra Păduraru, Național

Copiii arborelui de jacaranda este un roman al istoriei (unui popor și a unor destine) tragice, un roman al viselor spulberate, dar în primul rând, este o carte a supraviețuirii, ce descrie viața iranianilor în timpul și după Revoluția din Teheran, revoluție care s-a „născut” în anul 1979.

Întreaga poveste urmărește saga unei familii pe fundalul, zugrăvit într-o acută notă realistă, al execuțiilor, în carcerărilor, nevoii de libertate, consecințelor mișcărilor fundamentaliste, terorii și viselor. Dacă din perspectiva poveștilor de viață, romanul este ușor de citit, la nivelul structurii necesită o atenție sporită, fiind puse față în față imaginea Teheranului de ieri și a celui de azi. Sahar Delijani împletește aceste două fragmente ale timpului scoțând în evidență problema identității și necesitatea împăcării ființei cu trecutul personal, dar și cu istoria propriei țări, cu greșelile și fanatismeale unei lumi față de care, cel ce trăiește prezentul simte deopotrivă revoltă și atracție. Se scot astfel în evidență cele mai importante sentimente care își pun amprenta asupra poveștii: frica și iubirea.

PRIMA IMAGINE: ÎNCHISOAREA EVIN ȘI NAȘTEREA NEDEI DE CĂTRE AZAR ÎNTRE ZIDURILE SPITALULUI ÎNCHISORII, TEAMA TINEREI MAME CĂ FETIȚA ÎI VA FI LUATĂ, INDIFERENȚA ȘI BRUTALITATEA PAZNICILOR, MOARTEA CARE PÂNDEȘTE DE PRETUTINDENI, FRICA INSINUÂNDU-SE PERMANENT.

O realitate sufocantă, tiranică și, deodată, miracolul unei noi existențe. Față de care te simți profund responsabil, pe care o percepi ca pe o prelungire a sinelui. La fel ca istoria propriei țări și lupta pentru libertate în care crezi. Și care a făcut din tine victimă și erou. Nu doar Azar, ci toți tinerii revoluționari care se află pe străzile Teheranului sau în spatele zidurilor închisorii Evin încearcă să se agațe de iluzii, sperând că sacrificiul lor nu e zadarnic și că ceva se poate schimba. Ultimul capitol prezintă amintirile care și-au pus amprenta asupra sentimentelor Nedei. Aceasta încearcă să își trăiască viața alături de persoana iubită, împăcându-se simbolic cu lumea de care a încercat să fugă, dar a cărei istorie își pune încă amprenta asupra destinului ei, anii revoluției trăind în amintirile acesteia.

Miezul cărții conține pasaje descriptive, în care sunt reflectate secvențe ale vieții atât de după gratii cât și din afara lor și evidențiază momente violente, pline de resentimente, dar și de iubire pentru cei dragi. Lupta pentru libertate și supraviețuire este cât se poate de dură, revoluția luând mii de vieți, fiind nevoie de trei generații de iranieni pentru ca imaginile masacrelor să nu mai bântuie cu aceeași forță viețile oamenilor. Majoritatea copiilor celor care au crezut și au făcut revoluția sunt nevoiți să trăiască fără părinți, fără iubirea și ocrotirea de care au nevoie, încercând să se împace cu moartea celor din familie sau căutând adevărul despre absența rudelor lor. Cel mai important este accentul pus pe dragostea și

suferința provocate de despărțirea de cei dragi, de alegerile pe care aceștia le-au făcut în numele nevoii de libertate. Teheranul pare încă de la început o carceră, în care violența și speranța își dispută destinele locuitorilor. Dacă imaginea dintre zidurile morții poate fi presupusă, cea a luptelor care au loc pe stradă e de o cutremurătoare forță: femeii însărcinate sunt lovite în plină zi fără milă de către gărzi, bărbații sunt arestați, oameni nevinovați sunt împușcați și copiii rămân orfani. În fiecare moment au loc sute de anchete și percheziții care nu fac decât să însuflețească și ură. Singurul loc sustras parcă dezordinii, în care istoria violentă nu-și poate impune legile, este curtea lui Maman Zinat, lângă arborele de jacaranda, unde copiii revoluției sunt ținuți departe de război.

PE PARCURSUL ANILOR, SUPRAVIEȚITORII ÎȘI CAUTĂ RUDELE, FAMILIILE DISTRUSE SAU ÎMPRĂȘTIAȚE PRIN LUME. ACEȘTIA ÎNCEARCĂ SĂ CONSTRUIASCĂ O NOUĂ VIAȚĂ, PURTÂND ÎNSĂ ÎN SUFLET MUTILĂRILE TIMPULUI CĂRUIA I-AU SUPRAVIEȚUIT SAU DIN CARE S-AU NĂSCUT.

Unii rămân în Teheran, alții pleacă în stăinătate vrând să se elibereze definitiv de acest loc, dar înțelegând treptat că îi aparțin în măsura în care ei sunt ceea ce istoria țării lor a fost și este. Copiii care nu își părăsesc casa, cuprinși de același entuziasm ca al părinților lor, redeschid paginile anilor 80' și rescriu trecutul. Repetă exact aceleași mișcări ale revoltelor, fără să renunțe la luptă. Dacă pe vremea părinților lor țara era un purgatoriu, Teheranul fiind învăluit în mirosul morții și regimul nemilos, dorind anihilarea totală a revoluționarilor, acum același Teheran e captiv în norii de praf, în zgomotul motoarelor și în noi strigăte de libertate. Mitralierele seceră la colțul străzii, orice încălcare a regulilor este aspru pedepsită, iar zidurile cenușii ale închisorii Evin domină încă depărtarea. Din păcate, istoria se repetă.

Arborele de jacaranda rămâne simbolul central al cărții. El semnifică nu numai regenerarea sufletească și continuitatea vieții, ci legătura strânsă între cei morți și urmașii lor. De asemenea, o reprezintă pe Maman Zinat, femeia care a crescut sub umbra pomului copiii rămași orfani. Dacă arborele reprezintă Revoluția, copiii acestuia duc mai departe crezul părinților. Trecutul este reînnoit de o dorință arzătoare de luptă. Cu toate acestea, nu există schimbări semnificative, în încăperile închisorilor fiind din nou ferecate suflete tinere.

A spune că acest roman e special poate să nu însemne nimic pentru cel care nu l-a citit. Cel care însă a parcurs *Copiii arborelui de jacaranda* știe că nu te poți sustrage fascinației lui. După prima pagină, deja nu mai aparțineam locului în care mă aflam, ci trăiam cu aceeași intensitate chinurile suferite de mama Nedei. Simțeam frica, repulsia față de Sora care făcea parte din Gărzile Revoluționare, durerea, confuzia. Eram bebelușul smuls brutal din brațele mamei. Sahar Delijani m-a făcut să înțeleg că nu există fericire pentru cei care au dorit schimbarea. Indiferent că e vorba de prezentul anului 2009 sau de imaginea Revoluției, simțeam că trecutul descris păstrează aceeași forță acaparatoare. Ca o fotografie alb-negru care trebuie să rămână doar o imagine a trecutului, dar care te bântuie și în fața căreia nu poți decât să speri, precum Neda și Reza („bărbatul din tabăra adversă”) că istoria a rămas în urmă, că ei pot scrie o altă istorie, fiindcă ideea acestei cărți nu este centrată pe suferința și gustul amar lăsat de lupte, așa cum mi s-a părut inițial. Romanul vorbește despre viață, despre curaj și despre puterea de a ierta, de a trăi în normalitate. E o odă închinată libertății, un avertisment împotriva tuturor războaielor sau revoluțiilor și o rugămintă în același timp: lăsați-ne să ne trăim viața liberi!

Evadând dintr-un dulap Ikea

◆

**UNEORI, SINGURI CU NOI ÎNȘINE, ÎMPRESURAȚI DE ÎNTUNERIC,
NU NE RĂMÂNE DECÂT SĂ NE SCRIEM POVEȘTEA PE PROPRIA CĂMAȘĂ.
EXTRAORDINARUL VOIAJ AL UNUI FAKIR CARE A RĂMAS BLOCAT ÎNTR-UN DULAP IKEA
ESTE O CĂMAȘĂ SCRISĂ ÎN TOATE DIRECȚIILE, PE GULER, PE MÂNECI, PE SPATE, PE PIEPT, O CREAȚIE
ETEROGENĂ ȘI FLUIDĂ ÎN ACELAȘI TIMP, UN ROMAN COMBUSTIV, CARE SE DEZLÂNȚUIE CU INSOLENȚĂ ÎNTRE
CADRELE SOCIETĂȚII CONTEMPORANE, SPULBERÂNDU-I CU VIOLENȚĂ PREJUDECĂȚILE ȘI
SMULGÂND VĂLUL CARE ACOPERĂ BRUTALA REALITATE: CRUZIMEA, MIZERIA MORALĂ, ALIENAREA,
ȘARLATANIA, CORUPȚIA, OBSCENITATEA, PROSTITUȚIA, LIPSA ȘANSELOR.**

◆

Laura Ștreangă, Național

Provocator, alert, subversiv, romanul ne vizează direct și atacă miezul axiologic al unei lumi pe care o recunoaștem cu dureroasă familiaritate, balanșându-se, ludic, în extensia unui spectru de amalgamate manifestări: comedie neagră, savourosă satiră, critică socială, caleidoscop cultural, bildungsroman, originală și picăntă farsă literară, hohot spontan de râs, care se convertește în lacrimi. Generând un vârtej halucinant, romanul lui Puértolas desenează în jurul nostru un mozaic de portrete umane, idei, revelații, culturi, destine, identități, experiențe. Pensula lui Puértolas aruncă, doar în aparență aleatoriu, pete mari și apoase, într-o gamă infinită de culori, peste nucleul ideatic pe care îl depistăm în spatele incredibilelor aventuri ale fakirului: descoperirea sinelui, asumarea unei identități, alegerea unui set de valori, căutarea fericirii.

Antrenat fără să vrea într-un voiaj care îl poartă în Franța, Regatul Unit, Spania, Italia și Libia, Ajatashatru Lavash Patel este provocat să evadeze din dulapul strâmt al propriului orizont și să dezgroape, de sub stratul gros de minciuni și escrocherii pe care contextul social îl forțase să îl întindă peste sine, valori și sentimente autentice de compasiune și sinceritate. Zguduit de avalanșa de oameni, povești și lecții de viață care se rostogolesc peste el într-o cursă ne bună, fakirul va

înfrunta propria precaritate, va realiza că „lumea era plină de șarlatani, de trișori, de scursuri ca el. Lumea era un nesfârșit teren de vânătoare”. Problematika alienării se decupează cu claritate de pe fundalul unui umor ludic, pe măsură ce explorăm peisajul sufletesc și, mai ales, trecutul lui Ajatashatru, care îmbină duritatea cu înțepătoarea conștiință a *actualității*, desprinsă din portretul, realizat cu naivitate, al unei societăți materialiste și insensibile, în care banii cântăresc mai mult decât viața, care refuză indivizilor șansa și care este guvernată de legea celui mai puternic. Fakirul învață să își asume povestea, să aprecieze, să lupte împotriva sistemului, să se afirme ca individualitate.

CINCI LECȚII DE VIAȚĂ, „ELECTROȘOCURI” ÎNCASATE DE FAKIR, CONSTITUIE TOT ATÂTEA PUNCTE CULMINANTE ÎN ACEST ROMAN ÎN CARE COMICUL SE ÎMPLETEȘTE CU TRAGICUL, IAR ÎNTREAGA PALETĂ AFECTIVĂ PE CARE O EXPLOREAZĂ PROTAGONISTUL ESTE TRANSFERATĂ LECTORULUI. INOCENT ȘI CURAJOS, ÎNSĂ ÎNȚIAL APLATIZAT CA PERSONALITATE, AJATASHATRU SCUTURĂ CRUSTA INHIBITIVĂ A EXISTENȚEI SALE ANTERIOARE ȘI REFUZĂ SĂ MOARĂ „ÎNAINTE DE A LE DOVEDI CELOR DIN JUR, ȘI LUI ÎNSUȘI, DE ALTFEL, CĂ A AVUT PUTEREA SĂ SE SCHIMBE”. MESAJUL ESTE ADRESAT UNEI LUMI ÎNTREGI, ALIENATE ȘI SUPERFICIALE.

Într-o societate care se vrea a fi modernă și echitabilă, povestea lui Wiraj, narată fără menajamente, ne spulberă dintr-o singură lovitură pedestalul de false valori pe care îl arborăm cu bravadă: „era tot ceea ce își doreau, (...) să găsească o slujbă cinstită ca să poată trimite bani celor rămași acasă, familiilor și copiilor lor, ca să nu mai aibă burțile alea umflate și grele ca mingile de baschet, și la fel de goale, ca să-și găsească și ei un loc sub soare, departe de muștele care li se lipeau de buze”. Iar în final, ajungem să ne întrebăm și noi, odată cu sudanezul:

„DE CE UNII SE NASC AICI, IAR ALȚII DINCOLO? DE CE UNII AU TOTUL, IAR ALȚII NIMIC? DE CE UNII AU DREPTUL LA VIAȚĂ, IAR ALȚII, ȘI MEREU ACEIAȘI, AU DOAR DREPTUL SĂ TACĂ? ȘI SĂ MOARĂ?”

Lentila telescopică a autorului se mută apoi pe aceste „țări alese”, selectând personaje deopotrivă din elita și de la periferia societății. De fiecare dată însă, răvășind pânza care le acoperă, protagonistul găsește în ceilalți oameni resorturi afective orientate pozitiv, chiar dacă manifestate într-un mod primar, așa cum apar la familia Palourde, care se guvernează după principii grosolane, însă neclintite, de solidaritate. Îmbogățit de puterea, generozitatea, implicarea, prietenia și empatia pe care le descoperă, fakirul va renunța la trucurile sale ieftine în favoarea adevăratei magii: ficțiunea literară, căreia îi va imprima toate revelațiile și speranțele sale.

Imigrația clandestină, cu toată teroarea, umilința și disperarea pe care le implică, reprezintă, pentru lector și protagonist deopotrivă, cea mai bogată sursă de revelații, așa cum o conturează tragica poveste a lui Wiraj, expusă cu simplitate, cu un firesc dezarmant. Sudanezul Wiraj se va dovedi cel mai puternic catalizator în demersul „inițiativ” al lui Ajatashatru, de acesta ajungând să îl lege o strânsă și autentică prietenie. Neșansa de a se naște „pe malul greșit al Mediteranei, unde mizeria și foamea, gemene nemiloase, nu conțineau să pustiască totul în calea lor”, îl împinge pe Wiraj să lase totul în urmă, să își abandoneze familia și să își caute norocul în „țările alese”. Infernul pribegiei mutilează sufletele, căutarea disperată și asiduă a unei vieți normale ia proporțiile unicului ideal care ghidează mase întregi spre iluzorii pământuri ale fâgăduinței. „Dar și cei mai puternici oameni când sunt smulși din rădăcinile lor devin atât de fragili, biete animale hăituite, cu privirea stinsă și rătăcită. Iar printre străini, departe de ai lor, nu mai rămâne din ei decât copilul înspăimântat care a fost odată, lipsit de orice mângâiere, cu toate speranțele spulberate.” Imigrantul va deveni, astfel, exponentul întregului destin uman, străin în străinătatea universului, singur cu desăvârșire și victima aspirației spre fericire. Umilința, teama de a fi descoperit, cicatricea nevindecabilă a unei permanente respingeri își așază stigmatul asupra imigraților.

Închis în cala unui avion, Ajatashatru își va scrie pe cămașă primul său „roman”, povestea unui orb terorist pe care un prieten îl învață ce înseamnă culoarea și frumusețea vieții. Inițierea fakirului culminează sub semnul dragostei, experimentată în spiritul autenticului, al simplității și al naturalului. Un happy-end firesc și compensatoriu lasă asupra ultimelor pagini ale cărții o notă dominantă de optimism. Dincolo de incredibilele aventuri pe care le-a experimentat, Ajatashatru a reușit să își transcende existența individuală și să descopere fericirea în ajutarea celorlalți:

„SIMȚEA ÎN PIEPT CEVA CIUDAT, AȘA CA UN NOR MIC CE ÎNCEPEA SĂ CREASCĂ ȘI SĂ ÎȘI ÎMPRĂȘTIE VAPORII ÎN TOT CORPUL, PÂNĂ ÎN VÂRFUL DEGETELOR, ÎNVĂLUINDU-L APOI ȘI LUÂNDU-L CU EL SPRE CER”.

Savuroasă frescă a lumii contemporane, *Extraordinarul voiaj al unui fakir care a rămas blocat într-un dulap Ikea* răscolește pulberea de materialism, insensibilitate și cruzime a societății, pentru a lustrui ceea ce se află dedesubt, idealuri și valori autentice. Mascând lacrimile într-un hohot de râs, voalând actualitatea problemelor abordate în cutele unei cămăși pe care scrie povestea, Romain Puértolas realizează de fapt un manifest pentru iubire, egalitate și prietenie.

PULVERIZĂRI ȘI RECONSTRUCȚII:

Începem coborârea

de
JAMES MEEK

„ZI TU POVEȘTEA. // BA NU, ZI-O TU.”

Iasmina Răceanu, Petru Rareș

Când ești pregătit să vorbești de *Începem coborârea*, romanul lui James Meek, apărut la Editura Humanitas Fiction în 2011, trebuie să simți că ești la un mic dejun ciudat, la care ai primit pe o tavă imensă sandvișuri desfăcute pline de turnuri și alte clădiri înalte, ceai din care iese zgomot, farfuri de porțelan alb smălțuite, cu desene din linii negre, ghemotoace de șervețelo-spleen, Ryvita sfărâmate, pâine prăjită, brânză și o sticlă de vin, luate chiar din carte, printre care nu știi cum poți răzbate. Lumea cărții, modelată de amenințarea de la World Trade Center, e prinsă în povestea lui Adam Kellas, personaj tridimensional, mobil, un alter-ego al autorului, care părăsește Londra pentru a consemna confruntările dintre talibani și mujahedini, în războiul din Afganistan. Ficțiunea poate fi considerată o întretăiere de drumuri a unui limbaj ce marchează multiple textualizări, *înăuntrul* unuia dintre drumuri fiind surprinsă viața de intelectual, oscilând cu viața din jurul frontului ori prelungindu-se într-o tumultuoasă viață de cuplu. Romanul e o pledoarie pentru „a-ști-să-devii” într-o sălbăticie canonizată, aruncată în timp și spațiu de mâinile unui narator extradiegetic.

Prin „șerpire și rozalii”, ca o poveste printre limbi, nu neapărat „pe sub blugi și fuste și tricouri”, cât printre ispite și încercări, prin căutarea unei povești „în” și „după”/ „dincolo”, printre alții, societatea își continuă lupta, aflându-se în diviziune directă cu marionetele-oameni cu care se joacă. Brațele ei pline de lanțuri, pe care atârână cruzimea, duritatea, înclăștarea și disimularea, pulsează în întunericul văgăunilor care înfățișează oameni. Lumea este una a fisurilor, un land al stigmatizării, surprinse demo(no)grafic, în care viețuiesc personajele și ravenele lor. Scheletizarea ori corporalizarea societății sunt cauzele, în roman, prin actualizarea puterii propriilor instincte,

convergând spre degradare interioară și, în firea lucrurilor, cădere în vicii. Acțiunea trupurilor conducându-se unele pe altele, zdrențuindu-se, fixează decadenta, făcând ca libertatea să fie văzută ori ca lăcomie și singurătate, ori ca alienare. Roțile mecanismului, murdare fiind, identificate în fiecare dintre colțurile lumii, când sunt învărtite, produc spargerii între oameni, poate pentru a le aminti brusc de fragilitatea din spatele lor. Scrisul textului aproape matematic, închistat, nu te cheamă la dialog, ci te supune unei lecții de descoperire pe parcurs, smerindu-te în fața unui dogmatism lipsit de suspans, „aplicat” din constelațiile autorului, în încercarea de a trasa extrem de lent un arc peste cer. Astfel universul pare, în corpul său fictiv, un cub de sticlă, în care fiecare personaj tinde să-și mărească și să-și promoveze ciobul. Sustragerea, în chip însuflețit, apare numai prin evadarea în poveste.

Trasând linii posterioare în timpul ficțiunii, putem spune că în asemenea paliere de viață s-a născut dorința protagonistului de a ajunge la povestea lui, la cartea lui („Se încuraja singur spunându-și că fiecare carte era un scop, și nu mijlocul de a ajunge la scop”). De aici se poate ivi un joc subtil între *înăuntru* și *afară*, între ceea ce poți gândi și ceea ce trăiești pentru a fi gândit.

SE CREIONEAZĂ O MONOGRAFIE A POVEȘTELOR, CE-ȘI POARTĂ TRASEUL EXTERIOR ÎN TOATE CĂLĂTORIILE LUI ADAM, CĂCI ATUNCI CÂND „O ȚARĂ ÎȘI TRIMITE CĂLĂTORII PESTE HOȚARE LA FEL CA VORBELE SPUSE DE O PERSOANĂ ALTEIA”, OMUL SE IDENTIFICĂ PRIN POVEȘTEA IDENTITĂȚII PE CARE O ARE ÎN SPATE, IMIGRAREA EI FIIND UN MIJLOC DE A ADUCE LA SUPRAFAȚĂ IDENTITĂȚILE (DE LIMBAJ INTERIOR) STRĂINE SAU CAMUFLATE. CĂLĂTORIILE POT DEVENI, ASTFEL, UN NEGOT PENTRU POVEȘTI.

Însă până acolo, Adam încearcă să descopere cât de mult i se pot deforma resorturile interioare ca să se lungească prin scris. Între a scrie pentru lume, a fi comercial și a scrie ceva de calitate la care are acces doar o mică parte din mulțimea de oameni se formează ruptura. Adam o simte, căci e punctul din care a început să crească semnul lui de întrebare, fiind conștient că este obligat să-și alege drumul din intersecție.

NU TREBUIE NICICUM SĂ-ȘI ÎNGROAPE POVESTEA ORI S-O FACĂ SĂ NU SE RĂSPÂNDEASCĂ, PENTRU CĂ S-AR DISTRUGE. SĂ SCRIE PAGINI GENERAL VALABILE ORI UNIVERSALE?

Să fie un „scriitor bard” ori un „scriitor preot”? Altfel spus, să fie el scriitorul care vorbește și spune glume și despre care lumea *crede* că are cărți minunate sau scriitorul care creează idei, radiind în adevăr? Alege să rămână pentru lume. De aici, ficțiunea naște multiple niveluri de realitate. Concepțiile lui Adam se transformă în tulpini-de-cuvinte-hibrid, astfel că alternanța dintre diferitele straturi de limbaj, de registre stilistice, de gânduri, începe să rotească fațetele lumii antrenate în roman. Dar protagonistul ajunge să se îmbrace în cuvintele unui scriitor ratat, iar eșecul cărții sale devine, treptat, congruent cu dispariția unei însuflețiri datorite de un astfel de mod de comunicare.

Pământul locuit e văzut ca un alfabet Braille, numai de unii decodat, în care funcționarea mecanismului uman se datorează apăsării periodice a două pedale – de atingere și de lovire. Dezamăgirea interioară generată de acest sistem, odată decantată în exterior, duce la apariția peliculei dintre siguranță și nesiguranță, iar mișcarea părții inferioare a soluției stârnește degradarea ființei-Kellas, văzută prin descompunerea lui într-un alt limbaj, din ce în ce mai subversiv.

JAMES MEEK NU-ȘI IZOLEAZĂ FIINȚELE DIN CUVINTE, CI LE PERMITE SĂ SE APROPIE DE EL ÎNSUȘI, ASTFEL CĂ INTENȚIILE SAU BUCURIILE LUI SUNT ÎNTOARSE ÎN VIAȚA PERSONAJELOR PRIN ASCULTAREA LOR FAȚĂ DE NARATOR SAU CHIAR INVERS.

Autor în autor, Autor prin autor, autor-prin-el-personaj pot fi câteva ipostaze definitorii ale vocii auctoriale îmbrățișate în roman. Chiar dacă naratorul simte că parcurge prin scrierea *poveștii* un drum prin „tăcerea deșertului”, pe scena pe care se joacă teatrul ideilor lui regia e pe mâini bune. Cel care a creat roțițele mecanismelor de scene(te) își vede actorul-Adam format, dar mai zărește și o dublură a lui, un eu-marionetă, care aparține lumii reale și care i-a conturat sinele. Și ce poate fi mai frumos să-ți dai seama ca autor, la sfârșitul rolului, că ființe pure, de aer sau de lumină, așa cum sunt personajele, au acceptat să-ți pulverizezi viața în ele, știind că trebuie să ți-o poarte cu demnitate, deși le ofereai cu puțină deznădejde menirea aceasta – viața ta?

„GÂNDEȘTI CĂ MI-AM VÂNDUT SUFLETUL. DA' MI-AI VĂZUT DE CURÂND SUFLETUL?”

CÂND TIMPUL NU MAI ARE RĂBDARE

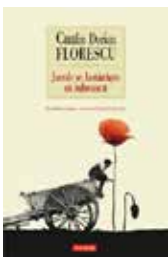
Jacob se hotărăște să iubească

◆

ROMANUL LUI CĂTĂLIN DORIAN FLORESCU VORBEȘTE DESPRE SUFLUL RECE AL ISTORIEI, DESPRE DEZRĂDĂCINARE ȘI CĂUTARE, DESPRE VIEȚI SFÂȘIATE ȘI FORȚĂ INTERIOARĂ, DESPRE PRAGMATISM SAU SPULBERAREA ILUZIILOR, DESPRE NEVOIA DE A IERTA ȘI ARIPIA MEREU PREZENTĂ A NESIGURANȚEI ȘI A MORȚII, ADUCÂND LA UN LOC POVEȘTI MAI ÎNDEPĂRTATE SAU MAI RECENTE, O SAGA ARBORESCENTĂ, CARE NU EZITĂ SĂ OBSERVE COLOANA VERTEBRALĂ A SATULUI ROMÂNESC, DIVERSIFICAT ÎN ETNII. ACEST FIOR DOMESTIC CONFERĂ CĂRȚII FINEȚEA CU CARE ESTE TRATATĂ TRAGEDIA INECHITĂȚII.

◆

Bianca Simon, Băncilă

Titlul romanului te poartă pe drumuri voit sinuoase spre miezul acestuia, cititorul putând crede că va fi vorba despre o idilă, o dragoste tipică transfigurată în timp; iubirea răzbate din fiecare istorie de viață, dar ea nu exclude brutalitatea, renunțarea, răceala sau renunțarea. Este instinct de supraviețuire, grijă de gospodărie, hotărâre sau cinism, dragoste de familie, de țara în care te-ai născut sau spre care strămoșii tăi au plecat fără să știe spre ce se îndreaptă, iubire față de origini, o amintire, un drum, un deal, un loc de regăsire. E o iubire mai puternică decât orice piedică, o iubire care biruie în față resentimentelor sau a trecutului coplesitor.

E iubirea pură și vie ce vindecă rănilor adânci, sângerânde, ale trădării, lăsând loc pentru un nou început. Deși alege un subiect pe cât de dificil și delicat, pe atât de ofertant (și deci abordat), Cătălin Dorian Florescu întruchipează, cu o complexitate detaliată și sensibilă, o fantasmă de care te atașezi și căreia, pentru câteva ore, ajungi să îi aparții. Prins în realitățile și limitele satului, trăiești respingerea, dezamăgirea și imposibilitatea de a riposta nedreptății. Bazându-se pe brodarea celor mai fine detalii, autorul jonglează cu evenimentele celui de-al doilea Război Mondial (dar nu numai!) văzute din perspectiva unei singure ființe. Firul narativ va contura o viață obișnuită,

presărată cu greutate și lipsuri, zdruncinată de o serie de evenimente mai mult sau mai puțin previzibile, ce schimbă nu doar cursul firesc al destinului personajelor, ci și pe cel al unei colectivități. Sunt ani în care a avea o gospodărie, o bucată de pământ, câteva animale și o familie nu mai reprezintă decât reflexe ale unui alt timp, căci singura care contează e doar dorința de a supraviețui. Pentru acest nou privilegiu, propria viață, se va duce o luptă continuă cu sine și cu deciziile ce trebuie luate sau se iau peste capetele personajelor. În aceste circumstanțe tulburi apar greșelile, alegerile neinspirate, demonii interiori și mai apoi regretele.

STATUTUL SOCIAL DISPARĂ ÎN FAȚĂ CELEI MAI MARI PRIMEJDII: RĂZBOIUL, DEPORTAREA, MOARTEA. DEVINE NESEMNICATIV DACĂ EȘTI ARGAT SAU PRIMAR: CÂT TIMP LUPTĂ DE PARTEA CUI NU TREBUIE EȘTI O ȚINTĂ SIGURĂ; BOMBARDAMENTELE ȘI EXECUȚIILE SILITE DIN CASE SE ÎNMULȚESC, IAR OMUL DEVINE PROPRIUL SĂU INAMIC.

Foamea ajunge o stare generală și singura bucurie este simțirea ei, întrucât îți va aduce aminte că încă respiri. Unica armă împotriva tuturor acestor „gloanțe rătăcite” o reprezintă, în final, iertarea. Indiferent de credință, etnie sau sex, iertarea este calea prin care atât Jacob, cât și alții asemenea lui, depășesc greutatea existenței. Într-o lume în care trădarea este servită la orice masă alături de bucată de pâine uscată păstrată de multe zile, Jacob cu „c” devine emblema unei vieți injuste. Stând alături de acesta înăuntrul pietrei de mormânt din cimitir, ascultând nelipsitele povești ale bunicului și ale țigăncii de pe Dealul Țiganilor, simțind bătaile și răceala tatălui, schimbându-ți naționalitățile în funcție de puterea ce se afla la conducere, aflând despre cele două nașteri, batjocorit, renegat și desconsiderat, devii una cu ființa călăuză, ajungând un Obertin. Rănile personajului vor rămâne întipărite pe retina sa obosită, indiferent dacă este vorba despre durerea fizică sau despre dezamăgirile pe care le va cunoaște; tristețea pare a-l ajunge întotdeauna pe Jacob din urmă.

CÂT DESPRE RĂZBOI, ACESTA NU ÎNSEAMNĂ DECÂT O ALTĂ FAȚĂ A LUMII DE JOS ȘI A CELEI DIN CERURI: „ORICUM ASTA A FOST ÎNCEPUTUL UNUI LARG ȘIR DE ACCIDENTE, OMORURI ȘI SINUCIDERI CARE AVEAU SĂ BÂNTUIE SATUL. ERA ÎN ÎNTREGIME PĂMÂNTUL LUI DUMNEZEU, DAR OAMENII ÎL PUNEAU LA SOCOTEALĂ ȘI PE CELĂLALT.”

În ciuda unui destin sfâșietor, imposibil de schimbat și rece, Jacob are puterea de a visa și de a-și dori mai mult. Sărind din trenul către sfârșit, luptă cu propria lume, reasamblând-o ca pe niște oase rătăcite. Personajul pare a construi cu timpul o altă cale decât aceea a lui Jakob, dar se va întoarce în cele din urmă la origini. „Acasă” rămâne pentru el un reper, un drum pe care este mânat de viață să-l reparcurgă, este calea de a-și regăsi liniștea, de a accepta și de a se accepta.

Imprevizibil, plin de secrete bine păzite, poetic și realist în egală măsură, *Jacob se hotărăște să iubească* e un roman ce fascinează prin naturalețea imaginilor și cruzimea realității, un roman pentru căutătorii de adevăruri simple (dar nu mai puțin dureroase) despre viață.

DILEMA MATERNITĂȚII RATATE:

Lumina dintre oceane

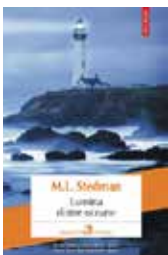
de
M.L. STEDMAN

◆

E O OCAZIE RARĂ SĂ GĂSEȘTI O CARTE CARE SĂ-ȘI EPUIZEZE PERFECT SUBIECTUL CU MULT ÎNAINTE DE A SE TERMINA, IAR LUCRUL ACESTA SĂ NU FIE APROAPE DELOC DERANJANT. PRIN ASTA NU SUGEREZ ÎN NICUN MOD CĂ FIRUL NARATIV A FOST EXTINS MAI DEPARTE DE GRANIȚELE NECESARULUI, CI CĂ PRIMELE TREI SFERTURI ALE VOLUMULUI IMPUN O DILEMĂ ATÂT DE BINE CONFIGURATĂ, PREZENTATĂ ȘI REZOLVATĂ, ÎNCÂT OPȚIUNEA PENTRU FINALUL ÎNCHIS NU ERA IMPERIOS NECESARĂ CA ÎN ATÂTEA ALTE CAZURI.

◆

Mădălina Tvardochlib, absolventă Național

Lucru este cu atât mai interesant, cu cât conștientizezi că astfel sunt contrazise așteptările inerțiale legate de structurarea și transmiterea mesajului. Practic, se constituie o doză de incertitudine legată de alegerile pe care ajung să le facă personajele, lăsând cititorul să se întrebe în continuare care ar fi fost destinul lor dacă... Iar aici suita lui „dacă” este suficient de lungă.

Învelită sub aparenta coajă fragilă a unui roman de dragoste, *Lumina dintre oceane* propune cititorului o temă mult mai interesantă, aceea a maternității ratate. Cadrul format de două iubiri intense servește pentru constituirea cu atât mai intensă a dilemei. Aceasta este constituită din confruntarea a două femei cu instincte materne puternice care jonglează între pierderea și recuperarea pruncului simbolic la care tânjesc amândouă. Ambele destine sunt puse în fața tragicului prin pierderea esenței fiicei, a rostului lor uman și prin necesitatea de a trăi altfel decât s-ar fi gândit vreun moment că o pot face. Prima, izolată pe o insulă pustie, dominată de farul al cărui paznic este chiar soțul ei, pierde trei sarcini,

în timp ce a doua își pierde unicul copil prin dispariția acestuia pe mare împreună cu soțul său, „neamțul” care încearcă să scape de dezlănțuirea de ură a oamenilor de pe încă traumatizată (după război) coastă australiană. Barca în care se află cei doi, tată și prunc, ajunge pe tărâmul izolat și vag paradisiac al insulei pe care locuiesc personajele aflate în prim-planul firului narativ, cuplul Isabell și Tom Sherbourne, dar bărbatul este deja mort. Cei doi vor păstra fetița și își vor dedica viața creșterii ei până la descoperirea adevărului (consecință a sentimentelor de vinovăție, impulsului de îmbogățire, întâmplării).

Copilul are cinci ani în momentul recuperării lui de către Hannah, mama naturală, dar nimic din întâlnirea celor două nu corespunde imaginii pe care și-o făurise aceasta. Scriitoarea va jongla subtil în acest punct cu aproape toate soluțiile de rezolvare a conflictului evident - în care din cele două familii își are locul pruncul, cine e mai îndreptățită să fie mama fetiței, cine este cu adevărat mama, a cui traumă este mai mică, a cui vinovăție mai puternică. Tocmai această abordare, în care ambele femei,

În ciuda sentimentelor de sfâșiere, sunt gata să renunț pe rând la copil determină sondarea sentimentului maternității în întreaga sa abisalitate, dincolo de tratările standard cu care ne-a obișnuit adesea pelicula, pentru că nu eludează nici spaima, nici deruta, nici șovăiala, nici oboseala sau impulsul de a renunța, nici dependența, nici problemele de adaptare, nici dreptatea legii, nici pe aceea a oamenilor, nici subconștientul, nici presiunea. În acest sens, narațiunea ne spune tot atât de mult pe cât ne ascunde, cititorului revenindu-i sarcina să umple golurile din punctul în care naratorul lasă povestea, pentru a o relua cu întâlnirea simbolică, peste aproape 20 de ani, dintre copila de altădată și Tom, după moartea Isabellei.

Narațiunea, marcată de stilul simplu și cadrele de natură conturate contrapunctic ce leagă puternic omul de spațiul natural, se desfășoară lin și plin de măsură, astfel încât, până într-un punct, lasă libertatea cititorului de a putea judeca și hotărî, aproape neinfluențat, soluția pe care o consideră mai potrivită. Prin echilibrul nucleelor narrative se creează straturi de complexitate ce

permit cunoașterea în profunzime a personajelor. Atenția acordată trecutului fiecăruia și motivațiilor intrinseci sau conjuncturale ajută la perceperea acută a psihologiei și mecanicii sociale ce influențează decisiv derularea evenimentelor. Ca într-un roman realist, se desprind filele generațiilor, fiecare marcată de angoasele personale, de încercarea de domesticire a unei lumi sălbatice, de dorința de a reuși și de ororile războiului (niciodată descris direct, ci prezentat doar prin consecințele lui: vieți definitiv distruse). În acest plan secund se ascund punctele de confluență a destinelor.

LUMINA DINTRE OCEANE ESTE MAI MULT DECÂT O POVESTE DESPRE NEVOIA OAMENILOR DE A SE ÎMPĂCA CU SINE ȘI CU VIAȚA; E UN ROMAN DESPRE CONSECINȚE ȘI DILEME EXISTENȚIALE, DESPRE IUBIRE ȘI MATERNITATE, DESPRE RENUNȚARE ȘI FORȚA DE A VEDEA ȘI DE A SPUNE ADEVĂRUL, DESPRE MODUL ÎN CARE SE POATE TRĂI ATUNCI CÂND TEMELIILE VIEȚII TALE INTERIOARE SE SURPĂ. UN ROMAN FĂRĂ ASPRIMILE UNEI NARAȚIUNI REALISTE, DAR DE UN REALISM PSIHOLGIC ȘI SOCIAL REMARABIL.

LUMEA CURBATĂ DE O IDEE:

Memorii din biblioteca ideală

de
BOGDAN SUCEAVĂ

◆
ÎN VOLUMUL LUI BOGDAN SUCEAVĂ, MEMORII DIN BIBLIOTECA IDEALĂ, SUNT PREZENTATE, PRIN INTERMEDIUL UNOR „POVESTIRI MATEMATICE” ȘI RELĂTĂRI DIN EXPERIENȚA PERSONALĂ A AUTORULUI, MICI FRĂNTURI DIN COMPLICATA ISTORIE A GEOMETRIEI.
 ◆

Horățiu Palaghiu, Național

În primul rând, am fost impresionat de modul în care matematicianul se pune la dispoziția scriitorului, fără a rămâne însă în umbra acestuia și, luând ca pretext matematica, operează un analitic periplu a cărui miză este operația de a gândi în apropierea și într-o apropiere de universul matematic, cuvântul fiind în același timp instrument și mediator între cele două lumi: a științei și a lumilor posibile ale literaturii. Tema curburii e un fel de nod gordian iradiant, tratată așadar într-un studiu amănunțit nu doar al anumitor teoreme, definiții și idei matematice, ci și al evoluției lor în timp, deschizându-se deopotrivă spre lumile interioare și istoria oamenilor care au influențat și descoperit secretele acesteia.

Volumul este, în ciuda aparențelor, ușor de citit și de înțeles, inclusiv de către un cititor nespecializat (în matematică). Singura condiție o reprezintă disponibilitatea de a testa limitele gândului personal, pliiindu-l pe jocul de idei propus de Bogdan Suceavă.

E O CARTE CARE AMINTEȘTE OMULUI PREA GRĂBIT DE ASTĂZI CĂ LUMEA NU ÎNCEPE CU EL, CĂ ORICE REZULTAT (INCLUSIV CEL MATEMATIC) ARE ÎN SPATE O TATONARE A IDEII, UN SALT AL MINTII ȘI O TESTARE A PROPRIILOR LIMITE, DAR ȘI A LIMITELOR CUNOAȘTERII DINTR-UN ANUMIT MOMENT CONCRET, AȘADAR, O ISTORIE SINUOASĂ CARE NU REFUZĂ, CI, DIMPOTRIVĂ, IMPLICĂ ȘI ISTORIA OAMENILOR CE AU INFLUENȚAT EXISTENȚA ACESTEIA.

Cititorul fascinat de matematică este invitat să plonjeze pe traiectul unei clare demonstrații în care se jonglează cu termeni și noțiuni, iar lectorul situat (încă) în afară își asumă postura unui observator al ideilor, având libertatea de a rămâne în orice punct al planului dorește. Subiectivitatea devine marca prin care noțiunile abstracte sunt „îmblânzite” – indiferent că este vorba despre idei proprii sau de cele care, după Newton, Euler, Sophie Germain și Huygens, au devenit „bunuri comune”.

Istoria curburii, cu care cititorul are ocazia să se familiarizeze și pe care o aprofundează acest volum, începe încă din 1350, când (probabil) Nicole Oresme a încercat să o definească și să îi atribuie niște însușiri (extensie, intensitate). În secolul al XVII-lea, Huygens descoperă curba izocronă și utilizează aplicațiile acesteia la orologii și ceasuri cu pendul. În 1737, Sir Isaac Newton propune o abordare mai apropiată de matematică a curburii, încercând să o măsoare, să îi atribuie un număr. Euler aduce contribuții importante în studiul curburii unei suprafețe, completate mai târziu de către Jean-Baptiste-Marie. Sophie Germain, descrisă de către autor ca o femeie fascinantă și o scriitoare excepțională, inventează curbura medie. Gauss – „primul matematician profesionist al vremurilor moderne” - reușește, spre deosebire de cei enumerați înainte, să introducă o definiție a curburii unei suprafețe într-un punct dat. Aceasta este „povestea”. Ea își înalță însă eșafodul pe o riguroasă gândire și

demonstrație matematică, fascinantă prin acuratețea demersului. În subtextul analizei se conturează clar întâlnirea unor domenii aparent opuse, ce stau la baza gândirii moderne. Dependența literaturii de matematică este ilustrată permanent și accentuată spre final. E firesc deci ca imaginea lui Ion Barbu/Dan Barbilian, „ale cărui idei matematice au devenit sursa unei întregi poetici”, să se desprindă dintre paginile cărții, cu „fragmente” de personalitate și expozeuri de gândire matematică din care concluzia se deduce firesc:

„SUNTEM NOROCOȘI CĂ ASEMENEA PLACĂ TURNATĂ A EXISTAT ÎN CÂMPUL CULTURII ROMÂNE”.

Maniera în care este scris volumul reflectă în întregime personalitatea autorului – fără a fi o carte de memorialistică „pură”, *Memorii din biblioteca ideală* adună amintiri, trăiri, intuiții, reformulări, definind punctul de tangență dintre sfera matematicii și cea a literaturii: „Actul literar devenise pentru mine o bătălie pentru a sintetiza și exprima esențialul, așa cum în matematică te străduiești în demonstrația unei teoreme să obții completarea tuturor cazurilor”. E un scurt jurnal al geometriei (știință mereu incompletă, aflată într-o continuă metamorfoză), dar și un jurnal al matematicianului, adică al celui ce dorește mereu să înțeleagă universul și să participe la progresul acestuia. ■

AUTORUL, UN MECANISM DEREGLAT?

Negustorul de începuturi de roman

de
MATEI VIȘNIEC

UN EGOISM INELUCTABIL (CHIAR DACĂ ÎȘI ARE RĂDĂCINILE ÎN NEVOIA COMPENSATORIE A OMULUI DE A DA UN SENS DESTRĂMĂRII SAU ÎN IMPULSUL DE A FI, MĂCAR ÎN MOMENTUL PRECIS CIRCUMSCRIS AL CREAȚIEI, DEMIURG), GENERAL ÎN CAZUL SPECIEI UMANE, SILEȘTE INDIVIDUL, ÎN POSTURA INIȚIALĂ DE CITITOR, SĂ SE REVOLTE, SĂ-ȘI DOREASCĂ TIPĂRITE PROPRIILE FANTASME, ADUSE EVENTUAL DE-A GATA ȘI NUMAI BUNE DE A FI TRĂITE. VIITORUL ȘI METODELE LUI HALUCINANTE ÎI VOR ASIGURA ACESTUI PERSONAJ ILAR CU VIZIUNI ȘI PRINCIPII DEVIANTE, CÂT MAI CURÂND, O ȘANSĂ SĂ-ȘI VADĂ „AUTOFICTIUNEA”.

Cătălina Donțu, Băncilă

A părut la Cartea Românească, romanul *Negustorul de începuturi de roman* al lui Matei Vișniec imaginează și caleidoscopiază un alt haos organizat în rubrica marilor discuții în jurul actului literar și a pionilor aflați în mijlocul dezarticularei catastrofe psihologico-literare. Problema principală, ce ține poate până în punctul în care devine patologică, se rezumă la nesiguranța de a dirija printr-un minim efort de voință expansiunea logică în terminologia verbului „a avea nevoie”. Acel „mâine” situat față în față cu „azi” susține un sens diferit; astfel, necesitatea va reprezenta pe viitor o gamă largă de criterii. Poate „mâine” omul nu va mai putea trăi fără un roman al său auto-scris, pliat perfect pe cerințele personale impuse unei mașinării perfecte și perfect impersonale.

Romanul nu oferă direct răspunsuri sau coerența narativă care să stăpânească cu ușurință perisabilitatea interesului de cititor neavizat, el construiește cu minuțiozitate, într-o rețea de rame metalice, o imagine vitralică. În întregimea ei, aceasta are sens, dar pe secvențe imaginea este fracturată, mult prea greu de reprodus în afara întregului. Fiecare bucată de sticlă a fiecărei frecvențe adiacente de realitate vine la pachet cu alte secvențe vizuale, aparent fără legătură cu cea de ansamblu, până se destramă în alte spectre de realitate. De la povestea vocii

emisie principale și a relației sale cu misteriosul personaj neutral Guy Courtois, până la dimensiunea familială a poveștii lui Victor sau la cea erotică, a poeziilor pentru și despre Domnișoara Ri, un alt gând obsedant este acela al imboldului lăuntric spre „un nou început” clișeizat până la saturație. Totul gravitează în jurul eferescenței unei noi intrigi care să înlocuiască povestea precedentă, expirată înainte de a începe. Primele cuvinte ale unui roman îi devin sentință, ceea ce domnul Guy Courtois se oferă să simplifice, să aducă aproape programatic, în fața „autorului”, să ofere, afirmând cu o perspicacitate carismatică:

„PRIMA FRAZĂ A UNUI ROMAN TREBUIE SĂ CONTINĂ CEVA DIN ENERGIA UNUI STRIGĂT INCONȘTIENT CARE PROVOACĂ O AVALANȘĂ... TREBUIE SĂ FIE O SCÂNTEIE CARE DECLANȘEAZĂ O REACȚIE ÎN LANȚ... IATĂ DIN CE MOTIV PRIMA FRAZĂ NU ESTE NICIODATĂ UNA INOCENTĂ.”

Încrederea în această rațiune este conferită direct de influența pe care obscurul și mefistofelicul „negustor” care „parcă nu avea chip”, susține că a avut-o prin livrarea unor atât de promițătoare „începuturi de roman” care au fost suficiente să propulseze scriitori ca Melville, Kafka, Camus sau Wells pe orbita marilor succese. Enigmaticul semnatar al scrisorilor prin care acesta oferă domnului M. soluția alternativă a agenției pe care o reprezintă,

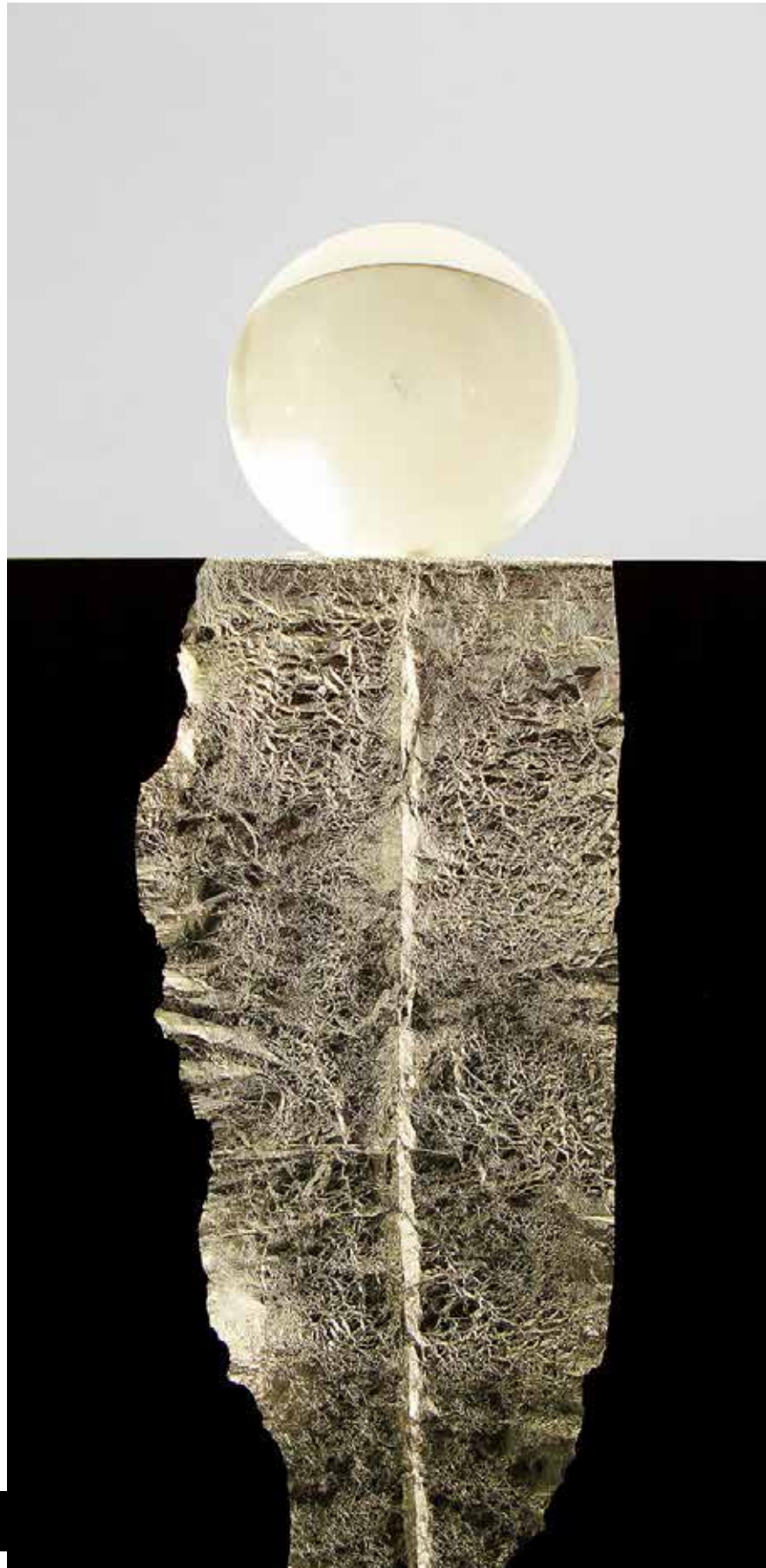
este „mai mult o voce”, așa cum inițial e și perceput de scriitorul pierdut printre alți invitați la „ceremonia de decernare a unor premii minore”, dar această voce va dobândi treptat o consistență ambiguă și o forță căreia nu i te poți sustrage.

Contradicția intertextuală dintre scriitorul autentic și succesul lui emfatic virtual dă startul unei dezbateri complexe și unor nuclee narative sincopate, care se ramifică, se întretaie, se neagă sau se completează reciproc, variind registre stilistice și perspective narative, într-o avalanșă de imagini angoasante, realiste sau apocaliptice, marcate de tandrețe sau de mister, recuperând fiecare în parte ceva din atmosfera unor piese sau romane anterioare semnate de Vișniec. Programul de scriere Patch, cu o aparentă voință proprie și cu o atitudine arogant-persuasivă, din ce în ce mai demonică ajunge să demonstreze un fapt de neconceput în economia viitorului, dar atât de evident din perspectiva ființialității noastre ultime: principiul superiorității factorului uman.

„DUPĂ CUM VEZI, EU SUNT O MAȘINĂ, DAR EXTREM DE SOFISTICATĂ. ÎN ACEST MOMENT SUNT ÎN CONTACT CU MILIARDE DE CUVINTE, PRACTIC APROAPE TOT CE S-A SCRIS ÎN ISTORIA UMANITĂȚII SE AFLĂ FIE ÎN MEMORIA MEA, FIE LA DISPOZIȚIA MEA.”

Prin posibilitățile de reproducere exactă a unui *literary pattern*, factorul artificial devine infi(r)m în fața contradicțiilor ce apar în cadru psihologic, dar mai ales în fața haosului ce guvernează rațiunea: „Scriitorii sunt, în general, oameni complicați sfârtecați pe dinăuntru, contorsionați, plini de contradicții, roși de ambiții, foarte puțin generoși ca persoane sociale, deși ard pentru ideea de umanitate.”

La cealaltă extremă, speculativ vorbind, este propusă și varianta în care un program, artificial la bază, să întrunească printr-un proces misterios calități și defecte în absurditatea tipică rațiunii. Automat va apărea o ofensă directă la unicitatea noastră ca specie, iar cazul speculat ar deveni tabu într-o oarecare măsură. Gândul că astfel de scenarii sunt posibile, că ar putea exista o Samantha, *operating system* (deci inteligență artificială), a filmului *Her* (2013) de care se îndrăgostește personajul real, sau o imprimare exactă a conștiinței în calculator, fără dispunere de corp fizic, a lui Johnny Deep în rolul lui Will Caster în *Transcendence* (2014), devine greu de acceptat în final. În această incongruență, argumentul *primei fraze* devine cuvânt de încheiere, clarifică deci situația parțial, moartea delimitând artificialul de omul a cărui existență prin creație și memorie nu cunoaște finitudine: „Oamenii sunt totuși prezenți prin lucrurile pe care le-au abandonat. Pentru că și-au abandonat totul [...]”

Literatura + ființa = viață

◆

SEINFELD ȘI SORA LUI NABOKOV E O ÎNSUMARE DE ESEURI CARE ADUC ÎN PRIM-PLAN, UNEORI DIRECT, ALTEORI SUBTIL, PRIN INTERMEDIUL UNOR POVESTIRI ATENT CONSTRUITE, UN SUBIECT CE DEVINE PENTRU UNII O REALITATE ASUMATĂ CA PLĂCERE, LA FEL DE DULCE ȘI GENERATOARE DE DEPENDENȚĂ CA ORICE VICIU, IAR PENTRU ALȚII O COMPONENTĂ NECESARĂ A VIEȚII SAU UN REFLEX INCONTROLABIL: ESTE VORBA DESPRE LITERATURĂ ȘI DESPRE ROLUL EI ÎN LUMEA NEAȘEZATĂ ÎN CARE NE AFLĂM.

◆

Roxana Neamțu, Național

Printr-o paralelă între cărți și întâmplări reale, trăite, Simona Sora spune pe înțelesul tuturor, de mai multe ori și în multiple feluri că cel mai important lucru în ceea ce privește literatura este de fapt plăcerea, savurarea lumii pe care ea o promite, iar mai apoi conștientizarea valorii ei. În cele trei secțiuni denumite simplu și concis *Bio*, *Biblio* și *Bio-biblio* sunt dezvoltate mai multe teme, unele de factură psihologică, altele în strânsă legătură cu probleme sociale sau politice mai vechi sau mai noi.

La o privire atentă, observăm că în capitolul *Bio* predomină eseurile ce au în prim-plan oamenii, în cel de-al doilea, gândurile ce vizează cărțile, în timp ce în ultimul capitol povestirile ating ambele subiecte menționate, vizându-se osmoza dintre realitate și viața de gradul doi. Indiferent de eseu, observăm că de fiecare dată reflecția pornește fie de la o carte sau de la un autor, fie de la o întâmplare trăită de autoare sau pe care un scriitor o evocă. De aceea, poate cel mai interesant aspect al cărții este că ea poate fi parcursă de orice tip de cititori, căci îți oferă exact cât ești dispus să oferi din gândul și din sensibilitatea ta. Te poți opri la viața, la opera sau

la implicațiile pe care cărțile unui scriitor le au asupra ta și astfel nu rămâi doar cu niște date nesemnificative și absolut nefolositoare pentru viața de zi cu zi, ci cu o idee ce îți oferă posibilitatea să vezi dincolo de ceea ce îți este prezentat, dintr-o nouă perspectivă. Un alt aspect important ce aduce cartea mai aproape de public este modul atractiv în care se derulează gândurile și ideile. Deși cei mai mulți dintre adolescenți nu ar citi de bună voie un eseu în care se dezvoltă condiția literaturii (și implicit a noastră ca oameni) în raport cu o serie de opere sau de opinii critice, *Seinfeld și sora lui Nabokov* dispune încă de la început de o extraordinară capacitate de seducție, fiind deopotrivă accesibilă și provocatoare; rigoarea argumentelor în text și mai apoi a temelor în întreaga carte întreține curiozitatea cititorului, pentru că singurul mod prin care el poate descoperi „toate fețele” problemei este cel de a citi mai departe, iar astfel intră în acest joc continuu în care fiecare capitol îi deschide noi uși prin care privește aceeași lume, numai că „are alți ochi”. În același timp, disponibilitatea și deschiderea de care dă dovada autoarea, capacitatea de a-și articula discursul de la același nivel cu potențialul cititor reprezintă o altă sursă de seducție.

SIMONA SORA ÎȘI SPUNE CLAR OPINIA DESPRE MODUL ÎN CARE PRIVEȘTE LITERATURA, ȘTIE CUM SUNT PERCEPUȚI CRITICII LITERARI ȘI NU EZITĂ SĂ-ȘI EXPUNĂ PUNCTUL DE VEDERE CONTURAT DE-A LUNGUL EXPERIENȚEI DE VIAȚĂ (PE CARE O PREZINTĂ FRAGMENTAR, DAR ÎNDEAJUNS DE GENEROS DE-A LUNGUL ÎNTREGII CĂRȚI), AJUNGÂND LA CONCLUZII PE CARE ARE CURAJUL SĂ LE REDEA ȘI SĂ LE EXPLICE CU MOTIVE CONSISTENTE ȘI ATÂT DE LIMPEDE, ÎNCÂT LECTORUL SĂ SE CONCENTREZE ASUPRA ESENȚIALULUI.

TOATE ACESTE AMBALATE ÎNTR-UN DISCURS CE ASUMĂ DEOPOTRIVĂ SINCERITATEA ȘI INTELIGENȚA.

Pentru cei care, necunoscând-o pe Simona Sora, se așteaptă la un roman cu iz de iubire mai mult sau mai puțin literară, autoarea oferă o explicație demersului său în *Argument*. Sunt fixate două repere în ceea ce privește contextul de desfășurare a ideilor: sora lui Nabokov încearcă din răspuțeri în timpul celui de-al doilea război mondial să recupereze cărțile bibliotecii în care lucra și care au fost împrumutate de naziști, iar aceștia le oferă cu un implacabil firesc, deși pe străzile Pragăi erau deja tancurile rusești; al doilea termen face referire la sitcomul american, mai precis la un anumit episod în care personajele citesc foarte mult și ajung în final să împrumute cărți de la bibliotecă, acest act, de neconceput în universul real al lui Seinfeld putând fiind asemănat cu încercările scriitorilor de a salva lumea.

PERSONAJELE CĂRȚII SIMONEI SORA SUNT LITERATURA, CITITUL, CRITICA ȘI SCRISUL, AMINTIREA, IAR ÎN SPATELE LOR, CA UN PĂPUȘAR PRICEPUT, ÎNSĂȘI SIMONA SORA, GLIȘÂND DINSPRE EXPERIENȚA PROPRIU-ZISĂ SPRE CEA FICTIONALĂ.

Iată-le pe unele dintre ele, zugrăvite în cuvintele autoarei, desigur: „Literatura nu e fabulă, nu e (doar) poveste, nu e rezumat. Ea este sau ar trebui să fie o întâlnire între două ființe care vorbesc aceeași limbă, mai importantă uneori chiar decât cuvintele.”, „Critica ar fi, astfel, o re-creație a operei, dar și o pauză de înțelegere”, „Cititul poate deveni din pedeapsă boală incurabilă și, în cele din urmă, o disciplină imaginativă aplicată trăitului și o negociere cu moartea în limba dușmană”. Și iată și întâlnirea mea cu unul dintre ele. Voi alege Literatura.

Simona Sora ne pune în fața unui concept propriu, în care crede cu adevărat și mai presus de toate un concept sincer. Individualizarea și constrângerea unui domeniu atât de vast într-un singur punct fix, clar și inteligibil se transformă mai apoi în percepție: „Literatura – o întâlnire între două ființe”. Ea nu presupune așadar doar cuvinte,

ci, mai presus de toate, cel care citește trebuie să creeze o anumită conexiune prin care să prindă cu adevărat firul textului, să-l „atingă” și mai apoi să-l modeleze, astfel încât să ajungă la ființa de dincolo și, prin ea, la propria ființă. Această „întâlnire” reprezintă în aceeași măsură o apropiere, un sentiment, o senzație, făcându-te să te situezi altundeva sau altcândva în raport cu spațiul în care te afli.

Seinfeld și sora lui Nabokov este o carte gravă scrisă cu umor, care ne poartă printre personaje și idei, propunând nu soluții, ci percepții, generând interogații. Și, de asemenea, este o carte care se construiește în jurul unui mesaj care doar aparent e pulverizat în mesaje secundare, generând cititorului o senzație de treptată acomodare, de apropiere, de realitate „reală”. La final te simți îmbogățit și descoperi că ești pe punctul de a te apuca să citești una dintre cărțile cu care tocmai te-ai întâlnit în paginile Simonei Sora sau că, apucându-te să scrii, simți o plăcere nemaicunoscută până atunci sau că poți deveni chiar tu cel care critică. Iar în cazul în care toate cele descoperite în carte îți erau deja familiare, rămâi cu gustul unei lecturi savuroase și esențiale.

O PATRIE MARE CÂT O LITERATURĂ:

Studii în teren despre sexul ucrainean

de
OKSANA ZABUȘKO

◆

ROMANUL OKSANEI ZABUȘKO NE PROIECTEAZĂ FĂRĂ MENAJAMENTE ÎNTR-O REALITATE CARE, INDIFERENT DACĂ NE PLACE SAU NU, DACĂ O RECUNOAȘTEM SAU O DEZAVUĂM, ESTE RECOGNOSCIBILĂ: IDENTITATEA PRIN CARE FIINȚA NAȚIONALĂ A PATRIEI CĂREIA ÎI APARTII (FIE ȘI PRINTR-O RUBRICĂ ÎN PAȘAPORTUL CU CARE CUTUREIERI LUMEA) ÎȘI PUNE AMPRENTA ASUPRA TA.

◆

Ioana Arina Onofrei, Național

În cazul în care „purtătorul” respectivei identități este și o conștiință creatoare, care întâmplător aparține unei literaturi „minore”, lucrurile se complică. Și se complică pentru că nu ne aflăm nici pe departe în fața unui studiu sociologic sau mentalitar, a unei analize a subconștientului creator (în cazul de față ucrainean), ci în fața unui roman bine articulat, scris cu o mână sigură în spatele căreia stă o cunoscătoare a tuturor formulelor narrative moderne și un ochi critic avizat.

Aparent, romanul prezintă o relație abuzivă ce are în prim-plan un alter-ego ficțional, o scriitoare ucraineană rezidentă în Statele Unite, „curtată” de revistele literare și familiarizată cu spațiul universitar străin. Fragmentar, lăsând numeroase spații albe, Oksana, protagonista, reface transformarea tinerei talentate și determinate (cu o lunatică lipsă de experiență uneori) în femeia matură din prezent, bântuită de spectrul maturității târzii și încercând să-și redobândească siguranța, să se vindece.

Dincolo de întâlnirea de viață a doi artiști care au propriile răni nevindecate și viziuni diferite despre condiția lor, *Studii în teren despre sexul ucrainean* este o carte care discută statutul unei literaturi „mici”, încă prea puțin cunoscută, dar „exotică” (stârnind un amestec de uimire și condescendență pe malul unui Ocean traversat ca într-o fugă), o literatură prea tânără și care poartă moștenirea unui popor „bântuit” de fostul regim politic sovietic.

PROBLEMATICA PE CARE O TRATEAZĂ ACEST ROMAN ȚINE AȘADAR, ATÂT DE ISTORIA ȘI IDENTITATEA UCRAINEI, CÂT ȘI DE OPTIUNILE INDIVIDUALE ALE FIECĂRUI ARTIST PRIN RAPORTARE LA PROPRIILE RĂDĂCINI IDENTITATRE: EXILUL SAU ÎNCRÂNCENAREA ÎN SPERANȚA UNEI POSIBILE GLORII POSTUME (ADICĂ FRICA DE A PLECA, DE A TE RUPE DEFINITIV DE UN PATTERN, REFUZUL DE A „TE VINDE”, INCAPACITATEA DE A IEȘI DIN TINE ȘI DE A TE DESCHIDE SPRE CELĂLALT).

Inițial, firul epic pare unul relativ simplu: povestea de dragoste dintre protagonistă și „primul bărbat ucrainean din viața ei”. E o relație violentă, în care se observă o anumită slăbiciune din partea amândurora, care ia forma unui raport de putere în care dependența nu exclude abuzul (fizic, dar mai ales, la nivel psihic). Oksana resimte deopotrivă trauma, disconfortul, dificultatea de a te afla într-o țară străină, în care relațiile interumane par de o debusolantă superficialitate și psihoterapia rezolvă totul, și dependența de celălalt. Mikola e primul bărbat în care ea a văzut ucraineanul „învingător” și de care, în ciuda intuiției, s-a îndrăgostit: e un artist genial, dar și o ființă bolnavă, incapabilă de a avea o relație sănătoasă, nefiind în stare să se adapteze în America și să-și construiască o carieră în domeniul artei, transpunându-și complexele și frustrările în viziuni apocaliptice pe pânză și în gesturi violente în relația cu ea.

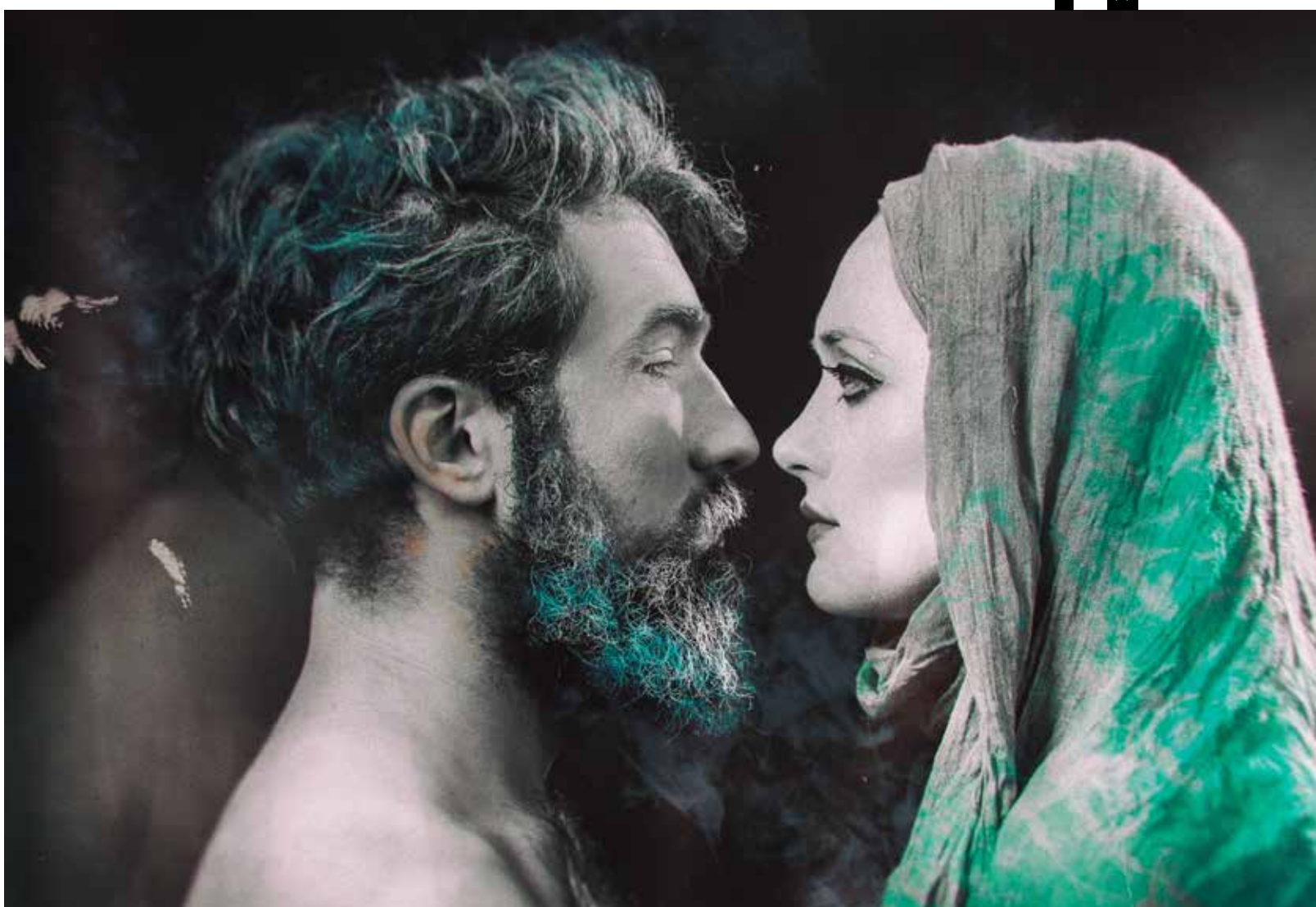
Psihanalizând la nivelul mentalului colectiv, putem spune (și romanul ne permite acest lucru) că întregul volum nu este decât o transpunere a ceea ce a fost nevoită să îndure Ucraina în timpul regimului sovietic, urmărind consecințele unui „viol” istoric și traumele lăsate de acesta: „Doamnelor și domnilor, îmi pare din ce în ce mai rău pentru propriul meu corp, acest sentiment este cunoscut doar deținuților din GULAG-urile sovietice”. Povestea „de dragoste” dintre Oksana și Mikola K este așadar, o metaforă a unui popor care încearcă din răspuțeri să „scape” din mrejele unui regim totalitar, care nu a făcut altceva decât să-i distruge identitatea.

O altă temă prezentă în cartea Oksanei Zabușko este feminismul. Lăsând deoparte identitatea națională accentuată, personajul principal este conturat ca o femeie modernă. Ceea ce intrigă însă este faptul că ea, deși conștientă de anormalitatea relației cu Mikola, nu se desparte de acesta. Dimpotrivă, suferă, este nevoită să suporte abuzul, uneori îl provoacă, transformându-se într-o ființă alienată.

SE SIMTE O STRĂINĂ ÎN AMERICA, DAR UCRAINA A DEVENIT PENTRU EA DOAR O ȚARĂ-FANTOMĂ CARE O BÂNTUIE ȘI PE CARE O IUBEȘTE NECONDIȚIONAT, DAR CARE NU SE LASĂ LOCUIȚĂ:

„ȘI MĂCAR DE-AR PUTEA CINEVA SĂ EXPLICE: DE CE DRACU' SĂ TE NAȘTI FEMEIE PE LUMEA ASTA (ȘI ÎNCĂ ÎN UCRAINA!), CU ACEASTĂ DEPENDENȚĂ NENOROCITĂ, SĂDITĂ ÎN TRUP CA O BOMBĂ CU EFECT ÎNTĂRZIAT, CU ACEASTĂ LIPSĂ DE INDEPENDENȚĂ, CU NECESITATEA DE A TE TRANSFORMA ÎN HUMĂ MOALE ȘI MODELABILĂ, ÎNTINSĂ PE SUPRAFAȚA SOLULUI.”

Scriitura Oksanei Zabușko nu este deloc confortabilă. Ea pendulează între povestirea la persoana a II-a la a III-a, își asimilează, prin inserție, versuri, iar imaginile sunt de o acuitate tăioasă, fără nicio considerație față de sensibilitatea pudibondă a cititorului, subliniind una dintre ideile fundamentale ale cărții: „literatura este o formă a terapiei naționale”. Efectul „aruncării” ideilor este unul halucinant. Atenție: Oksana Zabușko poate da dependență!

ROMÂNIA COMUNISTĂ ÎN

Ultimele o sută de zile

de
PATRICK MCGUINNESS

PERIOADA COMUNISTĂ ÎN ROMÂNIA REPREZINTĂ ÎNCĂ UN SUBIECT CONTROVERSAT PENTRU SOCIETATEA ROMÂNEASCĂ NU PE DEPLIN DEZMETICITĂ DUPĂ CEI 25 DE ANI DE LIBERTATE, SCINDATĂ (POATE ȘI ÎN FUNCȚIE DE VÂRSTĂ, STUDII SAU INTERESE) ÎNTRE NOSTALGICI, ADEVĂRAȚI SAU ÎNCHIPUIȚI DIZIDENȚI ȘI ÎNFOCAȚI DETRACȚORI. ÎN CAZUL STRĂINILOR, LUCRURILE STAU UȘOR DIFERIT, PERIOADA CEAUȘISTĂ ÎNSEMNÂND CLAR O DICTATURĂ, ASEMĂNĂTOARE CU CEA DIN MULTE ALTE ȚĂRI. PATRICK MCGUINNESS ARUNCĂ UN BRITANIC ÎN LUMEA COMUNISTĂ A ROMÂNIEI OFERIND CITITORILOR O PERSPECTIVĂ NOUĂ ASUPRA ULTIMELOR ZILE ALE DICTATURII CEAUȘISTE.

Adelina Mariniuc, Național

Probabil cei mai mulți dintre noi, deși prinși în savurarea propriei adolescențe, am auzit că perioada comunistă a fost marcată de cenzură, de lipsa libertății, de controlul permanent al deciziilor cetățenilor, de cozi interminabile la alimente. Știm că multe persoane lucrau pentru Securitate, având astfel o indentitate dublă și am aflat apoi inclusiv poveștile de după comunism, când s-au ars dosare și s-au ascuns multe adevăruri - situație care a făcut din România țara pe care o cunoaștem astăzi. Romanul lui McGuinness aduce în prim-plan momentele dinaintea revoluției din '89, văzute de ochiul total nepregătit pentru realitatea în care este aruncat al unui străin, momente care fac din revoluție o mișcare politică, o luptă pentru putere cu multiple interese, ascunsă în spatele curajului subit al românilor.

Protagonistul ajunge să pătrundă în lumea ascunsă a Bucureștiului și să descopere că până și persoanele care par să dorească să ajute se dovedesc a avea un rol politic sau un interes, iar poziționarea lor într-o anumită funcție nu este decât o strategie pentru a menține comunismul la putere. El descoperă că aici nimic nu este ce pare a fi: chiar și britanicul ce a ocupat postul său înainte a ajuns să fie printre cei mai temuți oameni ai pieței negre și subaltern al prim-ministrului.

Cartea lui McGuinness scoate la iveală jocurile politice și mijloacele obscure prin care se menținea comunismul la putere: manipularea, cenzura, violența. Astfel, tinerii ajung să creadă că regimul în care trăiesc, deși opresiv,

poate fi făcut suportabil: „Chiar dacă nu pot să spun ce vreau, chiar dacă sunt supravegheat în permanență, chiar dacă îmi distrug orașul, chiar și dacă mă opresc să-mi cânt muzica și întotdeauna trebuie să cer aprobare în avans pentru concertele mele... Sunt liber pentru că aleg să nu fug.” Cunoscând oameni din medii diferite, personajul descoperă viața dublă a capitalei, corupția, jocurile de putere, incredibila mizerie, subteranele vechiului București sau relațiile precare (singurele posibile) care se stabilesc între oameni.

Ceea ce-i reușește lui McGuinness este realizarea unei imagini obiective, căci protagonistul lui nu este nici pe departe un observator care să emită judecăți asupra locului în care se află, el însuși având în spate o istorie familială bulversantă și niște traume nerezolvate, ajungând întâmplător în acest colț al Europei, față de care inițial nu simte altceva decât indiferență, dar care apoi îl va asimila în noua realitate a zilelor imediat postrevoluționare. Bucureștiul în care trăiește pare întrerupt de falii pe care locuitorii obișnuiți nu le pot traversa: e lumea blocurilor cenușii în care oamenii mutați obligatoriu de la țară încă mai cresc găini și nu pot respira între pereții înguști, e orașul dominat de macaralele aflate în plin proces de demolare a vechilor biserici și de construire a noilor bulevarde, e spațiul masivei și impersonalei Case a Poporului, e atmosfera de la Capșa sau casa în care locuiește Cilea și apartamentul supravegheat al lui Trofim. Mai e Bucureștiul subteran, acela în care amprenta Micului Paris încă există și de care Leo este fascinat: deopotrivă loc al pierzaniei și al unei uitate frumuseți.

Detașarea pe care o asigură condiția de „străin” oferă posibilitatea de a sonda psihologia oamenilor cu care tânărul britanic ajunge să intre în contact. Reacțiile celor din jur în fața unui sistem medical care privează pacienții de un tratament corect fără pachetele de Kent strecurate în buzunare, în care avortul este interzis, în care tinerele pot deveni oricând damele de companie ale lui Nicu Ceaușescu sau ale altor lideri de partid, în care încercarea de a fugi din țară înseamnă un joc la ruleta rusească nu sunt altfel decât viscerale, niciodată analizate prin prisma unei grile morale, ceea ce accentuează realismul, căci personajul ajunge el însuși prins în caruselul unei societăți bolnave, pe care nu o poate înțelege pe deplin: „Cineva care vine într-un nou loc observă orice cu excepția lucrurilor importante”. Adeseori lumea aceasta pare dezaxată, scăpată din cadrele normalității: există o piață neagră a alimentelor și celule de oameni care îi ajută pe alții să fugă din țară și din care fac parte și securiști transformați în proxeneți sau ucigași, există și personaje ca Trofim (pe care îl va ajuta să scrie cartea pentru cei de la Europa Liberă) care crede însă într-o nouă formă a comunismului, există drame reale, dar și multă, multă confuzie.

IAR DE FRICĂ NU SCAPĂ NIMENI: „NU FRICA ÎN FAȚA UNUI PERICOL IMPRESIONANT SAU FRICA ÎN FAȚA VREUNUI RĂU INIMAGINABIL, CI FRICA INDIVIDULUI CARE S-A TREZIT PRINS ÎN MECANISMELE SISTEMULUI.”

Fără a încerca să elucideze misterul revoluției din România, personajul ajunge să înțeleagă faptul că aceasta vine dintr-un imbold al unor politicienilor care doreau să preia conducerea în contextul unor presiuni deopotrivă dinspre celelalte state foste comuniste, dinspre Occident și dinspre Moscova. Britanicul privește evenimentele ca pe ceva ce se poate înscrie în normalitate, dar nu se așteaptă ca acestea să fie un joc politic. Violența ultimelor zile din decembrie nu este descrisă decât sporadic în carte, însă rapiditatea evenimentelor îi pare ireală, în doar câteva zile având loc revolte în marile orașe, judecarea soților Ceaușescu, executarea lor ca pe niște animale, instalarea unei noi conduceri.

ROMÂNIA PREZENTATĂ ÎN CARTE NU AJUNGE SĂ FIE LIBERĂ CU ADEVĂRAT PENTRU CĂ RĂMÂNE TOT SUB INFLUENȚA VECHILOR POLITICIENI.

ROMÂNIA ÎN CARE TRĂIM NOI NU ESTE CEA PE CARE A CUNOSCUȚ-O PROTAGONISTUL LUI MCGUINNESS PENTRU CĂ NU ARE CUM SĂ FIE, DAR ESTE OARE EA O ȚARĂ A OAMENILOR NOI?

ULTIMA ÎNTÂLNIRE A LUI CHARLIE CHAPLIN

Ultimul dans al lui Charlot

de
FABIO STASSI

◆

ASTĂZI, NIMENI NU ÎȘI IMAGINEAZĂ O LUME ÎN CARE CINEMATOGRAFUL NU AR EXISTA. FILMUL FACE PARTE DIN EXISTENȚA NOASTRĂ ADESEORI ÎNTR-O MĂSURĂ MAI MARE DECÂT CARTEA, TEATRUL SAU CHIAR MUZICA PE CARE O ASCULTĂM LA CĂȘTI, ÎN MAȘINĂ, PE TERASE, ÎN TIMPUL ORELOR; PLÂNGEM SAU RÂDEM ALĂTURI DE UMBRELE MIȘCĂTOARE DE PE PELICULA CE SE DERULEAZĂ ÎN FAȚA OCHILOR NOȘTRI, LA FEL DE REALE ȘI DE CONSISTENTE CA NOI ÎNȘINE.

◆

Marina Munteanu, Republica Moldova

Regizori, actori, scenografi, costumieri, figuranți redau o poveste vie într-o mereu altă formă. Și nu cred că există cineva care să nu-l cunoască pe Charlie Chaplin, cineva care să nu fi răs alături de el, să nu fi simțit plăcerea sau ridicolul, uimirea și tristețea oglindindu-se pe fața aia comică, cu mustăcioara neagră, pălăria și bastonul inconfundabile și mișcărilor fluid contorsionate în cele mai neașteptate gesturi.

Fabio Stassi prezintă în *Ultimul dans al lui Charlot* o parte din viața lui Charlie Chaplin, dând impresia că între biografia, realitatea posibilă a existenței actorului și viața personajelor interpretate de el ar exista fire nevăzute, care suprapun anumite secvențe, situații, trăiri.

CHAPLIN LA CEI OPTZECI ȘI DOI DE ANI STĂ ÎN FAȚA DOAMNEI ÎMBRĂCATE ÎN NEGRU. E CHIAR MOARTEA AȘTEPTÂND RĂBDĂTOARE. DAR CHAPLIN E DEPARTE DE A-ȘI FI ÎNCHEIAT SOCOTELILE CU VIAȚA. CERE O AMÂNARE. DE LA MOARTE?! DAR MOARTEA E ȘI EA O DOAMNĂ, POATE SIMȚI IMPULSUL DE A FI GENEROASĂ. DIN CÂND ÎN CÂND. CU CEI CARE O POT FACE SĂ RĂDĂ. ȘI IATĂ PACTUL: MOARTEA VA VENI ÎN FIECARE ZI DE CRĂCIUN ȘI DACĂ VA FI FĂCUTĂ SĂ RĂDĂ, AMÂNĂ CU UN AN CĂLĂTORIA.

Romanul se organizează sub forma unor scrisori pe care Charlot i le scrie fiului său înainte de ultima întâlnire, când presimte că nu va mai reuși să provoace nici măcar o umbră de surâs pe chipul musafirei sale nepoftite, evocări întrerupte de momentele tragi-comice din cele șase ultime nopți de Crăciun, când nu virtuozitatea de altădată, ci grotescul vârstei smulg Morții hohote de râs.

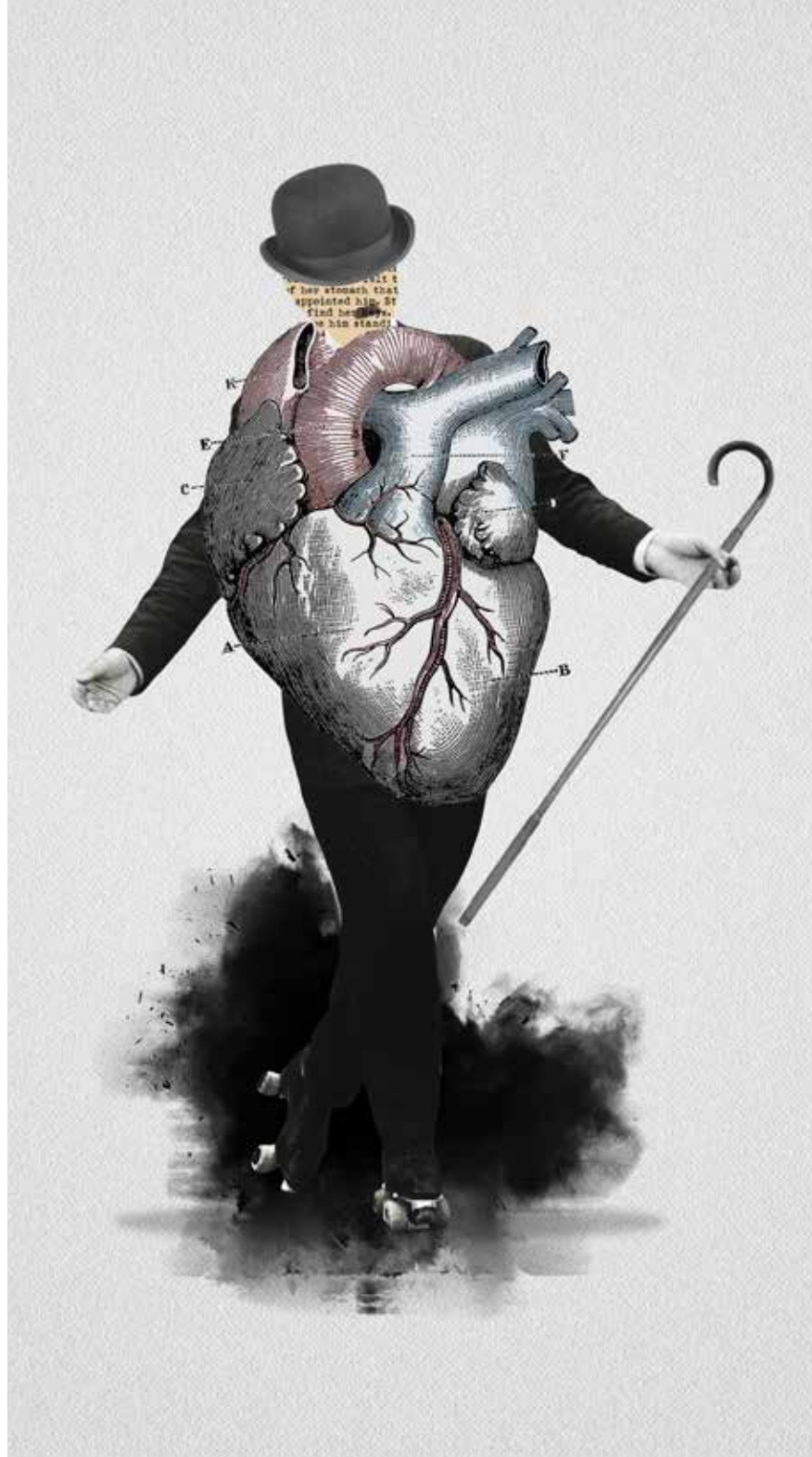
Astfel, sub forma unui roman picaresc, care prezintă peregrinările viitorului Vagabond prin cele mai variate medii, de la lumea deopotrivă fascinantă și mizeră a circuitului până la cea dintr-un atelier de împănare animale, dintr-o obscură tipografie sau de pe platourile de filmare, cartea ascunde o problemă gravă: condiția artistului față în față cu sine, fragilitatea omului și nebulia artei, dorința de a reda frumusețea și tristețea vieții. Nu întâmplător, dincolo de secvențele care îl au în prim-plan pe Charlot se conturează un univers carnavalesc și obsesiv imagine a circuitului, adică a unei frumuseți sfâșietoare care implică un permanent risc. Din această lume se nasc, în interpretarea lui Fabio Stassi, și cea mai profundă iubire (a lui Arlechin pentru frumoasa și nefericita Eszter), și primele cadre a ceea ce va fi cinematograful fraților Lumière (în care negrul Arlechin vrea să păstreze imaginea ființei dragi).

Din „rolele” derulate de Charlot se ivesc anii petrecuți pe străzile Londrei și cei vagabondând prin America, schimbând slujbe, cunoscând oameni, experimentând, descoperind ce înseamnă cu adevărat viața. Fiecare episod din această odisee naște povestea întâlnirii cu alte povești, destine frânte, oameni nemiloși sau care doar își urmează propriul interes. În centru, fără a lăsa însă niciun moment această impresie, se află povestea lui Arlechin și a lui Eszter, un elogiu adus omenescului, căci „dorul e întotdeauna un sentiment neloyal, se ascunde în spatele unei scări de incendiu și-ți pune piedică când are chef”. Falia dintre comic și tragic e atât de subțire, încât e imposibil de distins între ele. Printre întâmplările trăite sau provocate, Charlot devine mereu un altul, mai experimentat, mai atent, mai sensibil sau mai poltron, adică își consolidează acel talent care îl va face să devină cel mai mare și mai iubit actor din zorii cinematografului.

Printre provocări, minciuni nevinovate, dorința de a supraviețui, capacitatea de a empatiza cu ceilalți, personajul nu ezită să antreneze un boxer la începutul carierei sale, să regizeze un film, să plece în căutarea dovezii că filmul a fost inventat de un îngrijitor la circ și să constate că, în „absența” lui lumea s-a schimbat și că nimeni nu mai are nevoie de această dovadă, pe care o va restitui peste ani celui căruia îi aparține de fapt: bătrânul și bolnavul Arlechin, înțelegând că sunt momente când nimeni nu mai are nevoie de tine, dar tu trebuie să continui să-ți trăiești visul: „Mă temeam că norocul mă părăsise definitiv. Încă mai puteam să mă întorc în Anglia sau la Willie Cook. Și să încetez pentru totdeauna cu nebunia asta de a deveni cel mai mare actor al lumii. Văzusem destule. Și totuși.”

A trăi în imediata apropiere a morții, a o păcăli de fapt, a-i cere o amânare, a-i fura o clipă – aceasta e viața, dar și arta. Acesta e lucrul pe care cercarii lui Charlot îl fac și, într-o altă manieră, îl face fiecare din oamenii pe care i-a întâlnit. Acesta e visul tuturor, al cinematografului și al lui Charlot deopotrivă: „M-am privit în oglindă. Nu m-am simțit niciodată atât de în largul meu. Îmbrăcămintea mea era o formă de nesupunere. Am adăugat un melon, un baston, un papion. Lipsea doar un ultim detaliu: mi-am răvășit părul, mi-am lipit sub nas mustăcioara neagră și, pentru prima dată, am știut care era fața mea.”

Modul în care e conceput romanul amintește și el de începuturile cinematografului: scripturile (deschiderea, adică scurtele secvențe ale întâlnirii dintre Charlot și Moarte), urmate de derularea propriu-zisă a întâmplărilor, într-un ritm alert, sacadat, fără a întârzia pe psihologie sau a problematiza inutil. Finalul însă, ca în orice film de colecție, te prinde nepregătit și, mult după ce lași cartea din mână, îți răsună în minte ultimele cuvinte ale Morții:

„VOIAM SĂ DĂRUIESC OAMENILOR ACEST TEATRU DE UMBRE ÎN MIȘCARE CA SĂ-I DESPĂGUBESC PUȚIN PENTRU CÂT LE LUAM”. PUNCT. DE AICI ÎNCEPE O ALTĂ CĂLĂTORIE A LUI CHARLOT, O ALTĂ CĂLĂTORIE A FIECĂRUIA DINTRE NOI ALĂTURI DE UMBRELE PE CARE FILMUL LE ADUCE LĂNGĂ NOI, AMINTINDU-NE CĂ „O ZI ÎN CARE NU RĂDEM E O ZI PIERDUTĂ”.

Cum să nu iubești Un gest de iubire?!

UN GEST DE IUBIRE DE JAMES MEEK

ESTE MULT MAI MULT DECÂT CEEA CE NE SUGEREAZĂ TITLUL, ACESTA FIIND MAI DEGRABĂ O GENERALIZARE A EXPRIMĂRII IUBIRII ÎNTR-O ANUMITĂ FORMĂ, DE CELE MAI MULTE ORI UNA EXTREMĂ, CE AJUNGE SĂ SURPRINDĂ TOCMAI PRIN CURAJUL ȘI DEVOTAMENTUL ÎN CARE SE TRANSFORMĂ.

Roxana Neamțu, Național

În timp ce parcurgi romanul, totul se desfășoară extrem de clar, iar personajele și situațiile în care acestea sunt puse se leagă între ele de la sine pe măsură ce avansezi; poate singurul moment în care atmosfera este una destul de tulbură este finalul, pe care l-am perceput ca un punct prea bine conturat, în timp ce eu mă așteptam la niște puncte de suspensie. Mi-am dat însă repede seama că orice premoniții ai avea în legătură cu povestea din această carte, nimic nu e ceea ce crezi.

Romanul e consistent în imagini, în episoade, în emoții, în gânduri și răsturnări de situație, nerefuzând niciuna dintre temele grave. Are dramă, are acțiune, are dragoste - toate ingredientele care compun un univers complex.

Avem în prim-plan imaginea unui sat uitat de lume din Siberia, Iazik, plasat pe axa temporală în jurul anului 1919, undeva pe la sfârșitul primului război mondial, unde se află o legiune de cehi care visează să ajungă acasă, un acasă care acum nu mai aparține Imperiului habsburgic defunct, ci noii Cehoslovacii, despre a cărei existență doar au auzit. Satul e locul în care trăiește secta scopiților, o comunitate care considera că prin actul castrării ființa arde „cheile Iadului” și devine mai apropiată de Dumnezeu, transformându-se în înger. Printre aceștia se găsește și Balașov, un fel de lider, fost cavalerist, cu

o credință puternică și, în același timp, cu o soție și un copil pe care practic îi părăsește pentru a-și arăta iubirea față de Dumnezeu. O altă figură destul de pregnantă în această derulare de fapte este Anna Petrovna alături de fiul ei Alioșa. Anna nu este bine văzută de către scopiți pentru că face ceea ce vrea, iar hotărârea ei de a veni în sat pare de neînțeles. Dar și în cazul ei, totul se rezumă la rădăcini (în acest caz la titlu), venirea fiind modul în care vrea să-i demonstreze soțului său, Balașov, că îl iubește, vrând să înțeleagă totodată de ce a părăsit-o și poate să-l pedepsească pentru „trădarea” lui. Anna îl acceptă ca partener pe locotenentul Mutz, un evreu ceh care cercetează lucrurile extrem de minuțios și care ajunge să se îndrăgostească de ea și într-un final să-i accepte refuzul de a-l urma.

PERSONAJUL CEL MAI FASCINANT, CEL MAI CIUDAT ȘI COMPLEX ESTE STUDENTUL CARE REFUZĂ SĂ POARTE NUMELE TĂTĂLUI, ANARHISTUL ÎNDRĂGOSTIT, UCIGAȘUL CU SÂNGE RECE, MOHICANUL NEBUN, FIINȚA PURTATĂ DE O IDEE CARE NIMICEȘTE TOTUL ÎN JUR, DAR ÎN CARE, PARADOXAL, MAI TRĂIEȘTE O URMĂ DE UMANITATE. GESTUL SĂU DE IUBIRE ESTE CHIAR „FONDUL” ACȚIUNII, CEL CARE AJUNGE SĂ LEGE SITUAȚIILE INDIVIDUALE ȘI SĂ CREEZE O IMAGINE CUTREMURĂTOARE A CEEA CE ÎNSEAMNĂ NEBUNIA IUBIRII ȘI NEBUNIA ISTORIEI.

Există un Samarin care pornește după studenta teroristă pe care o iubise și care fusese exilată în Siberia și un Samarin care nu ezită să arunce în aer un tren în care se afla și un copil, un Samarin care se întoarce cu Alioșa în brațe și un Samarin care cu bună știință ia cu el un camarad pentru a-l putea ucide și mânca atunci când nu va mai avea provizii, un Samarin victimă și un Samarin călău, un vrăjitor povestitor și un ucigaș fără milă.

Compoziția cărții este caldă, dar componentele reci. Avem încă de la început o poveste doar pe jumătate spusă, dar care ajunge pe parcurs să lege fiecare segment. Mai întâi există o pseudo-poveste de dragoste (Samarin-Katia), ce ajunge să degereze în ucideri, minciuni, lacrimi, durere și gheață. Mai apoi descoperim ceea ce pare o adevărată poveste de dragoste (Balașov-Anna) care se finalizează prin sacrificiu, însă care pe parcurs a cunoscut și durere și înșelăciune și neîncredere. Celelate tipuri de iubire, fie ele față de divinitate sau față de țară sau de ideea de libertate, sunt și ele prezente, dar impactul lor asupra cititorului este mai subtil, le lipsesc reacțiile nebunești ale personajelor, sentimentele duse la extrem, intrigile complicate. Rolul lor este însă la fel de important în universul romanului. Ca toate gesturile de iubire din universul surprins de James Meek și ele poartă amprenta curajului și a nebuniei, îmbracă forma obsesiei, mutilează, traumatizează sau implică sacrificiul.

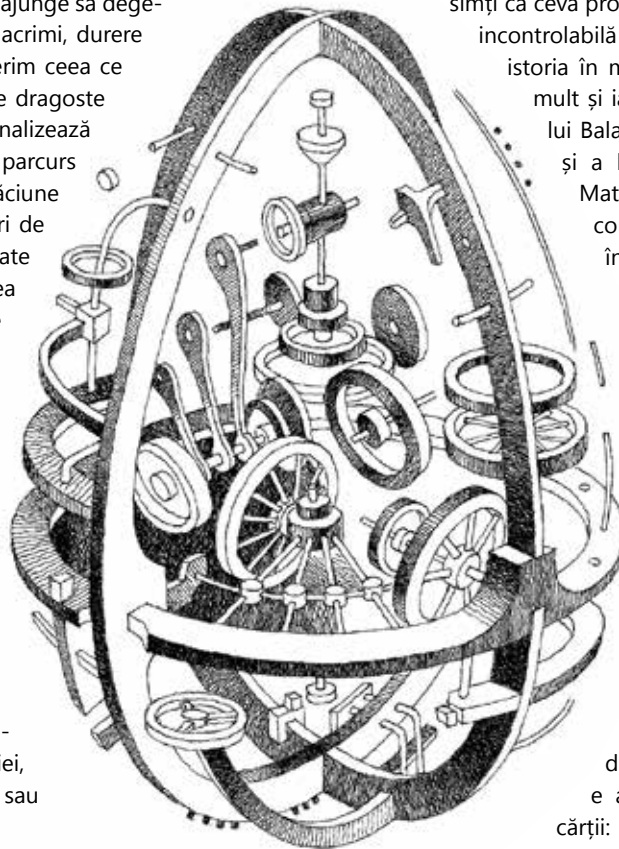
Atmosfera pare străbătută permanent de o răceală paralizantă, iar stilul rareori reverberează spre o poezie amară: suntem în Siberia, într-o perioadă în care apele erau încă turburi pe plan politic și social, iar descrierile recrează cu o acuitate uluitoare atmosfera.

FIE CĂ ESTE VORBA DE SPAȚIUL PROPRIU-ZIS, DE GESTURI MINIMALE CARE TRĂDEAZĂ AFEȚIUNEA SAU DEZGUSTUL SAU DE TRANȘAREA UNUI OM ȘI DE MÂNCATUL ORGANELOR ACESTUIA, TOATE CONTRIBUIE LA FAMILIARIZAREA CU LOCUL, TIMPUL ȘI PERSONAJELE.

PERCEPI TOTUL CA FIIND UȘOR, ÎNSĂ PUS CAP LA CAP ACEST TOT ȚI SCAPĂ, CĂCI ȚI DAI SEAMA CĂ EXISTĂ UN SENS CARE NU POATE FI IDENTIFICAT DIN PRIMA CLIPĂ ÎN CARE AI DE-A FACE CU O SITUAȚIE SAU CU UN NOU PERSONAJ ȘI CONSTAȚI CĂ INDIFERENT CÂT DE MULT MERGI ÎNAINTE NU ÎL GĂSEȘTI ȘI MESAJUL SE SCHIMBĂ, ÎMBOGĂȚINDU-SE CU FIECARE NOUĂ SITUAȚIE, CU FIECARE SCHIMBARE DE PERSPECTIVĂ.

E adevărat că te bucuri de fiecare moment pe care ți-l oferă James Meek, de modul în care reușește să surprindă îndeaproape reacții, sentimente, incongruențe cu o fină notă a detaliului, dar în același timp simți că ceva profund, vâscos, uman, o forță incontrollabilă care zace în om și pune istoria în mișcare se apropie tot mai mult și ia în stăpânire totul. Lumea lui Balașov și a scopiților, a Annei și a lui Samarin, a căpitanului Matula sau a șamanului ucis e conturată în tușe întunecate, însă la final se poate remarca un efect de ușoară lumină: cehii care reușesc să supraviețuiască atacului roșilor și obsesiei de putere a lui Matula pornesc sub conducerea lui Mutz în lungul drum spre acasă. Un decor dezolant, unele situații de-a dreptul macabre și personaje aflate în continuă suferință; până într-un anumit punct, totul gravitează într-un echilibru precar, deși elementul perturbator e acolo din prima pagină a cărții: Samarin. Sau timpul. Sau istoria. Sau slăbiciunea. Sau schimbarea. Personajul ar putea purta orice nume.

James Meek reușește să scoată la iveală esența umană ca un amestec de bine și rău, de lașitate și forță, de vulnerabilitate și despotism. *Un gest de iubire* e un complex de trăiri intense prin care se scoate în evidență căldura binelui doar după experimentarea și înfruntarea răului în formele sale cele mai diverse, un roman despre om și slăbiciunile sale, despre gesturile mărunte și ideile mari, despre nimicire și iubirea pentru cineva sau pentru ceva de la care nu știi sigur dacă vei primi cel puțin atât cât tu ai dat.

COCKTAIL DE EXPERIENȚE:

Votca-Cola

de
IRINA DENEJKINA

◆
IRINA DENEJKINA PROPUNE CITITORULUI, ÎNTR-UN MOD CÂT SE POATE DE DIRECT, SĂ DESCOPERE O SUITĂ DE EXPERIENȚE ADOLESCENTINE RUSEȘTI ÎN CARE LIBERTATEA TESTEAZĂ ȘI ADESEORI TRANSGRESEAZĂ LIMITELE MORALITĂȚII, ÎN CARE PROASPĂTUL REGIM CAPITALIST SĂLBĂȚICEȘTE ȘI DEBUSOLEAZĂ INDIVIDUL, IAR IMPORTUL DE ELEMENTE OCCIDENTALE AJUNGE SĂ VALOREZE MAI MULT DECÂT VECHILE VALORI.
◆

Tudor Berbinschi, Național

Acest „exod” pe meleagurile tinerilor hedoniști sau chiar frivoli uneori este pretextul decupării unor instantanee precise asupra realității acestor tineri teribili (și teribiliști), autoarea neezitând să punteze cât se poate de clar fantezismul și naivitatea care îi poartă de la o experiență la alta. Dincolo de aceste aspecte, proza rusoaicei e „cu de toate”, plecând de la grotesc, violență, alcool, droguri, sex și adolescenți până la iubire, copii, muzică, literatură, fiind un mix de probleme puse în cărca personajelor, probleme care nu primesc la schimb o rezolvare.

Cartea cuprinde 12 proze scurte, fie ele ciudate, fantastice, realiste sau autobiografice, din toate reverberând ideea de înstrăinare a personajelor și de pierdere a identității. Plecând de la acest fapt și de la spațiul adolescenților Rusiei postsovietice, autoarea își asumă limbajul vulgar în narațiune ca pe ceva perfect normal, lăsând protagoniștii să se muleze pe contextul montat atent pentru a surprinde imaginile bețiilor din cămin, ale sexului lipsit de angajamente, ale delăsării, cinismului sau, mai curând, ale problemelor existențiale false, violenței gratuite, goanei după bani, imagine și statut social. Personajele acesteia sunt mai aproape parcă de

Wu Tang, de punk-ul britanic sau de MTV decât de propria casă, asigurând o totală detașare de „clasicii” ruși, o altfel de fugă față de trecutul comunist, dar, mai curând, o îngropare în el. Tehnicile prin care Irina Denejkina realizează aceste lucruri sunt folosite sigur și subtil, lăsând cititorului loc la diferite interpretări, relatând uneori cu o impecabilă candoare și indiferență – ambele specifice adolescenței. Acuratețea relatării e dublată de circularitate, optându-se des pentru analiza evenimentelor din mai multe perspective (de exemplu, în *Song for lovers*). Pe scurt, autoarea se comportă ca și cum ți-ar da să bei un cocktail fără să îți spună ce e în el, izbindu-te ca un duș rece, după care încearcă să îți explice cum se fabrică în timp ce îți mai toarnă și altceva de băut. Aici intervine miza cărții: cititorul este pus în fața a 12 astfel de „cocktail-uri”, fiecare cu o diferită aromă și rețetă, dar toate la fel de puternice. Toate la fel de puternice, dar, adunate, s-ar putea să nu reușească să obțină efectul scontat, ci poate doar să îți ofere o durere de cap pe moment.

SCRISE CU PASIUNE ȘI SUFICIENTĂ RIGOARE, POVESTIRILE TREZESC ÎN CEL CARE LE URMĂREȘTE O IMAGINE FOARTE VIE A UNEI FRĂNTURI DE SOCIETATE, A UNUI SPAȚIU ÎN CARE TINERII ALEARGĂ DEZORIENTAȚI DE „CEAȚA” DIN JURUL LOR.

Franchetea cu care experiențele sunt așezate în fața lectorului poate șoca uneori. În una dintre secvențele centrale ale romanului (*Valerocika*), Denejkina ne pune față în față cu imaginea perpetuării hedonismului adolescentin nebun, luând ca element al disecției sale narative niște copii ce sunt la pubertate, lipsiți încă de o identitate precisă; aceștia par așezați în postura în care ei încearcă să oglindească acțiunile fraților mai mari, testând alcoolul, sexul, drogurile, violența, preluând vulgarul și prejudecățile.

Departate de realitate este în schimb povestea lui Vasea, o relatare alegorică grotescă în care sunt surprinse mizeria și cruzimea umană, punând în prim-plan formele de dezumanizare prin care trec indivizii în societatea neașezată. Autoarea surprinde orice detaliu la ființele pe care le pune în prim-plan, dar, adeseori, se rezumă doar la cum „arată” acestea pe timpul relatării, lăsând o imagine interesantă asupra lor (nici completă, dar nici seacă) cum este cazul „cuplului prin poștă” care este doar o proiecție a unui vis al unei domnișoarei naive (*Un sentiment „distanționat”*).

Mai presus de orice formă a realității depravate prezentate sau a experiențelor tinerilor indeciși, lipsiți de principii, un rol important în proza Denejkină îl joacă versurile melodiilor (bineînțeles, occidentale) care introduse în text subliniază, uneori foarte fin alteori grosier de-a dreptul (în funcție de atmosferă), natura situației în care se află protagoniștii, ironizând posturile în care aceștia se găsesc, lăsând impresia că acești tineri nebuni ai începutului de secol XXI știu ce fac având în vedere că alții au testat aceleași senzații înainte.

EXPERIENȚA DE LECTURĂ PE CARE O CREEAZĂ DENEJKINA SE APROPIE UNEORI DE TRAINSPOTTING-UL LUI IRVINE WELSH, DAR RĂMÂNE LA SUFICIENTĂ DISTANȚĂ, ÎNCÂT ÎNCĂ SĂ OFERE O IMPRESIE DE UNIC (CEEA CE AR TREBUI SĂ FIE NORMAL AVÂND ÎN VEDERE ȘI SPAȚIUL ÎN CARE SUNT PLASATE CĂRȚILE), ÎNSĂ LA NIVEL DE SUBSTANȚĂ, CELE DOUĂ SE APROPIE TANGENȚIAL, FIECARE ÎN PARTE ATINGÂND MAI VIZIBIL PROPRIILE TEME DECÂT ELEMENTUL COMUN:

ÎNSTRĂINAREA ȘI CĂUTAREA LOCULUI ÎN LUME A TINERILOR.

În fond, colecția de proză scurtă a Irinei Denejkina – *Votca-Cola* nu face altceva decât să îți prezinte niște imagini problematice despre societate și natura umană, dar la care nu oferă soluții, făcându-te mai degrabă să te uiți de două ori înspre aceste imagini înainte de a le atârna pe un perete sau de a le îngropa undeva adânc.

Î N T Â L N I R I

Atelierele LicArt. UltraFeminin

Colaborare, dialog & poezie

Anastasia Gavrilovici, absolventă Petru Rareș

Veni, vidi, vici. E oarecum bizar și prematur să invoci dictonul latin când vorbești despre poezie. Dar după încercările de a ajunge la lumină și de a găsi niște răspunsuri, unele chiar luând o formă cu totul neașteptată, senzația că domini ceva în plus, o obsesie, o nelămurire, poate justifica aici "vici".

Si anul acesta, la finala Licart, Atelierul poetic (la rigoare Atelierele, ca să marcăm diversitatea manifestării), coordonat cu măiestrie și pasiune de Răzvan Țupa, a revenit cu o temă pe cât de punctuală, pe atât de bine-gândită și de interesantă, dar și de necesară, având în vedere că majoritatea participanților de la poezie a fost reprezentată de fete. De aici și coloana vertebrală a atelierelor: "genul feminin și poezia azi".

În cadrul celor opt întâlniri, am avut nu doar șansa de a lua parte la exerciții de creative writing și de lectură inedite (și aș aminti aici măcar poemele scrise prin deconstruirea unor bancuri, poemele pornind de la o fotografie/melodie, traduceri sonore, dicteuri automate, lecturi în șoaptă ori cu voce tare, dar cu tot ce presupune acustica și decorul unui patinoar, textele despre persoana de lângă noi și 14 feluri despre a vorbi despre un singur simbol), ci și să identificăm și să metabolizăm unele curiozități/ confuzii/ probleme legate de propriul mecanism de scriere sau de poezie, în sens mai larg. De data aceasta, tot ce s-a întâmplat acolo va rămâne mai viu și pentru ceilalți prin antologia care va apărea și care va cuprinde o selecție din textele participanților, grupate pe trei direcții: "agresiuni", "nostalgii" și "strategii". Din cronicile pe care finaliștii le-au scris, se poate reface puzzle-ul Atelierului poetic,

asa că fiți cu ochii-n patru pe poetic.ro, blogul lui Răzvan Țupa, unde se vede destul de bine ce am reușit să facem. De la locul faptei, am transmis și eu, una dintre întâlniri.

Când ne așezăm în cerc, cu pix și foaie în dinți, părem un mic trib care se pregătește să examineze prada. Iar prada noastră, în decursul celor opt întâlniri de la Licart, este poezia. Ce se întâmplă aici îmi aduce aminte de ceva ce făceam în copilărie: în momentul în care îmi pierdeam siguranța sau interesul față de o jucărie dragă, curiozitatea sau mai degrabă neîncrederea și dorința de a ajunge la esență, la locul de unde se declanșează orice mișcare, mă făceau să tai și să scormonesc burtica de pluș, să scot (ne)răbdătoare călții, până când dădeam de mecanismul ingenios și misterios de la care pornea totul. Sau, mai pe scurt, pentru nevoia de a ști adevărul și de a-mi explica modul în care funcționează, ce anume din ceea ce se petrece la nivel tehnic în casetuța cu baterii și circuite complicate are și un efect concret la suprafață. Ceva similar am făcut la primul Atelier din cadrul întâlnirilor din Poiana Brașov, când Răzvan Țupa ne-a propus, printre alte lucruri interesante, să mergem backwards în poezie, pentru a descoperi ce se întâmplă în propriul discurs, ce anume ne activează resorturile interioare și cum se construiește textul până ajunge în formula finală, cea care ajunge la cititor.

Adaptate, sarcinile de lucru au sunat cam așa:

1. Taie-ți centura de siguranță și spune cine ești.
2. Nu gândești, doar scrie.
3. Scrie cel mai prost poem pe care ți-l poți închipui.

Primul exercițiu de scriere s-a dezvoltat în jurul autenticității. Pornind de la ideea că, așa cum spunea Wilde, toată poezia proastă este sinceră, am încercat, printr-un dicteu automat care a durat trei minute, să dăm frâu liber la tot ce ne trece prin cap, în ideea că atunci când scriem fără oprire și fără să acordăm atenție, unele lucruri formulate astfel pot exprima, în mod inconștient, ceva mult mai adevărat sau reprezentativ despre noi în comparație cu un text pe care îl gândim și din care scoatem balastul, pe care îl cosmetizăm până ajungem la varianta comprimată, dar densă și până la impresia de limpezime a discursului. Întrebarea este dacă în aceste poeme mai suntem sinceri cu noi înșine sau dacă adevărul se pierde odată cu dirijarea emoțiilor și controlul asupra limbajului.

A doua parte a Atelierului s-a centrat pe identificarea unor elemente care pot altera discursul poetic și care periclitează calitatea imaginilor construite. Utilizându-le, am scris fiecare dintre noi cel mai prost poem de care suntem în stare și, astfel, ne-am stabilit criterii personale în funcție de care apreciem valoarea unui text.

Contrapunțul acestui demers a fost să vorbim despre un poem care ne-a marcat și care a avut un rol hotărâtor în individualizarea propriului mod de a scrie. De la Eminescu și Bacovia la Teodor Dună, de la Mariana Marin și Virgil Mazilescu la Elena Vlădăreanu, dar neuitând de Bukowski și Jerome Rothenberg, turul de forță al poemelor formatoare ne-a apropiat cu încă puțin pe unii de alții și pe toți de poezie. De la un atelier la altul, lucrurile au devenit din ce în ce mai challenging. Am scris un poem despre vulnerabilitățile poeziei feminine pornind de la cei 14 pași pe care i-am făcut prin hotel, iar Claudia Văduvescu a surpins în câteva versuri modul în care s-a desfășurat workshopul nostru. Iată și textul:

îmi număr pasul ar fi mers pe 14 tocuri/ în schimb a luat pe șold blugii tatălui/ în care să își poată/ forma mersul de femeie emancipată cu coaie/ să își poată striga tatăl bărbat/ sămânță din adâncul plămânului stâng/ Femeia bibelou spartă de strigăt/ Femeia animal de companie asasinată de un american furios/ Femeia care sărută buzele unei alte femei și îi pipăie sânii/ analizează-mi mersul/ spune-mi prin ce am trecut/ & pipăie-mi sânii/ mi-am dat seama că nu îmi pot lăsa părul mai lung de șold/ A C O L O / începe o nouă eră/ o lume cu bărbați delicați/ un travestit, un nebun și o femeie/ care joacă monopoly” (Feminin)

Concursul „Mihail Iordache” Avatarurile jurnalismului cultural

Daniela Stanciuc, câștigătoarea „Marelui Premiu”

În sistemul de valori al oricărui individ, experiența ar trebui să constituie un important punct de referință și să capete chiar semnificația și rolul unui oracol. Experiența e ceva la care ne raportăm în permanență, ceva ce construim noi înșine și care devine, în final, sumă a faptelor ce alcătuiesc întreaga noastră existență. Concursul „Mihail Iordache” este o experiență care formează și care rămâne bine întipărită în memorie.

Cultura contemporană a căpătat o dimensiune vastă, mai complexă și mai neașteptată, încât cu greu ea mai poate fi integrată unor diverse tipare și canoane, în esența lor restrictive. Actul educațional, pe de altă parte, se structurează în raport cu astfel de canoane și de tipare. E necesar, totuși, să renunțăm uneori la activitatea de a acumula efectiv informație, la mecnica pe care am ajuns să o imprimăm scrierii și lecturii, la oboseala aproape patologică cu care ascultăm. Uneori, e necesar să (ne) întrebăm în permanență *de ce*, să găsim cât mai multe răspunsuri diferite la aceeași întrebare, să scriem altfel decât în felul în care suntem învățați la școală; e necesar, așadar, să ne dezbrăm de convenții și de teama de a urma un alt drum, păstrând, firește, măsura.

Școala românească oferă și astfel de alternative: un exemplu cât se poate de relevant în acest sens îl constituie Concursul de jurnalism cultural „Mihail Iordache”, aflat anul acesta la ediția a IX-a. Ceea ce conferă unicitate acestor activități e tocmai caracterul lor de excepție, și nu de regulă: uneori excepția modelează regula, o cristalizează, îi imprimă noi direcții și noi sensuri, antrenând astfel evoluția, progresul, devenirea.

Jurnalismul cultural presupune, în genere, un registru destul de dificil de abordat. Pe de o parte, jurnalismul în

sine impune rigorile lui, nevoia de obiectivitate, de măsură, oferind deopotrivă o uluitoare libertate de a spune, de a scrie, de a modela prin cuvânt. Pe de altă parte, cultura e nesfârșită ca posibilități, ca orizonturi, ca dimensiuni: cultura *devine* în permanență, își schimbă neconținut felul de a fi și de a se manifesta. Nu în ultimul rând, noi înșine avem concepții, înțelegeri și imagini diferite ale fenomenelor din jurul nostru. Jurnalism și cultură – o abordare, iată, cât se poate de îndrăzneță și de provocatoare.

Valorificând un concept nou într-o manieră originală și îmbogățit de la an la an, concursul organizat la Suceava rămâne o serioasă și plină de farmec provocare adresată tinerilor liceeni din întreaga țară. Aici nu se cer definiții complicate, nu se cere analiză literară „ca la carte”, exprimarea academică nu e necesară, iar libertatea de mișcare în cadrul textului e aproape totală.

Mi-a plăcut în mod deosebit tocmai această libertate – de a gândi, de a crea, de a așterne pe hârtie, păstrând desigur coerența exprimării, claritatea ideii și logica frazei; mi-au plăcut, de asemenea, dăruirea dascălilor și a celor care organizează anual acest concurs, însă și deschiderea cu care numeroși tineri aleg să scrie, să caute răspunsuri, să experimenteze.

Am apreciat eleganța și profesionalismul juriului: prof. univ. dr. Mircea A. Diaconu (președinte de onoare), prof. univ. dr. Daniel Șandru (președinte executiv), prof. Gheorghe Cîrșian (secretar științific), evaluatorii probei orale: scriitorii și publiciștii Radu Vancu, Claudiu Komartin, Răzvan Țupa, Paul Gorban, respectiv evaluatorii probei scrise: prof. dr. Nicoleta Munteanu, prof. Andreea Șandru, jurnalistul Victor T. Rusu, scriitorul Alexandru Ovidiu Vintilă. M-am bucurat de participarea la momente cu stil: lansarea nr. 13 al revistei *Poesis internațional*, lansarea nr. 12 al revistei *Alecart*, dezbaterea *Avatarurile jurnalismului cultural*.

Tipul acesta de abordare a fenomenului cultural pregătește profesioniștii de mâine. Îi pregătește și îi conturează frumos. Îi așază în contact cu texte literare de calitate și de profunzime, cum sunt *Lampa cu căciulă*, de Florin Lăzărescu, ori *Parabolele lui Iisus*, de Andrei Pleșu – acestea sunt, de exemplu, provocările ultimilor doi ani. Sunt scrieri cu substrat, povești care rămân, inefabil, întipărite în memorie, texte pe care nu le comentezi școlărește, în două pagini, asupra cărora n-are sens să aplici concepte sofisticate de teorie literară, cărora nu trebuie să le imprimi cu forța adâncimi și nuanțe. De ce? Pentru că fiecare astfel de poveste are istoria ei, nuanțele, miracolele și implicit limitele ei. Și pentru că fiecare dintre noi înțelegem literatura altfel, pentru fiecare, ea are o altă definiție. Concursul „Mihail Iordache” promovează tocmai aceste aspecte: căutarea echilibrului dintre ființă și artă, căutarea propriei formule de a înțelege și de a scrie, ființarea în orizontul vast și fascinant al culturii.

Recenzia de carte și cronică de spectacol artistic au fost cele două inedite opțiuni de concurs ale participanților. Proba orală, un alt element de noutate, valorifică tocmai capacitatea de selecție, de sinteză și de exprimare a tinerilor. Ni s-au pus la dispoziție mai multe publicații culturale apărute în anul curent, rolul nostru fiind de a recenza una dintre ele și de a o prezenta apoi în fața Juriului. Eu am optat pentru *Timpul*: cunoșteam această revistă, campaniile pe care le promova și pe care încă le promovează, spre exemplu, restaurarea casei memoriale a lui George Enescu ori salvarea teilor ieșeni.

Faptul că astăzi nu se mai citește constituie în multe situații un stereotip iritant, repetat cu obsesivitate: e un soi de vină aruncată în spatele noilor generații, vină și învinuire deopotrivă. Tinerii totuși citesc. Citesc însă altfel, altcumva, altceva. Acest fapt stă la baza viziunii organizatorilor concursului, căci participanții sunt puși în contact cu noile reviste, cu generația nouă și produsul ei dinamic, variat.

Despre un concurs se pot spune și se pot scrie multe. El nu se reduce însă nicicum la premiul pe care l-ai câștigat ori pe care l-ai pierdut, la punctajul trecut în dreptul numelui tău, deși un astfel de premiu încurajează și responsabilizează deopotrivă. Cred că astfel de concursuri reprezintă extraordinare puncte de plecare: pe de o parte, îți oferă posibilitatea de a analiza un *cub* (cultural) sub toate fețele sale, iar pe de altă parte, obții posibilitatea de a valorifica noi perspective, de a te raporta altfel la tiparele existențiale în care, invariabil, ne naștem cu toții.

Am vorbit, în titlul acestui articol, despre avataruri. De ce avataruri? Deoarece Concursul de jurnalism cultural „Mihail Iordache” este în primul rând o experiență, iar orice experiență îl schimbă, îl modifică pe cel care ia parte la ea. Pentru că acest concurs arată, de la an la an, altfel. Și pentru că lumea pe care o privim, o privim fiecare, întotdeauna, altfel.

I T I N E R A R I I

Ghidul călătorului neadaptat

Pași simpli spre cunoașterea inner-coelhiană

Această versiune reprezintă o variantă DEMO, gratuită și în scop de prezentare a unor trăiri necomercializate în altă parte. Acest articol este, de asemenea, un ciot și puteți ajuta la dezvoltarea lui prin încercarea de a trăi toate cele menționate mai jos.

Astrid Băgireanu, absolventă Băncilă

M-am gândit adesea cât de important este să călătorești și cât de sărac ești dacă nu ai făcut-o niciodată. Vara asta, ca și vara trecută, „am cultivat” încă un procent din propria identitate. De fiecare dată sinele se reconfigurează și, la final, ajung la un nou acasă. Mă întreb uneori cum ar fi să aleg să rămân la același acasă, să refuz să îmi descopăr extensiile potențialului cu care inner-călătorul din mine a fost înzestrat, fără să văd o nouă pânză de Goya sau fără să gust un alt apus sau o proaspătă ploaie, în mirosul altor și altor călători care vor corobora ipoteza și unicul meu bagaj: un simț al adaptării de la o cultură la alta transformă un turist în călător.

Când am ajuns să îmi mut zestrea la 2.467 de km depărtare de România, mi-am spus că succesul meu profesional va depinde de adaptabilitatea de care voi da dovadă într-un timp cât mai scurt. Însușirea de a fi flexibil când te muți într-o nouă cultură este, în opinia mea, cel mai precis argument al inteligenței. În linii mari, înseam-

nă *open-minded*. Inadaptatul social va avea de suferit în orice circumstanță. Cu cât mai lungă adaptarea, cu atât mai dificil de ținut pasul cu schimbările din jur. E ca atunci când, copil fiind, trebuie să prinzi ritmul de mers al tatălui tău: doi pași mici pe urma unuia mare. În UK, mi-au trebuit vreo trei pași de-ai mei, adică mici. Întrebarea e de câți pași voi avea nevoie să mă transform în călător? De unde știu care e ritmul celor din jur și cât de repede ar trebui să-mi dau seama? De ce trebuie să-mi schimb ritmul când călătoresc? De ce călătorul e obligat să se adapteze unei culturi pe care practic doar o vizitează?

Diferența dintre un turist și un călător este că primul nu se va adapta niciodată. Cu puțin noroc, într-un context versatil, nu va trebui să vorbească nici limba țării.

TURIȘTUL VEDE, ADMIRĂ ȘI FOTOGRAFIAZĂ UN PEISAJ. CĂLĂTORUL VEDE, TRĂIEȘTE ȘI MEMOREAZĂ O EMOȚIE.

Turistul vorbește despre cum e „la el”, comparând cu ceea ce i se oferă acum, în timp ce călătorul întreabă despre cum e la alții. Turistul va căuta să se cazeze într-un loc central, să cumpere un magnet de frigider, să mănânce la restaurantul hotelului. Un călător va risca tot ce deține pentru a descoperi modul de viață al celor ce-l înconjoară, și-l va asuma și îl va aduce acasă ca unic suvenir. Un turist va face fotografii în fața tuturor monumentelor cu plăcuțe, va împinge turnul din Pisa și va apuca Turnul Eiffel cu două degete. Doar un călător însă va mirosi bucătăria autohtonă de la balcoanele deschise, se va opri să privească un parc sau să asculte un cerșetor, va urca în cel mai înalt punct de unde poate privi orașul, străzile, natura, oamenii. Acest tot va fi de acum încolo o parte permanentă din conștiința sa.

Ghidul călătorului inadaptat e așadar, ghidul turistului fără bagaje. E un remake al spiritualității și aerodinamicii lui Santiago, în două părți: una care țintește spre întâlnirea sinelui la mijlocul călătoriei și regăsirea, ca într-un déjà-vu, în sute de alte locuri și momente străine și altă parte, atât de superficială, încât nu va răspunde la întrebări esențiale ca „De ce suntem aici?”, însă suficient de profundă, încât duduile să o distribuie pe facebook. Adică spațiu pentru inspirat clișee formatoare de opinii. E ca spațiul publicitar.

I. UITĂ-TE ÎN OGLINDĂ!

MODUL I: DE CE SĂ CĂLĂTORIM? AR FI ÎNTREBAREA. DAR DE CE SĂ SCRIM „ȘCOALA VIEȚII” CU UN SINGUR „I”?

Nu contează dacă vorbești corect *la oameni* și te faci ușor înțeles. Contează modul în care te identifici, ceea ce te reprezintă. A călători înseamnă a fi deschis în a redescoperi propria arhitectură somatică, propriile virgule și propriile cratime. Înseamnă că toate drumurile vor duce la Roma, Roma fiind tu. Nu se numește zbor până nu ai deschis ușa coliviei și asta pentru că nu ai avut spațiu să îți întinzi volumul aripilor tale de vultur! Însă a călători nu e numai o oglindă a sinelui. E și una a celui alt, a celui cu care îți împarți buzunarul de laundry din bagaje. Cineva spunea că pentru a ști că o ea (dar genul e aleatoriu) e potrivită pentru tine, trebuie să călătoriți împreună între 3 luni și un an în jurul lumii, prin medii diferite, în contact cu cât mai mulți oameni. Astfel, o vei vedea în toate ipostazele: de la fără machiaj la fără wifi. De la confortabilă la agasantă sau plictisitoare. De la grijulie la profundă. Cu părul nespălat și plin de nisip, cu nasul roșu și înghețat de frig, copilăroasă, fragilă, nervoasă, feminină. O vei vedea ca într-o oglindă: o turistă sau o călătoare.

MODUL AL II-LEA: CÂND AM SPUS CĂ NU AM NICIUN FEL DE BAGAȚ CU EXCEPȚIA ACELEI CONCEPȚII A CĂLĂTORULUI CE CAUTĂ SĂ SE ADAPTEZE, ERA BINEFĂCĂTORUL MINCINOASĂ FIGURĂ DE STIL.

Și eu am plimbat printre mări și țări prea multe bagaje cu lucruri care doar păreau folositoare, pe principiul: nu voi avea nevoie de atâtea perechi de pantofi, dar deja am cheltuit atâția bani pe rochia asta de vară care nu ar merge cu nimic altceva decât cu pantofii aceștia. Care nu se vor asorta decât cu geanta asta. Care, uite, e destul de încăpătoare, deci pot să iau și asta, și asta... Ok, jur că nu am luat nimic din ceea ce nu folosesc sau n-aș folosi, dar trebuie să admit: am simțit cum stomacul mi se înnoadă de regret când la plecare nu am avut loc să încarc noile suveniruri sau mâncarea din delicioasa bucătărie spaniolă. „E demență curată!”, mă gândesc acum, în timp ce respir uleiul din restaurantul scoțian în care lucrez. Ideea mă trăsniase prima dată în timp ce eram în Marbella, în ultimele 5 zile de vacanță. După aproape 2 săptămâni în care încercasem să fac față provocării de a cunoaște un număr impresionant de oameni (asta traducându-se prin a mă machia excesiv), ultimele zile în Marbella au fost ca o leneșă siestă spaniolă. M-am gândit așa: petreci

3 ore în fiecare zi încercând să te machiezi „natural”, să menții tratamentul cu keratină, să îți hidratezi pielea, să pui straturi și straturi de cremă pentru protecția solară, să speli sarea de mare din păr, să îți ștergi oja, să o aplici din nou, să îți hidratezi buzele crăpate, să rezolvi arsura de pe nas, să te depilezi și pierzi jumătate de vacanță uitându-te la firele crescute sub piele. Brusc, vine acea zi când spui: SCREW IT! Decizi să ieși afară make-up free, să îți lași pielea să se vindece în soare, să nu-ți pese de părul frizzy – nici măcar de cel de pe picioare – și să te arunci în mare ca și cum nu ai cântări nimic. Și atunci, dar numai atunci, astrele și zațul din toate ceștile de cafea din lume vor dori ca tu să te întâlnești cu jumătatea care ți-a fost, vai, predestinată. Și tot atunci el va vrea să faci cunoștință cu familia, prietenii, bunicii, câinele pierdut în copilărie. Și tot atunci ei vor immortaliza momentul în ACEA fotografie de care te temi cel mai mult: acea fotografie care va apărea videoproiectată la nunta voastră, printată pe tricourile domnișoarelor de onoare. Și atunci îți vei da seama cât de important este să te uiți în oglindă înainte să pornești la drum.

II. KEEP IT REAL!

MODUL I: SĂ ÎȚI IMPUI EXPECTAȚII FĂRĂ SĂ FII NEVOIT ȚI CA ȘI CUM AI ÎNCEPE CU VULPEA I-A SPUS CORBULUI SĂ CÂNTE, VULPILE NU VORBESC DE OBICEI, DAR ASTA E O FABULĂ, DECI AICI VULPEA VORBEȘTE!

Strici tot farmecul. Dacă nu există riscul de malarie, de boala Lyme sau de febra West Nile, încearcă să te duci nepregătit, deși, dacă semeni un pic cu mine, îți vei lua jumătate din lucrurile de care o familie cu cinci copii și o fermă va avea nevoie într-un an. Să nu te aștepti la nimic nu e chiar ușor, pentru că nimic nu călătorește mai rapid decât informația, cel puțin în secolul lui Tripadvisor și al altor bloguri independente. Și e bine să ai un plan schițat, o hartă, o busolă, cunoștințe minime gen „dos cervezas, por favor” și o cameră de fotografiat funcțională.

MODUL AL II-LEA: DACĂ TRASEUL ÎNCLUDE O VIZITĂ CEL PUȚIN ANUALĂ ÎN SPANIA SAU ÎN JURUL MEDITERANEI, ESTE MUSAI SĂ NU TE AȘTEPTI LA ABSOLUT NIMIC ȘI SĂ PLECI NUMAI CU PERIUȚA.

Dacă însă insiști să te încarci cu valize, încearcă să le duci goale, cât mai goale – ca Venus din Millo. Nu de alta, dar trebuie să te întorci cu provizii de gazpacho, hamon sau tomate frito. Asta înseamnă pentru mine adaptarea la stilul de viață spaniol, în care bucătăria e catolică și sacră.

III. NU EXISTĂ DESTINAȚIE

Cum nu există destinație, nu te aștepta „să ajungi”! Destinația există atâta timp cât ești turist, nu călător. Orice loc în care vei ajunge va fi o pistă pregătitoare pentru următorul. Până la urmă, a descoperi înseamnă a te construi. Se spune că fostul senator american Dwight W. Morrow își scotocea disperat buzunarele să găsească biletul de călătorie, în timp ce trenul se pregătea să părăsească gara din New York. „Trebuie neaparat să-l găsească”, murmură el agitat. „Nu vă faceți griji, domnule senator – căuta conductorul să-l liniștească – sunt convins că aveți bilet. Când îl găsiți, îl expediți pe adresa Căilor Ferate!”. „Nu asta mă îngrijorează pe mine - replică senatorul - am nevoie să găsească biletul ca să știu unde trebuie să cobor”!

Astfel, destinația se transformă în dorință, iar dorința va fi nucleul procesului de cunoaștere. Fiecare pas are motivul său. De curând, am avut un vis în care apărea un palat rusec. Nu am vizitat încă Rusia, dar sunt fascinat de ideea de a o face. Totul era auriu și grandios în visul meu, ca într-o fotografie sepia, iar eu stăteam în spatele minutarului privind cea mai frumoasă priveliște din lume. Nu eram în Rusia, pentru că plaza părea italiană, iar castelul francez, cu turle orbiculare roșii, ca în Moscova. Localnicii erau răsfirați, murmurând într-o limbă nemaiauzită. Picturi ca în Prado, în stilul lui Dali sau mai degrabă El Bosco, atârnav de o parte și de alta pe piedestaluri uriașe, invizibile. În depărtare, unde razele oranj ale apusului îmi blocau deslușirea, se revărsau grădini în cascade, sub balcoanele venețiene ale tuturor artiștilor care, odată cu mine, trăiau acel sentiment de satisfacție

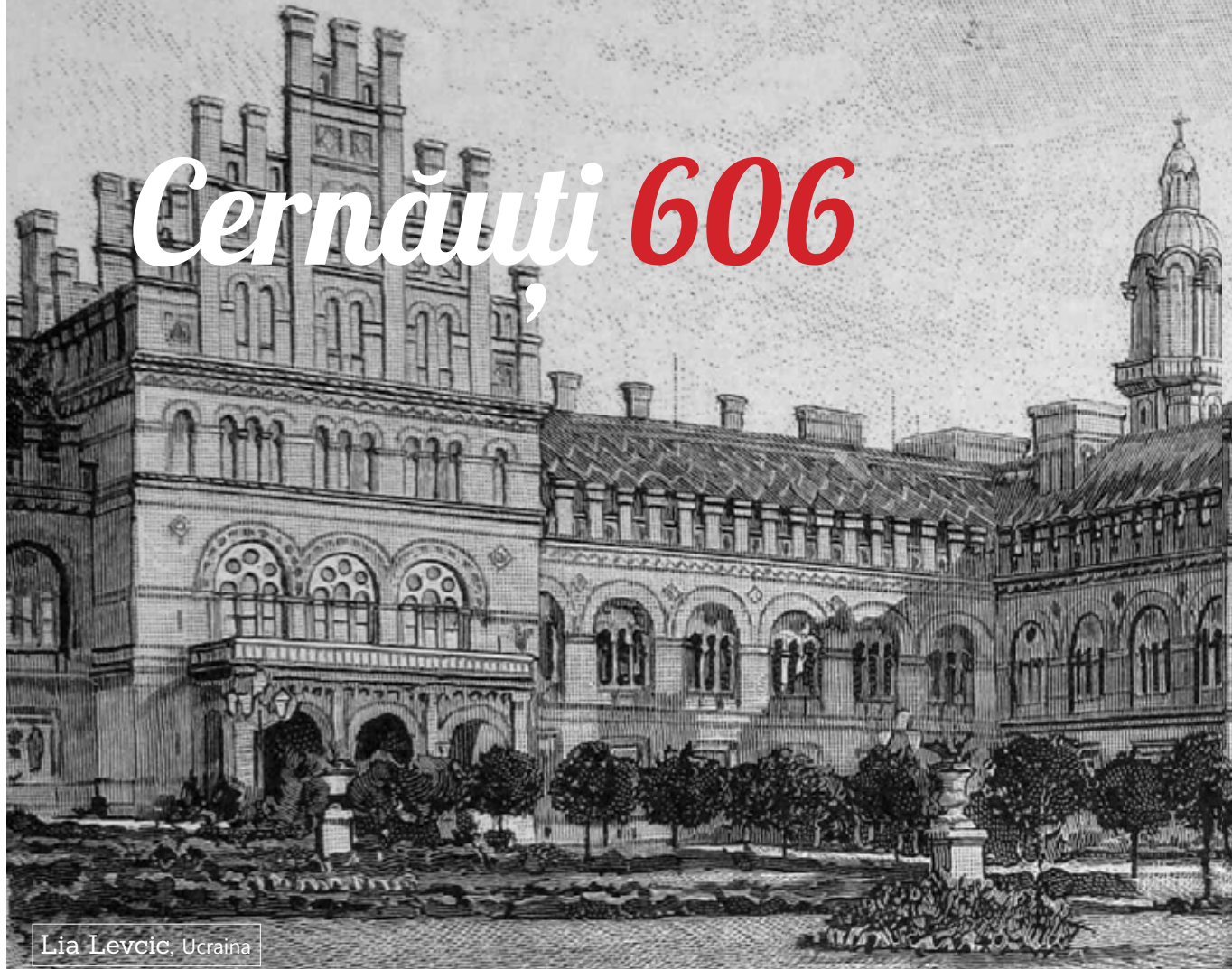
pe care doar terminarea unei lucrări ți-l poate provoca. Imaginea din visul meu ar putea fi o versiune personală a tuturor cadrelor din lume pe care ochiul meu le-a privit la un moment dat. Numai căutarea mă ațăță! Căutarea sentimentului de Dumnezeu. Nimeni nu poate răspunde la întrebarea „De ce suntem aici?”, dar putem arunca în joc o ipoteză: vrem să ne răzvrătim însemenați Luciferic împotriva unei stări în care ne-am născut, a unui loc, a unui timp. Puterea de a schimba aceste date se măsoară numai prin sentimentul posesiei a tot ceea ce ochii percep, până la marginea orizontului, așa cum toți împărații au visat. Aceeași posesie e citită și în ochii unui artist când și-a terminat propria Giocondă: posesia propriei fâșii de geneză. Călătorul vede și păstrează. Adaptarea la societatea sau la mediul pe care îl vizitează este impusă tocmai de acest fapt: el se folosește de limbajul călătoriei pentru a se căuta pe sine în ipostaza de creator. A avea puterea de a simți că ceea ce deții se măsoară în linii ale orizontului este nu departe de a răspunde întrebării care ne-a tras din pânțele. Iar acești ochi nu sunt decât ai unui călător.

„MYSTERY IS NOT TRAVELLING TO NEW PLACES, BUT LOOKING AT IT WITH DIFFERENT EYES” – ESTHER PELER.

Acest articol tip DEMO trebuie tratat ca atare, și anume, tratat așa cum a fost scris: cu gândul să te schimbe din starea de turist în cea de călător, din starea de profesor, elev, iubită a lui Costel, redactor la o obscură revistă școlară în cea de OM. Este o încercare entuziastă a unui călător de a transla expresia unui apus de soare pe coasta Mării Mediterane într-un cod alecartian exclusiv. Menționez că ușurința cu care se exprima Astrid înainte să devină călător „profesionist” înspre Marea Britanie este de mult apusă. Așadar, traducerea sentimentelor din virgina mea identitate spaniolă în engleză și apoi în română a fost mai dificilă decât despachetatul bagajelor.

De asemenea, „ghidul practic” înspre cunoașterea coelhană este parțial un pamflet, ca aproximativ tot ceea ce ați citit vreodată sub semnătura mea. Dacă doriți un ghid mai serios pentru a vă adapta în vacanțe, vă recomand newsletter-ul cosmopolitan.ro: *Cum să nu te înșele iubitul în concediu*. Iar pentru cei care știu deja ce vor sau care chiar călătoresc în acest moment și își descoperă inner-self-ul într-o manieră de reciprocitate sublimă cu natura, poate chiar privind colinele mângâiate de soare din Machu Picchu, vă recomand să rulați acest ghid sub forma unui con pentru a vă ajuta să urinați ca în The Fenis și să vă protejeze zonele intime de țăntării anofel. Vă salut!

Lia Levčic, Ucraina

Cernăuți este un vechi oraș din nordul Bucovinei cu o istorie bogată și deosebite reperi turistice, aflat astăzi, prin voia sortii, sub administrație ucraineană (după anexarea Bucovinei de Nord de către trupele sovietice). Biografia perioadelor de înflorire și de spulberare a speranțelor și a bucuriilor lui s-a dăltuit adânc în zidurile mute ale clădirilor. Dezvoltarea istorică specifică și diversitatea epocilor trecute au dat naștere unei armonii uimitoare de culori și de stiluri. Opera măștrilor frumosului, monumente mărețe ale arhitecturii din diferite secole, formează un ansamblu admirabil. Supranumit de oaspeții săi „Mica Vienă”, Cernăuțiul este un oraș ce-și poartă vizitatorul prin mai multe epoci și stiluri arhitecturale, amintindu-le deopotrivă de perioada habsburgică și de spiritul românesc, un oraș ucrainean atipic.

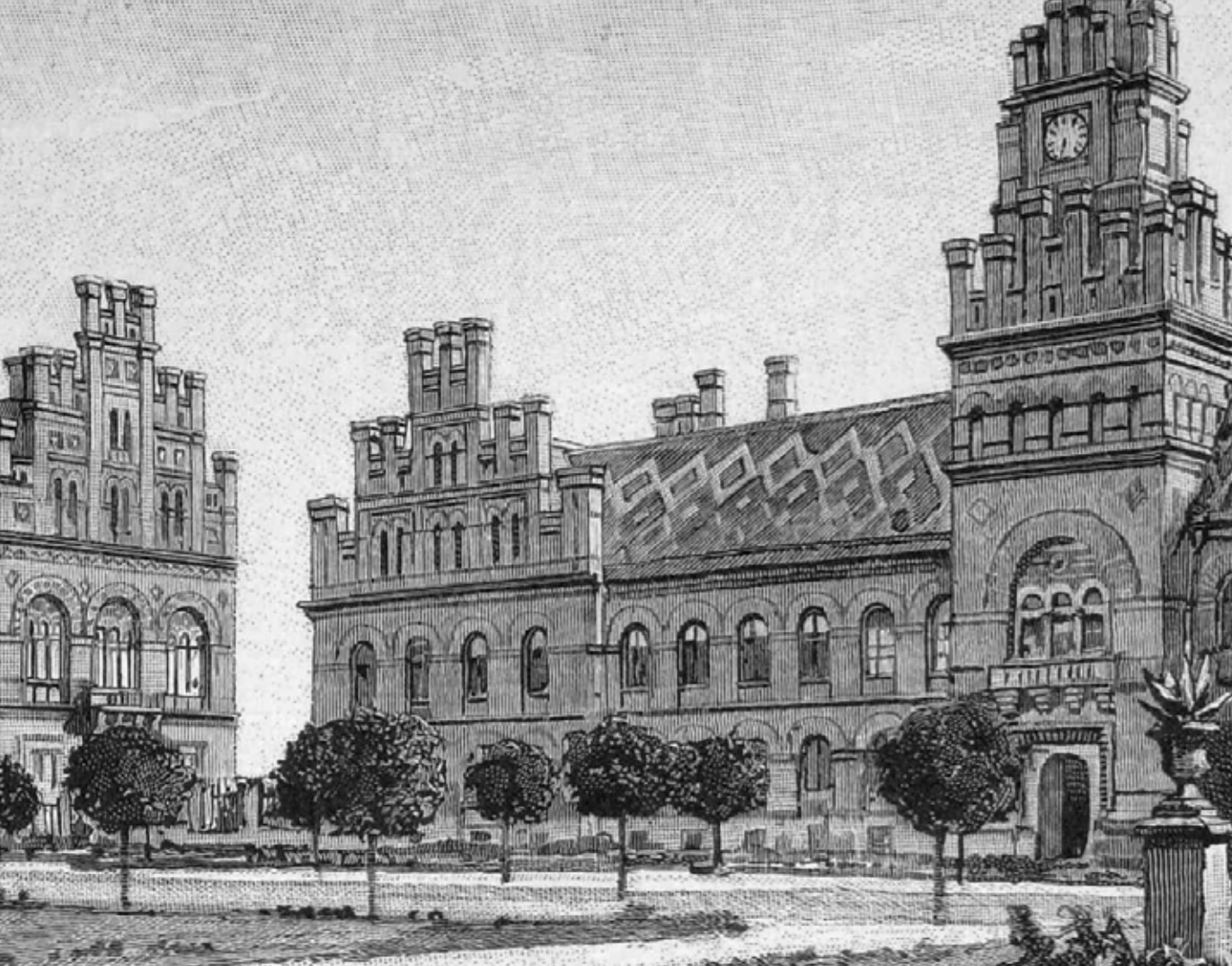
În prima duminică a lunii octombrie, locuitorii Cernăuțiului își invită oaspeții pentru a marca ziua orașului. Oficialitățile, în frunte cu primarul Olexii Kaspruk, se așteaptă la mai multe zeci de mii de persoane care să celebreze nu doar istoria de secole a urbei, ci și ospitalitatea specific bucovineană, căci anul acesta, bătrâna urbe de peste Prut va marca 606 ani de la prima atestare documentară, în timpul domniei lui Alexandru

cel Bun, domnitorul Țării Moldovei, într-un hrisov comercial din 1408. Nu e, bineînțeles, data întemeierii micuței – pe atunci – așezări, dar momentul atestării documentare cu denumirea Cernăuți este un reper istoric important.

Ce spun astăzi datele oficiale despre acest oraș? Ocupând 150 km pătrați și împărțit în 3 raioane (Sadagura, Șevcenko și 1 Mai), Cernăuțiul e casă a 236.691 de locuitori de foarte multe etnii, potrivit datelor recensământului populației Ucrainei din 2009, între care cei mai numeroși sunt ucrainenii. După anul 1944, minoritari au devenit românii, evreii, germanii, polonezii. Ca să facem o comparație, putem analiza datele recensământului din 1930, conform cărora, din cei 112.427 de locuitori, 30.367 s-au declarat români, 568 unguri, 16.359 germani, 1.521 ruși, 11.130 ucrainieni, 8.986 poloni, 42.592 evrei ș.a.

◆
 COSMOPOLIT ODINIOARĂ, CERNĂUȚIUL
 E UN ORAȘ CE A TREBUIȚ UNIFORMIZAT,
 REFĂCUT ȘI ADAPTAT UNEI ALTE VIZIUNI
 POLITICE, FĂRĂ A I SE PUTEA LUA ÎNSĂ
 IDENTITATEA.
 ◆

Rudolf Bernt, 1899

Adevărul istoric vorbește despre faptul că o mare parte a populației a fost „transferată” în locuri mai îndepărtate ale Uniunii Sovietice imediat după instaurarea regimului comunist. În locul celor deportați, au fost aduși etnici din republicile sovietice socialiste, care nu aveau nicio legătură cu orașul Cernăuți și cultura sa: 1.408 polonezi 1.308 evrei și alți 971 de persoane de etnii diferite. Pulverizarea românilor a reprezentat un act „necesar” pentru administrația sovietică, deoarece, conform drepturilor internaționale, românii erau o comunitate compactă și ar fi trebuit să le fie conferite mai multe drepturi. Astăzi, după ultimele întâlniri româno-ucrainiene, s-a convenit că e vorba despre o singură națiune multietnică.

Capodopera arhitecturală, cartea lui de vizită (prezentă și pe stema orașului), este Universitatea din Cernăuți, numită „Universitatea Națională Yuriy Fedkovych” - fosta reședință a mitropoliților Bucovinei și Dalmației. Universitatea a fost înființată pe 4 octombrie 1875, prin decret împăărătesc, de către Franz Josef, împăratul Austro-Ungariei, pe locul vechiului Seminar Teologic Liceal Ortodox. Inițial, această instituție de învățământ superior, renumită în tot Imperiul Austro-ungar, se numea, după întemeietorul ei, chiar „Universitatea Franz

Josef” și a avut în perioada dominației austriece trei facultăți (Facultatea de Teologie Ortodoxă, Facultatea de Drept și Facultatea de Filosofie), în care doar un sfert dintre studenți erau români și ucraineni, restul fiind germani sau evrei. După reunirea Bucovinei de Nord cu România, numele a fost din nou schimbat, devenind „Universitatea Regele Carol I”. Astăzi, denumirea vizează desigur un nou context istoric, căci Iurii Fedkovych a fost un scriitor și publicist bucovinean, susținător al renașterii naționale ucrainene. Din 2011 clădirea centrală a Universității (Palatul Mitropolitan) a fost inclusă în lista patrimoniului UNESCO.

Să nu uităm că de numele renumitei Universități și al orașului Cernăuți se leagă destinele mai multor personalități românești, printre care: Aron Pumnul, Mihai Eminescu, Eudoxiu Hurmuzachi, Gala Galaction, Ciprian Porumbescu, Dumitru Onciul, Părintele Dumitru Staniloae.

Prima duminică a lui octombrie va fi prilej de sărbătoare, Cernăuțiul arătându-se lumii cu tot ceea ce înseamnă istoria sa multiseculară și deschiderea sa spre pluralitate.

ARTES

Amprente ale unei întâlniri

Experiența vizuală pe care, sub titlul destul de neutru de *Amprente. Literatura franceză în imagini*, ne-a propus-o, în primăvara acestui an, Revista „Alecart”, împreună cu Institutul Francez din Iași, la sediul acestuia din urmă (curator: Emil Munteanu), a fost una a interferențelor.

Ioan Răducea

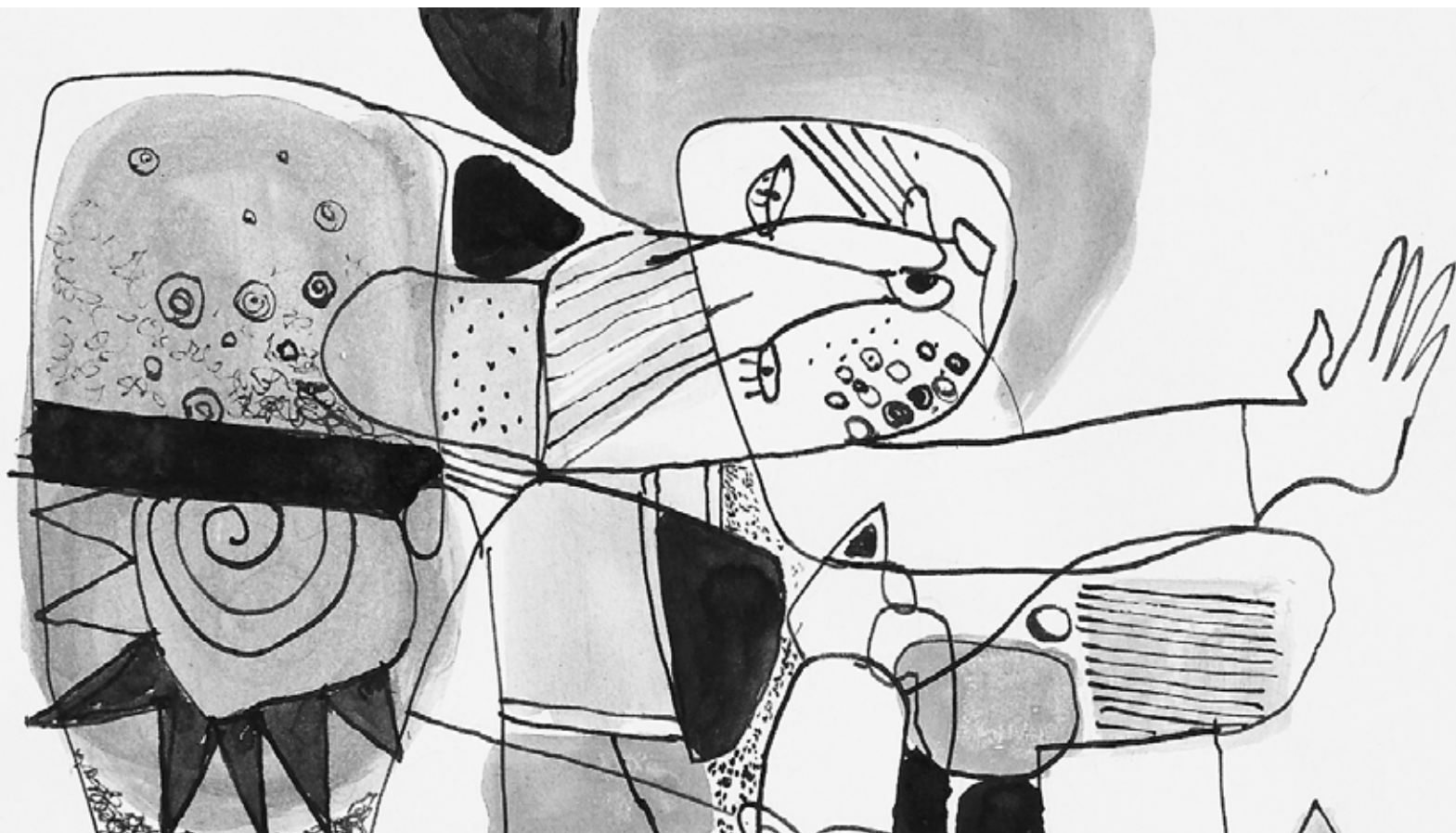
Mai întâi aceea, tematică, între reputele texte din literatura franceză și interpretările plastice ale lor. Apoi cea între mentalitățile și vârstele artistice ale celor doi expozanți, **Ioniță Benea**, care este prezent pe simeze încă din anul 1972, și **Alexandra Baban**, recentă absolventă a Universității de Arte „George Enescu” Iași, secția fotografie. În sfârșit, cea a tehnicilor și modurilor de reprezentare plastică, grafică în tuș, cuprinzând câteva zeci de lucrări înrămate și protejate cu sticlă, respectiv fotografie color de format mare, aproape toate clișeele fiind grupate în diptice.

Jumătate dintre lucrările în tuș, mai aproape de condiția ilustrației de carte, se raportează la romanul *Ciuma* de Albert Camus, dar și la textele lui Villon, Baudelaire, Mallarmé, Musset, Mistral, Éluard, Prévert, Aragon, pe când fotografiile fac trimitere doar la câțiva autori contemporani, dintre care unul comun cu graficele: Camus. În fond, cu toată reverența făcută unor autori și unor titluri, lucrările rămân, în ambele cazuri, amprente ale preocupărilor specifice, determinate, pe lângă factorii menționați, și de temperamentele diferite: neliniștit și

febril, cu tendințe fantastice, în primul caz, mai melancolic și mai visător, preferând disimularea în spatele unor simboluri mari ca și suprafețele plastice expuse, în cel de al doilea caz. Comun și meritoriu, pentru că deschide orizonturi noi ideii de dialog al artelor, este faptul că nu se puntează anume momente lirice sau epice ale textelor, ci mai degrabă se face apel la identitatea lor artistică de ansamblu. Reacția specifică în fața acestora angajează, în cazul lui Ioniță Benea, resurse destul de variate, mergând de la hieratismul bizantin pînă la valențe suprarealiste. Unele gesturi sînt preluate de la Picasso, cu tipul său de cubism portretistic, altele se recunosc procedee ale școlii românești de grafică, cele ale lui Jules Perahim sau ale Ligiei Macovei, de exemplu.

Correspondențele cu textul sînt în general juste, astfel că sobrietatea imagistică a poemelor lui Jacques Prévert se vedește în maniera de a juxtapune elemente simbolice standardizate. Pasărea albă, grilajul, cifrele, ochelarii visătorului studios acuză la fel de bine mecanica didactică, într-una din cele două replici plastice la poemul *Ora de dictare* (cealaltă conține elemente asemănătoare, pliate după un alt personaj central, de data aceasta unul feminin). Serializarea imaginilor a devenit un procedeu predilect al artistului, evident și într-una din expozițiile

sale recente de pictură, *Veneția*, iar aici mai ales în grupajul prilejuit de *Ciurma camusiană*. Conturul obsesiv este, așa cum se și cuvine, cel al șobolanului, aparținând într-un caz drept coafură cu coada atârând de-a lungul obrazului înnegrit al personajului umanoid. Celălalt obraz, luminos, are liniile dublate de o siluetă feminină. O coroană neagră anguloasă, un fel de contra-aură, pune în evidență dosul pigmentat al bestiolei, într-o ilustrare coșmarească a răului invaziv. Aceleași trei elemente centrale - șobolan, chip uman, siluetă feminină - sînt prezente, într-o viziune conexă, în spatele unor zăbrele marcate de groase linii expresioniste. În altă parte, cei patru cai ai apocalipsei, cu nehotărîte contururi, domină de sus orașul în care șobolani rod casele și se confundă cu acoperișurile lor. Poetică, deși întrucîtva convențională, este imaginea *Florilor răului* ale lui Baudelaire, pletele negre desenînd umeri fragili și învăluind un longilin nud feminin. Villon apare ca personaj ținînd o fiară ciudată în brațe, plantat ca siluetă neagră pe o stradă cu rînduri de case ondulînd amenințător, reflex al vieții sale apoplectice. Efectul amintește de Chagall rătăcind pe ulițele mitice sale Rusii, în timp ce *Balada doamnelor de altădată* este rezolvată simplu, capul înclinat al poetului fiind susținut de o coloană în care au fost încastrate chipurile trecutelor frumuseți.

Deosebit de unitar este și spațiul conceptual propus de fotografiile Alexandrei Baban, care mizează pe expresivitatea mîinii, motiv plastic fundamental dintotdeauna. Astfel, într-un prim diptic, mîinile unui bărbat (care se ia de cap) răspund dinamicii mai multor mîini feminine, ce par să împiedice (sau să ajute) deschiderea unor obloane - ilustrare a *Ușilor închise* sartriene.

Mai accentuat psihanalitică este relaționarea unui police vopsit ori înroșit de sînge cu prelungi antebrațe feminine, cu venele marcate galben și albastru, care par să se scurgă în palme roz. Unica imagine aparte, divizată aproape ca un diptic de verticala unei borduri (motivul probabil pentru care a și fost asociată seriei) este cea a unui Narcis așezat pe mal, însă atingînd, cu mîna întinsă, apa care umple partea opusă lui. Se profită, desigur, de estetica minimalist-simbolică, însă într-un mod care lasă cîmp deschis delicateții sugestive ca și tumultului senzual.

În total, expoziția a asigurat întîlnirea, reciproc profitabilă, a două vîrste și a doi artiști ce recurg, pe alocuri, la aceleași procedee, în medii plastice complementare, grafica și fotografia.

Puterea exemplului

Lipsa viziunii este un fenomen ce poate izola comunități. Este un factor ce poate destabiliza piața și care poate întrerupe interesul multor investitori și, odată cu acesta, existența unui posibil val de diversitate socială și culturală elemente atât de necesare unui fost centru universitar cum este Iașul.

Vlad Țundrea, absolvent Băncilă

Chiar dacă mândria eminesciană susține că nu e „fost”, ci „actual”. Iertați-mă dacă spun că este „fost” în cam toate privințele și nici nu mai contează că am dreptate în proporție de doar 60% sau 90%, pentru că boala e veche și o știm cu toții. Orgoliile și individualismul susținut cu ipocrizie de către hodorogitele elite au scos la iveală lipsa viziunii ca boală.

Așa văd eu potențialul celor șapte coline: bolnav. Spun asta în încercarea de a contura contextul dur al fiecărui tânăr aflat la început de drum, după terminarea facultății, pe piața din Iași; ba chiar din întreaga Moldovă, în multe privințe. De obicei, cine observă boala și nu are răbdare cu cei bolnavi, pleacă. Și cum Iașul este locuit, de fapt, de studenți, majoritatea oricum nu au de gând să rămână. Sentimentul că nu merită își face imediat apariția. În arhitectură lucrurile nu stau mai roz. În evoluția unui oraș, rolul nu ne e greu de observat. Iar dacă e să rămână ceva în urma noastră, devine și mai clar. Poate fi luat ca probă în instanță. Lipsa viziunii mă deprimă, atât în rândul clienților, cât și în rândul breslei și printre profesori. Pe ei viziunea îi ajută să tragă din nou și din nou, de față cu noi, concluzia că nu merită.

Întrebându-mă dacă rolul nostru a devenit doar de interfață birocratică dintre căpșunar și primărie, mi s-a spus că acesta este sistemul. Dacă n-o faci tu, o face altul pe bani și mai puțin, și mai urât. Nimeni nu are curajul să explice originea bagatelizării specialiștilor, pentru că fără viziune, regresezi de la specialist la o bucată de aluat resemnată. Dacă un cocălar vrea Palas, fă-i naibii Palas cum îl vrea el, că și așa nu știi nimic despre afaceri!

De multe ori cam așa concluzionează, nedumerit, uraganul care te plătește să îi concretizezi schițele făcute cu pixul; toată amprenta terenului trasă în sus atâtea etaje cât îți permite buzunarul să lași pe masa arhitectului șef. Ideea că noi prestăm servicii ne pune abuziv și eronat în buzunarul fiecărui afacerist care vrea un bloc la el în curte. Ca atare, arhitectura ca proces de gândire a făcut câțiva pași buni înapoi. Cei șase ani de facultate sunt puși la îndoială de aceiași oameni care ți-au ținut cursurile. E aproape suprarealistă experiența unei întâlniri la Ordinul Arhitecților. Muștele stau liniștite pe căciulile tuturor.

Speculând totuși modul primitiv în care se face proiectare la Iași, putem ajunge cu gândul la o peșteră. Pornind de la acest moment pur al locuirii, niște băieți cu viziune s-au găsit să aducă puțină atenție asupra pieței bolnave locale. Crezând în puterea exemplului, un inginer iscusit experimentează pe propria piele (deși nu trebuie să sune atât de periculos) un concept cunoscut și stăpânit peste tot, mai puțin în zonele fără viziune. Este vorba despre o locuință protejată de pământ; deci nu o casă hobby, așa cum a botezat-o presa într-un mod cât se poate de stupid. Principiul fundamental al acestor case este stocarea pe timpul verii a unei cantități uriașe de căldură în pământul din jurul construcției, astfel încât iarna să nu fie nevoie de încălzire suplimentară. Stocarea căldurii nu se face prin tehnologii sofisticate, ci pur și simplu natural, prin transfer termic. Pentru a stoca o cantitate mare de căldură este nevoie de un volum mare de pământ în jurul casei. Simplu. În plus, se dorește înlăturarea apelativului utopic atât de lesne asociat noțiunii de clădire subterană, dovedind că o soluție bine gândită și atent construită poate oferi o alternativă accesibilă și deosebit de eficientă a locuinței convenționale, în termeni de sustenabilitate și eficiență energetică.

Aducând logica în fața instinctului, te simți efectiv ca cel ce aduce focul printre ceilalți oameni ai peșterii. Mă exprim astfel, pentru că încrederea în arhitect trebuie redobândită, empiric, cu cât mai puțină abureală tradiționalistă, conservatoare și limitată.

Acest tip de locuință are mai multe legături primordiale cu funcțiunea de locuire în sine decât palavra păcălitoare a arcașilor, a streșinilor și a bovindourilor. Funcționalitatea e diluată de cerințele absurde ale omului care va vrea și cu sufletul în Rai, dar fără compromis. Și se răspândesc ideile deja tradiționale conform cărora casa e mult mai scump de întreținut. Realitatea e că doar vreo 10% din case sunt executate cum trebuie; ca și cum nu era de ajuns că proiectele sunt cacofonice.

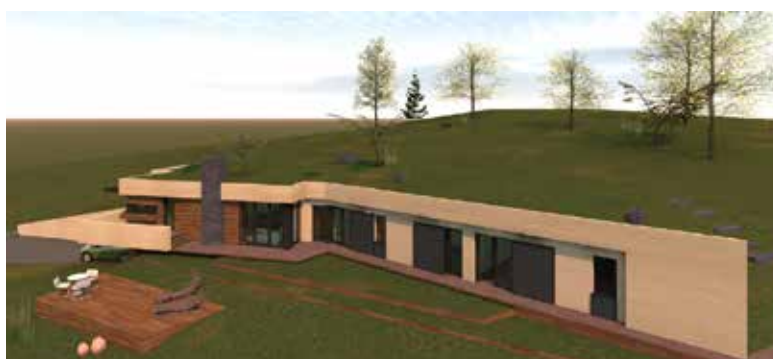
Mie mi se pare lăudabil nu numai conceptul de casă protejată de pământ, ci și infiltrarea lui în satul Cercu, comuna Bârnova, Iași. Există deci, o mână de oameni cu viziune cărora sper să le mulțumim peste câțiva ani, bucuroși de proiectele interesante care încep să își facă apariția. George Țăranu este cel ce va locui în casa asta băgată în pământ și tot el este inginerul care o calculează și o ridică, asigurându-se că materialele sunt tratate și montate corespunzător. Arhitectura o propune Horia Țundrea, cu planuri cât se poate de simple și ergonomice și cu emblematicul și singurul perete care iese din pământ, presărat cu ferestre, spre sud. Nimeni nu va fi deranjat de prezența unei noi locuințe în sat, pentru că mesajele vizuale sunt transmise cu maturitate și proiectul bifează toate căsuțele unei construcții care știe ce vrea. De asemenea, realizarea unei astfel de căsuțe în Iași marchează și unul din puținele momente în care arhitectul și inginerul îndrăznesc să facă o echipă cu unicul scop de a desăvârși proiectarea și de a o vedea ridicată ca la carte.

În domeniul meu de activitate „a face un bine” sună ca un pârț surprinzător, dar eu zic că ar trebui să fie o principală condiție în mijlocirea avantajelor materiale ce revin clienților, proiectanților și investitorilor. Vreau să conturez ideea și nu vă voi plictisi cu diametre de armătură, cu succesiunile de straturi ale pereților aflați în pământ. Nu vă voi plictisi cu planșeele din dale ceramice, cu adevăratele materiale care intră la montarea tâmplăriei (spuma pe care o știm cu toții nici nu e pe listă) și cu estimări de prețuri. Sacrificiile în această privință și le asumă orice om normal la cap. Iar dacă vreți mai multe informații, Horia și George cred că ar fi fericiți să răspândească inițiativa. În plus, aș vrea să se înțeleagă distincția dintre casă eficientă economic și casă pasivă. O casă pasivă va costa tot timpul mai mult decât una normală, pentru că tot efortul de a nu avea centrală termică, de a consuma doar

cât se produce (soarele, căldura corpului uman, vântul, inerția termică a pământului) și de a fi de fapt autonom din punct de vedere energetic (cu o factură egală cu „0”), tot acest efort înseamnă o investiție inițială considerabil mai mare. Cu alte cuvinte, dacă nu suntem pregătiți încă de asumarea acestor tehnologii pentru că piața e dură și snoabă, putem oricând reveni la formula obositoare „ieftin și bun”.

Ceea ce învățăm la Cercu este că te poți încadra în niște parametri foarte eficienți atât ca investiție, cât și ca întreținere pe termen lung. Adică, imediat după ideea de casă pasivă, urmează aceea că procesul de locuire poate fi fezabil numai prin modificarea paradigmatelor asupra unor rețete care nu au funcționat niciodată în beneficiul clienților. Reducerea costurilor de întreținere și a facturilor poate fi extraordinar de mare numai dacă încrederea în proiectanți și tehnologie este acordată din nou. Și atunci nu se mai prestează un serviciu, ci se face un bine.

Din cutia cu minuni

Trei recomandări pentru o toamnă în spirit Alecart

Diana Murguleț

[BLOG] **BAZAVAN.RO**

CRISTINA BAZAVAN

Cristina Bazavan este o voce distinctă, dar discretă, cu un mod fermecător de a scoate la iveală povești, de a le da viața, eleganță, suflet. A creat blogul bazavan.ro, spune ea în descriere, ca „o oază de liniște și frumos (cultural, pe cât posibil)”. Am descoperit ghidată de scrisul ei cărți și filme, festivaluri, dar mai ales povești despre oameni frumoși și buni. Am ajuns pe blogul ei întâmplător și m-a ținut acolo nu doar conținutul (care se potrivește atât de bine cu pasiunile mele), ci calitatea, structura desăvârșită a scrisului, simplitatea și minimalismul, bunul gust reflectat în toate.

La TEDx Cluj a vorbit despre matematică și dans, despre un mod de a-ți trăi viața ca o competiție doar cu tine însuși: „să faci astăzi mai mult decât ai făcut ieri. Să înțelegi care sunt pârgurile pe care să apeși ca să menții ceea ce ai astăzi pentru a îmbunătăți mâine. Să te pre-

[FESTIVAL] **AUGUST ÎN EDINBURGH**

TEATRU, MUZICĂ, DANS, CARTE

La Edinburgh am găsit în August, printre clădirile patrimoniului Unesco, centrul cultural al lumii. Ca-ntr-o țesătură fină din pânze de păiajen, aici și-au întretăiat căile mii de artiști din toate colțurile lumii, transformând burgul ploios și gri într-o scenă colorată, muzicală și multiculturală. 299 de spații: scene în aer liber, săli de spectacol, colțuri de cafenele, săli de curs se transformă în locuri de întâlnire a publicului cu cele peste trei mii de spectacole prezente la festival.

Am reușit să văd 14 spectacole în 4 zile: teatru, circ, cabaret, muzică, dans. Mi-am găsit aici a doua casă, plimbându-mă printre străduțele înguste, alergând prin ploaia mohorâtă de la o piesă la alta cu zâmbetul pe buze. Am râs și am plâns la spectacole, mi-am umplut sufletul de cultură, magie, oameni frumoși și creativi. Am

ocupe detaliul progresului în mic, susținut, cu gândul la victoria finală. Și să-ți dorești să-ți depășești limitele.”

Dintre articolele mele preferate: Sincronicități: cum am aflat povestea ochilor lui David al lui Michelangelo; Reportaj (EXCLUSIV): În culisele Disneyland Paris; INTERVIU: Valentina Lisitsa, povestea unei pianiste care și-a găsit audiența pe Youtube; Sibiu, în secvențe; Aleksandra Ørbeck Nilssen, frumoasa din junglă; Andreea Badala – unde discreția, eleganța și bunul simț s-au întâlnit.

Cristina Bazavan este jurnalist freelancer, fost redactor-sef al revistei Tabu, unul din oamenii care a construit brandul Europa FM, speaker la conferințe naționale pe teme legate de branding personal, media, industria online, femei. (sursa: bazavan.ro)

văzut copii de 3 ani duși de mână la spectacole, am văzut autocare de elevi sosind în permanență, am văzut cupluri la 70 de ani bifând piese de pe listă. Faceți-vă timp să ajungeți măcar o dată la Edinburgh în august, eu n-aș fi vrut să mai plec de acolo.

Edinburgh Fringe Festival, fondat în 1947, are loc anual în Edinburgh pentru 3 săptămâni în luna august și s-a născut ca un loc de exprimare pentru cei ce nu erau selectați pentru Festivalul Internațional. Festivalul se petrece și acum în același timp cu Edinburgh International Festival (ce aduce anual cele mai renumite companii de teatru după o selecție atentă). Tot în august, orașul găzduiește Edinburgh International Book Festival, realizat în parteneriat cu ziarul The Guardian, aducând scriitori ca George R R Martin și Sarah Waters.

[ROMAN] SCÂNTEIA

POVESTEA UNEI MAME CARE A CRES- CUT UN GENIU. KRISTINE BARNETTE

Am aflat de Scânteia de pe blogul Cristinei Bazavan, dintr-un articol numit Scânteia – “le luati pe toate?!” în care povestea cum a cumpărat tot stocul de Scânteia dintr-o librărie pentru a oferi cartea cadou prietenilor ei.

„Autismul e un hoț. Îți ia copilul. Îți ia speranța și te jefuiește de vise”. Scânteia este o autobiografie emoționantă, o poveste frumoasă despre o călătorie grea, despre lupta cu sine și cu sistemul educațional, despre a crede, în ciuda tuturor îndoielilor, în instincte.

Kristine Barnette este mama lui Jacob, un copil cu autism, despre care sistemul educațional îi spune că nu va putea nici măcar să citească: „Era autist și din acest motiv simplu, școala lui îl etichetase și apoi hotărâse prematur ce putea și ce nu putea să facă. Avea nevoie de mine să fiu avocatul lui, campionul lui, avea nevoie să fiu vocea lui”. „Oricât de blândă fusese profesoara lui Jake cu mine, mesajul din subtext era clar. Renunțase la

fiul meu”. Kristine decide să își retragă fiul din sistemul de recuperare, care părea să îl adâncească în simptomele autismului și să îi ofere o copilărie frumoasă, în timp ce îi încurajează pasiunea pentru lumină, cifre și stele. „De ce se discuta doar despre ce nu pot face acești copii? De ce nu încercă cineva să vadă mai îndeaproape ce pot să facă?”. În cuvinte simple și sincere, Kristine oferă cititorului un mod de a se uita nu doar la copii, dar și la el însuși și la cei din jurul lui, o pledoarie pentru dezvoltarea pasiunilor ca mod de creștere și integrare.

Jake crește sub privirile cititorului, depășind limitările impuse de sistem, dar și toate așteptările mamei. Povestea lui Kristine se încheie cu o afirmație simplă și puternică: „Dacă aprinzi scânteia înăscută a unui copil, îți va arăta întotdeauna drumul spre înălțimi mai mari decât ți-ai putea imagina”. O poveste despre cum putem, în întuneric, cu răbdare și creativitate, să scoatem ce e mai frumos din noi și din ceilalți. Despre cum să creștem suflete și vise. ■

F I L M E

CU SINCERITATE DESPRE SINCERITATE ÎN

Metabolism—ul lui Corneliu Porumboiu

**TATA ÎMI SPUNE CĂ ȘI-A PIERDUT DE MULT INTERESUL
PENTRU FILMELE ROMÂNEȘTI, PENTRU CĂ ÎN ELE SE FACE
ABUZ DE CADRE LUNGI, SECI, PRETENȚIOASE PRIN IDEEA
UNUI CONȚINUT VEȘNIC MAI PROFUND DECÂT VÂJÂITUL
VÂNTULUI PE O STRADĂ POSTCOMUNISTĂ.**

Vlad Țundrea, absolvent Băncilă

Cică sunt statice toate, iar dialogurile sunt trase de păr, pe fundalul, totuși, al unei permanente nevoi de a înfățișa realitatea. O realitate atât de crudă și negătită, încât devine obositoare ca formulă. Nu mai ești spectator, ci te simți împins să devii un soi de critic, un intelectual fără voie, obligat la analize și remarci scoase parcă, prin gura altcuiva, cu o voce „postCannistă”, ricoșată dintr-o confuză combinație a patriotismului complexat cu snobismul.

Adevărul e că se poate aplica o etichetă similară pe filmul european contemporan în general. Dar aș fi un hater. Și în plus, ar crede lumea că țin cu Hollywood-ul superficial, ceea ce nu e cazul. Unui individ presat de muncă, cu facturi pe cap, cu puține momente de răgaz și relaxare, s-ar putea să îi convină o dramă, o acțiune sau

o comedie mai „citeată” în care chiar „se întâmplă lucruri”. Cam la fel gândește și tata, care abia așteaptă să iasă la pensie și butonează descumpănit, căutând ceva care să îi fure atenția: o poveste nouă, care să-i aducă aminte de una veche pe care să mi-o zică nostalgic dimineața la omletă.

De fapt, filmul nu se judecă așa; nu suntem pe forumuri sau bloguri, printre „fanboys” și „hateri”. Filmele atrag cu ce își propun de la bun început să atragă, fie ele niște scenarii excelente, coloane sonore memorabile, imagini plastice sau cu personaje la care să pui botu’ până la lacrimi. Convingerea că europenii produc filme pretențioase în veșnică antiteză cu americanii poate fi anulată oricând, vizionând și mai multe. Cu toate acestea, nu mă voi considera niciodată cinofil pentru că e periculos. Îmi urmăresc filmele acasă sau la cinema, nu la întruniri cu patalama și nici la cafenele, analitic, cu ochelarii mei cu rama groasă, la un ceai și-o carte bună; unde „riști” să râzi când nu e ok să râzi, hehe.

E adevărat că spuneam despre 4,3,2 că putea fi un scurtmetraj excelent. Nu mă impresiona cantitatea de tăcere și nimic sugestiv. Dar iată că, la salvatoarea recomandare a fostului meu profesor de română, am găsit *Când se lasă seara peste București sau Metabolism*, în regia lui Corneliu Porumboiu. Dacă în primele minute dădeam ochii peste cap, repede mi-am dat seama ce anume începea să mă atragă: o sinceritate a stilului, o transparență a modului de exprimare descris de fapt prin film în sine. Deci nu expunerea, ci descrierea unor valoroase ustensile cinematografice. Și mai mult decât atât, fără pretenții.

Primele minute prevesteau un dialog tras de păr din multe puncte de vedere. Exprimare liberă, dar foarte articulată și corectă, cu „sâni” în loc de „țâțe”, chiar dacă mai apoi urma să zică ceva de genul : „ce-o să-l mai fut la cap”. Un soi de nefiresc în toată libertatea aia de a vorbi, ca și cum recitau dintr-o carte cool. Păreau că se ascund în spatele propriei sincerități (ca să vezi, prefăcuții!) și că se tatonează cu replici și idei forțate din context, dar nu absurde, în nici un caz. Nu îmi par credibile astfel de dialoguri, pentru că filmul se vrea realist, dar în economia lui, asta s-ar traduce în problemele de compatibilitate dintre Paul și Alina. În plus, ea e actriță și actrițele vorbesc incredibil de articulată chiar și pe budă. Și el e regizor, deci de ce nu ar fi mai ciudați? Totul e real de fapt aici, pentru că simt că Porumboiu dă din casă prin pelicula

sa. El construiește personajele fără perdea și ne cheamă să asistăm la el în atelier. Asta mi-a plăcut: cadrele lungi nu sunt decât cadre lungi și simți că îți predă din know-how-ul lui. Și dacă le construiește fără perdea înseamnă că se face și auzit ca om; ca omul-regizor. Spun că „dă din casă” pentru că nu mai există planuri secundare ale imaginilor create; nu există ideea ascunsă în spatele unui cadru căruia să nu știi ce îi lipsește (de obicei, cadrele fără ceva, au de fapt, „acel ceva”, punct în care îmi pierd și eu răbdarea). Nu, aici atmosfera este în general seacă, pentru că așa e lumea descrisă de el: seacă. Și Porumboiu nu se ferește să ne arate că mulți dintre membrii clasei creative chiar fac eforturi să pară ciudați, fac eforturi să dea replici à la Boris Vian, sunt prefăcuți și contrafăcuți.

DECI NU VĂ GÂNDIȚI CĂ IDEEA E ALTA, PENTRU CĂ NU E. MĂ AFLU ÎN FAȚA UNUI FILM RĂCORITOR, DEȘI EU CREDEAM CĂ O SĂ FIE O ALTĂ MĂRTURIE ȘOCANT DE SIMPLĂ A REALITĂȚII CRUDE, CU CAMERA TREMURATĂ ȘI FĂRĂ NICIUN FEL DE MUZICĂ. ÎNSĂ METABOLISMUL LUI PORUMBOIU JUSTIFICĂ MULTE LUCRURI PE CARE LE CONSIDER ÎN ALTE CONTEXTE SUPRASATURATE. ACEASTĂ MANIERĂ DE A DA SUBSTANȚĂ ASPECTELOR SIMPLE, ORDINARE, CRED CĂ A FOST UNUL DINTRE PRINCIPALII FACTORI CARE NE-A ȘI CONSACRAT PE PLAN MONDIAL ÎN ULTIMII 10-20 DE ANI CA FIIND GURA DE AER CURAT A CINEMATOGRAFIEI CONTEMPORANE, UN ELEMENTUL EXOTIC, „TARE”.

Doar că ea trebuie să evolueze. Cine știe câte filme bune am ratat de fapt, supărat fiind pe manierismul de care îmi spune tata și pe care l-am mirosit și eu. În *Metabolism*, chestia atractivă e că nu e nimic complicat în spatele imaginilor simple. Și îți trebuie curaj să faci așa ceva, pentru că puteam considera din nou că am pierdut timpul. Dar când Porumboiu o spune pur și simplu cum e, mai descoperi ceva: umorul.

Dându-mi seama că de fapt Alina nu e mai profundă decât pare, mi-am zis că nu mai era mult și puteam viziona o parodie. Iată un dialog elocvent în această privință - e între Paul și Alina. De fapt, tot filmul e între Paul și Alina. Camera de filmat e ca o bulă care anulează orice element de anturaj până în punctul în care te întrebi de ce nu îți zice și ție Paul vreo teorie de-a lui de cafea. Pentru că nici el nu-i mai breaz. Cu părul soios și lung, încrețit la capete de parcă ar fi purtat toată ziua un fes; dus de spate și bleg. Monosilabic, dar superior (de aici și comicul - bleg și superior); fumează ca ultimul teribilist, în mașină, înainte, după, în timpul, ca la liceu - de te dor ochii la fiecare scenă, dar ți se și face poftă de o țigară, pentru că e acolo, recurent. Deci: „E prima dată când te culci cu o actriță? // Nu. // Și ce s-a întâmplat după? // După ce? // După filmare. // A, te referi la o actriță care a jucat la mine... am crezut că o actriță în general.” Paul este totuși mai stăpân pe situație și aparenta lui neatenție m-a făcut să pufnesc în râs. Mi-a părut rău să aflu că eram pe la finalul filmului.

Cam chiar așa am impresia că e la București prin anumite colțuri ale lumii filmului: Paul arde gazul, pentru câteva zile nu are prieteni, familie, datorii și impozite și face „repetiții” cu Alina la el acasă. În casa aia old school, cu parchetul din '70 și cu iMac-ul pe o planșetă care seamănă a masă. El explică, fără stres, cu vocea ușor stinsă, cam cum stă treaba cu scena ei. Îi spune cum îmbrăcatul rochiei la un moment dat trebuie să corecteze de fapt un sentiment al ei de neliniste, de supărare și atunci va fi clar că nu pune pur și simplu o haină pe ea, ci un fel de... platoșă. Ea nu are nimic de întrebare, dar nici nu pare că înțelege. Înghite gălușca cu fidelitatea unei actrițe. Îmi pare ciudat. Știu că asta le e meseria, dar nu aș vrea să stau la țigară cu ea. Paul nu are de ales. El trebuie să vorbească în mici teorii tâmpițe pentru că face parte din meserie. Se aburesc unii pe alții, își recită romanele preferate și au pretenția de a fi sinceri. Ea îl ia în serios, pe el pare că îl doare undeva.

ALINA INSISTĂ SĂ REFACĂ TOATĂ SCENA, AȘA, PUR ȘI SIMPLU, ACASĂ LA EL ȘI SE JOACĂ DE-A DUȘUL ÎN BAIE ȘI DE-A ȘTERSUL CU PROSOPUL. SCOATE UN ADORABIL ȘUIERAT, SIMULÂND APARATUL DE USCAT PĂRUL - DRAGA DE EA - CA SĂ PĂSTREZE AUTENTICITATEA. IAR PAUL NU RÂDE, PENTRU CĂ POATE O CREDE ÎN TENTATIVA EI, CEEA CE E ȘI MAI COMIC. ȘI LUCRURILE DEVIN ȘI MAI INTERESANTE CÂND, ÎN RESTAURANT ȘI ÎN BAR, VORBESC DESPRE NIMIC.

TE OBIȘNUIEȘTI CU UN SOI DE IMAGINE BIDIMENSIONALĂ, ÎNCÂT CINE APARE PE POST DE AL TREILEA PERSONAJ ÎN DIALOGURILE ALEA GOALE, O FACE DOAR SĂ DEA CONTEXT, O A TREIA DIMENSIUNE. PENTRU CĂ FILMUL E ATÂT DE SIMPLU ȘI BUN, ÎNCÂT NU TE POTI CONCENTRA PE MAI MULȚI ÎN AFARA LUI PAUL ȘI A ALINEI. LAUR, MAGDA, DOCTORUL ȘI MAI ȘTIU EU CINE ATESTĂ CĂ MAI E PULS ÎN BUCUREȘTI, ATÂTA TOT. PE TOT PARCURSUL CELOR 85 DE MINUTE SUNT DOAR DOI.

E comic faptul că, dacă par nefirești, ei sunt de fapt reali. Te atașezi de metabolismul dereglat al lui Paul, care își face rău ca și cum l-ar filma cineva. Iar versurile cântecului rezonază cu privirea lui bleagă, dar și cu simțul umorului al lui Porumboiu.

Filmul se așterne pe spectator, nu trebuie să își maseze creierul prea mult. Ceea ce pare a fi o altă producție românească e ca un fel de armă secretă. Pentru că acum știi care-i faza cu tăcerea și cu realitatea. Sunt niște instrumente. Instrumente care în *Metabolism* sunt descrise ca instrumente. Totuși, un lucru a cărui descriere nu îmi convine nici acum este aspectul sunetului. Și cred că e caracteristic producțiilor autohtone. Fără nici o excepție, în toate filmele se aud prea tare vuietul de fundal, plescăielile, scârțâielile, scărpinăturile, respirația. La un moment dat chiar credeam că asta nu ține de tehnică, ci de tehnologie. Dar nu m-am prins la ce ajută amplificarea furculiței pe ceramica farfuriei sau mestecatul, înghițitul și râgâitul – lucruri pe care, dacă ai grijă, nu le aude nici ăla cu care stai la masă, darămite microfonul din platou! Sunt acolo și trebuie puse, înțeleg. Dar mie mi se pare că amplificarea unor astfel de sunete chiar și atunci când situația nu o cere, scade ceva din calitate. Plasează pelicula într-o veșnică baie.

UNA PESTE ALTA, CU AȘTEPTĂRI NU PREA MARI – TREBUIE SĂ RECUNOSC – AM DESCOPERIT UN FILM FOARTE EFICIENT, FOARTE POTRIVIT ȘI AM REDESCOPERIT CHEFUL DE A MAI CĂUTA CEVA ȘI ÎNCĂ CEVA ÎN REPERTORIUL NAȚIONAL, ÎNCERCÂND SĂ TREC PESTE TEVATURA DE VIETI SCHIMBATE DE DIFERITELE POZIȚII ALE COPILULUI. ȘI AM AFLAT DE O LUME MAI PUȚIN „GLAM” A FILMELOR INTERESANTE ÎN BUCUREȘTI.

ETNOGRAFIC ȘI OMENESC ÎN

Șatra

CRESCUTĂ ÎN LUMEA TEHNOLOGIEI, MARTORĂ ȘI CONSUMATOARE A TOT CEEA CE IMPLICĂ ULTIMA GENERAȚIE DE FILME, AM FOST SURPRINSĂ DE PLASTICITATEA ȘI AUTENTICITATEA UNUI ALT MOD DE A CONCEPE VIAȚA ȘI DE A O REDA PE PELICULĂ.

Aura Dinco, absolventă Băncilă

Omul real, cu zbuciumul și neliniștile lui, trăiește existența ca o trecere-petrecere continuă, fără a se sustrage pulsionilor și ritmurilor comunității căreia îi aparține. În regia lui Emil Loteanu, filmul *Șatra* prezintă povestea de dragoste dintre Rada și Zobar, care are la bază nuvelele scriitorului rus Maxim Gorki.

Prima secvență ne introduce în viața din șatră, ilustrând adevărate lecții de viață, sfaturi pe care le dă un tată fiului său, după ce acesta a devenit bărbat și pornește lupta cu viața de unul singur - o viață dură, care nu exclude degradarea pentru a supraviețui, în care furtul cailor și vânzarea lor boierilor în schimbul aurului e un mod în sine de adaptare. Vorbele țiganului înțelept din incipit reprezintă un indiciu pentru direcția în care se va îndrepta acțiunea. Aflăm astfel că vânzarea lucrului furat,

nu creat, este o cale greșită, care conduce ființa umană într-un vortex fatidic din care nu poate scăpa. Omul căzut trăiește cu speranța naivă că Dumnezeu iartă păcătoșii fără discriminare, determinându-l să nu asculte nici glasul conștiinței și nici sfaturile strămoșești. Învățăturile nu au vârstă, ele se aplică indiferent de tradiții, cultură sau perioadă istorică în care se află o societate.

Muzica este un element pregnant pe tot parcursul filmului, îi oferă expresivitate, autenticitate, dictează tonalitatea emoțiilor, este în concordanță cu trăirile personajelor și cu acțiunea în derulare. Fundalul sonor orientează trăirile spectatorului în funcție de nuanța scenei, deseori înduioșând, ca un monolog interior ce nu apucă niciodată să fie rostit. Cu toate acestea, secvențele muzicale întrerup șirul întâmplărilor, provoacă momente de răgaz și contemplare asupra obiceiurilor, vestimentației, tradițiilor etc. Detaliile participă la ideea de ansamblu: radiografierea vieții oamenilor din șatră.

Din această fibră se desprinde scena întâlnirii dintre Zobar și femeia misterioasă, Rada; ea seamănă cu una dintre minunile înfăptuite de Iisus Hristos – „ridică-te și umblă” parcă i-ar fi spus femeia, întinzând mâna spre el. Pentru Zobar, un suflet neliniștit în căutarea unui moment de răgaz pe care îl găsește atunci când viața nu îi este pusă în pericol, începe o altă neliniște, a regăsirii clipei în care parcă pământul s-a învârtit mai încet. Noaptea cu Rada și incantația ei ca de pe altă lume inițiază un ritual al iubirii prin care îl leagă de ea pentru totdeauna, deși, în lumea lor a fi liber e valoarea supremă.

Liant și blestem, iubirea răstoarnă legile celor două personaje și resorturile lumii lor. O bătrână care îl avertizează pe Zobar ne trimite cu gândul la Sfânta Duminică („Zobar, te duci la moarte”), la intuiții și predestinări care se regăsesc într-un mod ancestral de a percepe lumea și destinul individual. Țiganul dobândește astfel trăsăturile unui erou de poveste (un Harap-Alb mereu pe drumuri,

care își procură singur „ajutor” prin furtul cailor) fără a rămâne însă în schematismul moral al acestuia. *Șatra* este un film în care nu se întâmplă aparent nimic, dar ceea ce contează e adâncimea, sondarea pe verticală, anularea liniei orizontale de desfășurare a acțiunii.

DE ACEEA, SECVENȚELE NU ANTRENEAZĂ ATENȚIA, SUNT LUNGI, LENTE, CA O ZI PEA CĂLDUROASĂ DE VARĂ: MULȚI CAI ȘI MULTE SCENE ÎN CARE ȚIGANII CĂLĂRESC AVÂND UN SENTIMENT PROFUND DE LIBERTATE - CARE TREBUIE TRĂIT, NU JUDECAT.

Drumul, prezent mereu, devine simbolul central al acestei lumi: „tot ce avem nevoie sunt drumuri” - spune Rada, iar viața țiganului nu este nimic altceva decât un lung șir de drumuri care nu se mai termină... până la ultimul drum. Secvențele lungi, muzica și dansul, atmosfera desprinsă din alte timpuri, reprezintă detaliile care îmbracă scenele într-o dantelă veche, dar prețioasă. ■

DESTINE FRÂNTE ÎN

Amores Perros

COLABORÂND PENTRU PRIMA DATĂ, REGIZORUL ALEJANDRO GONZÁLEZ IÑÁRRITU ȘI SCRIITORUL GUILLERMO ARRIAGA REUȘESC ÎN 2000 SĂ CREEZE CEA DINTÂI PIESĂ DINTR-O TRILOGIE A MORȚII, AMORES PERROS, NOMINALIZATĂ LA OSCAR ÎN ANUL 2001, URMATĂ DE 21 GRAMS (2003) ȘI BABEL (2006).

Sabina Tumurug, Național

Filmul prezintă cu o tăioasă acuratețe realitățile austere trăite de personajele create de Arriaga, personaje ce amintesc de oameni și situații întâlnite constant în viața cotidiană. Având un disclaimer plasat la început pentru a asigura că niciun câine nu a fost cu adevărat rănit în timpul filmărilor și un titlu fără o traducere exactă, dar care oferă cu certitudine o senzație de agresivitate, filmul nu întârzie să îți inducă o stare de insecuritate și înțelegi de la primele cadre că Arriaga nu va ezita să brodeze scenariul într-o atmosferă sumbră.

Tradus literal, „amores” înseamnă „iubiri”, iar „perros” – „câini”, însă acesta este și un termen folosit, la fel ca în limba română, pentru a desemna oameni josnici, așa cum se dovedesc a fi și personajele filmului. Titlul capătă astfel o dimensiune oximoronică: „amores” reprezentând tot ceea ce e bun și ar putea salva de la eșec o viață, în timp ce „perros” referindu-se la partea mizerabilă. O adaptare posibilă ar fi *Dragoste de dat la câini* sau *Iubire și câini*, evident, fără a păstra subtilitatea titlului spaniol.

Dezvoltând trei povești fără nicio legătură aparentă (decât iubirea și câinii prezente constant), filmul explorea mai multe medii, de la cei fără adăpost la oamenii de afaceri și modelele celebre. Fiecare parte se axează pe dragostea dintre două personaje, distorsionată prin prisma regretului, a pierderii, a geloziei și a crimei. Poveștile integrează multiplele fațete ale iubirii într-o lume în care fericirea și împlinirea par mult prea îndepărtate pentru a fi atinse.

El Chivo este jucat de Emilio Echevarría și este probabil cel mai fascinant dintre personaje: un paria suspicios, cu un aspect mizerabil, care trăiește alături de câini vagabonzi și adună gunoaie în căruciorul său. Și-a abandonat soția și fiica pentru a deveni membru al gherilei, fiind însă prins și condamnat la 20 de ani de închisoare. Este liantul dintre mediile sociale reflectate în peliculă, singurul care pendulează prin lumea diverselor personaje, având o

aură enigmatică încă din primele secvențe. Considerat mort de fiica sa și nebun de societate, ajunge să trăiască în mod grotesc până când polițistul care l-a prins îi oferă un adăpost deplorabil. Asemănător unei fantome, bântuie Mexico City urmat de haita sa de câini. În universul lui Arriaga nu există însă generozitate sau milă, ci doar corupție și interes personal, deci prin intervenția lui, „omul legii” face din El Chivo un asasin plătit care îi procură clienți și fotografii compromițătoare. El Chivo acceptă cu șovăială cerând sume imense de bani.

Susana, interpretată de Vanessa Bauche, și Octavio - Gael García Bernal, sunt personajele primului episod. Imaginea lor, marcată de mediocritate, se constituie din încercările disperate ale lui Octavio de a o cuceri. Deși Susana e soția fratelui său și mamă a unui copil, acesta încearcă să o convingă să fugă împreună. Iubirea neîmpărțită ajunge să îl consume cu atât mai mult cu cât nu înțelege de ce ea suportă violența soțului său, Ramiro. După ce descoperă accidental cât de periculos este câinele său Cofi, hotărăște să îl înscrie în lupte, intrând în ilegalitate. Îi oferă Susanei o parte din banii câștigați atât pentru a-i câștiga încrederea, cât și pentru a se putea întreține după ce ea rămâne din nou însărcinată. Cei doi încep să își facă planuri împreună, căci, în timp ce Octavio devine din ce în ce mai iubitor și mai generos, soțul ei nu își controlează agresivitatea și amenințările. Încă de la început se remarcă omniprezența adulterului, a violenței (atât în afara căminului cât și cea domestică), a morții, a crimei, a jafului armat și a luptelor de stradă. Fiecare secvență se constituie ca într-un mozaic menit să adune laolaltă piese sângerii, sobre și totuși atât de familiare.

Al doilea episod se concentrează pe relația dintre Valeria, jucată de Goya Toledo, și Daniel, al cărui rol este interpretat de Álvaro Guerrero. Ea este un model celebru, figura principală a campaniei publicitare pentru noul parfum Enchant, iar Daniel își părăsește soția și cele două fiice în numele iubirii după o perioadă lungă de adulter, oferindu-i Valeriei un apartament somptuos în care urmează să locuiască împreună, alături de câinele ei Richie. În a treia micropovestire nu mai este vorba despre dragostea neîmpărțită, consumată sau degradată, ci despre cea necondiționată. Ajuns la mormântul soției sale în ziua înmormântării acesteia, atenția lui El Chivo se va centra pe fiica sa, Maru, iar personajul ajunge să simtă intens regretul și nostalgia.

Elementul care leagă cele trei povești este un accident atroce de mașină în care sunt implicați Octavio, prietenul său cel mai bun și Valeria. După ce una dintre luptele lui Cofi a decurs dezastruos, primele două victime împreună cu un câine pe moarte au ajuns să fie urmărite

de criminali înarmați. Întreaga agresivitate a filmului își are punctul culminant în această scenă, care deschide, de altfel, pelicula. Explozia de violență ce urmează să afecteze toate personajele nu exclude dimensiunea tragică. El Chivo îl salvează pe Cofi care urmează să îi omoare toți câinii. Valeria supraviețuiește, dar are o fractură deschisă a femurului și datorită cangrenei piciorul îi este amputat, iar marele panou publicitar Enchant este dat jos, marcând sfârșitul carierei de model și al poveștii de dragoste. Octavio își pierde cel mai bun prieten. Finalul îl găsește pe El Chivo schimbat, intrând prin efracție în casa lui Maru pentru a-i lăsa bani și un semn de viață prin mesageria vocală, pentru ca apoi să plece din Mexico City.

FIECARE MINUT AL PELICULEI EMANĂ AUTENTICITATE, SĂLBĂTICIE ȘI DISPERARE. PERSONAJELE PAR CAPTIVE ÎNTR-O EXISTENȚĂ CE NU LE OFERĂ NIMIC ALTCEVA DEȚĂT FALSA ILUZIE CĂ CEVA S-AR PUTEA SCHIMBA, CĂ ELE ÎNSELE S-AR PUTEA DESPRINDE DE CONSECINȚELE UNOR ALEGERI DIN TRECUT.

Împreună, Iñárritu și Arriaga reușesc să creeze un film cu un impact puternic, în care farmecul și satira se împletesc pentru a înfățișa caracterul descompus treptat de lăcomie al unor oameni pe care iubirea nu-i poate salva, pentru că sentimentele sunt la rândul lor contorsionate de pulsunile subconștientului, iar viața a devenit doar o luptă dură pentru a supraviețui, a câștiga sau a uita.

DOI PAPUCI ȘI MAI MAI MULTE VISE:

Children of heaven

CHILDREN OF HEAVEN (ÎN ORIGINAL, BACHEHA-YE ASEMAN, 1997) ESTE O PRODUȚIE CINEMATOGRAFICĂ IRANIANĂ ÎN REGIA LUI MAJID MAJIDI. ÎN 1998 ESTE NOMINALIZAT LA OSCAR, PENTRU „CEL MAI BUN FILM ÎNTR-O LIMBĂ STRĂINĂ”.

Daniela Petrovici, Petru Rareș

O poveste de familie ale cărei vertebre (te) prind încă de la început. Este povestea relației dintre doi frați, secundată de o pereche veche și ruptă de papuci. Filmul debutează cu imaginea pantofilor, duși la reparat de Ali (Amir Farrokh Hashemian), dar pe care, în drum spre casă, copilul îi pierde. Ali face parte dintr-o familie săracă și este conștient că părinții săi nu i-ar putea repara greșeala, cumpărând o altă pereche de papuci pentru Zahra, sora lui (Bahare Seddiqi).

Deși băiatului îi este frică de posibilele consecințe, se hotărăște să îi mărturisească acesteia adevărul. Cei doi frați se înțeleg să poarte aceeași pereche de papuci: tenișii lui Ali. Din acest moment, Children of heaven capătă o notă de complicitate. Mai mult, devine un film grăbit, dacă nu chiar alergat. Spectatorul este, involuntar, părtaș al secretului și un al treilea alergător în cursa pe care o creează frații. Children of heaven are o substanță asemănătoare cu filmul lui Abbas Kiarostam, Where is friend's home?, bazat tot pe o alergătură către și dinspre o datorie.

Copiii aleg să ascundă părinților sacrificiul pe care îl fac. Acest fapt amintește de eroul din Călăuza lui Tarkovski,

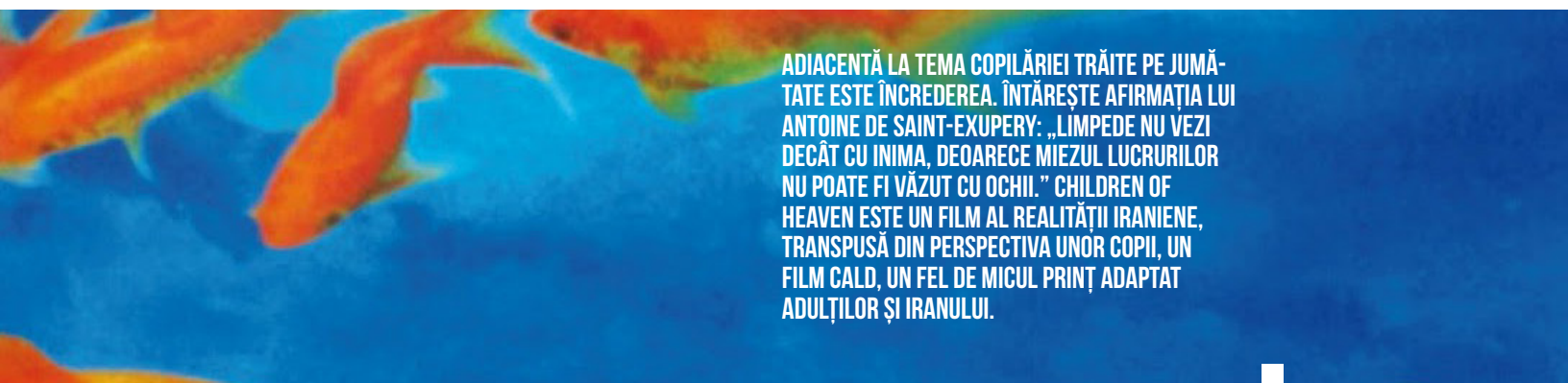
care susține că „fericirea nu este posibilă fără să se sacrifice cineva”. Așadar, frații se conformează și își asumă decizia. Dimineața tenișii îi aparțin Zahrei, iar după-amiaza lui Ali. Majid Majidi surprinde o relație bazată pe cuvântul dat și pe iubirea sinceră a celor doi. Încrederea și empatia sunt, în mod implacabil, un dat firesc al filmului. *Children of heaven* pune accentul pe valorile morale. Așadar, filmul depinde de capacitatea de empatie a privitorului. Unitatea familiei, responsabilitatea, corectitudinea și chiar faptul că, într-o situație atât de grea pentru un copil, Ali este unul dintre cei mai buni elevi din clasă decurg firesc din modul celor doi de a privi lumea. Ca întreg, se realizează, imaginea unei familii sărace, din suburbiile Teheranului, strivită de plata chiriei, cu o mamă bolnavă și doi copii, dar care încă păstrează valorile comunității.

În febra complicității, Ali și Zahra își creează propria lume, de care se fac răspunzători. Purtând aceeași pereche de papuci, dau senzația unei suprapuneri. Când Ali îi pierde Zahrei pantofii, aceasta se vede nevoită să meargă la școală cu papucii fratelui ei, care îi sunt mari. Când Zahra întârzie, Ali nu mai ajunge la timp la școală și este pedepsit. Își construiesc un cerc în care fiecare depinde de celălalt. Chiar și când își spală perechea de teniși, își împart frățește datoriile: fiecare câte un papuc. Tot Ali este cel pe care Zahra îl cheamă când își recunoaște papucii în picioarele altei fetițe. În fond, *Children of heaven* trece viața iraniană printr-o sită a realității. Nu prezintă un univers al copilului fragil, care este scutit de asperitățile realității. Mai degrabă, copilul este pus față în față cu responsabilitatea („Nu mai ești copil, ai deja 9 ani. Când aveam 9 ani, îmi ajutam părinții”), dublată de

întrebarea-lecție pe care Ali o aude mereu de la tatăl lui („Vrei doar să mănânci, să dormi și să te joci toată ziua?”). Chiar și lauda mamei pentru Zahra („Astăzi fetița mea a făcut toată treaba în casă”) surprinde aceeași atitudine de egalitate în fața îndatoririlor. Cu toate acestea, apar baloanele de săpun și peștii care par a fi fragmente din copiii care încă mai știu să vadă micile bucurii.

Ali este imaginea hibridului dintre copil și adult. Într-o lume în care adulții pierd detalii care rămân în seama copiilor, el trece cu ușurință dincolo de diferențele de statut social și își proiectează calitățile morale într-o prietenie scurtă, dar concentrată, cu Alireza (Mohammed-Hossein Shahidi), un copil dintr-o clasă socială superioară. Pentru cei doi copii, acest aspect este insignifiant (importantă fiind noua prietenie). Joaca lor este aceeași. Ca apoi, Alireza să rămână copil, în timp ce Ali se întoarce la oscilația dintre copil și adult, specifică vârstei lui.

Entuziasmul tatălui, după ce câștigă bani din grădinarit, nu este oglindit în Ali, el fiind mulțumit să ceară, din viitoarea bogăție, doar „o pereche de papuci pentru Zahra”. Realizează imediat șansa pe care o oferă concursul de atletism. Odată ieșit pe locul trei, va câștiga o pereche de papuci, pe care o va schimba cu o pereche de pantofi pentru sora lui. Durerea de pe chipul învingătorului pe care o afișează Ali este completată de resemnarea din privirea surorii sale. Chiar și așa, Zahra nu trădează armistițiul și păstrează secretul. O pereche de pantofi roșii, cumpărați de tatăl celor doi copii, va readuce liniștea în lumea lor. Ca apoi, probabil, să fie surpată de un alt incident care să pară neimportant din exterior.

ADIACENTĂ LA TEMA COPILĂRIEI TRĂITE PE JUMĂTATE ESTE ÎNCREDEREA. ÎNTĂREȘTE AFIRMAȚIA LUI ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY: „LIMPEDE NU VEZI DECÂT CU INIMA, DEOARECE MIEZUL LUCRURILOR NU POATE FI VĂZUT CU OCHII.” CHILDREN OF HEAVEN ESTE UN FILM AL REALITĂȚII IRANIENE, TRANSPUȘĂ DIN PERSPECTIVA UNOR COPII, UN FILM CALD, UN FEL DE MICUL PRINȚ ADAPTAT ADULȚILOR ȘI IRANULUI.

A N C H E T A

SPAȚIUL TRADUCERII

■ ARGUMENT

În manifestările culturale, traduceri reprezintă, prin tradiție, o secțiune specială, distinctă de domeniul literaturii: traduceri nu sunt în literatură, ci alături de literatură. Cele două domenii par a se întâlni totuși cu ocazia premiilor literare, făcând, abia atunci, corp comun.

Cum înțelegi, ca traducător, așezarea actului traducerii în spațiul literar și în afara lui (*à l'écart*)?

■ VERONICA D. NICULESCU (BUCUREȘTI, ROMÂNIA)

„Traducerile alcătuiesc literatura.”

N-am încotro decât să încep cu o negație, oricât m-aș strădui să n-o fac. Traducerile nu sunt niciodată *alături* de literatură. Traducerile *alcătuiesc* literatura. Nu pot vorbi despre „manifestări culturale”, pentru că prea nu am habar despre ce ar fi vorba. Literatura este acasă. Acasă la fiecare dintre noi. Din ziua în care învățăm să citim singuri o poveste – 6, 7, 8 ani – și până la moarte, aducem literatură în casă și în noi; iar această „literatură” înseamnă, într-un procent covârșitor, literatură tradusă. Se ia globul pământesc, se acoperă cu buricul unui deget țara noastră. La fel să facă bulgarul, ungurul, sârbul, neamțul, francezul, olandezul. Tot ceea ce rămâne neacoperit este literatura pe care o citim tradusă. Că doar o parte dintre cititori o conștientizează, asta e altă poveste. Traducătorul, da, stă pitit sub o copertă și-o pagină albă, sub titlu. Este păpușarul din umbră. Dar el există, iar cartea cu care stai ziua în brațe este, că o știi sau ba, opera

lui, viața lui dăruită operei altui scriitor și ție, cititorule. Nu cred așadar în afirmația „traducerile nu sunt *în* literatură, ci *alături* de literatură” și, de fapt, nu că nu cred în ea, dar mi se pare teribilă. În spațiul meu de lucru și de trăit – de tradus și de citit, uneori de scris – există un birou măricel, cam de un metru pe doi. Acest spațiu al fiecăruia dintre noi înseamnă mult mai mult decât orice „manifestare culturală” din vreun oraș, despre care poate că da, dar mai degrabă poate că nu voi afla din vreun ziar sau de pe internet. Literatura suntem fiecare dintre noi față în față cu o carte. Manifestările și premiile? Fără niciun pic de ironie, ele sunt cele care stau *lângă* literatură, mult lângă, așa de departe încât „lângă” nici nu mai e cuvântul potrivit: într-o anexă întunecoasă, care se umple din când în când, poate o dată pe an, cu un poc de dop de șampanie, râsete, pupăceli și felicitări sub luminile deodată aprinse. Literatura se prefacă că e acolo. Dar a rămas acasă.

■ ALEX DRACE-FRANCIS (AMSTERDAM, OLANDA)

„Traducătorul este și el un literator.”

De profesie sunt istoric al culturii, ceea ce înseamnă între altele că selecționez și editez texte din mai multe culturi europene, pentru cursuri universitare din Marea Britanie și, mai nou, din Olanda. Aleg texte care au calitate literară, dar și un caracter de mărturie istorică, însă nu în sensul „evenimental”, ci în sensul de mărturie asupra stărilor de spirit și de granițe culturale. În experiența mea de cercetător, dar și de profesor, am simțit lipsa de texte care să redea celor din străinătate aspecte subiective din cultura română (și din alte culturi învecinate): ceea ce antropologul Michael Herzfeld a numit „cultural intimacy”. Prețuiesc aspectul „subiectiv” al textelor memorialistice și de călătorie: aici subiectivitatea nu trebuie să fie considerată ca o „scădere”, ci chiar ca un aspect revelatoriu pentru analiza atitudinilor și a mentalităților. Pentru mine, a traduce este un act de știință și de interpretare în domeniul subiectivității culturale. Uneori este un procedeu mai „tehnic”, poate chiar banal; în același timp, acesta comportă și aspecte creative. Actul de a traduce texte dintr-o limbă într-o alta mi se pare o operație extrem de importantă pentru cultura contemporană pe plan global și una în general subapreciată pe piața intelectuală, în

pofida eforturilor mai multor instituții valoroase care acordă burse și alte forme de sponsorizare. La multe universități, de exemplu, traducerea nu este evaluată în mod echivalent cu, spre exemplu, cercetarea sau interpretarea literară, deși este, prin însăși natura sa, un act de interpretare, care cere multă știință și experiență. Este un serviciu indispensabil în domeniul culturii și al științelor umane. Traducătorul este și el un *literator*, formulează fraze, paragrafe, capitole, participă la creația literară; dar în același timp, un traducător bun trebuie să-și ascundă propriile strădăanii, să nu atragă atenția cititorului asupra dificultății muncii lui. Arta traducătorului, precum cea a croitorului, care face toate eforturile să nu se vadă cusăturile, constă parțial în camuflarea propriei dibăcii. Și tot precum croitorul, traducătorul prelucrează, nu creează, pur și simplu, din nimic. Dacă privim rolul traducătorului din această perspectivă, se înțelege puțin de ce unii nu consideră actul traducerii ca fiind uneori pe același plan cu creația literară, uneori o operație „științifică”, alteleori o „meserie” mai de rând. În acest sens, cred, aveți dreptate să observați că actul traducerii se așează deopotrivă *în* și *în afara* spațiului literar.

Rezident în cadrul Programului Rezidențe FILIT pentru traducători străini, la Casa Lucian Blaga – Hotel Belvedere din Vatra Dornei, august 2014.

■ VANINA BOJIKOVA (SOFIA, BULGARIA)

„Traducerea reprezintă cea mai aprofundată formă de lectură.”

Rezident în cadrul
Programului
Rezidențe FILIT
pentru traducători
străini, la Casa
Lucian Blaga – Hotel
Belvedere din Vatra
Dornei, august 2014.

Pentru mine, a fi traducător înseamnă, în primul rând, multă, multă umilință. Indiferent dacă este vorba de traduceri scrise sau orale, traducătorul bun nu trebuie să se observe; această meserie nobilă pur și simplu respinge orice orgoliu. Dacă stăm și ne gândim, cel mai des se observă și se discută gafele traducătorilor, nu reușitele lor; premiile nu se decernează decât o dată pe an, sunt momente ocazionale, speciale, iar traducătorii trudesc în fiecare zi... Traducătorul este un fel de dansator pe sârmă, care trebuie, pe de o parte, să mențină cu orice preț fidelitatea față de stilul auctorial, atmosfera operei etc., pe de altă parte, nu trebuie să uite publicul receptor, ca să facă textul lizibil și inteligibil pentru el. Totodată, traducătorii sunt atât critici literari, destul de obiectivi, așa spune eu, cât și scriitori, la rândul lor. E greu de înșelat un traducător: în timp ce lucrează, el trăiește în lumea cărții și în mintea autorului pe care îl traduce; la un moment dat, începe să cunoască foarte bine toate „șmecheriile” lui: construcțiile sintactice și stilistice, dar și toate obsesiile și angoasele autorului. Traducerea reprezintă poate cea mai aprofundată formă de lectură: înainte să încerci să traduci un text, trebuie să-l înțelegi în întregime, după aceea să-l distrugi complet, să-l demontezi ca să-l

reconstruiești într-o altă limbă, ceea ce este de fapt o rescriere, o nouă operă literară. Privind întrebarea dintr-un alt punct de vedere, mi se pare că nu poate exista un scriitor contemporan consacrat care să nu fi citit ceva în afara propriei culturi. Nu poți fi un scriitor al secolului al XXI-lea și să nu fi citit Dostoievski, M. Proust, Thomas Mann și alți mari scriitori... Ceea ce înseamnă că, într-un fel, scriitorii cresc și trăiesc prin traduceri. Vorbind concret despre Bulgaria și receptarea literaturii române contemporane, precum și a celorlalte literaturi sud-est europene, de obicei, noi, traducătorii, suntem cei care le promovăm. Editorii iau în considerare valoarea artistică a textului, măsura în care autorul respectiv ar putea interesa publicul larg, dar cel mai des contează pe opinia traducătorilor. Revenind la întrebarea concretă privind prezența traducătorilor în literatură și în afara spațiului acesteia, mi se pare foarte pertinentă comparația pe care a făcut-o Mircea Cărtărescu într-un interviu acordat pentru un post de radio bulgăresc, și anume că traducătorii sunt Cenușăresele comunicării interculturale: acei intermediari discreți și aproape invizibili, fără care, însă, această comunicare n-ar fi posibilă.

„Translators are the shadow heroes of literature, the often forgotten instruments that make it possible for different cultures to talk to one another, who have enabled us to understand that we all from every part of the world, live in one world” (Paul Auster)

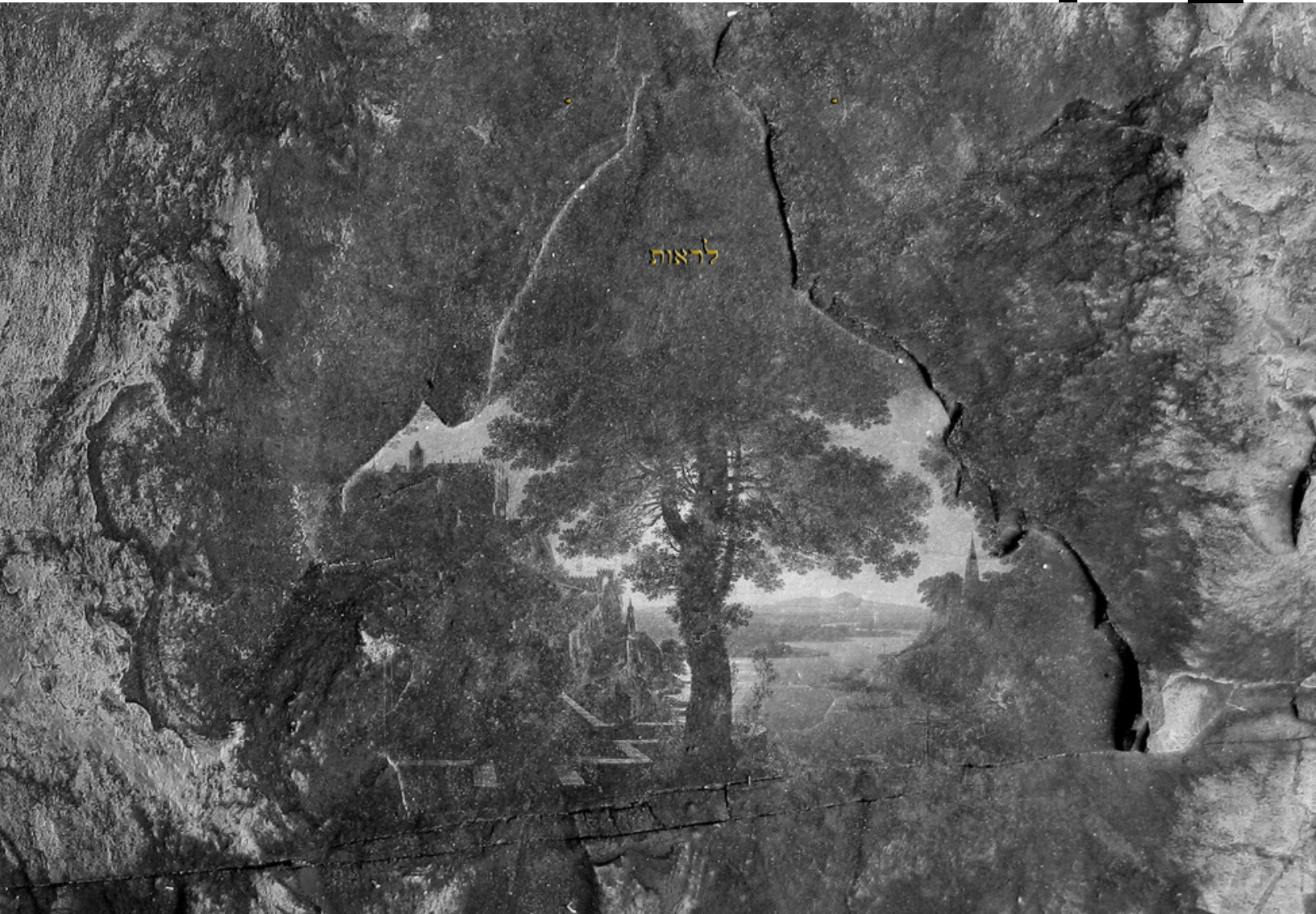

■ GABRIELA LUNGU (CLUJ-NAPOCA, ROMÂNIA)

„Nu văd cum ar exista o cultură adevărată fără traduceri.”

Încerc să înțeleg întrebarea și mi-e greu, pentru că, pentru mine, traducerea, evident când vorbim despre o „artă a traducerii” și nu despre o ocupație ca multe altele, *înseamnă* literatură, *înseamnă* cultură. Nu văd cum ar putea exista o cultură adevărată fără traduceri. Deși este considerată deseori o activitate secundară, la îndemâna oricui cunoaște cât de cât o limbă străină, deși traducătorul este pentru mulți cititori un personaj inexistent, totuși grație traducerii textele supraviețuiesc și asta se întâmplă de la turnul Babel încoace. Grație traducerilor, generații după generații de cititori au putut savura în propria lor limbă capodopere ale literaturii universale. Născută dintr-o necesitate practică, odată cu răspândirea creștinismului, traducerea este tot atât de veche ca artele figurative sau ca poezia orală. De acolo trebuie pornit

pentru a înțelege pe deplin rolul și importanța ei. O asemenea perspectivă istorică ne arată totodată cât de mult îi datorează traducerii literatura și în general cultura umanității. Nu spun nimic nou când afirm că marile opere ale literaturii universale au fost cunoscute, au avut succes și deci au supraviețuit datorită traducerilor. Închei cu un citat din Claudio Magris, autorul romanului *Danubius* și al altor nenumărate scrieri, care sintetizează perfect binomul literatură-traducere: „*Când mi se întâmplă să prezint în străinătate o carte de a mea tradusă, deseori, arătând ediția italiană, spun că acea carte a fost scrisă de mine și adaug că versiunea în altă limbă, am scris-o în doi, eu și traducătorul.*” Iar dacă autorul și traducătorul lui au scris împreună o carte, cum ar putea fi așezată traducerea în afara literaturii?

UNIVERSITARIA

EUROPA CA PERCEPȚIE SUBIECTIVĂ

O SĂ SPUN DIN CAPUL LOCULUI CĂ MĂ NUMĂR PRINTRE CEI CARE CRED CĂ, LA MOMENTUL ACCEDERII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ, LA 1 IANUARIE 2007, ROMÂNIA NU ERA UN STAT PREGĂTIT PENTRU STATUTUL DE MEMBRU. CEEA CE NU ÎNSEAMNĂ CĂ NU AM VALORIZAT ATUNCI, CĂ NU VALORIZEZ ACUM, IMPORTANȚA INTEGRĂRII EUROPENE, CEEA CE NU ÎNSEAMNĂ CĂ AȘ FI EUROSCÉPTIC, CEEA CE NU ÎNSEAMNĂ CĂ NU CRED ÎN PROIECTUL POLITIC ȘI ECONOMIC PE CARE UNIUNEA ÎL PRESUPUNE.

Daniel Șandru

Daniel Șandru este politolog, prof. univ. dr. la Universitatea „Petre Andrei” din Iași și profesor asociat la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, director al revistei de cultură contemporană „Timpul” și redactor-șef al revistei de științe politice „Polis”.

Ce e adevărat este că nu am crezut în capacitatea statului și a societății noastre de a se adapta standardelor europene. Am în continuare aceeași rezervă, fără a considera că acest lucru este cauzat, în mod exclusiv, de politicienii noștri. În definitiv, privită pe fond, depășirea problemei dificultății de adaptare ține de fiecare dintre noi.

CUM MI-AM GĂSIT „EUROPENITATEA”

Îmi amintesc faptul că prima mea ieșire din țară s-a întâmplat să fie în Olanda, cu una dintre primele burse Erasmus, spre finele lui ianuarie, începutul lui februarie 1999. Aveam încă proaspete, pe retină, luptele dintre

jandarmi și mineri, de la Stoenști și Costești, undeva pe Valea Oltului, imaginile ce însoțeau știrile apocaliptice relative la apărarea Bucureștiului de către armată și cele ce redau discursurile demente, încadrabile unei perfecte retorici național-comuniste, susținute de Miron Cozma și Corneliu Vadim Tudor, adunătura de Ev Mediu de la Mănăstirea Cozia, formată din popi, politicieni și lideri ai minerilor, grație căreia s-a semnat un acord de „pace”, în fine, figura fericită de după încheierea acestuia, afișată de premierul de atunci, Radu Vasile. Duceam în minte aceste imagini, în vreme ce autocarul care-mi purta valiza se hurducăia între Arad și Nădlac, purtându-mă spre visul meu de a vedea normalitatea, cea despre care citisem prin cărți și pe care o zărisem, când și când, pe

la televizor. E-adevărat, mă simțisem umilit la obținerea vizei, într-o dimineață geroasă, în care coada aia fără de sfârșit din fața Ambasadei Olandei își pusese parcă toată greutatea așteptării între umerii mei. Spre prânz, fericit, cu pașaportul vizat, mă grăbisem să văd, înaintea de a mă sui în trenul spre Iași, enormitatea, urâțenia arhitecturală numită Casa Poporului.

Trecuseră, însă, toate acestea. Eram în drum spre unul dintre cele mai tolerante state ale Europei. Stagiul acela a fost extraordinar, acolo, la Universitatea Utrecht, am învățat ce înseamnă știința politică, domeniul în care îmi doream să mă perfecționez. Dar a fost și foarte trist să mă întreb, mai tot timpul, dacă țara mea va fi vreodată

cu adevărat europeană. Iar asta a cântărit foarte mult în decizia de a mă întoarce acasă, întrucât mi-am dat seama că, pentru a fi mișcate într-acolo, lucrurile trebuiau să se întâmple de aici. Că, dincolo de deciziile politice și de vremelnicii lideri, europenitatea unei societăți și, implicit a unui stat se câștigă prin fiecare cetățean al său. De aceea cred, în continuare, că integrarea României în Uniunea Europeană, la 1 ianuarie 2007, a fost, cu toate dificultățile de dinainte și de după, unul dintre cele mai bune lucruri care ni s-au întâmplat în istoria recentă.

DE CE „EUROPENITATEA” RĂMÂNE UN PROIECT

Europenitatea rămâne, și azi, un proiect important pentru România. Un proiect pentru care, însă, nu am fost pregătiți atunci, un proiect pentru care întârziem să fim pregătiți și astăzi. Recrudescența naționalismului, atât în discursul public, cât și în cel pedagogic nu va reuși să acopere hiatusul civilizațional și mental încă palpabil. Iar nominalismul ancestral nu e, cu siguranță, un proiect pentru viitorul acestei societăți, oricât de mulți olimpici am deține și oricâte succese ar putea avea, de-acum încolo, sportivii noștri.

Europa însăși se confruntă cu un puternic val populist, fapt care, finalmente, nu-i mai îngrijorează doar pe politologi, pe sociologi ori pe istorici, ci și pe liderii politici de orientare democratică. Nu există proiect alternativ la cel al europenității, nici pentru Europa însăși, cu atât mai puțin pentru România. Pentru noi, absența umbrelei politico-economice europene și a celei de securitate asigurată de Alianța Tratatului Nord-Atlantic înseamnă, în mod clar, o total dezavantajoasă izolare ori o intrare fără drept de apel în sfera de influență a Rusiei. Percepția mea subiectivă nu atrage, desigur, pretenția adevărului (și cine deține adevărul, într-o lume fluidă precum cea de azi?) Ea poate doar confrunța alte percepții subiective, fără a face, însă, concesii comicărelui de a ne crede, ca națiune, buricul pământului, când, de fapt, nu știm sigur dacă suntem, măcar, europeni.

Și pentru noi, și pentru ea însăși, Europa este, încă, un proiect în desfășurare, pentru care actuala criză economică și politică reprezintă un test. Din fericire, Uniunea Europeană, al cărei fundament politic este regimul politic democratic, nu este un sistem imobil, ci unul configurat în manieră incrementală și dinamică. Pentru România, problema nu este, așadar, dacă e bine sau ba să fie parte a acestui proiect, ci dacă are capacitatea de a se adapta, la rândul-i, noilor provocări cărora va trebui să le răspundă Uniunea Europeană în ansamblul său. ■

GUSTUL UȘOR AMAR AL BERII (ÎN) CHIȘINĂU

NU TE INHIBĂ CHIȘINĂUL? M-A ÎNTREBAT ODATĂ CINEVA.

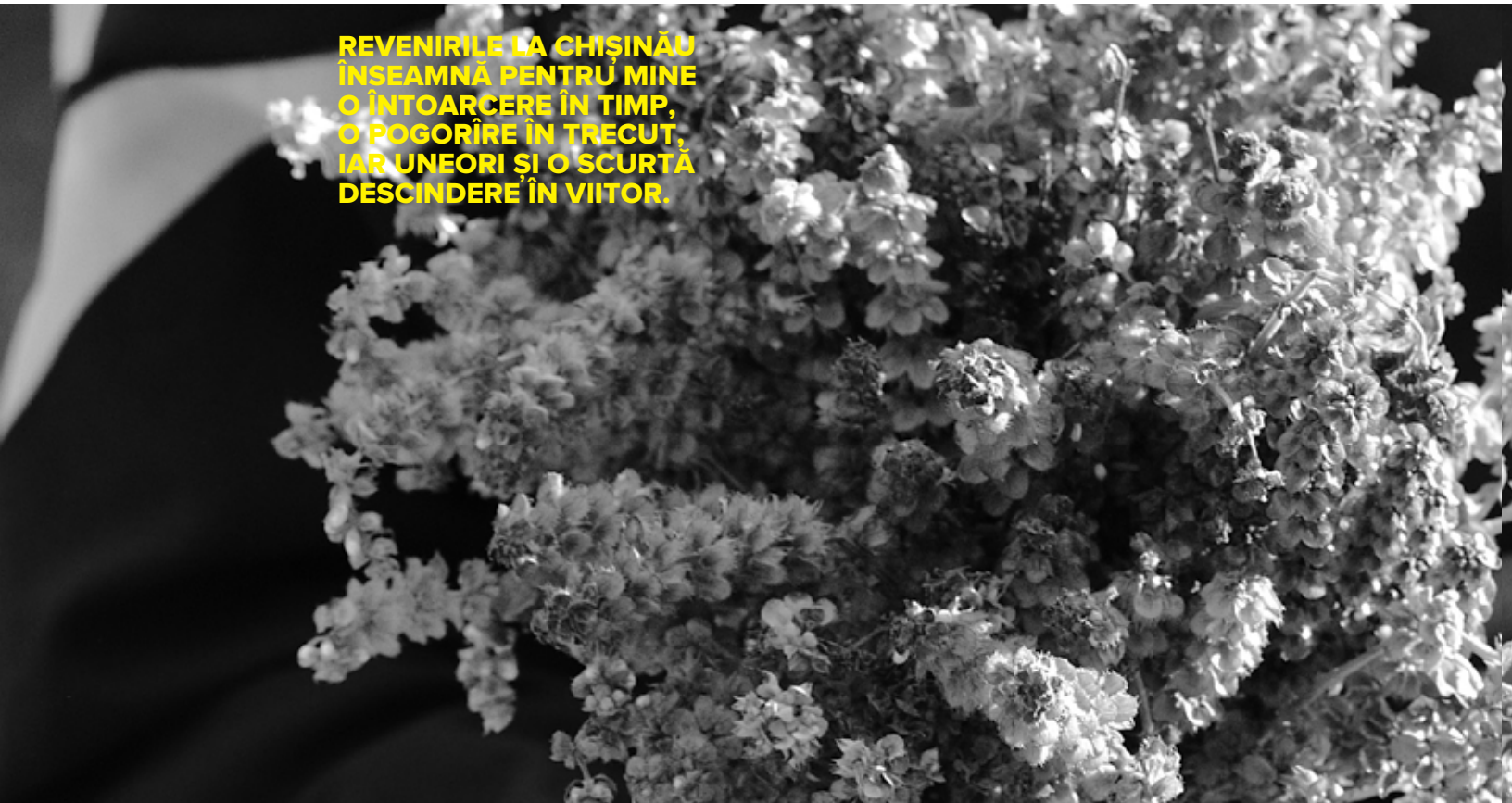
Nichita Danilov

Nichita Danilov
este scriitor, director-
adjunct ICR- Chișinău,
R. Moldova

Cum să mă inhibe?! am răspuns. La Chișinău mă simt întotdeauna în largul meu. Aici, după căderea imperiului sovietic, ca în *Un veac de singurătate* al lui Marquez, lumea pare a fi atât de recent creată, încât între lucrurile în sine și denumirile lor nu s-a fixat o graniță stabilă. Pe malul stîng al Prutului, realitatea e mai vie, mai palpitanță, mai plină de sevă, pămîntul e mai negru, mai roditor, iar oamenii mai pitorești, dar și mai pragmatici decît cei ce-și duc veacul, cotropiți de-un dulce somn, în Moldova aflată pe malul drept al aceluiași rîu.

Limba pe care o auzi vorbindu-se pe stradă sau în piață pare să nu se fi desprins cu totul de limba dulce și înțeleaptă a vechilor cazanii, ea e reavănă și proaspătă ca o brazdă trasată adînc de un plug de fier, ce scoate la lumină, odată cu vestigiile unor epoci glorioase, și cîteva relicve dintr-un trecut marcat de suferințe greu de închipuit.

De fiecare dată cînd ajung la Chișinău, mă întorc acasă cu un alt tonus. Țin minte vizita mea din februarie 2011,

**REVENIRILE LA CHIȘINĂU
ÎNSEAMNĂ PENTRU MINE
O ÎNTOARCERE ÎN TIMP,
O POGORÎRE ÎN TRECUT,
IAR UNEORI ȘI O SCURTĂ
DESCENDERE ÎN VIITOR.**

împreună cu câțiva confrăți ieșeni. Vreme de două zile am hălăduit prin oraș, strabătînd cartiere, parcuri și străzi ce-mi erau familiare. Pașii mei s-au intersectat cu mulți oameni pe care i-am cunoscut cît timp am stat acolo. Doi dintre ei, poeții Nicolae Popa și Nicolae Spătaru (acesta din urmă un demn urmaș al Spătăreștilor), au avut amabilitatea să ne însoțească pînă la autogară și să ne țină de urît pînă la plecarea microbuzului spre Iași.

Cum timpul în autogară pare mai lung decît oriunde în altă parte, am intrat la o bodegă, unde ne-am cinstit pe rînd cu cîte o bere *Chișinău*. Aici, din vorbă în vorbă, punînd țara la cale, am ajuns, cum era și de-așteptat, încet-încetîșor, și la literatură.

Legat de acest subiect, scriitorii din Basarabia au un of nemărturisit. După aproape un sfert de secol de la prăbușirea URSS-ului, literatura basarabeană continuă să fie privită ca o rudă săracă a literaturii române. Există o perdea de sticlă nevăzută ce împarte spiritualitatea românească în două sau chiar în mai multe părți. Scriitori din capitală și cei din provincie. Scriitori din țară și cei din afara ei. Scriitorii basarabeni, indiferent de generația din care fac parte, percep ca pe un acut sentiment de înstrăinare această graniță nevăzută, dar palpabilă, trasată de-a lungul Prutului. Încearcă să-i taie sîrmele, dar fără niciun rezultat. Sîrma ghimpată a rămas adînc întipărită în conștiința criticilor noștri, care, cu excepțiile de rigoare, îi tratează ca atare, adică îi ignoră cu desăvîrșire... Pentru reprezentanții societății civile și pentru elitele din România, literatura de dincolo de Prut a fost mult timp privită ca un fel de relicvă a pășunismului și pașoptismului. De aici și reticența receptării...

Împovărat de aceste gînduri fragmentare ce se nășteau pe creier și coborau în valuri cețoase înspre plex, am părăsit de unul singur birtul, sub pretextul că mai am de făcut cîteva cumpărături. Ieșind pe peron, am tras adînc aerul rece în piept, am oftat prelung, privind orașul în depărtare, învăluit de aburii unui apus de soare cenușiu. Mă despărțeam cu greu de Chișinău. Simțeam nevoia să-mi fi luat rămas bun de la orașul făcut parcă pe croiala mea... Nicăieri, mă gîndeam, of-ul nerostit nu se simte mai palpabil decît în birtul unei autogări, înainte de plecarea microbuzului spre fruntariile urbei natale.

PE PERONUL PLIN DE CHIȘTOACE, DE AMBALAJE ȘI TOT FELUL DE TĂGİRTE, LUMEA PARÉ SĂ AIBĂ, TOTUȘI, SENȘ. AI VENIT DE ACASĂ ȘI TE ÎNTORCI ACASĂ. UN PIC MAI BOGAT, DAR ȘI MAI DISPERAT. DISPERAREA TE-A ÎNSOTIT PE DRUM TOT TIMPUL, DAR, LUÎNDU-TE CU VORBA, AI UITAT DE EA.

DAR EA NU A UITAT DE TINE.

Am mers spre poarta de ieșire, unde m-am oprit din nou, contemplînd preț de cîteva minute coasta dinspre apus a unui deal ce semăna cu un Acropole postmodern, cu iz basarabean. Ceasurile erau deja înaintate. Mai aveam aproape o jumătate de oră pînă la plecarea microbuzului, timp suficient pentru un scurt, dar folositor, „taifas”. Mi-am scos portmoneul din buzunar, mi-am controlat rezerva de bancnote, mai aveam o duzină de lei moldovenești, m-am uitat și la biletul cumpărat la sosirea în autogară și am răsuflet liniștit. Albea la locul lui, în mulțimea de lei moldovenești. M-am răsucit în loc și m-am întors la birt. Gazdele, dar și tovarășii mei de drum, Lucian și Cassian, stăteau liniștiți la locurile lor. În birt, zarva se mai potolise. M-am așezat pe taburetul meu înalt și am mai comandat un rînd de beri. Bere *Chișinău*.

DESPRE TRAIUL BUN ȘI EFECTELE LUI CIVILIZATOARE

**CE DUCEM ȘI CE ADUCEM DIN CĂLĂTORIILE NOASTRE ÎNTRE GRANIȚELE UNIUNII?
DUCEM ACOLO BANI CÂND SUNTEM TURIȘTI ȘI ADUCEM SAU TRIMITEM BANI DACĂ ȘEDEREA NOASTRĂ ESTE LUCRATIVĂ.
IMPORTĂM CIVILITATE, FACEM COMPARAȚII, DESCOPERIM REPERE CARE POT DEVENI SAU NU PERSONALE.**

DESCHIDEM OCHII ȘI RESPIRĂM DECENT.

Marius Galan

Marius Galan este judecător, membru în Colegiul de Onoare Alecart, un pasionat cititor.

Când mă întorceam din Berlin, în trenul de Suceava, dădeam în foc de inspirație (e drept, că erau 40 de grade și instalația de aer condiționat picase – conductorul mi-a spus mai târziu, era noapte deja, că nu rezistă mai sus de 28 și că tot umblă la tabloul de comandă, ca să nu se ia lumea de el că nu se implică). Dar nu aveam nici laptop, nici hârtie să fixez cumva surplusul. Acum, cu aproape două săptămâni mai târziu, toate începuturile mi se par banale și toate informațiile neînsemnate, ca o mâncare reîncălzită. Așa încât, faptul că într-un parc de la capătul celebrei Friedrichstrasse, unde este situat nu mai puțin celebrul Checkpoint Charlie, văzusem, ca și Nora Iuga în jurnalul ei berlinez, ceva șobolani, că a fost instantaneu clar faptul că în orașul zidului a doua limbă de adresare după germană este rusa, că, de departe, cei mai mulți turiști străini vorbeau limba cu pricina nu mai par tocmai lucruri demne de povestit.

De fapt, privind înapoi, mă amuză să constat că ceea ce mi-a rămas mai degrabă în minte este o scenă mult mai domestică, aproape comună. Cu puțin înainte de stația din Bacău văd ridicându-se o tânără, nu tocmai proaspătă, nu neapărat trecută, pregătindu-se să coboare. Brațul ei ridicat, palma așezată pe spătarul înalt al unui scaun aflat la câțiva metri depărtare, puful auriu

dintre gât și omoplați, pielea de culoarea mierii erau senzuale într-un mod visceral. O mai văzusem de două-trei ori mergând prin vagon, plecând și întorcându-se de la vagonul restaurant și, așa cum fac nu de puține ori, mi-am imaginat cam de unde vine și ce a făcut pe acolo. Îmi părea o jună fugită în capitală sau chiar mai departe, să facă bani într-unul din modurile acelea vechi și cam anacronic blamate, aerul ușor superior, tatuajul din zona apendicelui, atitudinea discret provocatoare cântăriseră desigur mult când m-am gândit la asta. Sigur, nu am aflat și nici nu o să aflu cine era și de unde venea, dar pot să vă spun că pe peronul gării o aștepta un cuplu la vreo 55-60 de ani, părinții ei probabil, arătând foarte bine și zâmbind larg și fericit și un băiețel de 4-5 ani care i-a sărit în brațe în felul acela care vădește nu doar dragoste ci și o complice apropiere. Și așa, într-o direcție permisă sau sugerată de mica mea întâmplare, îmi vine să vorbesc despre ce ducem și ce aducem din călătoriile noastre între granițele Uniunii.

Cu siguranță, ducem acolo bani când suntem turiști și aducem sau trimitem bani dacă șederea noastră este lucrativă. Ceea ce e important din punct de vedere economic, dar nu și din perspectiva devenirii personale. Importăm civilitate, facem comparații, descoperim repere care pot deveni sau nu personale. Deschidem ochii și

respirăm decent. În Germania, localnicii nu se ceartă, dar nici nu îți zâmbesc, în Franța parcă nici nu există pentru ei, în Italia vorbesc tare și fără jenă, în Spania se ceartă de-a binelea. Spre nordul continentului aproape toată lumea vorbește engleză, în sud, cel mai puțin. Hainele și supermarketul sunt mai ieftine, piața delicatelor și a produselor tradiționale este foarte dezvoltată. E vizibil că lumea trăiește bine. Toată lumea trăiește bine. Ca și în România. Nașa de la țară a bunului meu amic ne spunea, cu ceva vreme în urmă (a murit deja de doi ani) că se trăiește bine la noi: „*cum să nu se trăiască bine dacă poștașul ți-aduce pensia la ușă lună de lună și pâinea o găsești la magazin gata feliată?*”

Poate că toate afirmațiile mele sunt prea generale, evident că nu se revendică a fi silogisme, dar și eu cred că se trăiește tot mai bine. Și cred că în afară de banii Uniunii Europene, importăm de acolo, cu pași mărunți (politica de pe la 1860) și pe cont propriu exemple de decență, de convenită măsură, de politețe, de cum să trăiești bine. Importuri care, pe termen lung, o să aducă roade. Nu puțini din cei plecați s-au întors cu idei de afaceri, au adus lucruri frumoase, obiceiuri culinare și povești pentru o viață.

Poate că Occidentul nu mai seduce la fel ca pe vremuri cu mirajul bunăstării materiale, dar seduce cu mirajul calității relațiilor dintre oamenii care nu se cunosc. Iar clubul celor care sunt sincer surprinși la întoarcere de agresivitatea limbajului, de indolența celor de la aeroport, de faptul că lumea nu e la fel de rezervată, la fel de politicoasă ca în țările din care se întorc e tot mai mare. În numai o săptămâna-două acolo ne învățăm să trăim mai civilizată. Ne simțim altfel în excursiile prin acele locuri, ne descoperim plăceri simple, un pahar de rose după cafea și ore întregi privind oamenii sau citind sunt tot atâtea feluri de frumusețe. Savurăm mâncăruri și plimbări, obiceiuri, diverse feluri de diversitate.

ȘI VREAU SĂ CRED CĂ DESTUL DE MULȚI DINTRE NOI SUNT PE CALE SĂ DESCOPERE CĂ MODELUL ROMÂNESC CU ȘMECHERII ȘI ÎNVÂRTELI, CU AROGANȚE ȘI PSEUDOSUPERIORITĂȚI E OBOSITOR ȘI, PE TERMEN LUNG, NERENTABIL. POATE CĂ TÂNĂRA ACEEA CARE A COBORÂT LA BACĂU O SĂ MAI PLECE ȘI O SĂ MAI REVINĂ ACASĂ. ÎNTRE TIMP, LUCRURILE SE VOR FI SCHIMBAT. I-AM ZÂMBIT ÎNCREZĂTOR PRIN FEREAȘTRA PE CARE AM URMĂRIT-O COBORÂND.

APENDICE: DESPRE ÎNTÂMPLĂRI CIVILIZATOARE ÎN ROMÂNIA. SAU DESPRE EFECTUL CIVILIZATOR AL VINULUI

#1 Replică memorabilă a unei doamne în vârstă (dar cu teniși), care mă vede la masă cetind, cu un pahar de vin în mână (de Corcova, Păstorel Teodoreanu îl pomeneste în prefața cărții de bucate a Sandei Marin, prima editie, 1936), în Humanitasul de pe Regina Elisabeta: mi-ați făcut poftă, zice. Arătați așa de civilizată.

#2 În aceeași zi, era puțin după 12.00, Dan C. Mihăilescu, care mâncase un sandwich și băuse un pahar de vin (de Corcova) în același loc, îi spune unei tinere cunoștințe care intrase plouată (la propriu) în librărie: Te-a plouat, ce bine că te-a plouat și reproduce în continuare replicile din *Regele moare*, ai urcat scările, ce bine că poți urca scările, ai fost la piață, ce bine că... ai mirosit leușteanul... ce bine...

#3 După concertul simfonic în aer liber organizat în fața Prefecturii din Suceava de Clubul Rotary, stau la masă cu un amic la un pub din apropiere. Alături, un cuplu tânăr cu o fetiță de 7-8 ani, îmbracați elegant, veniți de asemenea de la spectacol. La un moment dat, domnul se apropie de masă și ne întreabă dacă îi îngăduim să ne ofere sticla de vin comandată, dar pe care nu mai pot sta să o consume datorită orei târzii. Observase, ne-a spus, că am comandat exact același fel de vin.

Uimitor, ca alte multe lucruri *care mi se întâmplă*, citesc, după ce am pus punct materialului, prologul la *Jurnalul pieziș* al șomerului (e starea de neangajare pe care autorul jurnalului și-o asumă) ce bea vin la Humanitas. Și îmi dau seama că, de fapt, deși mă consider așa, sceptic, scriu mai tot timpul într-un registru optimist. O fi de la vin? Sau doar mi-am găsit nișa de care vorbește Liiceanu în *Întâlnire cu un necunoscut?*

COOPERARE
ȘI DIALOG

Suntem suma întâlnirilor noastre

Anamaria Blanaru

Orice tânăr care a studiat o perioadă în afara țării îți va spune inevitabil că definiția de dialog cultural este cea a meselor întinse când fiecare aducea ceva tradițional de mâncare din țara sa. În timpul studiului la o universitate din Germania, erau deosebit de așteptate zilele internaționale când holurile universității erau neîncăpătoare de porturi tradiționale, steaguri colorate, merinde pe alese cum ar spune românul, venite din Moldova, Ucraina, Japonia sau America de Sud, dar mai ales, mai ceva ca-n agențiile de turism și reclamele americane, sloganuri „Come and visit”, „Why to visit...”. Mai presus de toate acestea, era un zgomot asurzitor de voci și limbi neștiute care totuși se înțelegeau. Dezinvoltura spaniolilor, politețea și bunul simț peste măsura europeană a culturilor asiatice, încrederea britanicilor sau mândria că suntem români a noastră ne adunau pe toți dincolo de politici, culturi, granițe sau

schimburi monetare. Nu cred să-mi amintesc acum o altă definiție mai bună a dialogului cultural decât aceea a orei de limbă germană în care ucranieni, români, moldoveni, turci sau italieni vorbeam cu greu și fără spor o limbă total străină nouă, încercând să povestim, așa cum ne pricepeam mai bine, de unde venim, ce-i specific țării din care ne tragem și ce știm despre ceilalți.

ÎNTRE STRĂINII VENIȚI ȘI EI ÎN ALTĂ ȚARĂ CA ȘI TINE, PENTRU STUDIU, MUNCĂ SAU, PUR ȘI SIMPLU, UMBLAT PRIN LUME, NU TE VEI SIMȚI NICIODATĂ STRĂIN. NEVOIA DE A POVESTI CELUIALT DESPRE TINE ȘI ȚARA TA, DE A-L FACE FĂRĂ VOIE PARTENER ÎN CĂLĂTORIA TA SCURTĂ SAU LUNGĂ ESTE LIMBA CARE TE FACE SĂ SPUI CUVINTE PE CARE NU CREDEAI CĂ LE CUNOȘTI.

De fiecare dată când ajung în călătoriile mele în altă țară aproape de o librărie, îmi place să caut vreun autor român tradus în limba aceluia spațiu și așezat la raftul de literatură străină. Mi se pare atunci că locul lui, ca și al meu în călătoria mea, se așează într-un loc cunoscut, nu doar mie, ci și lor despre noi, cei care îi vizităm.

Dialogul cultural de la FILIT Iași, oricât de străine de înțeles par aceste cuvinte rostite prima dată, nu trebuie oprit în înțelegere la dialogul scriitorilor, la curente europene și alte atâtea cuvinte care dau bine în eseurile de 10 de la facultate sau liceu. Dialogul e al oamenilor chiar și în cărțile așezate frumos la saloanele internaționale. „Ce-a vrut să spună autorul?” este o întrebare doar pentru copiii cu imaginație de la școală. Ce spune autorul este întrebarea pe care tinerii participanți la „Întâlnirile

Alecart” de la FILIT o adresează în timp real, al fusului meridian, și nu al curentului literar.

Și pentru a termina în spiritul „curentului” românesc, dialogul cultural se oprește în înțelegere în momentul în care românul se plânge peste tot că îl trage curentul. Nu știu dacă v-ați lovit de aceste neînțelegeri în materie medicală, însă un profesor din Germania îmi spunea nu demult că nu înțelege de ce toți cei din România cerem să fie închise geamurile, chiar și când murim de cald înăuntru, pe motiv că ne trage curentul. Poate dorul, doina și miorița noastră își mai găsesc echivalente în alte limbi, dar această expresie deschide fereastra pentru dialog și o controversă nesfârșită și le închide totodată altora geamul fără drept de apel.

Finlanda pe fiecare continent

Finlanda a fost contextul în care am devenit, pentru zece zile, parte a unei comunități internaționale de aproape o sută de persoane. Am pășit acolo nu ca turist, ci ca participant într-o tabără internațională de științe, în timpul căreia am avut ocazia să strâng mâna unor tineri veniți de pe toate continentele, alături de care am reușit, până la finalul celor zece zile, să nu mă simt departe de casă – fiind singura participantă din România – ci integrată în acel cadru multicultural atât de vibrant.

Iulia Mădălina Ștreangă, Național

Am făcut cunoștință cu Finlanda în primul rând prin organizatorii Millennium Youth Camp 2014, tineri care nu se pliază pe profilul pe care l-au creat europenii pentru țările nordice: o politețe desăvârșită, dar distantă, marginalizând cumva străinii. Eu nu i-am resimțit așa. Față de mine au fost extrem de meticuloși, serioși și dovedind o promptitudine exemplară, răspunzându-mi la întrebări în mai puțin de 24 de ore, întotdeauna deschiși față de problemele pe care le-am întâmpinat, punând siguranța pe primul loc, gândindu-se mereu la alternative, în cazul în care ar fi apărut o dificultate. Așa i-am perceput înainte de a ajunge în Finlanda, în perioa-

da pregătirii experienței mele nordice. Acolo am găsit oameni prietenoși, cu o admirabilă curiozitate și deschidere față de mediile culturale atât de diferite din care veneam cu toții, amabili, pasionați de ceea ce făceau și în niciun caz singuratici sau reci, așa cum sunt deseori caracterizați. Frânturi din Finlanda vedeam în fiecare dimineață, când plecam cu autocarele de la Sannas Mänter, locul unde eram cazați, până la Helsinki, unde se desfășurau activitățile. Un parc imens cu păduri pretutindeni, cu vestigii de piatră rămase în urma glaciațiilor – îmi amintesc că aceasta a fost prima informație geografică pe care am primit-o de la cel care m-a așteptat la aeroport.

PEISAJUL LE ILUSTREAZĂ MENTALITATEA: FIINDCĂ ERAM PARTE A GRUPULUI RENEWABLE RESOURCES, AM VIZITAT ÎNTR-O ZI SEDIUL FIRMEI UPM, MERGÂND ÎMPREUNĂ, DUPĂ ACEEA, ÎN PĂDUREA PE CARE O ADMINISTREAZĂ. ÎNTREGUL PROFIT, ECONOMIC SAU FINANCIAR, PE CARE ÎL FAC ESTE ANALIZAT DIN PERSPECTIVA EFECTULUI PE CARE ÎL VA AVEA ASUPRA PĂDURII PESTE ZECI DE ANI.

Finlandezii au un altruism desăvârșit, fiindcă taie și plantează copaci cu această nevoie de echilibru permanentă în gând, încercând să valorifice pădurile fără să le anihileze, ca sursă de profit, pentru generațiile viitoare. În ziua aceea am plantat, pentru întâia oară în viață doi puieți de brad. Unul dintre cei de la UPM mi-a spus să revin peste șaptezeci de ani ca să-i văd transformați în brazi.

Am vizitat orașul Helsinki în ultima zi, fără să avem timp, din păcate, să-l descoperim pe îndelete. Am vrut, totuși, să-i simt, măcar puțin, pulsul și m-am plimbat pentru câteva ore pe străzi. Capitala este una dintre cele

mai noi ale Europei. În zona centrală mai rezistă câteva dintre clădirile vechi, cu o arhitectură impresionantă – un ghid mi-a spus că locuitorii din Helsinki nu observă motivele decorative de pe ziduri și de la balcoane decât atunci când le trece câte un porumbel razant pe deasupra capului și își ridică privirea. Majoritatea celorlalte clădiri însă, sunt moderne, cu pereți întregi de geamuri și sticlă, fără detalii arhitecturale. De-a lungul străzilor înguste, blocurile se ridică de-o parte și de alta lipite între ele, într-un fel înghesuite.

Mi-a dat impresia unei comunități pentru care fiecare centimetru pătrat e vital, iar modul de organizare a centrelor urbane contrastează puternic cu restul țării, despre care tot un ghid îmi spunea că e o replicare a drumului până la Sannäs Manor – copaci, luminișuri și stânci tocite de gheață. Am admirat panorama asupra orașului din cel mai înalt turn-hotel-cafenea al capitalei, am intrat într-o biserică săpată în stâncă și într-o catedrală ortodoxă.

Locurile din Helsinki în care ne-am petrecut cea mai mare parte a timpului au fost cele două universități partenere în acest proiect: Universitatea din Helsinki

și Universitatea Aalto. Am lucrat în laboratoarele Universității din Helsinki la partea practică a proiectului grupei noastre, sub îndrumarea unui specialist în chimie. Tot în cadrul taberei mi-am dat seama cât de eficient este un concurs pe echipe, cu probe la diferite check-pointuri, atunci când se urmărește familiarizarea unui grup de tineri entuziaști cu încăperile unei universități. Organizatorii au extins metoda și atunci când am vizitat Insula Suomenlinna, unde am alergat, printre zidurile ruinate și parcurile care acoperă insula, ca să finalizăm diverse probe.

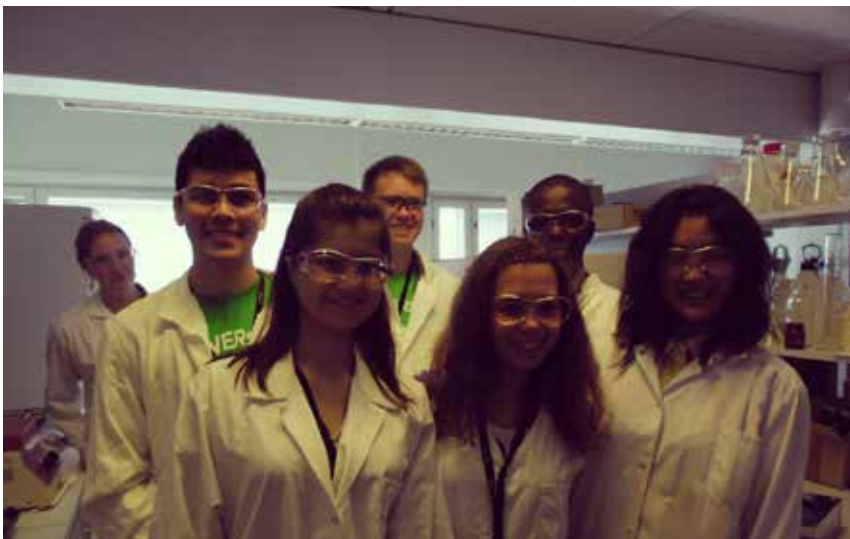
Una dintre zile am petrecut-o într-o pădure, unde m-am simțit, câteva ore, ca într-un campus de cercetări. Cel mai palpitant moment a fost acela în care m-am oferit voluntar, din partea echipei mele, să fac rafting pe pluta pe care urmau să o construiască ceilalți din materialele puse la dispoziție. A fost o experiență nebunească, fiindcă de-abia după ce m-am văzut îmbrăcată într-un costum portocaliu de cauciuc destul de incomod și când

cel care mă ajutase m-a întrebat dacă mă pot descurca fără ochelari, am înțeles ce ar fi trebuit, de fapt, să fac. Dar pluta a fost bine construită, am ajuns până la marcajul din mijlocul lacului fără probleme și m-am întors, găfâind, încurajată de coechipieri. Iar în caietul de amintiri, unul dintre ei mi-a scris: „You’re a very good raft operator!”...

În Finlanda am mers întâia oară la saună. Am aflat că acolo aproape fiecare casă are sauna proprie și că sunt aproape două milioane de saune în toată țara, populația fiind de aproximativ cinci milioane. E o marcă autohtonă atât de bine fundamentată în cultura și modul lor de viață, încât chiar și o prezentare de idei de afacere, la care am participat în prima zi a taberei, luase numele de Sauna Start-Up, deși nu avea nicio legătură cu sauna propriu-zisă. Unul dintre ghizi ne-a spus că astfel de corelații atrag publicul, fiindcă fac referire la un aspect esențial al societății finlandeze. Cealaltă importantă marcă distinctivă a țării este cafeaua, pentru care aproape fiecare locuitor are o slăbiciune. Se întâmplă să bea și câte patru-cinci cafele pe zi.

DAR SPIRITUL EXPERIENȚEI DIN FINLANDA NU ÎL POT DESCRIE NICI STRĂZILE PE CARE AM UMBLAT, NICI COPACII PE CARE I-AM VĂZUT, CI OAMENII.

Am făcut cunoștință cu o mică parte din țara fiecăruia în cadrul celor două seri internaționale, din care mai țin minte dansurile la care participam cu toții, învățând pașii din mers, mâncărurile tradiționale, ciocolata și biscuiții pe care îi aduseseră cu toții de acasă; dar n-a fost numai atât: cântecele cu care încheiam fiecare seară, dintre care unul în finlandeză, care devenise, de-a lungul edițiilor, imnul

oficial al taberei; melodia pe care o intonau ghizii, înșirați pe hol, ca să ne trimită la culcare, urându-ne noapte bună în finlandeză; chitățile și vocile care se auzeau la focul de tabără, în timp ce înfigeam marsh-mellows-uri lipicioase în bețe cu vârful ascuțit, chinându-ne apoi să le desprindem, topite cum erau, de pe lemn; jocurile fără logică, în timpul cărora ne distram atât de bine, râzând în hohote după aceea, când urmăream înregistrările; și caietele de amintiri pe care le completam în ultima noapte, oferindu-le mici cadouri prietenilor despre care cu o săptămână în urmă nici nu știam că există, izbucnind fără să vrem în lacrimi, realizând cât de greu ne vom reintâlni, împrăștiați cum eram cu toții prin lume; toate au făcut experiența finlandeză una dintre cele mai bogate în trăiri de până acum. Momentul în care prima serie a luat autobuzul ca să ajungă la aeroport a marcat, fără îndoială, o despărțire mai tristă decât mi-aș fi putut închipui. Atunci le-am îmbrățișat pentru ultima oară pe trei dintre cele mai bune prietene pe care mi le-am făcut – una dintre ele din Slovenia, celelalte din Africa.

Mi-a rămas în suflet, pe lângă toate clipele pe care le-am evocat până acum, imaginea vie a nopților nefirești de albe, în care întunericul se lăsa la miezul nopții și se împrăștia începând cu două și jumătate, mâncarea tradițională australiană pe care am încercat-o într-o seară internațională, un pachet de Salmiakki, bomboane specific finlandeze, sărate și amare în același timp, un filmuleț realizat de către una dintre participante, în care rosteam câteva cuvinte în limba Israelului, o împletitură decorativă din Paraguay, care a ajuns în România parcă printr-un accident, un șirag de mărgelă simbolizând o particularitate culturală legată de feminitate în Ghana, câteva zeci de pagini scrise într-un caiet cu coperti albastre.

**PESTE ELE ÎMI ARUNC OCHII ATUNCI CÂND
VREAU SĂ RETRĂIESC, FRAGMENTAT, EXPERIEN-
ȚA FINLANDEZĂ, PE CARE NU O LIMITEZ ÎNTRE
GRANIȚELE ȚĂRII NORDICE, ASOCIIND-O, MAI
DEGRABĂ, CU ÎNTREG MAPAMONDUL.**

Momentul care pentru mine a marcat finalul aceluia capitol trebuie, desigur, să aibă de-a face cu naivitatea nevinovată față de patriotism din lumea nouă: în timpul unei petreceri în acel final de săptămână, un student s-a urcat pe bar fluturând un uriaș steag american pătat de bere în timp ce printre mâini cu pahare de plastic ridicate se scanda la unison USA! USA! USA!...

Maratonul continuă. Proximitatea este un aspect surprinzător al vieții universitare, chiar și într-o instituție de mărimea unui mic stat. Îmi imaginez un druid amestecând poțiunea într-un cazan – înăuntru suntem noi toți, studenți, doctoranzi și profesori. De pildă, este înfricoșător de ușor să programezi o întâlnire la cină cu unii dintre cei mai mari oameni de știință de lume doar pentru un sfat de carieră sau o poveste bună. În final, ajungem să datorăm curios de mult întâmplării; o strategie de bază constă în a nu spune nu niciunei experiențe noi și, în general, în a ține ochii larg deschiși. Unul dintre locurile în care m-a dus această strategie a fost departamentul de matematică al universității, unde am lucrat în ultimul an ca asistent de curs (i.e. teaching fellow) pentru cursul semiavansat predat unora dintre cei mai talentați studenți de anul întâi de legendarul Noam Elkies. Celebru poate pentru că deține recordul de cel mai tânăr profesor din istoria Harvardului, dar și pentru concertele sale nocturne în departamentul de mate, Elkies este desigur și un grandmaster al șahului, un pianist de geniu, iar lista poate continua. În final, a fost o experiență edificatoare: predând seminariile și stând până noaptea târziu cu studenții înainte de examen, am considerat că mă aflu cel mai aproape de meritocrația adevărată: în această bulă de săpun, în care unii studenți erau cu siguranță din cele mai bogate familii din America în timp ce alții, foarte posibil, crescuseră în ghetouri sau, de ce nu, în România, diferențele erau insesizabile.

Și acum povestea mea favorită de la curs: în timp ce Elkies preda la tablă despre point-set topology, unui student din sala de curs îi sună telefonul. Elkies se oprește din predat, iar în sală se lasă o liniște incomodă. Profesorul se întoarce, pune creta jos, se îndreaptă spre pianul din sală, ridică clapa, iar cu urechea lui perfectă cântă la pian exact linia melodică a soneriei de pe telefonul care se auzise pentru câteva secunde în sală, în aceeași gamă, în timp ce noi toți eram prea surprinși pentru a reacționa. După care se întoarce la tablă și continuă să predea ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

ÎN MIJLOCUL ÎNTREGII ACȚIUNI, CÂND MARATONUL ZILNIC DEVINE PEA EXTREM PENTRU A MAI VEDEA CLAR LINIA DINTRE EXCELENȚĂ ȘI MEDIOCRITATE, AM INVENTAT UN MIC JOC DE CUVINTE. I MIGHT NOT BE EXTRAORDINARY, BUT MY LIFE IS. POVESTEA CONTEAZĂ, NU EGO-UL – ȘI ODATĂ CU ASTA, AM GĂSIT O LINIȘTE NESPERATĂ. PENTRU CĂ ORICÂT DE CLIȘEIC AR FI SĂ SPUN CĂ VIAȚA AICI E UN MARATON, JUR CĂ DE FAPT AȘA SE SIMTE.

Inima Europei

8:35 dimineața: Cobor din bloc și mă îndrept spre stația de autobuz. Ca în mai fiecare dimineață, ploaia se revarsă peste oraș. Un oraș mohorât, prieten cu norii și amic la cataramă cu masele de aer care se salută energic atunci când se întâlnesc.

Anca Covaliu

Sub o umbrelă mare e culcușul meu. Un culcuș improvizat, gata să mă țină la o parte de bucuria reîntâlnirii maselor de aer. Ajung în stație și îmi întâlnesc vecinii: conaționali și colegi de stație de autobuz. Cu mic, cu mare, sub umbrele și ei, sunt pregătiți pentru o nouă zi în care s-ar putea să nu vadă soarele. Unii încălțați cu cizme, alții cu șlapi, dau impresia că Ecuatorul s-a suprapus peste Polul Nord, într-un oraș care nu are nimic de-a face cu cele două. Am spus că s-ar putea să nu vadă soarele și am folosit condiționalul pentru că la Bruxelles viața se exprimă adeseori prin asemenea verbe.

După patru ani de zile de locuit aici știu sigur că Bruxelles este un oraș dinamic. Și nu doar pentru că e amplasat strategic pe continent sau pentru că cerul își schimbă aspectul la fiecare câteva minute, ci și pentru că oamenii care îl populează sunt atât de diferiți. Ca să înțelegi despre ce vorbesc, imaginați-vă că vă mutați într-un nou oraș și, după ce ieșiți din metrou, aterizați într-o zi de sâmbătă, exact pe cea mai aglomerată stradă, unde un furnicar de oameni mișună ca teleghidat din

magazin în magazin, într-o căutare aproape apocaliptică de țesături, mirosuri și gusturi. E o stradă lungă de vreun kilometru pe care cu greu îți poți face loc să treci, unde se aud toate limbile pământului și unde spațiul personal e serios amenințat de o ocupare abuzivă, căci într-o mare de oameni te aștepti la orice. Dacă ați terminat experimentul, vă spun că așa am aterizat eu, în calitate de rezident, în orașul supranumit, pe bună dreptate, „inima Europei”. Vă rog acum să continuăm jocul : imaginați-vă că, dintr-un anume motiv, toată planeta, în afară de Bruxelles, ar pieri. Ar fi o tragedie, însă în câteva sute de ani totul ar putea reveni la starea de dinainte, pentru că la Bruxelles sunt concentrate toate genele.

E un oraș în care te pierzi, te cauți, te regăsești și găsești orice. Aș putea spune că majoritatea metropolelor din Europa de Vest sunt un amalgam de culturi, de origini, de mirosuri, povești, sunete și culori. Sunt un amalgam de vise și de speranțe care prind sau nu contur, în funcție de dinamismul personal și de abilitatea de a prinde metroul potrivit, dar la Bruxelles totul pare mai concentrat.

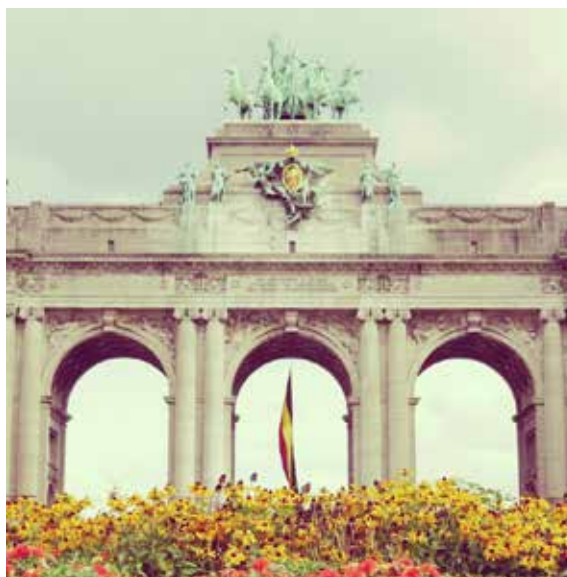
Înainte de a mă muta aici, mi-am imaginat și eu cam cum arată și cum se simte metropola. Credeam că existența atâtor instituții sonore europene și internaționale își pune amprenta asupra fiecărui aspect al orașului, de la modul în care se îmbracă oamenii, până la mâncarea pe care o gătesc și mașina pe care o conduc. Am crezut în direcția potrivită, însă pe sensul diferit. După ce am aterizat, în primele momente, nu am văzut oameni la costum și nici mașini scumpe. Am descoperit în schimb, un melanj de figuri așa cum rar mi-a mai fost dat să văd. În Bruxelles multiculturalitatea respiră prin toți porii, iar contrastul dintre restul orașului și zona instituțiilor europene e unul șocant. Sau cel puțin a fost pentru mine la momentul respectiv, deși până astăzi continui să fiu uimită de coabitarea autentică a atât de multor culturi.

Aici e locul cartierelor desprinse parcă din alte peisaje, care conferă arhitectura specifică orașului, dar în care limba conviețuirii e cu totul alta. Sunt cartiere adaptate sau mai puțin adaptate care par rupte din patria lor mamă și lăsate în cădere pe un teritoriu nou, în care aclimatizarea se face treptat și greoi. Asta pentru că ieșirea din ele înseamnă datul nas în nas cu o altă civilizație, cu oameni la costum, cu oameni grăbiți, cu funcționari transformați în marionete și care încearcă să își descopere limitele lucrând peste opt ore pe zi.

Bruxelles e un oraș al contrastelor, al nemulțumirilor, al libertății de exprimare și al non-conformismului. Pentru că, pe lângă oamenii la costum, sunt nenumărați alții:

OAMENI CARE AȘTEAPTĂ CALM METROUL AVÂND LÂNGĂ EI, ÎN LESĂ, O PISICĂ LENEȘĂ; OAMENI CARE AU REȘEDINȚA PERMANENTĂ TREI PAȘI LA STÂNGA, DOI PAȘI LA DREAPTA, DUPĂ AL TREILEA COPAC DIN PARCUL CENTRAL; PICTORI, FILOSOFI, FOTOGRAFI, CITITORI ÎN STELE; PRINȚI ȘI PRINȚESE DE PE ALTE CONTINENTE CU SÂNGE NOBIL DE NEAM NECUNOSCUT; CONDUCĂTORI DE TRIBURI AFRICANE; EXPERTI ÎN MILITAT PUBLIC; PROTESTATARI PROFESIONIȘTI; ACTORI, CÂNTĂREȚI, GHICITORI ÎN SOARE; MAME DE PROFESIE, ADOLESCENȚI REBELI; BĂUTORI DE BERE, MÂNCĂTORI DE CIOCOLATĂ; REFUGIAȚI, NAUFRAGIAȚI, ATERIZAȚI.

O ÎNTREAGĂ PĂTURĂ SOCIALĂ, ADUNATĂ CA NISIPUL ÎN DEȘERT, CARE STĂ LA UMBRA NORILOR ÎN CĂUTARE DE MAI BINE, DE MAI MULT, DE MAI INTERESANT.

Revin la ora 8:40 dimineața și mă urc în autobuz. Din 60 de oameni, aproape o treime s-au născut în Belgia și din acea treime doar câțiva sunt belgieni „de la mama lor”, adică pur sânge valon sau flamand. Ceilalți sunt vizitatori, refugiați, naufragiați sau aterizați pe pământul unei țări minuscule care adăpostește inima Europei. O inimă care bate puternic printre clădiri de sticlă, case din secolele trecute, dorințe, aspirații, realități. O inimă care vibrează prin pulsații colective antrenate de discrepanțe de rang uluitor.

La Bruxelles se țese o poveste diferită de versiunea de la televizor. Pe de o parte, e o poveste a unor oameni la costum care vin și pleacă la foc continuu, care se învârt succesiv în cutii de chibrituri dirijate de calculatoare, care trăiesc o nouă viață departe de pământul pe care s-au născut, în căutare de faimă, valoare, prestigiu. Pe de altă parte, e povestea altor oameni care se caută pe sine și își caută rostul, într-un tărâm complet diferit de cel care i-a zămislit. La Bruxelles, povestea e plămădită prin ciocnire.

Anca Covaliu este Consultant în Comunicare și Marketing în Bruxelles, Belgia

Împreună, dar separați?

Există o poziționare divergentă cu care nu mă pot împăca: homo homini lupus sau omul animal social? De fapt, nu îmi dau seama în ce măsură oamenii sunt cu adevărat ființe sociale sau nu. Nu e o problemă la care să poți răspunde cu un simplu „da” sau „nu”, deși cei mai mulți îi dau dreptate lui Aristotel, fără a-l cita neaparat, fiindcă pentru ei răspunsul ține de evidență.

Raluca Anisie, absolventă Național

Etot timpul surprinzător, revelator și amuzant să auzi ce gândesc ceilalți despre tine. O astfel de experiență are în sine și ceva nostalgic, pentru că atunci când te gândești la toți cei care te-au cunoscut, îți dai seama că nimeni nu te-a cunoscut de fapt și că, adunând toate bucățile de puzzle la un loc, nimic nu reface imaginea ta, ci totul e în conflict în noul tablou: doi sori, trei luni, nicio stea, două trunchiuri de copaci fără ramuri – dublări, triplări, lipsuri etc. Nu vreau să blamez biologia, dar cred că mecanismul gândirii, pentru a fi eficientizat, a trebuit împărțit în tipare. Și, odată ce ajungi la maturitate, iluzia conform căreia colecția ta de tipare e completă încetinește procesul de creare (și acceptare) a altora noi. Începem să credem că am văzut tot ce era de văzut – sintetizat, desigur, dar complet. Nimic mai fals, căci tiparele noastre nu coincid decât parțial cu ale celui de lângă noi. Același sistem se poate aplica și culturilor. În momentul când cunoști o persoană, toate eforturile tale se focalizează în a o încadra într-un tipar, încercând, la rândul tău, să te pliezi pe potențialele tipare ale celui alt. Cum însă presupui că tiparele celui alt sunt asemănătoare cu ale tale, rămâi, de fapt, în acestea. Cred că ajungi să cunoști relativ bine o persoană și să te simți confortabil cu ea când tiparul pe care ți l-ai format și cel care ți-a fost desemnat de aceasta se suprapun (până la similaritate în unele cazuri) într-o proporție cât mai clară. Se creează o situație de echilibru dată de procesul de

cunoaștere acceptat ca o colaborare, în egală măsură, a celor implicați. Procesul e repetitiv, dar rezultatul mereu diferit: de fiecare dată te redescoperi și te reinventezi încercând să te adaptezi tiparelor celui alt. Cu cât ești mai disponibil pentru multiple și diverse experiențe, cu atât tiparele cunoscute se înmulțesc, deviind de la cele stabilite în primele prietenii formate.

Faptul că trebuie să te pliezi atâtor tipare poate amenința stabilitatea sinelui și genera neîncredere, nesiguranță sau confuzie. Probabil majoritatea celor care au intrat în contact cu anturaje profesionale diferite, oameni aparținând altor culturi decât cea din care proveneau, medii sociale noi, au resimțit măcar trecător fenomenul. Probabil cu toții au tânjit după o separare, după o revenire la „unicul” tipar. Cu toate acestea, dorința de a empatiza, de a intui sentimentele și gândurile celui alt, de a-l înțelege se dovedește mai puternică. Abilitatea de a socializa oferă mai mult decât siguranța identității. În acest moment, marcat de globalizare, cu toții suntem expuși într-o mai mică sau mai mare măsură acestei dileme: rămânem ancorați în spațiul securizant al tiparelor pe care ni le-am format sau ne deschidem către ceilalți. În cazul meu „măsura” s-a dovedit mai mare. Fiecare persoană pe care „mi-am apropiat-o” m-a schimbat – unii doar pentru un timp, alții pentru totdeauna (puțini sunt cei care te schimbă însă cu adevărat pentru totdeauna!).

Da, e un secol al vitezei, trebuie să te hotărăști repede, nu ai timp să analizezi toate opțiunile... Realitatea este că personalitățile și „lumile” noastre se află într-o continuă evoluție. Structura de bază se formează până la maturitate, însă după aceea trebuie să fim dispuși să adaptăm, să schimbăm, să ajustăm. Adică să fim dispuși să ne reevaluăm identitatea constant. Uneori am impresia că oamenii din jur creează singura și cea mai scumpă realitate, iar alteori simt că ei îmi distrug cea mai prețioasă realitate.

**SIMT CĂ EI ÎMI POT DA TOT, DAR ȘI
LUA TOTUL, CĂ AU DREPT DE VETO
ASUPRA A CEEA CE ÎNSEMN EU. ȘI
ATUNCI SIMT NEVOIA DE O SEPARARE.**

Este exagerat să afirmi că lumile celorlalți sunt independente și nu au nimic în comun, dar este frapant să realizezi că, deși împărțim aceeași realitate, fiecare își construiește „o lume”, o aură diafană de gânduri prin care totul pare mai suportabil, o zonă de confort care, indiferent dacă e roz sau gri, înseamnă „acasă”. Unele lumi sunt mai aproape de realitatea obiectivă, în altele rulează veșnic alt film. Pentru mine, toate lumile celor din jurul meu sunt fascinante, fie că sunt de acord cu ele, mi se par morale ori mai puțin morale, corecte sau nu. De aceea mă înconjur de oameni extrem de diferiți, cu care nu am neaparat ceva fundamental în comun, dar a căror lume e atât de puternică și de bine definită, încât la început sunt intrigată, iar apoi absorbită de contrast.

**DE FAPT, CU CÂT CREZI MAI MULT ÎN LUMEA TA,
CU ATÂT O FACI MAI DESCHISĂ SPRE CEILALȚI.
ȚINÂND CONT CĂ ASTĂZI SUNT ATÂT DE MULTE
ALEGERI DE FĂCUT, POȚI SĂ AI UN LUCRU ÎN O
MIE DE MODELE ȘI CULORI, IAR MUZICA, FILMELE,
JOBURILE, CHIAR RELIGIILE EXISTĂ ÎNTR-O
ABUNDENȚĂ DE MANIFESTĂRI. E DIN CE ÎN CE
MAI GREU SĂ TE HOTĂRĂȘTI CE-ȚI PLACE. E ADEVĂRAT
CĂ TENDINȚA ESTE DE A PRIVI ÎN JUR ȘI
DE A VEDEA CE LE PLACE CELORLALȚI, CREZÂN-
DU-I PE CUVÂNT, FĂRĂ A MAI ANALIZA.**

Pe de altă parte, „No man is an island”, cum se spune, și dacă vreodată va părea confortabilă și atrăgătoare ideea unei separări, aceasta se va întâmpla doar pentru o clipă și ne vom întoarce la ceea ce merită cu adevărat: oamenii din viața noastră. Iar viața mea este colecția de persoane pe care le-am cunoscut.

Suntem așadar ființe sociale? În ce măsură anume și cât trebuie să ne-o dorim? Societatea în care trăim este extrem de gălăgioasă, permisivă, diversă, provocatoare. Ea ne determină să fim mai puțin sinceri, dar mai diplomați. Rămânem ființe sociale, dar societatea pretinde uneori prea mult de la noi. Singura validare a experiențelor personale, singurul mod în care poți să îți justifici existența este prin realizarea că și altcineva a fost martor al aceluiași lucruri ca tine. Dragostea, nevoia de apreciere și înțelegere sunt unele dintre cele mai puternice instincte și trăiri umane, iar ele sunt în strânsă legătură cu capacitatea noastră de a socializa, de a trăi în apropierea celui alt. Așadar, cunoașterea lumii unei persoane rămâne cea mai fascinantă, surprinzătoare și gratificatoare experiență. Comunicarea nu e în acest caz dialogul în care îți aștepți rândul să vorbești, ci acela în care deschizi porțile lumii tale celui alt, ajungând astfel la libertate. Abia atunci știi că lumea ta nu e o epavă rătăcită în mare, nu e o insulă aridă. Abia atunci știi că nu ești singur.

Raluca Anisie

a absolvit University of Sheffield (Anglia) și urmează masterul la Ecole Polytechnique Fédérale de Lausanne (Elveția). În prezent, este într-un internship în Dubai.

Impresii din Turnul Babel

-Notă-

Dacă ar fi să vă vorbesc despre un răsărit de soare imaginar, aş crea automat un concept mort. Prin urmare, propun cititorului răsăritul meu de soare, un concept sensibil al acestuia şi un articol ce are la bază o experienţă trăită pe propria piele.

Ecaterina Reus, R. Moldova

Atât personajele menţionate cât şi situaţiile sunt autentice, însă nu uitaţi de subiectivismul asumat, de ironia şi vanitatea autoarei, adică de ceea ce face profund parte din mine şi îmi marchează scrisul. Începutul verii în Copenhaga presupune an de an o serie de evenimente importante: expoziţii, conferinţe, workshop-uri organizate de marile companii şi de membrii cluburilor ştiinţifice europene. Oraşul se schimbă: începe perioada cravatelor şi a eleganţei clasice, a existenţei boeme într-o atmosferă mai rafinată parcă decât oricând. Iar eu mă aflam după un interviu susţinut cu succes şi promisem un job de sezon ale cărui atribuţii se rezumau la plăcerea statului pe scaun şi, eventual, la ghidarea conferenţiarilor spre aula X sau Y. Experienţa va avea un impact puternic asupra mea şi trăiesc încă senzaţia că am cunoscut Turnul Babel. Odată, demult, construcţia fusese spulberată din cauza diferenţelor lingvistice şi a orgoliului, astăzi acestea poartă numele de multinaţionalism. E actul de separatism reciproc şi relaţia de polaritate a raselor pe care am investigat-o de-a lungul celor trei săptămâni şi două zile cât a ţinut jobul meu din această vară.

PRIMA OBSERVAȚIE:

În ceea ce priveşte behaviorismul rasial există o matrice simplă: cu toţii funcţionăm pe baza aceluiaşi mecanism al instinctului şi reacţionăm la fel în cadrul unor situaţii generale. Diferenţele încep să apară la nivel conversaţional, lăsând la o parte bariera lingvistică care este doar o instanţă. Spre exemplu, atât sechelele perioadei comuniste, caracteristice popoarelor slave, cât şi altoiul gândirii marcate de utilitarism, eficienţă şi exactitate a naţiunilor germanice sunt uşor de sesizat. Altfel spus, modalităţile de abordare a situaţiilor de zi cu zi şi viziunea globală a unei naţiuni depind de ordinul gândirii acesteia. Joubert spunea la 26 iunie 1806: „Lecţii violente de umanitate au fost urmate de cruzimi îngrozitoare: mila s-a transformat în furie. I-am ciopârţit pe Ludovic al XVI-lea şi pe sora lui, tot ce Franţa avea mai virtuos”. Pasajul este aplicabil fiecărei ţări. În cazul celor foste comuniste, istoria a ucis tot ce au avut mai nobil românii, polonezii, cehii, slovacii, ruşii, bulgarii şi toţi ceilalţi aflaţi după Cortina de Fier. Copaci desfrunziţi de o istorie aberantă!

VESTUL SĂBATIC ȘI LOVITURA OMULUI MODERN:

Conferințele mi-au rămas în memorie ca o sumă de întâlniri veritabile cu prototipul omului modern prins între tendințele celui de-al treilea mileniu. Nord-vestul european nu mi-a descoperit „nimic nou sub soare”, ci doar și-a arătat încă o dată nihilismul spiritual caracteristic, precum și produsul său de succes - omul modern.

El e cel ce trăiește în căutarea perpetuă de noi sensuri, de sensuri proprii, fabricate într-un hobby de industrie a sensurilor. E omul ce crede în om și atât. Sesizasem încă de mult cât de ușor normanzii se descurcă fără Mântuitor și credința în viața de apoi și cât de spirituali și religioși sunt cei din țările latine. Creștinismul lor este primul umanism real ce exclude programatic răul din economia faptei umane, în timp ce normanzii își scriu singuri Biblia, construindu-și piste de alergat în cimitire: morții cu viii și viii cu morții! Astfel, diferențele se validează prin viteza

trăirii acestei vieți; scandinavii, cu o doză de superficialitate, sunt caracterizați de fast foods, fast thinkers, fast lovers. Noi, cei din răsărit, ne facem timp și pentru lucruri sacre: mâncăm mai încet, iubim mai încet, dar și gândim mai încet. Prostia sau prostimea ca veritabilă încremenire în proiect.

A DOUA OBSERVAȚIE:

Conferința începuse pe 15 mai, zi neobișnuit de caldă pentru această perioadă a anului în Copenhaga. Clădirea închiriată pentru eveniment împrumutase ceva din aura unui aeroport tipic - o masă de oameni puși în conjunctura de a comunica reciproc fie din necesitate, fie din politețe, fie din interes. Totul este provizoriu: colegii de serviciu, prietenii de conferință, camera de hotel, ba chiar și paharul de plastic în care ți se servește cafeaua.

În acest rendez-vous cu lumea, mi-am propus să explorez omul din perspectiva diferențelor cultural-etnice și a comportamentului social caracteristic fiecărei națiuni.

CONCLUZIA I:

Dialogul-șablon ce ilustrează într-o formă grotescă și extremă dificultățile comunicării ce apar între latini și scandinavi decurge cam așa:

Bună ziua! // Bună ziua. // Cabinetul doctorului Cucu?
 // Da. // Puteți să îmi spuneți dacă domnul doctor este săptămâna viitoare la cabinet? // Ca un păstrăv la baza unei cascade. // Pofțiți? // Da, este. // Că vreau să vin și eu... // Amestecul de voință și capacitatea locomotorie sunt esențiale în context. // Pofțim? // Sunt convins că numără clipele. // Vin atunci luni. În clădirea din dreapta, nu? // Depinde. // Alo...Pofțim? // Depinde de poziția din care vă uitați. // Vin luni atunci, la revedere!

Ionuța Benea

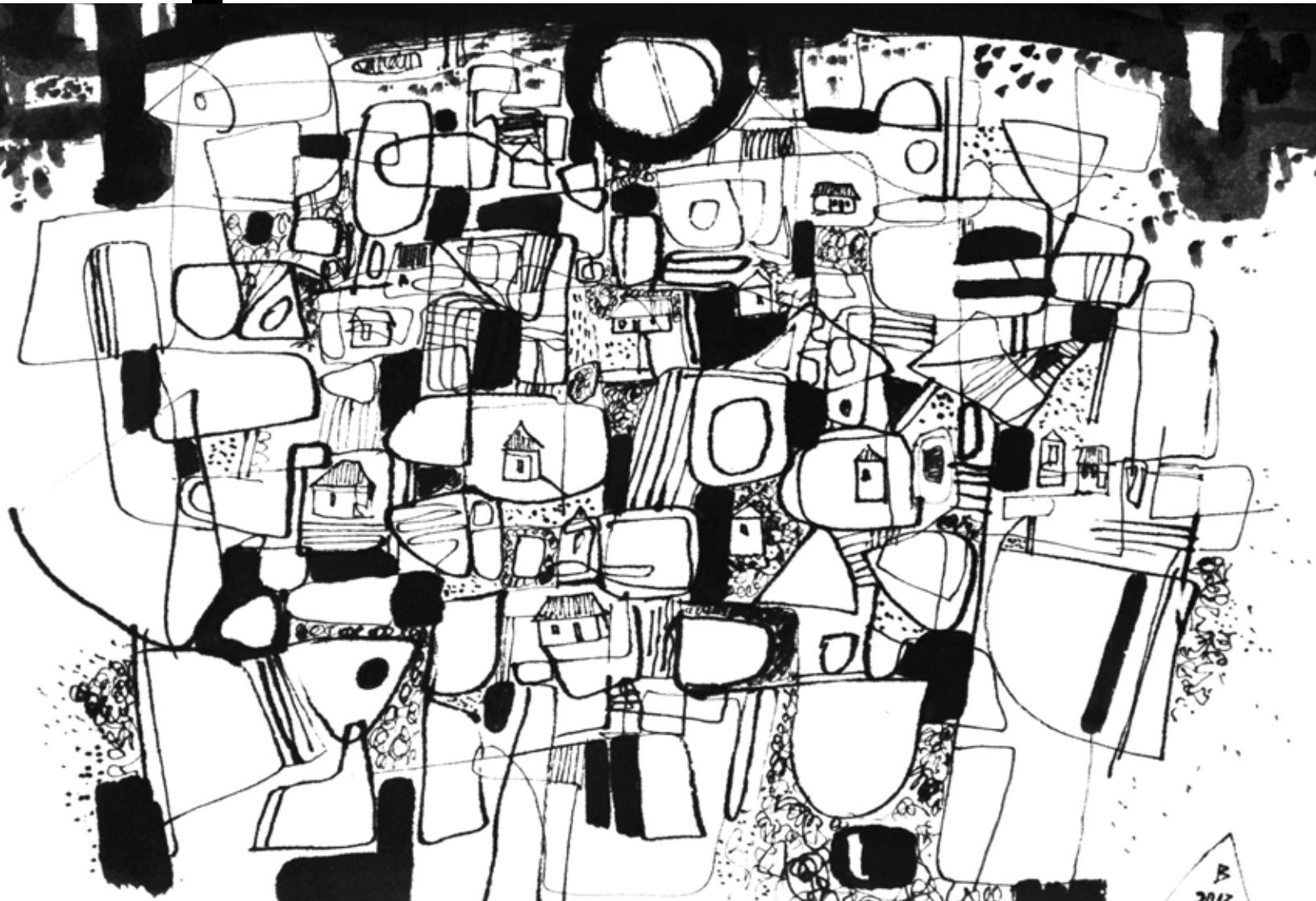
Comicul de situație trece drept hazard subatomic aici, abordând problema la scară microcosmică. Este unul de sorginte istorico-geografică și izvorăște dintr-o naturalețe identitară.

CONCLUZIA II:

Sunt uimită de inocența și de pofta de viață a celor din sud-vestul european. Îi văd în jurul meu cum își trăiesc încă o dată fantezia renașterii ca imperiu (niciodată folosind însă acest termen), imaginându-și că civilizația occidentală încă își află centrul la Roma sau la Paris. Oare nu simt răsuflarea germanică în materie de influență economico-politică? Se pare că nu: latinii stăpânesc foarte bine arta viețuirii în imaginar, în contemplarea gloriei de odinioară și în păstrarea orgoliului istoric. De aceea zâmbesc mai mult, vorbesc mai mult, dansează mai mult și simt mai mult.

CONCLUZIA III:

Slavii sunt și ei exponentul etnic strâns conectat la istorie, însă relația lor cu aceasta este de factură diferită. Comunismul, ca umbră a trecutului, se extinde în prezent

sub o formă mult prea agresivă, devenind inseparabil de acest popor ce poartă și astăzi cravată roșie.

Profesorul Burkovskii, de la Universitatea de Stat din Moscova, pe care îl condusesem la aeroport înaintea plecării, îmi spusese că situația curentă din Ucraina e doar un produs de circumstanță, morții - un accident istoric, o statistică fără de care ocuparea Crimei nu ar fi posibilă. „Rusia - spunea el - a fost cea care a furat comunismul Occidentului, deși era de datoria lui să îl pună în practică, să îl adapteze la condițiile sale, să-l domesticească și să-l facă funcțional”. De fapt, aveam prilejul de a vorbi cu unul dintre cei mai admirabili chirurghi, care salvase, probabil, sute de vieți, însă era total deposedat de sensibilitate și umanism.

Tind să cred că acest domn este exponentul unui popor ce a îndurat o sumedenie de regimuri despotice, o existență umilă și vegetativă de-a lungul istoriei, fapt ce i-a permis să-și sporească forțele și să scoată din robia lui un maxim de profit biologic, astfel încât un regim liberal l-ar subrezi, l-ar deznaționaliza. Frământați de visul mesianic al dominației, rușii sunt oarecum discriminați și judecați în contextul european actual, fapt dovedit chiar în cadrul „Conferinței de microchirurgie și boli toracice” de la Copenhaga.

Și totuși...

nimic din ce-i rusesc nu mi-e străin. Nimic din ce-i occidental nu mi-e repulsiv.

Văzând Occidentul bolnav și într-o stare înaintată de decadență morală, iar Estul european într-un provizorat al așteptării, nu pot să nu definesc acest veac ca unul aflat în zodia frământărilor, a dramelor și a maladiilor naționaliste, a confruntărilor de moravuri și orgolii. Nu ne mai interesează lucrurile simple, iar întrebarea: „Preferăți ceaiul cu zahăr sau fără?” a fost înlocuită de altele: „De unde sunteți, domnule?”, „Din ce țară veniți?”. Acesta este primul criteriu de definire.

Odată ajunși în Occident, ne contaminăm de frustrări. Începem să urâm și să fim urâți. Prejudecățile pășesc în fața sentimentelor; toleranța umană nu mai este exercitată în cadrul ei cel mai fecund, iar nefiind fructificată, anulează în sine ideea egalitaristă.

O sută patruzeci și opt de ore petrecute la recepția unui centru de conferințe au reprezentat o ședință gratuită de coborâre în „raiul european”, pervertit de ierarhii și multinaționalism. Continuăm și astăzi construcția Turnului Babel. E munca sisifică și pedeapsa mapamondului, în fond!

E adevărat tot ce spun aici. Jur! Adevărat până la neadevăr.

9 august 2014, în aceeași cameră de cămin.

Ecaterina Reus este studentă în anul IV la Copenhaga KEA, anul trecut a fost bursieră Erasmus la Universitatea Politehnică din Madrid, a beneficiat în primul an de studenție de Intership-uri în SUA și Germania.

I N T E R V I U

Paul Brummell

„A fi diplomat poate însemna câteodată
să nu spui tot ceea ce ți-ai dori.”

Paul Brummell este ambasador al Regatului Unit al Marii Britanii în România

■ CE V-A DETERMINAT SĂ URMAȚI CARIERA DIPLOMATICĂ?

Pentru mine, geografia a fost întotdeauna foarte importantă. Îmi amintesc că atunci când eram copil desenam hărți foarte des și am vrut să studiez geografia la universitate. Îmi amintesc că părinții mei au fost puțin îngrijorați. Ei au considerat că pot să studiez medicina sau dreptul, dar am fost încăpățânat, am insistat și am absolvit geografia la Cambridge. Geografia fiind o pasiune pentru mine, am vrut să am o cariera care mi-ar da posibilitatea nu numai să călătoresc, dar și să locuiesc în țări diferite, să aflu mai mult despre alte culturi. La universitate m-am gândit la toate carierele posibile în care aș fi avut oportunitatea de a folosi astfel geografia și cea diplomatică a fost una dintre ele. Așa am aplicat pentru o carieră în acest domeniu și am avut norocul să fiu primit!

■ NE PUTEȚI SPUNE TREI LUCRURI PE CARE NU AR TREBUI SĂ LE SPUNĂ SAU SĂ LE FACĂ VREODATĂ UN AMBASADOR?

Este o întrebare foarte interesantă! Eu cred că, în primul rând, nu trebuie să mintă. Consider că e foarte important ca ambasadorul să fie onest. În al doilea rând, nu trebuie să fie închis. În trecut, viața diplomatică era diferită. Spre exemplu, în secolul al XIX-lea, diplomația era în strânsă legătură cu guvernele, era bazată pe negocieri și tratate. Dar în viața modernă un diplomat trebuie să aibă contact cu întreaga societate, trebuie să comunice, să fie deschis și transparent. De exemplu, eu folosesc Twitter - dacă doriți să mă urmăriți pe Twitter, username-ul meu este @PaulBrummell.

În al treilea rând, ambasadorii nu ar trebui să refuze mâncarea tradițională! Din fericire, în România aceasta nu este o problemă, pentru că toate mâncărurile românești sunt foarte, foarte bune! Eu am încercat tochitură moldovenească și bulz și multe alte feluri care mi-au plăcut.

■ CONSIDERAȚI CĂ DIPLOMATUL ESTE ȘI UN MEDIATOR?

Cred că ar fi mai potrivit spus *susținător* decât *mediator*. Slujba unui diplomat este pentru mine una foarte importantă. Rolul meu principal este să încerc să dezvolt relațiile bilaterale, sprijinind legături pe mai multe niveluri între țările respective. E posibil ca într-o situație să fie nevoie de mediere, atunci când există puncte de vedere diferite. În acest caz, diplomatul este, într-adevăr, un mediator. Dar mai frecvent situația este una pozitivă, iar în acest sens diplomatul își asumă rolul de susținător al legăturilor dintre state.

■ CA DIPLOMAT AȚI FOST PUS ÎN SITUAȚIA DE A DORI SĂ DAȚI UN ALT RĂSPUNS DECÂT CEL PE CARE POZIȚIA DUMNEAVOASTRĂ ÎL IMPUNEA?

Cred că un diplomat trebuie să fie diplomat! Uneori acest lucru a însemnat că nu am putut să spun tot ce am vrut. Cum am spus, e important să nu minți, dar a fi diplomat poate însemna câteodată să nu spui tot ceea ce ți-ai dori. De asemenea, cred că un diplomat nu trebuie să se amestece în viața politică internă din țara respectivă.

■ AȚI VENIT ÎN ROMÂNIA SĂ APROFUNDAȚI LIMBA ROMÂNĂ. CONSIDERAȚI ESENȚIAL CA UN AMBASADOR SĂ CUNOAȘCĂ LIMBA ȚĂRII ÎN CARE VA OCUPA O FUNCȚIE?

Da, eu consider că este necesar pentru a-și desfășura activitatea și în ministerul meu se pune accent pe acest aspect. Spre exemplu, fostul ministru, William Hague, a înființat un centru de limbi la Ministerul Afacerilor Externe Britanic. Am început în luna noiembrie a anului trecut studiile de limba română acolo, apoi m-am mutat la Iași în mijlocul lui mai pentru un curs de aprofundare. Cred că este un lucru important nu numai din punct de vedere profesional, dar și pentru că reprezintă un semn de respect pentru țara în care ocup această funcție. De asemenea, este important și în sens personal, pentru că nu pot să-mi imaginez să locuiesc într-o țară timp de mai mulți ani fără a cunoaște limba, cultura, civilizația și valorile țării respective. Cred că este un lucru pozitiv din mai multe puncte de vedere. Și din punct de vedere cultural, faptul că am locuit la Iași două luni și jumătate

a fost o experiență foarte bună. Este important nu numai să studiezi limba română într-un sens strict, dar și să înveți mai mult despre cultura și tradițiile românești. Asta a fost pentru mine o foarte mare plăcere! Am avut oportunitatea să vizitez foarte multe locuri inedite din regiunea Moldovei, am fost în Bucovina și în regiunea Neamțului, am vizitat Cotnariul, unde am încercat niște vinuri românești foarte bune și am mâncat feluri diferite, deci a fost o experiență culturală mult mai vastă și așa am învățat mai multe despre România.

■ CREDEȚI CĂ ESTE POSIBIL, ÎN CALITATEA DUMNEAVOASTRĂ DE AMBASADOR AL REGATULUI UNIT AL MAREI BRITANII ȘI IRLANDEI DE NORD, SĂ SCHIMBAȚI IMAGINEA PE CARE O AU ROMÂNII ÎN REGAT?

Am fost foarte fericit că înainte de a veni la Iași am participat la Londra la un eveniment organizat de către Ambasada României în Marea Britanie, la care a venit și o organizație de studenți români din Regatul Unit. Evenimentul a avut loc la Institutul Cultural Român din Londra cu participarea domnului ambasador Jinga și am fost foarte impresionat că sala era plină, erau studenți români, toți foarte deștepți, studiind cu mult succes la universități dintre cele mai bune din Marea Britanie. M-am întâlnit și cu oameni de afaceri români care lucrează la Londra, cu doctori români care se asigură că Serviciul Național de Sănătate din Marea Britanie rămâne o sursă de mândrie națională! Cred că sunt foarte mulți români care studiază sau lucrează cu foarte mult succes la noi, în Marea Britanie. Eu vreau ca aceștia să devină „ambasadori” pentru România, deoarece, din păcate, o parte din presa din Regat se concentrează numai asupra unei anumite categorii de imigranți (cerșetorii de pe străzile Londrei) și nu oferă o imagine completă a românilor din Marea Britanie.

■ CE AR TREBUI SĂ ȘTIE TINERII CARE VOR SĂ STUDIEZE ÎN MAREA BRITANIE DESPRE SISTEMUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT DIN REGAT?

Sunt mândru că avem universități foarte bune în

Marea Britanie! Am citit recent un articol despre cele mai bune universități din lume și între primele zece au apărut patru britanice: Oxford, Cambridge, Imperial College London și University College London. Pe lângă acestea, avem o gamă foarte largă de universități foarte bune în Marea Britanie. E bine pentru studenții români să se informeze în legătură cu universitatea cea mai potrivită. Pentru fiecare student, alegerea universității depinde de foarte mulți factori: domeniul, spre exemplu. Multe universități sunt specializate în anumite domenii și, pe lângă acest criteriu, mai sunt multe alegeri de făcut și în ceea ce privește modul de viață. O viață studentescă la Londra este foarte diferită de cea într-un oraș mai mic, unde este doar campusul universitar! Este o experiență foarte diferită, nu aș vrea să spun că o opțiune este mai bună decât alta pentru că acestea depind foarte mult de fiecare în parte. Din fericire, toate universitățile britanice au website-uri detaliate care pot oferi multe informații. Nu în ultimul rând, Consiliul Britanic la București, Iași și Cluj îi poate ajuta pe tineri cu informații despre sistemul britanic.

■ CE PERSONALITĂȚI ISTORICE SAU POLITICE ADMIRAȚI?

Cât am fost la Iași am vrut să învăț mai multe și despre personalitățile din lumea politică și culturală a României. Am avut noroc pentru că, spre exemplu, am vizitat Ipotești, o comunitate legată de numele lui Eminescu. A fost o experiență foarte interesantă, să aflu mai mult despre poezia lui minunată. Am participat și la o piesă a lui Caragiale aici, doar că, la fel ca pentru orice student străin, mi-a fost greu să înțeleg limba! Însă, ceea ce am înțeles este că opera lui Caragiale, chiar dacă a fost făcută în secolul al XIX-lea, este relevantă pentru lumea modernă! Deci, mă bucur că mă aflu într-o țară cu o cultură atât de bogată ca România și vreau să aflu în continuare mai multe despre cultura română.

În plan internațional, sunt foarte multe personalități care m-au impresionat; oamenii care au trecut prin dificultăți, ca domnul Mandela, dar și personalități mai puțin cunoscute care au, pentru mine, foarte multe de spus.

Spre exemplu, un scriitor britanic care îmi place foarte mult, Patrick Leigh Fermor, a mers pe jos în anii '30 din Londra până în Istanbul și a scris trei cărți despre această călătorie. Una dintre ele a fost aproape în întregime despre România, se numește *Între pădure și apă*, și această carte este scrisă într-un mod foarte frumos. Patrick Leigh Fermor a încercat să afle cât mai multe despre cultura și istoria României și a făcut legături între acestea și istoria universală. Pentru mine este esențial să încerc să-mi trăiesc viața într-un mod atât de deschis și să descopăr legături de acest tip!

■ CUM AȚI CARACTERIZA IAȘUL DIN PERSPECTIVA CELUI CARE VINE PENTRU PRIMA DATĂ AICI?

Pentru mine, viața la Iași a fost o experiență foarte plăcută! Bineînțeles, este un oraș foarte prietenos, am întâlnit multe persoane interesante și m-am simțit ca acasă. Le mulțumesc tuturor celor din Iași pentru aceasta! Este un oraș care nu e nici prea mare, nici prea mic, un oraș studentesc, cu multe universități bune, iar pentru mine a constituit o experiență frumoasă!

■ CU CE IMPRESIE AȚI RĂMAS DESPRE VIAȚA CULTURALĂ IEȘEANĂ?

Am avut norocul să fiu aici într-o perioadă foarte diversă și în ceea ce privește cultura. Am fost în Iași pentru Festivalul Internațional al Educației, de exemplu. Din cadrul acestuia, mi-a plăcut mult concertul unei trupe englezești, Jethro Tull, de care îmi amintesc din copilărie! Printre alte evenimente culturale ieșene, am văzut două spectacole de operă pe care le-am apreciat - *La Bohème* și *La Traviata*. Am avut oportunitatea de a mă întâlni cu studenți și am participat la lansarea revistei ALECARD, care a fost o experiență foarte interesantă și cred că revista este de înaltă calitate!

■ CARE ESTE PENTRU EXCELENȚA-VOASTRĂ REȚETA SUCCESULUI?

Eu cred că trebuie să faci două lucruri: să rămâi deschis și să fii pozitiv! Vreau să contribui la relațiile bilaterale dintre țările noastre, doresc ca acestea să crească și să rămână pozitive. România și Marea Britanie sunt prietene și cred că noi putem să continuăm să lucrăm împreună pentru îmbunătățirea relațiilor internaționale, iar pentru mine acest lucru ar însemna succesul mandatului meu!

A consemnat Alexandra Masgras, fotografii realizate de Dagoș Zămosteanu, EuroEd

Bogdan Crețu

„Mai am puțin și voi ajunge un cititor bun,
acesta este scopul!”

Bogdan Crețu este critic literar și conferențiar universitar la UAIC

■ CRITICUL LITERAR ESTE UN CREATOR SAU UN GÂNDITOR PE MARGINEA TEXTULUI?

Este o întrebare care i-a preocupat pe mulți. Două soluții sunt cele radicale: pe de o parte, linia Maiorescu – Șerban Cioculescu, ambii susținând ferm că exercițiul critic este unul al rațiunii, care implică distanță, o atitudine aseptică față de text; iar, pe de altă parte, se situează Călinescu, alături de care prefer să greșesc decât să am dreptate împreună cu ceilalți doi, care spunea că, în mod clar, critica este literatură, literatură de idei, artă literară. Ea presupune imaginație, scenarii bine ticluite, înscenarea ideilor. De aici pornind, Călinescu afirma că cine nu a ratat, măcar cochetând (serios însă!) cu ideea de a scrie în vreun gen literar, nu poate fi critic pentru că nu înțelege literatura „pe dinăuntru”. Așadar, în mod clar, critica literară este o parte consistentă, esențială a literaturii. Sigur, poate nu cu aceeași greutate culturală pe care o au celelalte genuri, dar rămâne unul dintre genurile literaturii. S-a întâmplat uneori, ceea ce este iarăși anapoda, ca „discursul despre”, critica și teoria literară să ia fața literaturii. Dacă ne uităm în Occident, în Franța, în anii '60-'70 mai ales, criticii literari și teoreticienii sunt mult mai vizibili decât literatura care s-a scris în acei ani. Roland Barthes este mai cunoscut decât orice prozator contemporan lui. Sigur, totul pe fondul unui declin al beletristicii. S-au întâmplat și astfel de lucruri, dar nu aceasta este normalitatea. Chiar fiind un gen al literaturii, critica este un gen care trebuie să aibă altruismul, de nu chiar semerenia de a rămâne puțin în umbră. Orgoliul excesiv dăunează întotdeauna criticii, ea nu trebuie să se pună pe sine în valoare mai mult decât pune textul literar de care se ocupă. În fine, o altă definiție care îmi place foarte mult și la care ader, pe care au formulat-o mai mulți esești la care am ținut și țin – Paleologu, Eugen Simion, printre alții – critica literară este, în primul rând, un exercițiu de admirație: cine nu știe să admire, nu are ce căuta în critica literară.

Nu e numai ecarisaj, cum cred unii, criticul literar nu este un hingher. Este un om care știe, în primul rând, să admire și care este în stare să-și explice convingător admirația.

■ ÎN ACEST CAZ, CUM SE RAPORTEAZĂ UN CRITIC LA SUCCESUL UNUI SCRITOR?

Pe cât posibil obiectiv. Există o anumită reacție, mai

degrabă alchimică decât chimică, oricum, implicită, care definește spiritul critic, anume posibilitatea, sau măcar efortul, de obiectivare. Prin urmare, nu te raportezi la succesul unui scriitor, nici la scriitor în sine, decât, inevitabil, ca la un nume care sintetizează o operă sau o experiență estetică, ci te raportezi la opera în sine. Atunci, succesul devine relativ. Uitați-vă la literatura contemporană și veți observa că nu autorii care au succes în rândul publicului au și succes de critică.

Criticul care se respectă nu e un om de casă și nu promovează cărțile care trebuie vândute. Nu e agent de vânzări.

El încearcă, investindu-și inteligența, cultura, gustul, experiența, competența (toate fiind condiționate de onestitate), să facă o anumită ordine a valorii. Un scop care, cu siguranță, este greu de atins, nu e la îndemâna unui singur critic, dar el trebuie să încerce, conștient de jocul de echipă care este critica literară.

■ O OPINIE CRITICĂ NEFAVORABILĂ AR PUTEA SĂ DISTRUGĂ O CARTE BUNĂ?

Nu știu dacă ar putea să o distrugă, nu îmi vine în minte acum niciun mare scriitor distrus de critică. Poate exista uneori ceea ce numea Camil Petrescu o „conjurație a tăcerii”. Pot exista cazuri de scriitori buni care nu sunt prezențe foarte active în viața culturală sau au o discreție care uneori se plătește, se plătește prin așteptare. Ei nu intră neapărat pe lista scurtă a criticilor de întâmpinare, dar nu există doar critică de întâmpinare. Există critica aceea care vine și așază valorile și nu neapărat astăzi și pentru astăzi, ci mai ales pentru mâine.

Pariul unui scriitor nu e neapărat acela al prezentului. Eu nu cred că există un mare scriitor nedescoperit din cauza unui complot al criticii. Ceea ce nu înseamnă că majoritatea scriitorilor, de la cei slabi la cei mediocri, nu se simt nedreptățiți de critici. E o boală mai frecventă decât guturaiul în viața literară.

Nu cred că veți întâlni 4-5 scriitori care să vorbească admirativ despre criticii literari. Rar dai de câte un scriitor

calm, mulțumit de sine, împăcat cu nivelul său, pe care și-l admite fără complexe, care să primească senin, cu umor, un amendament al unui critic și care să se lase vizitat de o minimă dilemă: „Dar dacă omul ăsta, care chiar se pricepe, are dreptate?” Criticii sunt tot timpul bănuți de interese de grup, parcă ar fi politicieni, parcă ar fi susținuți de cine știe ce interese oculte și fundamentale. Lucrurile sunt caraghioase! Până la urmă nu aceasta este miza literaturii. N-ar trebui, nici criticul, nici scriitorul să scrie pentru aplauze, ele vin sau nu vin, oricum, nu schimbă nimic; când motivația vine din afară, ea e oricum artificială, literatura adevărată nu se lasă declanșată dinspre exterior. Sigur, nu-i strică în nici un caz încurajarea, dar nici nu depinde de aceasta. Dacă ar fi fost așa, Proust ar fi trebuit să-și îngroape primul volum din marele său roman și să se consoleze cu o existență mondenă. Literatura, atunci când e vocație autentică, pornește din altă parte, dintr-o nevoie de sondare a sinelui și de exprimare, măcar aproximativă, de cele mai multe ori aproximativă, a opacității existențiale.

■ ARE CRITICA LITERARĂ UN ROL FORMATOR DIN PUNCT DE VEDERE UMAN? ÎN PRIVINȚA TINERILOR, DE CE AR TREBUI EI SĂ CITEASCĂ CRITICĂ LITERARĂ?

Este o întrebare foarte interesantă și foarte grea, pe care am încercat să mi-o pun și eu, sub altă formă, în unele texte. Unde te poate duce critica literară? Care sunt limitele ei? Pentru că uneori intervine un sentiment de delăsare, o anumită criză – orice om care face cu seriozitate, consecvență și pasiune ceva ajunge într-un moment de criză. Există acel *mal du littérature* care din când în când te scoate pe tușă. E un fel de depresie profesională, o senzație de sațietate, un sentiment de inutilitate. Oricum, e o criză de care nu scapi, de care ar fi și păcat să scapi, pentru că ea te pune față în față cu întrebările cele mai dure legate de preocupările tale, de investițiile tale intelectuale și afective. Viața trece, moartea e aici, o poți atinge cu mâna, iar tu stai și scrii, împăcat cu propria-ți mediocritate, critică literară. O neliniște care l-a făcut pe Eugen Ionescu să scrie acel memorabil *Nu*, care, citit cu atenție, e un pasionat *Da*. Cine scrie cu vioioșie, fără să fie muncit de nici un dubiu legat de propriul scris, fie nu e în stare, fie nu are curajul să scurme adânc în sine. Cum te vindeci de acest sentiment al zădărniceii? Făcând în continuare ceea ce trebuie să faci, insistând, persistând, pentru că altfel nu se poate... Întrebările acestea legate de limitele domeniului în care te manifesti sigur că vin. Și se depun una peste alta și se deschid una către alta. Până unde te poate duce critica literară nu pe plan profesional, ci uman, deși nu le putem despărți? Ceea ce vedem la suprafață este o carieră, sunt niște cărți, niște cronici, premii ș.a.m.d. Nu asta contează.

Critica literară, dacă ți-o asumi cu onestitate, te ține în preajma moralei sau te ajută să păstrezi un anumit echilibru – un „calm al valorilor”. Pentru că ea te obligă să păstrezi, de fiecare dată, echidistanța între implicarea afectivă și precizia chirurgicală a spiritului critic. Te obligă să privești lucrurile de sus și să le așezi, cu onestitate, la locul lor.

Chiar dacă ordinea care iese nu îți convine din punct de vedere sentimental sau personal. Critica literară te învață că există o ordinea lumii pe care nu ai voie să o măsluiești. Îți creează o perspectivă, dacă nu echilibrată, în orice caz, așezată asupra operelor literare și, de aici, și asupra vieții, pentru că intri într-un domeniu care nu e deloc ușor de contabilizat, în care nu ai unități de măsură precise. Critica literară nu e un experiment care se face în laborator, cu rezultate fixe, de care toată lumea e convinsă. Și ce îți mai poate da? Un anumit apetit pentru nuanță, cel puțin în cazul meu. Te ajută să vezi că nu există bine și nu există rău, că e foarte dificil să pui etichete precise, chiar incorect și, uneori, imoral. Pur și simplu, trebuie să iei lucrurile așa cum sunt. Și literatura este la fel de diversă pe cât e realitatea, fiind un foarte bun antrenament pentru confruntarea cu aceasta.

■ CARE SUNT CĂRȚILE DE CRITICĂ LITERARĂ PE CARE LE-AȚI CITIT ÎN LICEU ȘI CARE V-AU IMPRESIONAT?

Cam multe! Înainte de liceu, țin minte că eram mic și nu ajungeam în bibliotecă la raftul unde era *Istoria literaturii* a lui Călinescu și insistam, iar mama mi-o dădea și o răsfoiam. Era foarte mare, asta mă impresiona, era cea mai mare carte din casă. Rămâne o curiozitate pentru mine cum a putut fi scrisă, pentru că ea nu este, cum sunt modelele lui Lanson sau De Sanctis, o carte didactică, așa cum, în mod normal, nu are de ales și trebuie să fie orice istorie literară. În *Istoria* sa, Călinescu nu e un bun pedagog, ideile sale nici nu prea pot fi continuate decât cu prețul deformării lor. La Călinescu se poate vorbi, așa cum s-a spus, de un roman al literaturii, cu personaje, cu intrigă chiar, scris cu vervă. În liceu aceasta a fost cartea de căpătâi și, așa cum pot reproduce pasaje din *Craii de Curtea veche* sau din *Bunavestire*, aș putea reproduce oricând portretul lui Iorga din *Istoria* lui Călinescu și multe alte pasaje. Pe de altă parte, recunosc că am înghițit multă critică literară, pentru că în clasele a XI-a și a XII-a m-am ambiționat să merg aproape zilnic la bibliotecă și să con-

spectez pentru fiecare autor din programă monografiile esențiale. Așa m-am pregătit eu pentru facultate, se dădea admitere pe atunci, caietele acelea mi-au folosit și în timpul facultății. Am citit, deci, multă, poate chiar prea multă critică literară în liceu. O fac și acum, pentru că mi-am păstrat curiozitatea. Pe atunci îi citeam asiduu pe Eugen Simion și pe Nicolae Manolescu. Din cărțile lor am învățat multe – din cărțile lui Eugen Simion despre cultura franceză, de exemplu; imaginea Parisului mi s-a fixat prin *Timpul trăirii, timpul mărturisirii*, iar când am ajuns acolo eram destul de bine orientat, iar din Manolescu, m-au atras mai mult *Temele*, unde scria despre romanele mari ale literaturii. Sigur, și *Arca lui Noe*, dar nu numai. Către finalul liceului, am dat de cărțile lui Alexandru Paleologu, nu știu dacă acum m-ar mai convinge chiar așa, dar pentru un om de 17-18 ani ele au contat enorm; am găsit acolo un mod foarte dezinhibat de a ataca problemele tabuizate, de a nu se speria de teme grave, de a fi firesc, natural, chiar dacă această impresie presupune efort de înscenare. Din cauza asta, probabil, am încă (lucru care uneori mi s-a reproșat, alteori a plăcut) un mod mai relaxat de a scrie și pe subiecte grele, care pretind zeci, sute de cărți ca bibliografie. Dar mie nu îmi plac cărțile de critică literară îmbăcsite, cu un jargon care le refuză oricărui cititor. În cazul lor, care mai este diferența între o carte de critică literară care vorbește, culmea, despre opere literare absolut prietenoase, savuroase, care au șarmul lor, și un manual de rezistență a materialelor? Nu trebuie să ajungem acolo! Din critica română, am mai citit cu pasiune, în vremea adolescenței, când lecturile sunt formatoare, cărțile lui Lucian Raicu și ale lui Valeriu Cristea; și să nu uit, pe ale lui Marin Mincu. Mai mergeam la unele dintre cursurile lui și la început mă mira, era puțin extravagant, dar, după aceea, citindu-l, mi-am dat seama că este un critic adevărat. Am avut apoi, când am intrat în viața literară, norocul să ne apropiem. Am citit multe altele în liceu, cu siguranță nu am ocolit cărțile de critică literară!

■ CE ȘI CUI DATORAȚI ÎN FORMAREA DUMNEAVOASTRĂ DE CRITIC LITERAR?

Nu am avut niciodată altă opțiune. La finalul liceului, nu am fost pus în situația de a alege între două facultăți, în facultate nu am fost pus în situația de a opta între literatură și lingvistică, nu am avut astfel de dileme. La mine a fost ca la un fundaș care se încapățânează, pune capul în pământ și împinge până ajunge cu mingea în poartă! Totul pornește, cred, din copilărie, când împărțeam o bibliotecă foarte mare cu fratele meu. De regulă, cărțile erau în două exemplare, pentru că, fiind gemeni, ne mai ciondăneam. Și asta m-a ajutat – am reacții rapide, spontane, nu mă tem de polemică! Am citit foarte mult când eram copil, iar, dacă iei literatura în serios, ajungi și la critică. Dacă citești un roman-două pe an, bineînțeles că nu simți nevoia să confrunți impresia ta de lectură cu punctul de vedere

bine susținut al unui cititor experimentat. Dar dacă citești fervent, sigur ajungi acolo. Nu știi cum s-a făcut că dintre tentativele de a scrie literatură și de a scrie despre literatură, și datorită faptului că am avut norocul să rămân preparator în cadrul Catedrei de Literatură română, ceea ce presupune o activitate de cercetare, balanța a înclinat, până în momentul acesta, în partea criticii. Cu un preț destul de mare care a trebuit plătit; am însă bovarismele mele salvatoare, legate de scrierea unui roman și nu sunt sigur că, în cele din urmă, scrisul meu nu se va orienta de la sine în această direcție. Așa că datorez foarte mult cărților pe care le-am citit și întâlnirii cu doi-trei profesori. Ar fi, pe de o parte, dirigintele meu din clasele VI-VIII, Ion Iuga, profesor de română, care nu m-a lăsat niciodată se reproduc sau să memorez vreun comentariu. După aceea, datorez nu atât unui profesor universitar din Constanța, cât bibliotecii lui, la care aveam acces și pe care o „fotografiam”. Când îi ceream o carte și nu știa unde este, îi spuneam (din altă cameră) că o găsește pe raftul al III-lea, al nu-știu-câtelea volum... Am avut întotdeauna memoria bibliotecii, și acum sunt mai bun decât un fișier! După aceea, în facultate, nefiind eu o fire foarte ordonată, dar dedicată, pasionată, am avut norocul să o întâlnesc, încă din primul semestru, pe doamna profesor Elvira Sorohan. Dumneaei a insistat, a avut răbdare și, extrem de important pentru mine, cel de atunci (și de acum), a avut încredere în posibilitățile mele, pe care și acum mă mir cum de a reușit să le străvadă în toată stângăcia mea; o fi văzut ceva în acel student dezordonat, extrovertit doar ca să nu pară timid, și m-a ajutat; așa am

început de prin anul I să public în presă. Ceea ce te obligă sau te pune într-o ipostază care începe să-ți placă. Nu am fost nici pe departe atât de emoționat când mi-a apărut vreo carte la fel ca atunci când mi-a fost publicat primul articol în „Convorbiri literare”! În mintea mea, eram coleg de pagină cu Titu Maiorescu și Eminescu! N-am să uit emoția aceea. Au fost deci acei oameni de la începuturi—doamna Elvira Sorohan, după aceea Emil Iordache, care atunci era secretar de redacție la „Convorbiri literare”, cu care am legat mai târziu o prietenie adevărată, din care am învățat un cult al muncii. Sunt întâlniri care, dacă nu vin în momentul potrivit, nici nu mai sunt întâlniri, de fapt. Contează foarte mult ca ele să ți se potrivească atunci când este cazul, iar eu am avut norocul unor astfel de întâlniri. Și am mai avut un mare noroc: eu am un cult pentru scriitori care îmi plac foarte mult, îmi devin cumva familiari, e o problemă de intimitate până la urmă. După ce îl citești pe Thomas Mann în întregime nu poți să fii străin de el, ai impresia că e mult mai concret decât foarte mulți oameni cu care te întâlnești zi de zi. Or, eu am avut norocul de a lega prietenii cu scriitori pe care îi admiram foarte mult – cu Marin Mincu, cu Emil Brumar, cu Eugen Simion, cu Nicolae Breban. Sunt, toate, experiențe din care am învățat foarte mult, lăsându-mă atras de această pasiune exorbitantă, uneori anormală, față de literatură, față de scris. Cu jumătăți de măsură nu se poate, asta e una dintre lecții! Aș mai aminti și norocul de a mă fi apropiat de Ștefan S. Gorovei și de Maria Magdalena Székely, medievaliști recunoscuți, a căror pasiune pentru cele vechi, a căror putere de muncă și, mai important, a căror prietenie mi-au dat, de fiecare dată, un imbold necesar; pentru că, agitat și împrăștiat cum sunt, eu am mereu nevoie de câte un mic impuls ca să îmi duc la bun sfârșit proiectele.

■ PE CARE DINTRE SCRITORII IEȘENI CONTEMPORANI I-AȚI RECOMANDA LICEENILOR?

Dacă aș spune Emil Brumar, aș părea subversiv! În afară de a fi un mare poet, el este și un mare cititor, unul dintre oamenii cei mai pasionați de lectură pe care îi cunosc. Dacă știe că plec la București, este în stare să mă sune o săptămână la rând ca să îmi aduc nu știu ce carte care nu se găsește. Foarte puțini sunt oamenii aceștia bolnavi de cărți! Se pot învăța multe de la el. Dintre scriitorii ieșeni, pe Mariana Codruț v-aș recomanda să o cunoașteți mai de aproape: este un poet cu o voce distinctă, un prozator foarte bun și un publicist care are coloană vertebrală. Este un scriitor care ar merita multă atenție și din partea voastră, a tinerilor. Are „păcatul” acesta că nu iese foarte mult în față, are o fire mai discretă, iar acesta e un păcat care se cam plătește în lumea noastră literară, care preferă, conform tradiției balcanice, cheful intelectual, chermeza literară, gașca. Dacă o citiți cu atenție, veți

foto: Codrin Dinu Vasiliu

vedea că merită să stea mult mai în față. Nu mai știu în ce măsură Nimigean e un scriitor ieșean (eu mă încăpățânez să cred că e, pentru că noi aici ne întâlnim cel mai des). Nici nu cred că mai are nevoie de recomandare Ovidiu, mai ales că anul acesta a publicat și o antologie de poezie și un volum nou. Oricum, *Rădăcina de bucsau* rămâne pentru mine unul dintre acele titluri de referință, dintre cele maximum zece romane într-adevăr bune care au apărut după '90, pe care le vezi imediat că vor rămâne acolo, că nu va trece vremea peste ele. Ar mai fi Constantin Acosmei, dar cu el trebuie să aveți mare abilitate de comunicare sau să îl cunoașteți foarte bine – e un poet care, prin cartea lui, a „marcat un teritoriu”. Liric, adaug prompt, și nu e nici o intenție umoristică în ce spun. Mai sunt destui alții, printre care și poetul Radu Andriescu, și el destul de retras în ultima vreme. Vi l-aș recomanda și pe foarte tânărul Matei Hutopila. Pe ceilalți cred că i-ați vizitat mai des. Lucian Dan Teodorovici, Florin Lăzărescu, Dan Lungu sunt mai prezenți, dar și ceilalți ar merita în egală măsură luați la întrebări.

■ ȚINÂND CONT DE EXEMPLELE PE CARE TOCMAI LE-AȚI DAT, CUM AȚI EXPLICA RETICENȚA PROFESORILOR DE ROMÂNĂ FAȚĂ DE LITERATURA CONTEMPORANĂ?

Există o astfel de reticență? Cel puțin printre profesorii din generația mea, cu care sunt amic, prieten sau chiar soț, nu există o astfel de reticență. Știu scriitori care merg prin licee, care sunt entuziasmați de o reacție mai proaspătă și mai firească decât cele de la colocviile literare de care multă lume e plictisită.

Nu are un profesor o putere atât de mare, încât să te oprească să ajungi la un scriitor contemporan, dacă vrei să ajungi! Are, în schimb, puterea de a te face să te întâlnești cu niște cărți bune, aici este rolul său.

Nu cred că accentul trebuie să cadă pe profesor. El poate să mijlocească niște întâlniri, să deschidă niște drumuri, dar nu este elementul cel mai important din ecuația aceasta. La fel ca în întâlnirea dintre un maestru și un ucenic, e mult mai important cu ce se alege de acolo ucenicul. Maestrul este la capăt de drum, dacă ești maestru, ești îngropat, mai mult nu poți! Efortul e să rămâi viu, „la zi”, cum se spune, dar e greu de presupus că te poți duce în sus. Ba da, de fapt, poți să te lași depășit de cel pe care îl pregătești. Acesta este singurul mod în care un

profesor sau un maestru poate se meargă mai departe, dar nu ei sunt importanți în această ecuație. Pentru ei lucrurile sunt coagulate, dacă încerci să le mai modelezi, s-ar putea să le spargi. Mult mai important este celălalt partener în acest dialog. Nu am soluții concrete, dar în țările nordice sistemul educațional este extrem de elastic, un sistem în care elevul, împreună cu părintele, își poate alege materiile și poate învăța ceea ce îi place și i se potrivește. În învățământul românesc accentul cade asupra cadrului didactic și îi dăm elevului ceea ce putem: asta avem, prin urmare, asta predăm! Nu știu dacă va avea cineva curajul să facă o schimbare reală!

■ VĂ CONSIDERAȚI ÎN PRIMUL RÂND PROFESOR SAU CRITIC LITERAR?

Nu am făcut niciodată diferența, pentru că cele două activități se leagă, satisfacția este egală. Dacă reușesc să scriu ceva bun într-o zi, am aceeași mulțumire ca atunci când ies de la un curs în care am reușit să comunic bine cu studenții. De foarte multe ori, destule dintre lucrurile care mi se învârt turbure și incoerent în cap mi se limpezesc atunci când sunt pus în ipostaza, nu ușoară, nici confortabilă, dar de fiecare dată incitantă, de a le explica altora. Și critica literară este tot un exercițiu de explicație, la fel ca profesoratul. Ceea ce ai înțeles foarte bine poți explica la fel de bine. Criticul literar și dascălul se întâlnesc în acest punct: trebuie să propui, nu să explici. Critica literară înseamnă hermeneutică, analiză, ea nu te duce la adevăr. Nu există adevăr! În orice caz, trebuie să propui un anumit mod de a înțelege lucrurile, ceea ce trebuie să facă și profesorul. Nici el nu are adevărul în buzunar! Prin dialog se ajunge la o cale de echilibru, nu la adevăr; nici Platon nu știa ce este adevărul, așa că de ce ne-am strădui noi să-l dibuim cu orice preț acolo unde, evident, nu e terenul lui?

■ ÎN MOMENTUL ÎN CARE NU VĂ PLACE O CARTE PREFERAȚI SĂ NU SCRIEȚI DESPRE EA SAU SĂ O DESFIINȚAȚI?

Ce prefer acum este în strânsă legătură cu timpul pe care îl am. Puțin, din păcate... De regulă, mi se pare o miză mult mai importantă să susții o carte foarte bună decât să demonstrezi precaritatea unei cărți evident proaste. Am făcut și asta, uneori nici acum nu reușesc să mă scutur de eticheta aceea că sunt criticul rău, violent... de unde? Vedeți, sunt un om foarte pașnic! Am făcut cunoștință cu cineva acum câteva luni, s-a uitat la mine și a spus: „Aaa! Criticul cel violent!”; dar eu sunt foarte timid... Nu aș mai avea acum plăcerea să scriu despre cărți proaste. Merită să intervii atunci când o carte care are probleme are parte de laude excesive, când se scrie

foarte bine despre o anumită carte și nu se văd niște lucruri evidente. Sau invers. Spre exemplu, despre memoriile lui Adrian Marino s-a scris mai ales negativ, dar unui om care a făcut 8 ani de pușcărie și 6 ani de domiciliu obligatoriu nu îi mai poți pretinde să fie senin, e treaba lui dacă nu e senin, e dreptul lui. Sunt momente în care simți nevoia nu să scrii despre o carte, ci să intervii, nu să spui tu cum stau lucrurile, dar să vii cu o altă perspectivă. Mai degrabă în acest sens mai scriu astăzi negativ.

Prefer să susțin și să explic de ce o carte este într-adevăr bună decât să demonstrez că un scriitor mediocru a dat a șaptea, a opta lui carte submediocră. Are cine să se ocupe și de asta!

■ AȘADAR, PENTRU DUMNEAVOASTRĂ, CRITICA RĂMÂNE UN EXERCİTIU DE ADMIRAȚIE?

De admirație prioritar (dar admirația nu presupune ea însăși selecție, excludere a nonvalorii?), dar azimutul trebuie totuși fixat în funcție de bunul-simț și lucrurile trebuie aduse în firescul lor.

Critica este un efort permanent de a apăra valoarea de non-valori; trebuie spus și „nu”, nu numai „da”. Dar este o proastă strategie aceasta de a spune nu, nu, nu și da din colțul gurii, din când în când. A căuta cu tot dinadinsul nod în papură nu înseamnă critică literară.

S-au întâmplat și astfel de lucruri. De regulă, cei care au făcut asta au renunțat la critica literară, astăzi îi găsim prin presă, în alte domenii. În critica literară e nevoie de continuitate, de perseverență. Marin Preda zicea că dacă vrei să fii prozator trebuie să ai oase tari. Dar și criticul literar trebuie să aibă oase tari: e mult de stat pe scaun, cu nasul în cărți... e un efort fizic considerabil!

■ CARE SUNT COMPROMISURILE PE CARE LE FACE UN CRITIC LITERAR?

Cele pe care și le acceptă! Eu spun că, în mod normal, ar trebui să fugă de ele. La modul general, aș putea răspunde tranșant „niciunul”, dar nu știu care este criticul

care a reușit. De regulă, compromisuri se fac. Pe mine mă irită dacă cineva îmi „recomandă” să scriu despre cartea cutare, nu am făcut-o niciodată. Nu am scris nicidecum de bine despre scriitorii pe care nu i-am gustat. Și jumătatea de adevăr este tot un compromis, tonul contează foarte mult, una este să spui „e foarte bun, extraordinar” și alta „nu e rău”.

Critica fără verdict este tot o formă de aocoli, până la urmă, nu realitatea, repet, realitatea nu există neapărat, în literatură adevărul nu e același pentru toată lumea, ci o concordanță cu propriile opinii.

Aceasta este măsura onestității unui critic: fidelitatea față de propriile opinii. Poți greși, dar o faci „pe barba ta”, nu dintr-un interes dubios. Altfel, nu vă ascund că această carieră, de cronicar literar, poate fi avantajoasă; orice scriitor e sensibil la ceea ce scrii despre el, îți poți gândi cronicile astfel încât să obții anumite avantaje.

Dacă vrei să faci acest lucru, îl poți face, dar, în același timp, nu poți să trișezi, pentru că se vede: critica literară e o meserie care se face cu cărțile pe masă.

■ EXISTĂ AUTORI APRECIĂȚI, ATÂT CLASICI CÂT ȘI CONTEMPORANI, PE CARE SĂ NU-I CITIȚI CU PLĂCERE?

Am puterea să mă obiectivez, să recunosc un scriitor mare și să spun că nu mi se potrivește mie. Nu am antipatii reale; ca să nu vorbesc în gol, vă dau un exemplu: nu prea îl gust pe Mircea Horia Simionescu, care are atâția admiratori la noi, mi se pare redundant, lipsit de o reală imaginație epică, repetitiv. Stoarce până la epuizare un artificiu și nu știe când să pună punct procedeului, nu are știința contrapunctului, deși întreaga lui proză poate părea alcătuită numai din contrapunct. Mi se pare un scriitor „făcut”, meticulos, calculat, prea tehnic, uscat, care nu se inflamează. Dar asta nu înseamnă că nu sunt capabil să îi recunosc oricând meritul în evoluția prozei noastre post-belice. Ca să mă întorc în realitatea imediată, am pariat pe cărțile care mi s-au părut foarte bune, dar poate nu atât de bine promovate: cartea lui Bogdan Popescu, *Cine adoarme ultimul*, sau a lui Răzvan Rădulescu, *Teodosie cel Mic* sau cartea lui Nimigean, *Rădăcina de bucsau* (chiar dacă aceasta a fost bine primită). Altfel, cu cât trecea vremea și recitesc, redescopăr scriitori pe care nu neapărat îi ratasem, dar care mă chinuseră. În facultate, Musil m-a

chinuit, dar am fost ambițios și l-am citit. Anul trecut, l-am recitit și mi s-a părut extraordinar. Acum am terminat de recitit aproape tot Thomas Mann. Unele dintre cărțile lui, cu toate perorațiile care mi se păreau neepice la 18-20 de ani, au început, tocmai prin acestea, să îmi placă. Când le citeam atunci, căutam epicul, eu fiind un dumasian înrăit în adolescență. La fel, poate părea un paradox, dar au început să îmi placă tocmai cărțile scrise „prost”, nu cărțile limpezi, care curg cu un gălgâit plăcut și îți fac sete. Acum gustul meu merge spre cărțile cu fraze contorsionate. Numai acestea pot scormoni, pot râcăi până la zaț. Din interbelic, după gustul meu de acum, o scriitoare pe care nu o iubeam foarte tare (îmi căzuse și la olimpiade și la bac), Hortensia Papadat-Bengescu, mi se pare extraordinară. Fraza ei sincopată și frântă se potrivește cu psihologiile acelea bolnave. Din primul an de facultate mi-a plăcut foarte mult Nicolae Breban. Astăzi, oamenii se uită aproape cu milă la mine, o milă care-mi dă dreptul la aroganță (știu eu ce știu...) și mă întreabă: „Și chiar l-ai citit pe tot?” Da, așa trebuie citit un scriitor. Numai citindu-i în întregime îi poți înțelege pe scriitorii de acest gen. Sunt romane care se raportează unele la altele, este un anumit silogism al operei. Așa că am întotdeauna, când recitesc, mari bucurii (nu pot să le spun revelații).

Mai am puțin și voi ajunge un cititor bun, acesta este scopul.

■ AȚI PUTEA SĂ NE ÎMPĂRTĂȘIȚI UN TOP 5 AL CĂRȚILOR DUMNEAVOASTRĂ PREFERATE?

Acest top 5 se schimbă prin definiție, deși, în ultima vreme, revin tot mai insistent la unii scriitori. Cred că am citit aproape toată poezia română; cum am și predat-o multă vreme, o știu pe de rost în mare parte, de la Miron Costin la Ioan Es. Pop, Komartin și Vancu. Dar, până la urmă, genul meu predilect este cel pentru roman. După relecturi insistente, rămân niște certitudini: ar intra oricând Tolstoi, Dostoievski, Proust, Thomas Mann, Faulkner. Acesta ar fi top 5 pentru mine, nu neapărat în această ordine, pentru că ordinea chiar nu contează. Nu sunt lecturi de vacanță, de șezlong, sunt lecturi care te pot chinui și așa și trebuie să fie. Dintre români, îmi place foarte mult Breban, apoi Sadoveanu, în romanele lui-capodoperă, Hortensia, Preda (il recitesc acum pregătind un curs și trebuie să admit că e memorabil până și în romanele lui slabe, cum ar fi *Risipitorii*; de altfel, mă interesează foarte mult cum ratează un scriitor mare, mai mult decât cum reușește un scriitor mediocru sau aproape bun...)

Au consemnat Alexandra Masgras și Tudor Berbinschi.

P O E Z I E

DANIELA BEJINARIU

(n. 21 februarie 1996, Dorohoi) Daniela este elevă în clasa a XII-a a Colegiului Național "Petru Rareș" din Suceava. Membră a Cenaclului literar "Săgetătorul". Creația sa a apărut în revista de atitudine culturală ALECART. Laureată la mai multe concursuri literare. Scrie o poezie a concretului senzorial. ironia și autoironia fuzionează, iar spațiul domestic inundă sufletul fals rebel. (Gheorghe Cîrstian)

is not a simple song

carnea nu vindecă tot
vorba/ de
vrei un fum/ nu doare. haide hai
ascunde vrăjeala ascutesufletul. fă simplă perechea cu
văzul și auzul
o sinestezie o găselniță cu trupul încins
învață-mă nesperatul cumuldesimțuri, căci da viitorul
e acum.

fii cuminte zăpadă e și la ei. melodia e totul
carnea nu. rămâne să
aprinдем focul celălalt pe valuri & pe metereze hai

haide corcitul
pe versuri-metereze

modern talking

acum n-ai voie să te gândești la mine. TuEu e o linie
întreruptă oricum
liniile înflorite nu păreau
să fie așa grozave știam că vom consuma
această clipă blestemată așteaptă clipa asta
de ceva timp putea să o salveze o idee un
dans suplu ceva
suplu pur și simplu

(mă auzi în engleză să nu pară așa de
grav)

buzele fac trecerea sunetele nu trec niciun risc
să nu crezi în mine fără promisiuni fără
cântecele deocheate am făgăduit solemn/ știm noi
ziua și ora

două
trei

și nu te iubesc nu mi-a fost dor de tine nu te vreau nu
veni
am stabilit

bravo aplauzevărog doamne, iartă-mă nu mai fac
promisiuni nu mai ascult
păsărele în căști strălucitooooare

tic-tac ceapă ceapă nu ieși

în timp ce se dădeau
 banii cântam nu eram tristă
 am dezechilibrat sângele
 tata mă iubește urlă în telefon îmi zice
 spune și tu tare nu
 nu nu mă crede

să facem să fie real
 dacă există explicație nu vrei s-o cauți
 e de la ochelari
 seriosacumîțisugerezsăteculci

gravitatea nu lasă să se coaguleze
 mai vag de-atât să spunem în altă limbă e mai ușor

nu aud decât șotronul cu
 tata e mai bine, tata nu va muri
 șoptea mama nu-ți scriu nimic să nu șoptești din
 greșeală
 să nu se audă în română

reverență de ultimă oră

uite aburi parcă au damf de operă
 sinusurile mele își fac
 de cap
 într-o ramă și pielea moare

primesc aceste flori uscate reușesc să le întind pe
 câte o pătură le pun în căni verzui
 fiecare cană va fi spălată cu fairy
 ca într-o poveste, da

mă ridic de la masă
 iartă-mă frate busuiocul miroase a ceva tare în
 familia mea de vis

cum se rezolvă problemele

îmi las măștile pe străzi. vorbele pulsează se reduc
la un zumzet oamenii
înaintează în cerc/ ei muncesc style
cu palmele
fără părinți fără dorul de casă adună lucruri aruncate
după uși de oțel

orașul e împrejmuț are limite de valoare. copiii cresc fac
alegeri bune după aceea se sting
ușor ca ledurile

vreau să continui povestea asta
dar aștept ziua cea nouă. îmi vine în minte jocul
de-a ruletistul
pe spate lângă traficul intens numărând secunde
două câte două/ pironită
în mijlocul străzii. până aici minciuna de
aici

adevărul/ zgomotul mașinilor
e un gramofon stricat
văd cum se-ndepărtează orașul prin aerul umed

aș putea să mă ridic fără probleme
și să plec

ESTERA STANCIUC

iuliana, acest câine nu sfâșie

taică-miu zice să sfârșesc s-o termin cu vorbele care
umblă pe niște scări fără lumină. să nu mai fac
din tot poezioare că lumea nu e făcută din vorbe, ci din miez
de roșii din carne de vită cu coarne
îndoite vârtos din rachiu gros

zice poezioarele te lasă cu blugii
rupți și rād vecinii și se bat pe burtă de fericire

ci eu văd numai asta
mâinile mele dansează
și caută abur unde nu e unde
nu e și pace

ALINA IULIANA VERDEȘ

de care nu te poți desprinde

te întorci în sat. de aici se vede calea
ferată o venă tare o piele de șarpe
tânăr la colțul dispensarului/ casa e veche noaptea se întinde
ca o apă mare. intri în ritmul camerei e o senzație nouă apeși
genunchii tari până termini
gândul la malboro roșu. o senzație
călcată în picioare

încă nu e gata

patul vine plapuma vin cearșafuri roz lara ascunde petele
cu clor. tu speli cu privirea fluturii
care atârână într-o
direcție incertă/ continui

să mângâi umerii visezi un cadou îl deschizi
repede departe
de aerul din gară & de fumul
proaspăt de dimineață

LAVINIA LOREDANA NECHIFOR

10paispe21

schimbi cartea, vine încet seara. te bântuie imaginea
din reclamă vrei cadoul vrei
vocea țării
vrei locul călduț pe banca din
fața casei/ 10 câini de pe stradă
rup lesa de atâta durere și

mănânci floricele zici că zâmbești zici că vine deodată
niște fericire în
oasele acestui bătrân în punga ascunsă
după colț așa

treci pe lângă viață ce aere ce domndocor ce
scufițe roșii te însoțesc/ citești convorbiri cu alex și
scrii din altă țară inserții de flori pe scrisori un
dunhill negru desenat cu tuș

mă alinți. mă minți paispe tone de ciocolată
nu omoară
e doar unnimicmișcător purtat cu doliu pe lângă brazii
frumoși
din
dormitor din cimitir din dormitor

e seară, iarba se coace sub centimetrul gratuit de zăpadă. dau
21 de share-uri să poți fi văzută
prin ochii mei

COSMINA ȘTEFANIA ONICIUC

flori reci la ferestre

nu ești iubitul meu. nu strângi pisica în pragul ușii vii
cu flori cu priviri de lux când zgârii dosul pleoapelor
ai unghii curățate albesauroze ca mațele cutiei
de ciocolată mereu city delight

nu înjuri până vii la mine/ vii și spui
rugăciuni în barbă

apoi te razi. tricoul cu metalica îl speli cu vin roșu
din '69 (îl păstrezi la cutie) camera
te primește nu te înjură te primește
cu flori la ferestre/ cu reclame în surdină fără bani de chirie
te așezi și rozi secvențe
cu suleyman. o să adormi între coapsele acestei obsesii. că
vine iarna că scrii versuri alunecoase pe coji/ pe
hârtie creponată cu dungi, că am o colegă
dansatoare lasă-mă lasă-mă să mă-mbăt
cu lame orbit

o să te lase
o să fii o cărămidă din argint de doitreibani din
unghii scăpate pe podea

RALUCA IOANA RÎMBU

Review. ochișor și-un nume

glasul nu-l știe nimeni e
ascuns în pervazul din fața blocului
clipește uneori în dreapta mea și curând are ochi

îmi zâmbește zilnic are ceară în privire
se înalță trimfător în cearcăne caută un motiv
și dispore

glasul verdelui e lângă mine
are 4 ochi îi spun Ochișor/ întâmplător are un nume
și sufletul în cui
uite vezi cum se rupe din trup
colțul ochiului mă fixează spune să tac

pun lentile verdelui las sub acest cer
zile care merg spre toamnă. cu umbra
în piept

când e nevoie de un coșmar să vezi că răul nu e negru
who cares când regula se pierde în marea de pe trotuar
și totuși plouă

azi nu fac exercitii de echilibru din cartea primită. el râde
soarele se ramifică în aerul rece
la plimbarea de seară soarele e în douămii pașpe

cafeaua amară care trezește și
trec zilele de vară și e treimii pașpe
când împart cu stropii umbrela

nu știu cât am dormit și câte lupte cu pământul
s-au dat în mine

azi te dizolvi în ploile de toamnă. au gust
de stradă udă

ALEXANDRA BIANCA DUMENCU

muști din carne și os

soare leneș
pe dungă lângă liceu lângă blocul în V irosește
diamante deasupra ta. mergi cu
pământul în coastă ești un mire prea scump

pentru mine niște vorbe cleioase
cresc din oglinda loganului din pământ zici că
orele sunt grăbite te apropii de copacii cu chelie
fără minimul necesar de călătorii
zici că

și la dus și la întors drumul e tot un șarpe
mort cum deschide el noi orizonturi cum
aduce mai aproape visul cu francezi de ocazie

zici că
ei vin seara comme les bandits

câte unul se rătăcește într-un pat pe măsură
varsă puțin vin franțuzesc dansează
elastici fantastici pun degetul pe butonul cu soare

și soarele se stinge ca becul adevlei/ plecată
în stele cu dragostea ei cu tot

ELENA STAN

suceava nord heading

un bărbat la costum printre alte umbre. cravata e o
spânzurătoare
nouă imaculată cu dungi nu-mi aruncă
nicio privire ai zice că faci baie într-o cadă cu
spini grena

mai sus e puștiul. dansează cântă cu țipete o ia pe urmele
spânzuratului îi vine să dea cu adidașii-n pereții
clădirii
noi imaculate. îi șterge cu mâinile are două degete înțepenite
are

un fulg alb-albastru pe tricou/ mai jos

e o babă plantată direct în pământ fără noroc tot
scoate din sacoșă miile și milioanele se hrănește în fond
din papucii lustruiți din amintiri date cu lustru

nici bărbatul nici puștiul nici
baba peste tot e această țigancă se cutremură cu pruncul la
piept
fusta lungă ambalaj de ieri ziare coji de azi
peste coji. scaunul ei cu rotile

merge acum singur
printre valizele unor balerine

ELENA RIȘCA

Nowak852
Voyage's end

where is my happy ending?

suntem grozavi pierduți în ceață
cu 3 kile de medalii la gât
predăm un trai de nemurire nervoasă epileptică & zâmbitoare

fericirea e confundată cu hiperventilația
criminalilor cu cravată
am 6 mânuțe rotofeie uleioase toate știu răspunsul doar
dacă le săruți tu
e un fel de test ca în filmele cu prințesele mofturoase
e un fel de Disney pentru
adulți cu sindromul retard emoțional

cum
cum să îi explici unei copile ce trage de fusta maică-sii că
vrea coroană cu
diamante fancy ca pe MTV
că Belle are psihoză
îndrăgostită de un grandomaniac păros
că tipu a uitat fața Cenușăresei
că dacă vrei prinț trebuie să umbli mai des
prin păduri întunecoase
sau
să fugi mai des de-acasă

BIANCA COȘTIUG

muncel 2014 forever

în august știu cum trebuie să ne învelim
cu iarba care ne taie sprâncenele să ne prindem
la nimereală
unii de alții și toți
de noi

ne tremură mâinile când închidem cartea
& apoi dispariția treptată a unicornilor
de la stânga la dreapta
ca un satelit silențios
vedem vag cum focul de tabără se deformează
ca o inimă ieșită din rădăcini
nu știi niciodată când tresar vagoanele când
unii visează invadați de urma de ruj a adelinei

pe gâtul meu în iași și frecvențele radio ce iau
forma unor zepeline

pipăim aerul printre cearșafurile lungi & privim
stelele pielea se mișcă defilează
prin sunetul pârșilor
citim poezii în cameră la 12 fix suntem mai vii ca
toate ușile trântite obsedant în vila petrișor
fără țipete stinse
ca tăcerea dinaintea impactului
cu buclelele de cerneală ale
iuliei

CODRUȚA COROCEA

mama nu e ca în cosbuc

mi-e dor s-o văd pe mama în fiecare cameră
făina de pe mână o șterge
de coapsa dreaptă. apoi trei ouă zahăr pudră pe obrazul ei
cuptorul coace

mama se ofilește tinerețe furată de haine largi
pe fugă mereu pentru
ultima oară

vine vremea mea. m-am născut să
îmbătrânesc să mă abțin să plâng
când tai ceapa
să-mi văd sânii cum se topesc să-mi țes
fire albe
să mă doară dorul de
tinerețe

când ceasul sună dimineața
să mă ofilesc spontan & sigur

EMA PÎNZARIU

Sf. Gheorghe, minus balaurul

Peregrinând pe încălțitele poteci spirituale,
cu ochii larg deschiși... călăreț al țărmlui, șoptind către
moluștele mute
botezându-se fără să vrea în enigma evoluției
cu marea pe post de cor argintiu,
împărțind generos speranța, ca dintr-o lampă înclinată spre
stele
—duce mâna la tâmplă în semn de salut, umbrindu-și cochilia
goală de cavalier contrafăcut—
desenând balaurul după șablon, din plictiseală,
privește circumspect lumina diminuată a mileniilor,
negură catagrafiată în halou.
Neatins de cântecele biruinței demult apuse,
neștiut în lumea constelațiilor draconis, totul doar un vis,
îngrămădire terestră, capelă pe stâncă

Nowak852
Morning glory

miere de copac, nectar,
cucută aruncată în cana cerșetorului,
și goliță peste credincioși până ce sărăcimea soioasă
începe să implore,
învinsă de saurienii încolăciți,
de cântecul toacei, oprobriu funerar,
fals cu dinți,
de tropotul vesel al băieților din cor,
vaierele spânzuratoarei, ghearele gălbui
ce sfâșie; o tuse pe bancheta capelei...
Claustrofobul întemnițat în bronz coclit
își continuă veghea de ebonită.

ROBIN ANDREASEN (SUA)

TRADUCERE DE LIANA VRĂJITORU ANDREASEN

ALEXANDRA TURCU

(n. 29 aprilie 1993, Bistrița) Mă cheamă Alexandra și fac parte din SubNord. Sunt din Bistrița și, pentru că Poezia e la Bistrița, nici n-aș vrea să mă fi născut altundeva. Tocmai m-am întors din Tabăra Licart, unde am cunoscut o grămadă de oameni faini și am câștigat locul 2. Am publicat câteva poeme în Zona Nouă și o să apar în Poesis-ul din toamnă. Am terminat liceul și acum nu-mi rămâne decât să mă bucur că *am în față un deșert plin de literatură*.

tabiet

era sâmbătă dimineața
și tu îmi arătai cum lumina poate lua
carnea de pe oase fără să lase nicio urmă.

mi-ai făcut cafea și mi-ai spus că
bătrânețea poate întârzia și o sută de ani,
că nu e bine să ieșim încă din casă,
pentru că oamenii așteaptă-n prag.

ne-am dat jos din pat
am pus oala cu mâncare pe aragaz.
am așteptat

era sâmbătă dimineața
și memoria era singurul mecanism
care ne ajuta să scăpăm de noi.

celelalte părți ale lumii

la colțul străzii era america.
frate-meu mergea în fiecare zi în america.
acum se spune că e anglia.
nu știu,
n-am ajuns niciodată până acolo.

mai bine aici.
soarele stă pe masă și
noi așteptăm să apună.
dacă ne simțim singuri, ne punem fiecare
pe câte un braț al fotoliului și fumăm.
câteodată, ne luăm de mână și ne plimbăm
prin cameră.

poți veni și tu aici.
promit că nu o să te uit niciodată în parcare la kaufland
și că o să țin algocalminele în dulapul de sus.

toată noaptea la capul tău,
nicio muscă să nu-ți trezească creierul,
ți-am spus.

aici e bine.
ascultăm vocea bunicii
și o urmărim pe mama cum sortează haine.
ne urcăm pe scaune la dulapul cu dulciuri.
dormim.

aici e bine.
stăm și numărăm oamenii
care ies din spital.

nimic altceva/ plin

ultima dată ți-am scris despre plecarea la sibiu.
 imaginea spatelui tău lipit de spătarul scaunului,
 mâna pe marginea biroului, muzica din fundal
 și clickul închizând fereastra conversației cu mine.

dacă nu pot să vorbesc cu tine,
 nu mai vorbesc cu nimeni.
 stau cu picioarele sub mine și
 încerc să țin cât mai mult ochii închiși.
 plămânii rezistă încă bine.
 gâtul inflammat, reflexele întârziate.
 mintea rotindu-se cum se rotește
 fluturii de noapte în jurul becului.

nu-mi mai pasă de rochia șifonată,
 nu-mi mai pasă de vecinii de deasupra.
 aștept finalul melodiei.
 apoi aștept finalul următoarei melodii.
 nu reacționez când mă cheamă mama la masă.
 deschid ușa numai pisicii.
 pornesc din când în când ventilatorul.
 câțiva curenți de aer îmi crestează ușor pielea.
 foarte aproape de a declanșa sistemul de
 autodistrugere.

dincolo

te obișnuiești cu singurătatea
 așa cum te obișnuiești cu un drog tare.
 ascuți zgomotul pe care-l fac
 prumbeii în pod.
 privești afară fără să te apropii
 de geam.

te uiți ore întregi la paharul cu apă
 și tot nu ți se face sete.
 în stomac, din ce în ce mai multe
 algocalmine. toate durerile
 trebuie să fie anticipate.

corpul – un animal ce nu poate comunica.
 pentru o singură mișcare,
 peste două ore de pregătire.
 pentru o singură mișcare,
 creierul stă gata să explodeze.

zilele trec ca un tratament cu antibiotice,
 care nu se mai termină.
 îți cobori privirea înspre picioare.
 de la gât în jos,
 n-a mai rămas nimic.

ZIUA COOPERĂRII EUROPENE

(Teatrul „Lucefărul”, 27 septembrie, ora 18)

Din program:

Spectacol-lectură: *Oameni ai nimănu* (fragment) de Dumitru Crudu (spectacol produs în urma work-shop-ului de teatru și comunicare susținut de regizorul stabilit în Canada Victor Vașuta și de actrița Raluca Rusu în perioada 23-27 septembrie la care vor participa elevi de la Colegiul Național Iași, Colegiul de Artă „Octav Băncilă”, Colegiul Național „Petru Rareș” Suceava și elevi din Ucraina și Republica Moldova).

Lansarea numărului 13 (număr special) al revistei „Alecart”

Dezbateri: Filmul românesc în context european

Invitat: **Corneliu Porumboiu**; moderator: **Victor Vașuta**

Vizionare: *Când se lasă seara peste București sau Metabolism*
(regia: Corneliu Porumboiu)

Expoziția de grafică și fotografie „Dialog” (expun colaboratorii permanenți ai revistei „Alecart”: Ioniță Benea, Izabela Pavel, Ilie Krasovschi, Alexandra Baban și Nowak852, curator: Emil Munteanu) – PALAS MALL: 25-28 septembrie 2014

Coordonatori: Emil Munteanu și Tudor Berbinschi

poveștile continuă pe alecart.ro

ÎNTÂLNIRILE ALECART

festivalul
international
de literatură
și traducere
Iasi · 2014
filit.
www.filit-iasi.ro
ediția a II-a · 1-5 octombrie 2014

PROGRAMUL „ÎNTÂLNIRILOR ALECART” DE LA FILIT 2014

CASA BALȘ, SALA CAUDELLA / 1-5 OCTOMBRIE

Miercuri, 12.00-14.00

Invitați : Marin Mălaicu-Hondrari, Simona Sora

Joi, 12.00-14.00

Invitați: Sahar Delijani, Gheorghe Gospodinov

Vineri, 12.00-14.00

Invitați: Care Santos, Ioana Nicolaie

Sâmbătă, 12.00-14.00

Invitați: James Meek, Fabio Stassi

Duminică, 12.00-14.00

Invitați: Patrick McGuinness, Matei Vișniec

Momente muzicale oferite de elevii și profesorii
Colegiului de Artă „Octav Băncilă”, Iași

Parteneri

alecart.ro | www.facebook.com/revistaAlecArt

